

การพัฒนาต้นแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดย
นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชนชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

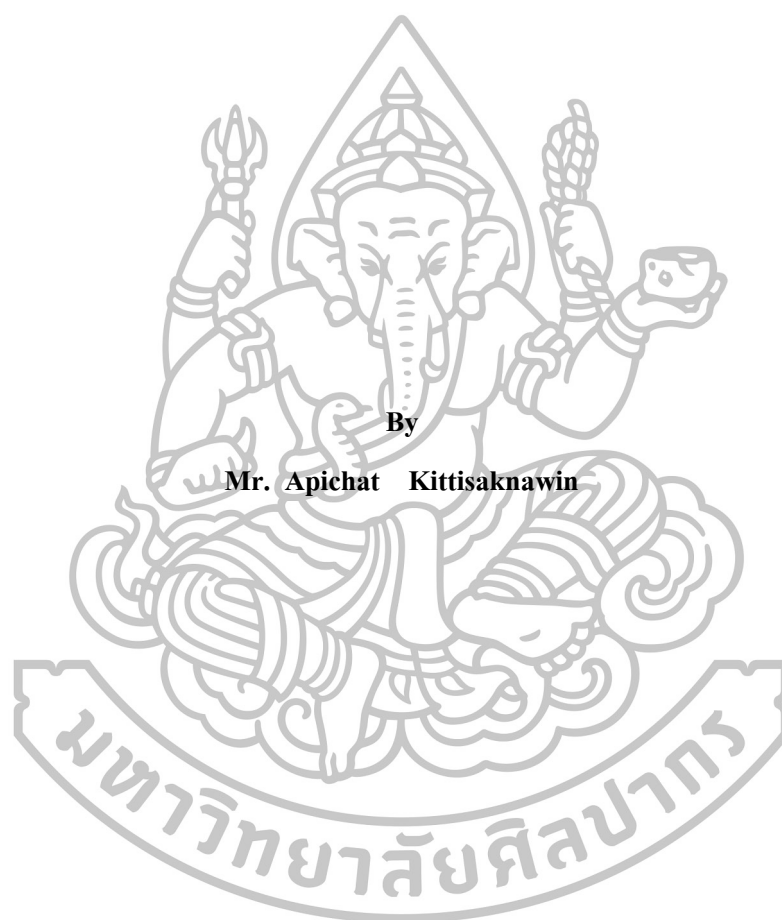
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**DEVELOPMENT OF MANAGEMENT CAPACITY MODEL REGARDING TO
SUFFICIENT ECONOMIC WISDOM INNOVATION
OF FOLK PHILOSOPHER TO REINFORCE DEVELOPMENT**

By

Mr. Apichat Kittisaknawin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Education Foundation

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2015

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” เสนอโดย นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา วราสุนันท์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

...../...../.....

54260906 : สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : การจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง/ ประชาชนชาวบ้าน / การพัฒนาที่ยั่งยืน

อภิชาติ กิตติศักดิ์นาวัน : การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
ประชาชนชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ. ดร. ชีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ, ผศ. ดร. ลุย
วีระนาวัน, ผศ. ดร. ไชยยศ ไพบูลย์ศิริธรรม. 346 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
ประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน 2. เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญา
เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน 3. เพื่อพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญา
เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method
Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 266 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน
5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่
(Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าการกระจาย (CV) ค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product - moment Correlation Coefficient) โมเดลสมการโครงสร้าง
(Structural equation modeling : SEM) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่
ยั่งยืน ได้แก่ 1. สาเหตุและแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. การ
ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และ
คุณธรรม)ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ 3. หลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการ
ดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4. วิธีการปฏิบัติที่ดี หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบ
อาชีพดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5. สมรรถนะที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมการภูมิปัญญาฯโดยมีการเชื่อมโยงก่อ
เกิดนวัตกรรม 6. การแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ 7. ทูตทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมการภูมิปัญญา
8. การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมการภูมิปัญญา 9. ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อ
นวัตกรรมการภูมิปัญญา

ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้าง
การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ 1.การปรับและยอมรับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มา
เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพ มีการให้ความสนใจในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ 2.การสังเกต
และเรียนรู้เรื่องธรรมชาติจัดสัมพันธ์กันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน 3.ทูตทางสังคม 4.วิธีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้
5.การจัดการความรู้มีระบบ 6.การประยุกต์ใช้ความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา 7.สมรรถนะผู้นำประชาชน
ชาวบ้าน 8.การจัดการที่มีประสิทธิภาพ 9.การถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้

ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า
ตัวแบบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ ($\chi^2 = 66.47, df = 93, p = 0.98,$
RMSEA= 0.00 , RMR = 0.03, GFI= 0.97,AGFI = 0.96 ,($\chi^2 /df = 0.71$

54260906 : MAJOR : DEVELOPMENT OF EDUCATION

KEY WORDS : MANAGEMENT OF SUFFICIENT ECONOMIC WISDOM INNOVATION / FOLK PHILOSOPHER / REINFORCE DEVELOPMENT

APICHA T KITTISAKNAWIN : DEVELOPMENT OF MANAGEMENT CAPACITY MODEL REGARDING TO SUFFICIENT ECONOMIC WISDOM INNOVATION OF FOLK PHILOSOPHER TO REINFORCE DEVELOPMENT : THESIS ADVISORS : ASST. PROF. THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D., ASST. PROF. LUYONG VERANAVIN, Ph.D., ASST. PROF. CHAIYOS PAIWITHAYASIRITHAM, Ed.D. 346 pp.

This research aimed to 1. Study the process in Development of management capacity model regarding to sufficient economic wisdom innovation of folk philosopher to reinforce development 2. Study the factors that affect performance of Development of management capacity model regarding to sufficient economic wisdom innovation of folk philosopher to reinforce development 3. Develop models of Development of management capacity model regarding to sufficient economic wisdom innovation of folk philosopher to reinforce development. This research was conducted by applying mixed methods research. Questionnaires and semi-structured questionnaires were applied. Population and samples were 266 samples and 5 educators . Data analysis were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, CV, Pearson's Product - moment Correlation Coefficient, Structural equation modeling and Content Analysis. The results of this research were as follows:

The process in Development of management capacity model regarding to sufficient economic wisdom innovation of folk philosopher to reinforce development were 1. Causes and inspiration in the lifestyle / career or philosophy of sufficiency economy 2. The application of the philosophy of sufficiency economy (Moderation, Reasonableness and Self-Immunity) 3. Principle / learning process in the creation and application of knowledge in the life / career philosophy of sufficiency economy 4. Best practice or guidance about career / lifestyle philosophy of sufficiency economy 5. Performance-driven by linking the wisdom of innovation 6. The knowledge, data, publishing, technique involves the application of the principles of the sufficiency economy philosophy to success 7. Social capital role important for innovative wisdom 8. Knowledge Management important for innovative wisdom and 9. Creative thinking important for innovative wisdom

The factors affecting innovation management, intellectual, economic self-sufficiency of local scholars to enhance sustainable development were 1. To adapt and accept the concept of sufficiency economy philosophy of His Majesty the King to guide the lifestyle and occupation 2. Observing and learning about the natural relationship based on the people's wisdom 3. Social Capital 4. Learning and seeking knowledge 5. Knowledge Management have systematically 6. System to apply the knowledge, wisdom and innovation. 7. Performance in Leadership 8. Effective Management 9. Transfer and dissemination of knowledge.

The model Innovation of wisdom sufficiency to promote sustainable development was consistent with empirical data on a very good level by considering ($\chi^2 = 66.47$, $df = 93$, $p = 0.98$, $RMSEA = 0.00$, $RMR = 0.03$, $GFI = 0.97$, $AGFI = 0.96$, ($\chi^2 / df = 0.71$)

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Student's Signature

Academic Year 2015

Thesis Advisors' signature 1. 2. 3.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยศ ไพวิทยศิริธรรม กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่วิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา วราสุนันท์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ และแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ที่กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือ ทำให้เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้ง 5 ท่าน ในการสัมภาษณ์ และปราชญ์ชาวบ้าน ทั้ง 266 ท่าน ในการตอบแบบสอบถาม

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นความกตัญญูแก่เวทีแก่ครอบครัว ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

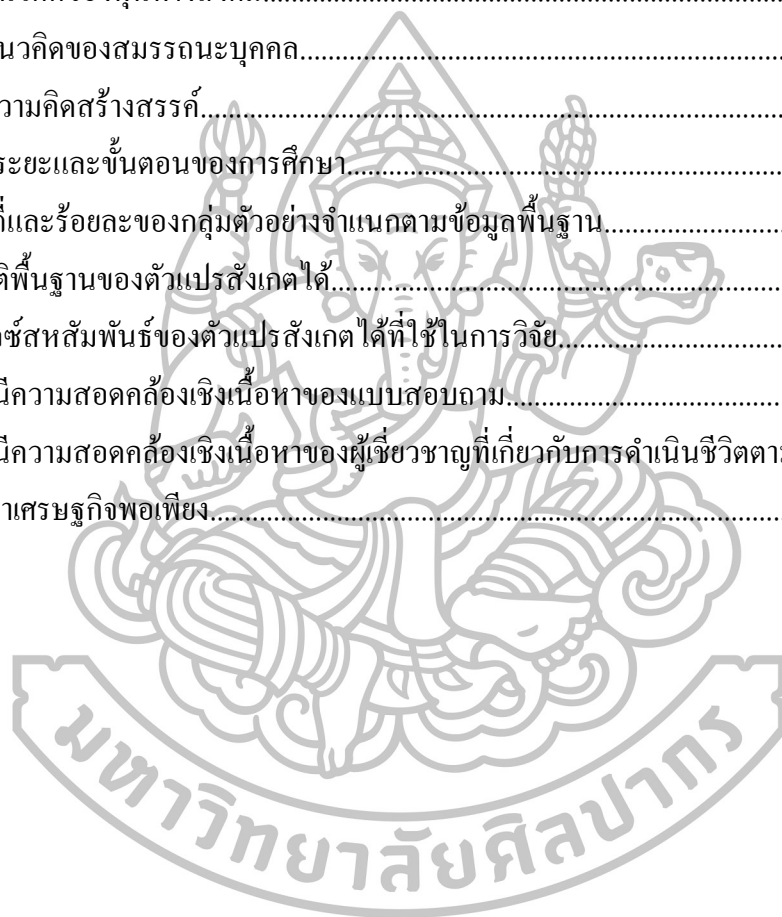
สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
	กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
	สารบัญตาราง.....	ก
	สารบัญแผนภาพ.....	ฐ
	บทที่	1
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	คำถามในการวิจัย.....	8
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
	ขอบเขตของการวิจัย.....	9
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	13
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้.....	13
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับนวัตกรรม.....	46
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	55
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	60
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม.....	65
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับสมรรถนะส่วนบุคคล.....	71
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์.....	83
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	94
	กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	105
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	106
	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	106

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	124
ส่วนที่ 1 ผลการศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการศึกษา เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน	125
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการ ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ ยั่งยืน.....	205
ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการศึกษาเศรษฐกิจ พอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	238
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	252
สรุปผลการวิจัย.....	252
อภิปรายผลการวิจัย.....	256
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	291
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	292
รายการอ้างอิง.....	293
ภาคผนวก.....	308
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ.....	309
ภาคผนวก ข การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม.....	311
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม-แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในงานวิจัย.....	324
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	341
ประวัติผู้วิจัย.....	346

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปการจัดการความรู้.....	44
2	ประเภทของนวัตกรรม.....	54
3	สรุปแนวคิดของทุนทางสังคม.....	70
4	สรุปแนวคิดของสมรรถนะบุคคล.....	82
5	สรุปความคิดสร้างสรรค์.....	86
6	แสดงระยะและขั้นตอนของการศึกษา.....	121
7	ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน.....	240
8	ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้.....	244
9	เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิจัย.....	247
10	ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม.....	312
11	ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	321

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงกระบวนการจัดการความรู้.....	29
2	องค์ประกอบของการจัดการความรู้.....	32
3	องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของ Turban และคณะ.....	33
4	กระบวนการจัดการความรู้.....	34
5	แสดงรูปแบบการจัดการความรู้แบบปลา.....	37
6	กระบวนการจัดการความรู้.....	40
7	สรุปตัวแบบการจัดการความรู้.....	45
8	ตัวแบบการจัดนวัตกรรม.....	55
9	การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	64
10	ตัวแบบทุนทางสังคม.....	71
11	ตัวแบบสมรรถนะบุคคล.....	82
12	ตัวแบบความคิดสร้างสรรค์.....	87
13	กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	105
14	แสดงขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	123
15	นายประยงค์ รณรงค์.....	125
16	สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงประยงค์.....	133
17	นายคำเตื่อง ภาษี.....	134
18	สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อคำเตื่อง.....	140
19	นายพัฒน์ อภัยมุล.....	141
20	สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อพัฒน์ อภัยมุล.....	147
21	นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์.....	148
22	สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์.....	153
23	จำเอกเขียน สร้อยสม.....	154

ภาพที่		หน้า
24	สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของจำเอก เขียน สร้อยสม.....	159
25	แสดงภาพการใช้ที่ดินและการปลูกหญ้าแฝกของจำเอกเขียน สร้อยสม.....	173
26	แสดงภาพพื้นที่การปลูกหญ้าแฝกกับไม้ผลชนิดต่างๆ ตามวิถีเกษตรอินทรีย์.....	174
27	แสดงการประยุกต์พัฒนาความรู้ต่อยอดทางการเกษตร.....	175
28	แสดงภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีเกษตรอินทรีย์.....	175
29	แสดงภาพการพัฒนาพื้นที่จากลักษณะทางกายภาพของที่ดินตามวิถีเกษตรอินทรีย์.....	176
30	แสดงภาพการการสำรวจสิ่งแวดล้อมในพื้นที่.....	177
31	แสดงการปลูกพืชสวนผลไม้ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์.....	224
32	แสดงบรรยากาศสภาพพื้นที่การเพาะปลูกของพ่อค้าเคื่อง ภาษี.....	227
33	แสดงลักษณะของพืชผักต่างๆ ในไร่ของพ่อพัฒน์ อภัยมุล.....	230
34	แสดงบ้านครูภูมิปัญญาไทย ประยงค์ รณรงค์.....	234
35	แสดงการทำเกษตรของจำเอกเขียน สร้อยสม.....	236
36	ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	251

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงมากมายอย่างรวดเร็วในทุกๆด้านซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมทำให้เรารู้สึกว่าโลกอันกว้างใหญ่ไพศาลที่เราอาศัยอยู่ทุกวันนี้เล็กลงๆรู้สึกแคบลงทุกวันๆเหตุที่เกิดหรือการเปลี่ยนแปลงใดๆที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ย่อมส่งผลให้ส่วนต่างๆของโลกได้รับรู้ในการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างรวดเร็วด้วยอำนาจของการเชื่อมโยงเครือข่ายเทคโนโลยีการสื่อสารการคมนาคมของมนุษยชาติบนโลกใบนี้การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่ส่งผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบันที่สังคมมนุษย์เราเรียกว่า “การพัฒนา” การพัฒนาทางการเมืองการปกครองการพัฒนาทางเศรษฐกิจการค้าการพัฒนาทางการศึกษาการพัฒนาทางด้านคมนาคมการพัฒนาทางการแพทย์และสาธารณสุขการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีฯลฯทุกด้านของการพัฒนาทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลถึงมนุษย์และสิ่งมีชีวิตที่อยู่บนโลกใบนี้ในทุกสังคมนั้นๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

สังคมโลกพัฒนาตามยุคตามสมัยเรื่อยมาจากยุคการร่อนเร่สู่ยุคเกษตรกรรมจากยุคเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมจากยุคอุตสาหกรรมสู่ยุคเทคโนโลยีการสื่อสารจากยุคเทคโนโลยีการสื่อสารเข้าสู่ยุคฐานความรู้หรือยุคนวัตกรรมแล้วแต่จะเรียกการพัฒนานั้นกันไปตามกระแสในแต่ละช่วงเวลานั้นๆล้วนแล้วแต่เป็นการพัฒนาตามแนวกระแสหลักคือใช้ระบบทุนนิยมบริโคนิยมให้มีความต้องการในการบริโภคอุปโภคมากขึ้นบ้างครั้งอาจมากกว่าความต้องการจริงผ่านการโฆษณาชวนให้เชื่อในภาพที่สื่อสารออกมาระตุ้นให้เกิดความต้องการส่วนเกินให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจและความเป็นเพื่อนมนุษย์ความสัมพันธ์ความมีมิตรไมตรีต่อกันและกันเน้นความทันสมัยต้องการใช้ชีวิตอย่างทันสมัยต้องการให้สังคมเห็นความทันสมัยในตนเองด้วยวัตถุตามแฟชั่นสร้างคุณค่าของตนเองด้วยวัตถุการยอมรับในทฤษฎีภาวะทันสมัย(Modernization Theory) และนิยมอย่างกว้างขวางเริ่มต้นจากโครงการฟื้นฟูประเทศแถบยุโรปตะวันตกหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ตามแผน Marshall Plan สมัยประธานาธิบดี Truman ของสหรัฐอเมริกาคือการสร้างให้เกิดสังคมทันสมัยสถาบันทันสมัยบุคคลทันสมัยเร่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจเน้นการใช้ทุนนิยมอย่างเข้มข้นการผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัวในอัตราสูงสุดอย่างต่อเนื่องจนประสบ

ความสำเร็จอย่างงดงามเมื่อเทียบกับในยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งนักเศรษฐศาสตร์คำนวณว่าในช่วงเวลาราว 1,000 ปี ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 6-16 เศรษฐกิจโลกขยายตัวโดยเฉลี่ยปีละ 0.1% เท่านั้นในยุคปัจจุบันเศรษฐกิจโลกขยายตัวโดยเฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่า 3% อย่างไรก็ตามการผลักดันให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงจนจะลืมนำว่าเศรษฐกิจมีไว้เพื่อรับใช้คนเท่านั้นแต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมาสารพัดในเบื้องแรกจริงอยู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจนำไปสู่ความมั่งคั่งและการบริโภคได้ในระดับสูงแต่ความมั่งคั่งและการบริโภคได้ตามใจชอบจนเข้าขั้นสุดโต่งนั้นมิได้นำความสุขมาให้สังคมมนุษย์ตั้งสมมติฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์การวิจัยครั้งแล้วครั้งเล่าในสหรัฐอเมริกาช่วงเวลา 30 ปีที่ผ่านมายืนยันตรงกันว่าชาวอเมริกันมิได้มีความสุขเพิ่มขึ้นทั้งที่มีความมั่งคั่งและการบริโภคสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตรงข้ามพวกเขากลับมีความสุขรู้สึกละแ่นลงเนื่องจากความเสื่อมทรามของสังคมและสิ่งแวดล้อมเช่นการหย่าร้างยาเสพติดความเครียดความเหงาเซ้าซี้มและมลพิษต่างๆการศึกษาเหล่านั้นนำไปสู่การถกเถียงกันอย่างเข้มข้นจนถึงขั้นขุดเอาการวัดค่าของสิ่งต่างๆขึ้นมาพิจารณาซึ่งก็มักพบว่ามันเป็นหนึ่งในตัวสร้างปัญหา(ไสว บุญมา, 2551:42) ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมก็มีจุดอ่อนและปัญหาในเรื่องการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมเพราะระบบทุนนิยมของแต่ละประเทศเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ (การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบศักดินามาสู่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีและทุนนิยมในที่สุด) ดังนั้นในตอนเริ่มต้นใช้ระบบนี้คนจึงมีความมั่งคั่งหรือทุนแตกต่างกันการดำเนินไปของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในที่สุดทำให้ทรัพยากรของประเทศถูกจัดสรรหรือถูกโอนไปสู่การครอบครองของคนที่มีอำนาจมากผลตามมาก็คือคนเก่งและคนร่ำรวยมั่งคั่งก็ก้าวหน้าไปก่อนในขณะที่คนส่วนใหญ่ยังล้าหลัง(ฉวีวรรณ สายบัว, 2554 :10)

โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการเงินทั้งสองด้านเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ของประเทศหรือผู้ที่มีความได้เปรียบมากกว่าแข็งแรงมากกว่ามีโอกาสมากกว่าในรูปแบบที่แตกต่างไปจากอดีตที่ผ่านมาจากสงครามซึ่งหน้าสู่สงครามเย็นจากการยึดครองสู่ความช่วยเหลือความร่วมมือแบบมีวาระซ่อนเร้นจากพันธมิตรเพื่อทำสงครามทำลายล้างสู่พันธมิตรเพื่อสร้างโอกาสและอำนาจการต่อรองทางการค้าทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมทำให้ทุกสังคมต้องได้รับผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆนอกจากการเปลี่ยนทางสังคมอย่างรวดเร็วหลากหลายซับซ้อนและเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลกในยุคนี้การพัฒนาของความด้อยพัฒนาความรุนแรงของปัญหาทางสังคมที่มีความแตกต่างกันของแต่ละสังคมทำให้การพัฒนาจึงไม่สามารถคิดบนฐานคิดเดียวกันหมดทั้งโลกได้(พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556:3)

ประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกประเทศไทยย่อมได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆด้วยในปีพ.ศ.2501ภายใต้การปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เสนอให้มีการ

วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมโดยมีคณะสำรวจทางเศรษฐกิจจากธนาคารโลกได้รับเชิญมาเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งแนะนำการจัดทำแผนการพัฒนาเศรษฐกิจในปีพ.ศ.2504 และในเวลาต่อมารัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ประกาศเป็นแผนพัฒนาการเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ใช้ในปีพ.ศ.2504-2509 รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มองนักเศรษฐศาสตร์เป็นนักคิดไม่ได้มองว่าเป็นผู้แก้ปัญหาหัวรุนแรงรัฐบาลยุคนี้ใช้นักเศรษฐศาสตร์ช่วยในการวางแผนการใช้งบประมาณ โดยที่นักเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ก็จบการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการศึกษาภายใต้การสอนสั่งจากนักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก (neo-classical) ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลทหาร ซึ่งมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลานั้นรัฐบาลได้เลือกที่จะพัฒนาประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเปิดประเทศเต็มที่ต่อระบบทุนนิยมโลกเอื้ออำนวยให้ระบบตลาดและกลไกราคาตัวแรงได้เต็มที่ การค้าขายระหว่างประเทศได้รับการสนับสนุนเต็มที่จากรัฐบาลการวางแผนทางเศรษฐกิจไม่ใช่ศัตรูของการค้าระหว่างประเทศ การวางแผนเศรษฐกิจก็เพื่อเปิดประเทศต่อระบบทุนนิยม โลกเป็นแผนการก่อสร้างระบบกิจกรรมพื้นฐานของการพัฒนา (infrastructure) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับทุนนิยมต่างเข้ามาลงทุนในประเทศได้สะดวกขึ้น วิชานักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกที่สนับสนุนให้ความชอบธรรมต่อแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม (individualism) ให้ความสำคัญกับระบบตลาดและกลไกราคาการแข่งขันเสรีซึ่งสอดคล้องในการอธิบายสนับสนุนแนวทางการเปิดประเทศแบบเสรีและการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2543:5-7) จากที่ประเทศไทยพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ผ่านมามาตลอดระยะเวลา 50 ปี...ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504-2509) ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้ข้อสรุปว่า “เศรษฐกิจดี สังคมยังมีปัญหา การพัฒนาอย่างไม่สมดุล” (สรระเสริญ วงศ์ชูม, 2554:3) นั้นย่อมหมายถึงว่า เศรษฐกิจของประเทศไทยมีการขยายตัวมากขึ้น สร้างความซับซ้อนในสังคมมากขึ้น เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม การกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างขาดสติ การบุกรุกธรรมชาติอย่างเห็นแก่ตัว ซึ่งเห็นได้จากปัญหาน้ำท่วมใหญ่ของประเทศไทยในช่วงปลายปี ’54 ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองทางภาคเหนือของประเทศไทยในช่วงต้นปี ’55 ปัญหาหนี้สิน ที่ทำกินของทุกชุมชนในประเทศไทย ล้วนเกิดจากความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาประเทศโดยการวิ่งตามประเทศที่เขาเรียกตัวเองว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่มีได้แก้ปัญหาความยากจนความอยู่เย็นเป็นสุขการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตัวอย่างเช่นปัญหาการเงินที่เกิดจากวิกฤตต้มยำกุ้งของประเทศไทยส่งผลไปทั่วเอเชียทั้งช่วงเวลาหนึ่งก็เกิดปัญหาวิกฤตการเงินในสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ รุกรามไปถึงยุโรปทำให้หลายประเทศในยุโรปต้องร้องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากหน่วยงาน

ต่างๆซึ่งประเทศเหล่านี้ล้วนได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วระดับหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาตามกระแสที่ผ่านมามีได้สร้างความยั่งยืนให้กับประเทศชาติและสังคมโลกโดยรวมทั้งปัญหาสังคมในประเทศไทยที่ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆอันเนื่องมาจากการพัฒนาที่เน้นที่ทุนนิยมบริโภคนิยมจนไม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นขาดการใช้ชีวิตอย่างอบอุ่นในครอบครัวในสังคมเราต้องช่วยกันสร้างความสมดุลของสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกันโดยไม่พัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วไปทำร้ายส่วนส่วนต่างต้องพัฒนาบนพื้นฐานของความสมดุลอย่างยั่งยืน

ทั่วทุกประเทศทุกสังคมทุกองค์กรต่างก็พยายามสร้างความได้เปรียบของตนเองเพื่อประโยชน์ในการแข่งขันและการพัฒนาจึงพยายามสรรค์สร้างคิดสิ่งใหม่ๆที่เป็นนวัตกรรมออกสู่สังคมในรูปแบบต่างๆทั้งในลักษณะของการยกระดับนวัตกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมนวัตกรรมและการสร้างระบบและองค์การนวัตกรรมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2549:47) ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของ Dorf และ Byers ที่กล่าวว่าธุรกิจที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันได้ควรที่จะมีลักษณะเป็นองค์การนวัตกรรมหรือมีความสามารถในเชิงนวัตกรรม (Dorf & Byers, 2008:24) อย่างไรก็ตามนวัตกรรมจะต้องเน้นในเรื่องของการทำสิ่งใหม่ที่ต้องใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2549:50) ดังนั้นการสร้างความรู้และการจัดการความรู้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมขององค์การจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากเพราะเนื่องจากจะทำให้ธุรกิจสามารถที่จะสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันที่ยั่งยืนได้ (Nonaka, 1991, 1994 ; Nonaka & Toyama, 2003 ; Johannessen & Olsen, 2003:41) ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีระดับรายได้ปานกลางการที่จะยกระดับรายได้ของประเทศจำเป็นต้องขับเคลื่อนสังคมไทยของเราไปสู่สังคมฐานความรู้มีการสร้างความรู้ขึ้นมาและประยุกต์ใช้ความรู้ต่างๆในกิจกรรมและทุกภาคส่วนของสังคมไทยเรา (พยัต วุฒิรงค์, 2555:159) การจัดการความรู้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อเสถียรภาพของประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแต่ต้องทำให้องค์การต่างๆให้ความสำคัญกับพื้นฐานความได้เปรียบในการแข่งขันคือสร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งเป็นการใช้ความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ นวัตกรรมใหม่ๆ (Drucker, 1993:173) โดยใช้องค์ประกอบของความรู้ที่เห็นอย่างชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ขององค์การที่มีความสำคัญต่อนวัตกรรม (พยัต วุฒิรงค์, 2555:159) การเน้นทางด้านนวัตกรรมแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพอันเป็นสิ่งที่มาของความรู้ได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ (Bolwijn and Kumpe, 1990:73) นวัตกรรมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นใหม่ผู้บริหารพยายามค้นหาแนวทางนำเสนอ นวัตกรรมสินค้าหรือบริการหรือบริการการสร้างสรรค์และส่งเสริม นวัตกรรมกระบวนการ

เพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดจากคู่แข่งและสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงรวมถึงแนวทางในการบริหารความรู้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันผ่านทางนวัตกรรม (พัต วุฒิรงค์, 2555:160) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency) ได้ให้นิยามว่านวัตกรรมคือสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย ศ.นพ.ประเวศ วะสี เชื่อว่านวัตกรรมสังคมเป็นแกนหลักของการพัฒนาประเทศโดยมีนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นตัวเสริมเท่าที่จำเป็น โดยท่านได้ให้นิยามนวัตกรรมสังคมเป็นกรอบกว้างๆ เป็นการพัฒนาโดยใช้สังคมและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งการพัฒนาดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ทำให้สังคมสามารถตั้งอยู่ในภาวะดุลยภาพอย่างมีพลวัตได้ (ประเวศ วะสี, 2546: 3-4)

ดังนั้นการคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยการมองจากความเข้มแข็ง มองจากจุดแข็งของประเทศ มองจากบริบทของประเทศ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ การกำหนดเป้าหมาย (objective) และวิสัยทัศน์ (vision) ของชาติคงต้องมีความเป็นไปได้จริง สอดคล้องกับขีดความสามารถของชาติ ศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของชาติ (Strength and Weakness Analysis) เพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ (ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, 2554:4-1) ด้วยการนำภาคการเกษตรกรรมซึ่งมีความผูกพันกับคนไทยมาช้านาน และคนไทยเกือบครึ่งของประเทศก็ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม เราต้องลดความไม่แน่นอนของการดำรงชีวิตจากการเคลื่อนย้ายของทุนข้ามชาติ ที่จะโยกย้ายไปตามทิศทางของกระแสแหล่งที่ให้ผลตอบแทนด้านการเงินสูงกว่าอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในช่วงที่เงินทุนข้ามชาติเข้าไปในประเทศใดก็ได้สร้างความยั่งยืนให้กับประชากรในประเทศนั้นๆ คุณได้จากประเทศไทยในอดีต พอประเทศจีนเปิดประเทศเงินทุนข้ามชาติต่างๆ ก็ย้ายฐานการผลิตออกจากไทยไปยังที่มีต้นทุนถูกกว่า หรือในตลาดทุนเมื่อในยุโรปและอเมริกาประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทุนข้ามชาติก็ย้ายทุนเข้ามาในประเทศแถบเอเชียรวมทั้งประเทศไทย คุณได้จากตลาดหุ้นของไทยที่ดัชนีหุ้นจาก 700 จุดช่วงปี'53 สูงขึ้นเป็น 1,600 จุดในช่วงต้นปี'56 เป็นการโตกว่าเท่าตัวในเวลาอันสั้น ซึ่งการเคลื่อนย้ายของทุนข้ามชาติไม่ได้สร้างความยั่งยืนของรายได้อะไรเลยให้กับคนไทย ดังนั้นการสร้างรายได้จากภาคเกษตรให้มั่นคงโดยใช้ แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของคนไทย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งใหม่ เป็นนวัตกรรมที่มุ่งเน้นให้คนไทยมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและอยู่เย็นเป็นสุข

เศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศโดยปัญญาชนในสังคมไทยหลายท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างเช่น ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ศ.เสน่ห์ จามริก, ศ.อภิชาติ ปันธเสน, และ ศ.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา โดยเชื่อมโยงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเคยถูกเสนอมาก่อนหน้าโดยองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งนับตั้งแต่พุทธ

ทศวรรษ 2520 และได้ช่วยให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทยกล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 เป็นต้นมาและถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคมพ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือการพัฒนาตั้งอยู่บนทางสายกลางและความไม่ประมาท รอบคอบ มีคุณธรรมประกอบการวางแผน เพื่อการตัดสินใจ เพื่อพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนสามารถปรับใช้ได้กับการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความรู้ เทคโนโลยีสร้างความแข็งแกร่งจากชุมชนสู่เมือง จากเมืองสู่ประเทศเป็นภูมิคุ้มกันที่มั่นคงและยั่งยืน จากวิกฤตต้มยำกุ้งเมื่อปี 2540 มีกลุ่มคนพยายามหันกลับมามองที่ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ของตนเองเพื่อหาทางให้หลุดพ้นจากสภาพทางเศรษฐกิจและความบีบคั้นทุกๆทิศทางทั้งปวง โดยพยายามนำเอาภูมิปัญญา วิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาจากรุ่นสู่รุ่น มาผสมผสานให้เข้ากับ บริบท (Context) ทางสังคมยุคปัจจุบันของตนเองท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและการหลั่งไหลของลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยม และความทันสมัย เพื่อค้นหารูปแบบที่จะเป็นทางออกจากความทุกข์ยากของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ปัจจุบันได้รับการยอมรับในนาม “ปราชญ์ชาวบ้าน” (ธวัชชัย เฟ็งพินิจ, 2550 :17)

ปราชญ์ชาวบ้านหมายถึงบุคคลที่สั่งสมประสบการณ์จนมีความรอบรู้หรือเชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะด้านในด้านใดด้านหนึ่งที่สามารถนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากสังคมว่ามีความสามารถชั้นนำสังคมได้โดยก้าวข้ามขีดจำกัดของการเรียนรู้ในระบบการศึกษาของสถาบันทางสังคม (ธวัชชัย เฟ็งพินิจ, 2550 :10) ปราชญ์ชาวบ้านคือผู้ที่มีภูมิปัญญามองค้ความรู้ในด้านต่างๆที่เกิดจากการดำเนินชีวิตสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับมีความศรัทธาและความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆของตนเอง จนหลอมรวมเป็นแนวความคิดมีการแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเองสามารถพัฒนาความรู้ปรับปรุงจนเกิดทักษะและความชำนาญแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับยุคเศรษฐกิจพอเพียงและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้กับชุมชน

ถ้ายึดหลักพอเพียง ผมคิดว่าในระยะยาว กลับจะได้เปรียบกว่าคนอื่น มันก็เหมือนนิทานอีสป “ เต่ากับกระต่าย ” ก็คงเป็นอย่างนั้น มันเหมือนกับว่าคนนี่วิ่งจี้ เราจะตามเขาไม่ทันแต่ในที่สุดในระยะยาวก็ไปได้ ผมนึกว่า เศรษฐกิจในระบบ “ทุนนิยม” กับ “เศรษฐกิจพอเพียง” น่าจะเอามาเป็นหัวใจในการขับเคลื่อน เพราะอันหนึ่งเหมือนกับคันเร่ง อันหนึ่งเหมือนกับเบรก มัน

จะต้องเสริมกันไป ผมนึกไว้อย่างนั้น ... ผมเชื่อว่าถ้าเราพร้อมกันทำกันอย่างนี้ ก็จะได้ความก้าวหน้าและความสุขอย่างยั่งยืน (อาชวี เตาลานนท์, 2550:48)

การพัฒนาที่ผ่านมาเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคมทำให้เกิดการแยกส่วนเป็นความไม่ยั่งยืนเพราะความรู้ที่เรียนมาเรียนเฉพาะเรื่องทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงกันการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องบูรณาการทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมในโลกที่ 3 ขึ้นกับความยั่งยืนของสังคมชนบทการพัฒนาชนบทมีหลายองค์ประกอบแต่องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของความยั่งยืนของสังคมชนบทมี 3 ประการคือ 1. องค์การชุมชนคือองค์การที่ชาวบ้านก่อตั้งขึ้นเองไม่ใช่ราชการจัดตั้งให้้องค์กรชุมชนทำให้มีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้านทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองแก้ไขปัญหาต่างๆ และเผชิญภาวะวิกฤติต่างๆ ได้ดี 2. ความรู้หมายถึงความรู้เกี่ยวกับชุมชนชนบทเช่นประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์พืชพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่นการอาชีพวัฒนธรรมเทคโนโลยีและการแก้ปัญหา 3. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนต้องเป็นการศึกษาเรียนรู้ที่ทรงพลังอันได้แก่ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาวินิจฉัยปัญหาวิเคราะห์ทางเลือกตัดสินใจทางเลือกที่ถูกต้องทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องต่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดตามมาความรู้เป็นสิ่งที่มิวิวัฒนาการควบคู่กับประวัติศาสตร์การพัฒนาของสังคมนั้นๆ ผ่านการปรับปรุงตามช่วงเวลาสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมวัฒนธรรมนั้นแล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาดังนั้นความรู้ใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและการก่อเกิดขององค์ความรู้มีพื้นฐานมาจากคนในสังคมที่ทะเยอทะยานพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์วางอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจธรรมชาติกายภาพสิ่งแวดล้อม โดยองค์ความรู้ที่ได้นำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมในทุกระดับอยู่บนพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์ที่ดี (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556:130)

ดังนั้น การนำภาคการเกษตรกรรมซึ่งเป็นจุดแข็งของประเทศไทยด้วยนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดผลได้จริงเป็นที่ประจักษ์ด้วยการจัดการความรู้การจัดการนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากของการนำนวัตกรรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อลดปัญหาทางสังคมการหย่าร้างยาเสพติดความเครียดความเหงาเศร้าซึมและมลพิษต่างๆ ทั้งการดำเนินชีวิตเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชนสังคมประเทศชาติการเรียนรู้และพยายามศึกษาถึงกระบวนการในการคิดการใช้หรือการปรับประยุกต์ใช้นวัตกรรมของปราชญ์ชาวบ้านการศึกษาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะปัจจุบันปราชญ์ชาวบ้านเป็นที่ยอมรับและเป็นศูนย์กลางในการกระจายความรู้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตซึ่งสามารถดำรงชีพได้จริงในสังคมยุคปัจจุบันและมี

ปราชญ์ชาวบ้านศูนย์ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์อยู่ทั่วประเทศทั่วประเทศทุกจังหวัดและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนรวมถึงบุคคลทั่วไปเพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนของปราชญ์ชาวบ้านและส่งเสริมความเข้มแข็งในการเสริมสร้างและบ่มเพาะผู้นำนวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้และเผยแพร่ให้กับคนในชุมชนและระหว่างชุมชนเป็นการเสริมสร้างพลังให้กับชุมชนเสริมสร้างพลังให้สังคมและประเทศชาติเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกลมกลืนกันของสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมด้วยการนำและประสานความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ข้อคำถามของการวิจัย

จากการศึกษาสภาพและปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่จริงของปราชญ์ชาวบ้านจึงเกิดคำถามในการวิจัยนี้ว่าจะพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นแนวทางในการพยายามหาคำตอบของการวิจัยผู้วิจัยจึงกำหนดข้อคำถามของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัยผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเพื่อพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อสร้างตัวแบบของงานวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) ประชาชนชาวบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ความสอดคล้องกับตัวแบบที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิจัยเอกสารปรับปรุงตัวแบบ แล้วสร้างแบบสอบถามส่งไปยังประชาชนชาวบ้านทั่วประเทศ

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 300 ท่าน (ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พ.ศ.2557)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเลือก (Purposive Sampling) คือ ประชาชนชาวบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม จำนวน 5 ท่าน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม โดยทั่วไปแล้วขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะต้องมีอย่างน้อย 200 ซึ่งถือว่าเป็นขนาดที่น้อยที่สุดแต่ Chou (1987) ได้เสนอแนะว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ ที่ถูกประมาณค่าเป็นอัตราส่วนระหว่าง 5:1 ถึง 10:1 (Chou,1987:78-117) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ประชาชนชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 240 คน กำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากอัตราส่วนของผู้ตอบ ต่อ parameter estimated ที่ต่ำที่สุดคือ 10:1 (Lindeman, R. H. Merenda, P. F. & Gold,

R. Z. ,1980:163) จึงทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์เบื้องต้น ในการใช้เครื่องมือทางสถิติ และความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเพื่อการพัฒนาตัวแบบความสามารถ การจัดการนวัตกรรมการปฏิบัติงานเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งศึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขอบเขตด้านระยะเวลา และพื้นที่ศึกษาเพื่อการพัฒนาตัวแบบความสามารถ การจัดการนวัตกรรมการปฏิบัติงานเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ใช้ระยะเวลาในการศึกษาในช่วงปีการศึกษา 2556 -2557 ในการศึกษาเอกสารรวบรวมข้อมูลสร้างแบบสัมภาษณ์ออกสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆสร้างแบบสอบถามแจกแบบสอบถาม เก็บข้อมูลประมวลผลวิเคราะห์ผลเพื่อสร้างและพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการปฏิบัติงานเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นแหล่งศึกษาและเก็บข้อมูลหลักของผู้วิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

การจัดการนวัตกรรมการ หมายถึง การจัดการนวัตกรรมการผลิตภัณฑ์หรือ นวัตกรรม กระบวนการที่สร้างขึ้นใหม่โดยการเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์สมรรถนะบุคคล การจัดการความรู้และทุนทางสังคมให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ก่อให้เกิดเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการดำเนินงาน

นวัตกรรมการปฏิบัติงาน หมายถึง การเชื่อมโยงความรู้ที่สะสมมาทั้งจากประสบการณ์ และจากเอกสารชัดเจนก่อเป็นแนวความคิดการปฏิบัติหรือสิ่งต่างๆที่ใหม่นำไปประยุกต์ใช้อีกทั้ง รวมถึงการทำกิจกรรมที่นำไปสู่การแสวงหาความสำเร็จเชิงพาณิชย์การสร้างตลาดใหม่ผลิตภัณฑ์ใหม่กระบวนการและการบริการใหม่การทำสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่นหรือการคิดต่อยอดสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเพื่อนำมาสร้างเป็นโอกาสและถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมืองประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ยึดหลักความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมโดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้นคือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพเสรีภาพไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการจัดการนวัตกรรมผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมกระบวนการที่สร้างขึ้นใหม่เชื่อมโยงจากองค์ความรู้และประสบการณ์ของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตหรือกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบตามภูมิสังคมของชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ที่มีภูมิปัญญามีองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินชีวิตสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับมีความศรัทธาและความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองจนหลอมรวมเป็นแนวความคิดมีการแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเองสามารถพัฒนาความรู้ปรับปรุงจนเกิดทักษะและความชำนาญแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับยุคเศรษฐกิจพอเพียงและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้กับชุมชนในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ปราชญ์ชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การทำให้เกิดความสมดุลด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ความต้องการด้านเศรษฐกิจ 2) ความต้องการด้านสังคมวัฒนธรรมและสุขภาพ 3) ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและไม่เป็นการลดความสามารถในการสนองความต้องการของมนุษย์ในรุ่นต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงกระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ทราบปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ผลจากการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างและพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการสร้างเสริมปราชญ์ชาวบ้านให้เกิดแนวคิดนวัตกรรมใหม่ๆและบ่มเพาะปราชญ์ชาวบ้านรุ่นใหม่ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนสังคมและประเทศชาติเพื่อความยั่งยืนตลอดไป

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิด และทฤษฎีต่างๆจากวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อ เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร บทความแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับนวัตกรรม
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะส่วนบุคคล
7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

1.1 ความหมายของการจัดการความรู้

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้คำนิยาม “ความรู้” คือ สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติต้องควิชาในแต่ละสาขา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, สถาบันวิจัยและพัฒนา, 2550: 9)

วิจารณ์ พานิช(2547:3) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กร หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ร่วมกันจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันสำหรับนำมาใช้ปรับปรุงงาน และเพื่อยกระดับความสามารถในการค้นหาความรู้จากภายนอกเข้ามาใช้ในการทำงาน โดยมีเป้าหมายของงานในระดับที่เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างน่าภาคภูมิใจไปสู่การสร้างนวัตกรรมจากการทำงาน และมีการสั่งสม

ความรู้สำหรับการทำงานไว้ในภายในองค์กรหรือหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ในรูปของคลังความรู้ที่มีระบบการจัดเก็บให้ค้นหาได้ง่าย ใช้งานได้ตลอดเวลา ได้ทันทีที่ต้องการ และมีการปรับปรุงคลังความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ ไม่เป็นความรู้ที่เก่าเก็บหรือล้าสมัย

ประเวศ วะสี (2548 : 31-33)ให้ความหมายของการจัดการความรู้หมายถึงการจัดการให้ค้นพบความรู้ความชำนาญที่แฝงอยู่ในตัวคนนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันให้ง่ายต่อการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สำคัญคือก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมดที่ร่วมอยู่ในกระบวนการก่อให้เกิดปัญหาร่วม (Collective wisdom) ทำให้แก้ปัญหาหรือพัฒนาในเรื่องยากได้สำเร็จ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547: 63) กล่าวว่าจัดการความรู้คือความรู้ที่เกิดจากการประมวลสังเคราะห์และจำแนกแยกแยะสารสนเทศเพื่อนำไปสู่การตีความและทำความเข้าใจกับสารสนเทศเหล่านั้นจนกลายเป็นความรู้แล้วซึ่งความรู้นี้ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้โดยนัยที่ซ่อนอยู่ภายในความคิดของพนักงานและที่ฝังตัวอยู่ในองค์กรกับความรู้แจ้งชัดที่ปรากฏในเอกสารบันทึกหรือรายงานต่างๆขององค์กรจัดการความรู้ทั้งสองประเภทนี้ให้เป็นระบบระเบียบเพื่อให้คนที่ต้องการเข้าถึงได้ง่ายและดึงออกมาใช้ได้โดยสะดวกการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นในระดับทีมงานหรือระดับกลุ่มในองค์กรที่ต้องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกแต่ละคนเพราะการจัดการความรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างทีม

เบตจิฮูท (BeijerseUit, อ้างถึงในชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง, 2550: 14) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการความรู้ คือการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร โดยใช้ปัจจัยการสร้างความรู้เพื่อช่วยกระตุ้นให้พนักงานสามารถพัฒนาสมรรถนะหลัก นอกจากนี้ การจัดการความรู้ช่วยให้ระบบข้อมูลภายในองค์กรมีความง่ายต่อการจัดการและการนำไปใช้

น้ำทิพย์ วิภาวิน (อ้างถึงใน สุภารัตน์ ภัทรคุณพิทักษ์ 2548: 10)กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้ มาจากคำว่า Knowledge และ Management หมายถึงการจัดการสารสนเทศ (Information) และการบริหารคน (People) ในทุกองค์กรมีการใช้สารสนเทศที่จัดเก็บไว้ในรูปดิจิทัล และจัดเก็บเป็นความรู้ใหม่ที่บุคคลในองค์กรมีเพื่อเผยแพร่และแบ่งปันการใช้สารสนเทศในองค์กรจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเช่น ระบบอิทธิทัศน์ และ โซลูชันกรุปแวร์เป็นเครื่องมือ โดยการจัดการความรู้นั้นไม่เพียงเฉพาะความรู้ในองค์กร แต่เป็นความรู้นอกองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานขององค์กรด้วย

โรโอโกะ โทยามา (RyokoToyma, อ้างถึงใน บุญดี บุญญาภิจ และคณะ, 2547:20)ได้ให้ความหมาย การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการเพื่อเอื้อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่

และประสบการณ์ของคนในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่จะทำให้มีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งทางธุรกิจ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล เพื่อสร้างความรู้หรือนวัตกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้สามารถระบุนวัตกรรม แสวงหาความรู้ มีการสร้าง/พัฒนาความรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ รวมถึงสามารถจัดการเก็บความรู้ได้ ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม และทั่วทั้งองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้โดยอาศัยช่องทางต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลผลิตขององค์กร

1.2 ประเภทของการจัดการความรู้

อิกุจิโร โนนาเกะ(1994: 14-37) นักจัดการความรู้ได้จำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภทและให้คำจำกัดความไว้เบื้องต้นที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมซึ่งนักการจัดการความรู้ใหม่จะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งเพราะจะเป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้คือ

1. Explicit Knowledge เป็นความรู้ที่ปรากฏและมองเห็นได้ชัดเจนสามารถจัดทำออกมาในรูปแบบของเอกสารคู่มือหรือสื่อต่างๆ และสามารถถ่ายทอดหรือรวบรวมได้ง่ายเช่นเอกสารหนังสือ วีซีดีเทปฐานข้อมูลเรียกว่ารูปแบบรูปธรรม

2. Tacit Knowledge เป็นความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้งถูกฝังลึกและซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคล โดยTacit Knowledge อาจเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้หรือพรสวรรค์(Talent) การถ่ายทอดหรือสื่อสารในรูปแบบของตัวเลขหรือตัวอักษรอาจทำได้ยากการสร้างสามารถทำได้โดยการฝึกฝนหรือการกระทำ

น้ำทิพย์ วิภาวิน(2537: 19-20)กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดการความรู้ (Managing Knowledge) มี 3 ขั้นตอนคือ

1. การจัดหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ (knowledge acquisition) การจัดหาความรู้เป็นขั้นตอนของการพัฒนาและการสร้างความรู้ใหม่เช่นการวิจัยและพัฒนาที่มีการจัดหมวดหมู่ความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลและค้นหาเพื่อนำมา

2. การแบ่งปันความรู้ (knowledge Sharing) เป็นการใช้ความรู้ร่วมกันในองค์กรมี4ระดับ ได้แก่ know what (เป็นความรู้เชิงข้อเท็จจริง), know how (เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง), know why (เป็นความรู้เชิงเหตุผลระหว่างเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆผลของประสบการณ์แก้ปัญหานำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น) และcare why (เป็นความรู้เชิงความคิด

สร้างสรรค์เริ่มที่ต้องการแก้ปัญหาและทำให้ดีขึ้น) การแบ่งปันความรู้เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในองค์กร

3. การใช้เพื่อเผยแพร่ความรู้ (Knowledge utilization) การเผยแพร่สารสนเทศให้คนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ในองค์กรเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจและการดำเนินงานที่ไม่ผิดพลาดซ้ำซ้อน

1.3 เป้าหมายของการจัดการความรู้

วิจารณ์ พาณิช (2549 :3-4) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้คือการใช้ประโยชน์จากความรู้มาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรทำให้องค์กรสามารถรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนการจัดการความรู้มีเป้าหมาย3ประการหลักๆดังนี้คือ

1. เพื่อพัฒนางานเป็นการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมใหม่และบริการใหม่ๆให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้นสามารถวัดได้เป็นตัวเลขชัดเจนในเชิงปริมาณหรือวัดได้ด้วยตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่รับรู้หรือสัมผัสได้

2. เพื่อพัฒนาคนเป็นการพัฒนาคนผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับให้เป็นแรงงานความรู้ (Knowledge worker) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาหรือทุนทางปัญญาโดยอาศัยการจัดการความรู้ที่เกิดจากการทำงานทำให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้มีประสบการณ์มีความชำนาญมีทักษะและสามารถนำองค์ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายมาใช้งานใหม่อีกได้

3. เพื่อพัฒนาฐานความรู้ขององค์กรเป็นการเพิ่มพูนทุนความรู้หรือทุนทางปัญญาขององค์กรซึ่งจะช่วยทำให้องค์กรมีศักยภาพในการต่อสู้กับความยากลำบากหรืออุปสรรคมีวิธีการทำงานดีขึ้น(Best practice) และสามารถที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

และยังกล่าวถึงเป้าหมายของงานที่สำคัญ คือ การบรรลุผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ที่เรียกว่า operation effectiveness และนิยามผลสัมฤทธิ์ ออกเป็น 4 ส่วน

1. การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ของเจ้าของกิจการและสังคมส่วนรวม
2. การมีนวัตกรรม ทั้งที่เป็นนวัตกรรมในการทำงานและนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ
3. ชีตความสามารถขององค์กร
4. ประสิทธิภาพ

เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการความรู้ คือ การที่กลุ่มคนที่ดำเนินการจัดการความรู้ร่วมกัน มีชุดความรู้ของตนเอง ที่ร่วมกันสร้างเอง สำหรับใช้งานของตน คนเหล่านี้จะสร้างความรู้ขึ้นใช้เองตลอดเวลา โดยที่การสร้างนั้นเป็นการสร้างเพียงบางส่วน

กฤษฎา ศรีธรรมมา และคณะ (2549: 5-7) กล่าวถึง การจัดการความรู้มีเป้าหมาย 3 ประการใหญ่ ๆ ได้แก่ ประการแรก การจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น ประการที่สอง การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคน คือพัฒนาผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ แต่ที่จะได้ประโยชน์มากที่สุด คือพนักงานระดับกลาง และพนักงานชั้นผู้น้อย ประการสุดท้าย การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาฐานความรู้ขององค์กรหรือหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีศักยภาพในการฟื้นฝ่าความยากลำบากหรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดีขึ้น

ดังนั้นเป้าหมายการจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการการทำให้ทุกคนมีความรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์สามารถถ่ายทอดเรียนรู้กลายมาเป็นความรู้ของกลุ่มและเป็นความรู้ขององค์กรนำทุนปัญญาไปสร้างคุณค่าและมูลค่า ซึ่งอาจเป็นมูลค่าทางธุรกิจหรือคุณค่าทางสังคมได้

1.4 องค์ประกอบหลัก ๆ ทั้ง 6 องค์ประกอบของวงจร KM ประกอบด้วย

วรรณิ ทองระย้า (2549 : 47-53) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักๆทั้ง 6 องค์ประกอบของวงจร KM ประกอบด้วย

1. การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรม (Transition and Behavior Management) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมาสำหรับองค์กรเพราะวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรและเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากยิ่ง การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

2. การสื่อสาร (Communication) การสื่อสารเป็นหัวใจหลักที่ทำให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจถึงสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น สิ่งที่องค์กรจะต้องสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรเข้าใจก็คือ องค์กรกำลังจะทำอะไร ทำไปเพื่ออะไร จะเมื่อไหร่ และจะอย่างไร ถ้าองค์กรสามารถสื่อสารสิ่งเหล่านี้ให้พนักงานทุกคนรับทราบได้อย่างชัดเจนก็จะเป็นก้าวแรกที่ทำให้พนักงานสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพนักงานเอง องค์กรต้องมีการวางแผนการสื่อสารที่เป็นระบบและทำการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตรงเท่าที่องค์กรต้องการให้การจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรม การสื่อสารเกี่ยวกับการจัดการความรู้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก ๆ 3 อย่าง

2.1 เนื้อหาของเรื่องที่ต้องการจะสื่อสาร

2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อสาร

2.3 ช่องทางในการสื่อสาร

3. กระบวนการและเครื่องมือ (Process and Tools) กระบวนการและเครื่องมือเปรียบเสมือนแกนหลักของการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการและเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร กระบวนการและเครื่องมือจะช่วยให้กระบวนการความรู้สามารถเกิดขึ้นได้รวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้นการเลือกใช้เครื่องมือและกระบวนการนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับความรู้ทั้ง 2 ประเภทคือ Tacit และ Explicit กระบวนการและเครื่องมือสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

กระบวนการและเครื่องมือส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับความรู้ประเภท Tacit เนื่องจากความรู้ที่อยู่ในตัวคนจะสามารถสื่อสารแลกเปลี่ยนได้ดีที่สุดโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ ตัวอย่างของเครื่องมือที่องค์กรสามารถนำมาใช้เพื่อช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท Tacit ภายในองค์กร เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice; CoP) การสลับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Secondment) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

4. การฝึกอบรมและการเรียนรู้ (Training and Learning) วัตถุประสงค์ขององค์ประกอบนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรทุกระดับสำหรับการจัดการความรู้ โดยที่องค์กรจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวทางและหลักการของการจัดการความรู้แก่บุคลากรเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการและแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร นอกจากทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้แล้ว องค์กรควรที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการจัดการความรู้โดยที่อาจจะยกตัวอย่างในเรื่องการจัดการความรู้และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการความรู้ ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้บุคลากรภายในองค์กรมองเห็นสิ่งที่พวกเขาจะได้รับจากการจัดการและแลกเปลี่ยนความรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับบางองค์กรที่มีการนำระบบหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อช่วยในการจัดการความรู้ก็อาจจะต้องให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้ระบบหรือเทคโนโลยีดังกล่าวแก่บุคลากร เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. การวัดผล (Measurements) การวัดผลเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยบอกถึงสถานะของกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์กร ผลจากการวัดจะสะท้อนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถทบทวนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมถึงปรับปรุงให้กระบวนการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการวัดผลจริง ๆ จึงไม่ใช่เป็นการควบคุมแต่เป็นการบริหารจัดการและการเรียนรู้พัฒนา การวัดและผลจากการวัดจะเป็นปัจจัยสำคัญ

ที่จะช่วยให้การริเริ่มการจัดการความรู้ภายในองค์กรประสบความสำเร็จแบบยั่งยืนได้ ผู้บริหารขององค์กรย่อมต้องการที่จะเห็นผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงผลประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนและการจัดการความรู้ถ้าต้องมีการลงทุนเพิ่มเติมในเรื่องระบบต่าง ๆ หรือการตัดสินใจที่จะให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้

6. การยกย่องชมเชยและให้รางวัล (Recognition and Rewards) องค์กรอาจต้องใช้การยกย่องชมเชยและให้รางวัลเป็นแรงจูงใจในช่วงเริ่มต้นเพื่อโน้มน้าวให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการความรู้ แต่ในระยะยาวแล้วสิ่งที่สามารถโน้มน้าวให้บุคลากรในองค์กรสนใจแลกเปลี่ยนความรู้ได้ดีที่สุดก็คือ “ประโยชน์” ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

1.5 กลยุทธ์ในการจัดการความรู้

นฤมล พกษศิลป์ และ พัชรา หาญเจริญกิจ (อ้างถึงใน วรธรณี ทองระย้า, 2549 : 18-19) ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ของการจัดการความรู้มีวิธีการดำเนินการ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน การเริ่มต้นที่เป็นระบบชัดเจนควรเริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ที่จะให้มีการจัดการความรู้แล้วจึงสานวิสัยทัศน์ของสมาชิกทุกคนให้เกิดการร่วมรับรู้และสร้างความเข้าใจในคุณประโยชน์ที่ได้รับเพื่อนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในลำดับต่อไป

2. กำหนดกลยุทธ์ที่จะดำเนินการ หัวใจสำคัญที่มีต่อความสำเร็จของการนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ปฏิบัติอยู่ที่กลยุทธ์ในการดำเนินการ ความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะดำเนินการตลอดจนการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในองค์กรได้ร่วมมือกันมีผลต่อความสำเร็จ ดังนั้น ควรมีการกำหนดกลุ่มผู้ดูแลเพื่อประสานกิจกรรมให้สอดคล้องกันทั้งในส่วนของการชี้นำ การปลูกฝัง การปฏิรูป การปรับตัว

3. การพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วยการมีวิสัยทัศน์องค์กรที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ การจัดการ โครงสร้างพื้นฐานอันประกอบด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่ที่จะเอื้ออำนวยให้กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคนในองค์กร มีระบบการบริหารจัดการและระบบการทำงานที่ดีและได้มาตรฐาน

4. เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนของการพัฒนาสมาชิกแต่ละบุคคลในองค์กรให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นในเรื่องทัศนคติและค่านิยม ทักษะและความสามารถรวมทั้งความภูมิใจและความรู้สึกมีส่วนร่วม

5. การวัดผลการเรียนรู้ สามารถวัดได้ตามระดับต่าง ๆ ดังนี้คือ วัดเป็นรายบุคคล วัดตามกิจกรรม วัดจากตัวระบบ

1.6 กระบวนการจัดการความรู้

เมื่อความรู้ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กร ที่จะช่วยสร้างรายได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน ดังนั้นการพัฒนาความรู้และใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นต่อองค์กร โดยองค์กรต้องคำนึงถึงว่า องค์กรประกอบด้วยบุคลากรที่แตกต่างกัน และหลากหลายในความต้องการความรู้และใช้ความรู้ในเป้าหมายของตน ดังนั้นกลยุทธ์ในการจัดการความรู้ และการนำไปสู่การปฏิบัติจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างเหล่านี้ และต้องทำให้กลยุทธ์ในการจัดการความรู้ เมื่อมีการกำหนดกลยุทธ์อย่างชัดเจนแล้ว การวางแผนการปฏิบัติและการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการความรู้ จึงต้องเข้าใจกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) จากการทบทวนวรรณกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ อาทิ งานของ(วิจารณ์ พานิช ,2547:1); (Marquardt,1996 : 51); (Bennett et al. ,2004 : 2); (Zack 1999:125); (Probst& Others,2000:89); (Bhatt ,2001:68) ; (Birkinshaw& Sheehan,2002:75) ; (Sallies & Jones, 2002:72) ; (Collison&Parcell, 2004:53) และ (Freeze,2006:94) ทำให้มองเห็นทัศนะของการจำแนกและแบ่งกระบวนการจัดการความรู้ ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป หลายทัศนะก็จะกล่าวถึงทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการจัดการความรู้ และกิจกรรมในการจัดการความรู้ไว้ในระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ห้วงวรรณกรรมดังกล่าวแล้ว ทำให้สามารถสรุปกระบวนการจัดการความรู้ได้ในทั้งสิ้น 4 กระบวนการดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition)

การแสวงหาความรู้ ถือเป็นกระบวนการแรกของการจัดการความรู้ จะเน้นและให้ความสำคัญที่ความสามารถด้านความรู้ของแต่ละบุคคลในองค์กร (Individual Knowledge) บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ (Expert) ก็จะสามารถแสวงหาความรู้ได้ดี (Birkinshaw&Sheehan, 2002:75) และการแสวงหาความรู้นี้จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ก็ควรที่จะมีการแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ และความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กร เกิดจากการที่ได้มีการกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และทิศทางของความรู้ที่ต้องการ ในส่วนนี้เรียกว่า การกำหนดความรู้ (Knowledge Identification) (วิจารณ์ พานิช, 2547:1)การแสวงหาและรวบรวมความรู้สามารถทำได้ ทั้งจากแหล่งความรู้ที่อยู่ภายในองค์กร (Internal Knowledge) เช่น ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน รายงาน เอกสารความรู้ต่างๆ เป็นต้น และแหล่งความรู้ภายนอกองค์กร

(External Knowledge) เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากลูกค้า คู่ค้า และแหล่งอื่นๆ รวมถึง มาตรฐานการปฏิบัติของหน่วยงานอื่น (External Benchmarking) เป็นต้น (Marquardt, 1996 : 51) จำนวนฐานข้อมูลความรู้ที่มีอย่างเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ก็จะส่งผลในเชิงบวกต่อความสามารถในการแสวงหาความรู้ Freeze(2006:94) หากพิจารณาในด้านของทรัพยากรขององค์กรที่จะมีส่วนในการสนับสนุน และทำให้การแสวงหาและการเข้าถึงความรู้ทำได้มีประสิทธิภาพก็คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างองค์กรซึ่งรวมถึงภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นอยู่ (Hendriks, 2001:91); (Gold et al., 2001:185); (Beveren, 2002 : 90); (Vouros, 2003:123); (Peachey, 2006:95) นอกจากนี้ (Davenport et al. 1998 อ้างถึงใน ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2549 : 78-79)ได้ให้ทัศนะว่า การใช้การปฏิบัติงานที่ดี (Best Practice) หรือมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Benchmarking) เป็นบทเรียนในการเรียนรู้ (Lessons Learned) ช่วยทำให้เกิดการเสาะหาและยึดกุมความรู้ (Capture) มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)

ที่ผ่านมาการแสวงหาความรู้ นั้นเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมกิจกรรมของการเข้าถึงรวบรวม และปรับใช้ความรู้ที่เสาะแสวงหามา ในขณะที่การสร้างความรู้เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ (Generative) การสร้างความรู้ใหม่จึงเกี่ยวข้องกับ แรงผลักดัน การหยั่งรู้ ความเชี่ยวชาญ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล (Tiwana et al., 2005:68)กล่าวคือ การสร้างความรู้ต้องสร้างจากผู้รู้ และจากบทเรียนที่เกิดจากประสบการณ์ทำงานร่วมกันของทุกคนที่ปฏิบัติงานในองค์กร (วิจารณ์ พานิช, 2547:1) การสร้างความรู้เป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของความรู้ ระหว่างความรู้แฝงในตัวคน และความรู้ชัดแจ้ง (SECI Model) (Nonaka& Takeuchi,2000:53) โดยเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญก็จะเป็นผู้ที่มีความรู้แฝงมากและมีคุณค่า สามารถสร้างและถ่ายโอนความรู้ได้ดี (Gurteen, 1998 :5);(Quintas et al., 1997:385)รวมถึงความรู้ชัดแจ้ง ไม่ว่าจะป็นฐานข้อมูลทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร (Zack 1999:125)และแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาที่ล้วนแต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสร้างความรู้ (Marquardt, 1996 : 51) ;(Freeze,2006:94) โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) และนำไปสู่การสร้างความรู้ เช่น การปฏิบัติ การทดลอง การฝึกอบรมการสัมมนา การประชุม การทำงานเป็นทีม เป็นต้น (Marquardt, 1996 : 51) ; (Nonaka&Takeuchi,2000:53) ; (Roth, 2003:145) ; (Thomas, 2004:15)นอกจากนี้ปัจจัยด้านทรัพยากรขององค์กร เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเพียงพอและมีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์กรที่มีความคล่องตัว มีนโยบายและระบบการจูงใจที่ดี และ

วัฒนธรรมองค์การที่มีลักษณะเอื้อต่อการทำงานเป็นทีม การทำงานร่วมกัน และความร่วมมือ ก็จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ (Gold et al., 2001:185); (Collison&Parcell, 2004:53) ; (Yang & Chen, 2007:70)

3.การเก็บความรู้ (Knowledge Storage)

ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมา ควรที่จะได้มีการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบและเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการค้นคืนในการนำความรู้มาใช้ใหม่ (Knowledge Retrieval) (Marquardt, 1996 : 51) และการแพร่กระจายของความรู้ โดยความรู้ที่จะมีการจัดเก็บก็จะต้องทำการคัดกรอง (Refining) ความรู้ที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อองค์การ (Zack, 1999:125); เสมือนหนึ่งเป็นทุนปัญญาขององค์การ (Organizational Intelligence) (Collison&Parcell, 2004:53) ด้วยเหตุที่ลักษณะความรู้ที่จะถูกจัดเก็บและค้นคืนนั้นมีทั้งในส่วนที่เป็นความรู้แฝงที่ต้องจัดเก็บในตัวตน และความรู้ชัดแจ้งที่มีการจัดเก็บในสื่อต่างๆ ดังนั้นการที่องค์การมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือความเชี่ยวชาญ ก็จะช่วยให้การจัดเก็บความรู้ทั้งในส่วนของความรู้แฝงและความรู้ชัดแจ้ง มีประสิทธิภาพในการค้นคืนและนำไปใช้ (Freeze,2006:94) การเรียนรู้จากบทเรียนหรือแนวปฏิบัติที่ผ่านมาในอดีตขององค์การก็จะส่งผลให้มีการพัฒนาในแนวคิด กระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของการจัดเก็บและค้นคืนความรู้มาใช้ใหม่ (Chatzkel, 2003:159) รวมถึงการนำเสนอความรู้ให้แก่สมาชิกภายในองค์การให้สามารถเข้าใจและรับรู้ถึงฐานข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในองค์การ (Bhatt,2001:68) ตลอดจนจำนวนข้อมูลและสารสนเทศที่มีการจัดเก็บในฐานข้อมูลก็จะต้องมีการออกแบบโครงสร้างที่ดี และทำให้เกิดความสะดวกต่อการค้นคืนฐานข้อมูลที่มีจำนวนเพียงพอและสะดวกต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ โดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านอุปกรณ์และระบบก็จะส่งผลทำให้การจัดเก็บและค้นคืนความรู้เพื่อนำไปใช้ใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน (Marquardt, 1996 : 51) ; (Davenport &Prusak, 1998 : 2) ; (Gold et al., 2001:185); (Hendriks, 2001:91); (Sambamurthy et al., 2003:237)และรวมถึงวัฒนธรรมองค์การที่เห็นความสำคัญของความรู้ มีความใฝ่รู้ ยอมรับและนิยมใช้ความรู้ในการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้การจัดเก็บความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนโครงสร้างองค์การที่มีระบบกระตุ้น ส่งเสริมให้มีการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความพร้อมต่อการนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน ก็จะช่วยส่งผลทำให้การจัดเก็บความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Gold et al., 2001:185)

4.การใช้ความรู้ (Knowledge Application)

ในกระบวนการขั้นสุดท้ายของการจัดการความรู้ ก็คือ การใช้ความรู้ให้สามารถสร้างคุณค่าแก่องค์กรได้ กล่าวคือ สามารถทำให้องค์กรบรรลุประสิทธิผลของการจัดการความรู้ได้ หมายความว่ารวมถึง การถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Transfer) และการใช้ประโยชน์จากความรู้ (Knowledge Utilization) (Marquardt, 1996 : 51) ; (Zack, (999:125); (Freeze,2006:94) การถ่ายโอนความรู้มีได้หลายวิธี ซึ่งอาจจะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เช่น การถ่ายโอนผ่านสื่อต่างๆ การประชุมการศึกษาดูงาน การปรับเปลี่ยนหน้าที่ตำแหน่งงาน การมีระบบพี่เลี้ยง และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น (Marquardt, 1996 : 51) รวมถึงการถ่ายโอนความรู้ที่ส่งผลต่อการแพร่กระจายของความรู้ (Diffusion) และการกระตุ้นให้เกิดการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดคุณค่าแก่องค์กร (Birkinshaw& Sheehan,2002:75) การใช้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ กระบวนการทำงาน (วิจารณ์ พานิช ,2547:1)และปัจจัยที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการถ่ายโอนและการใช้ความรู้ ก็มีทั้งในส่วนของความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กร (Hendriks, 2001:91) โครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมองค์กร (Marquardt, 1996 : 51) ; (Gold et al., 2001:185) ; (Collison&Parcell ,2004:53) ; Rhodes et al., 2008:245)นอกจากนี้การใช้ความรู้จะถูกใช้อย่างมากในสังคมของผู้เชี่ยวชาญ (Birkinshaw&Sheehan, 2002:75) บทเรียนที่ดีจะส่งผลให้การนำความรู้ไปใช้ทำให้เกิดการเพิ่มระดับคุณค่าของการปฏิบัติงาน (Zollo et al., 2002:339)รวมทั้งการใช้ความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างคุณค่า และการตัดสินใจเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร จำเป็นต้องมีฐานข้อมูลหรือสารสนเทศที่เพียงพอและถูกต้องเพื่อที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์หรือพยากรณ์ สำหรับใช้ในการตัดสินใจทั้งในเรื่องการแก้ไขปัญหา และการกำหนดทิศทางขององค์กร

สรุปได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในองค์กร และสร้างประสิทธิผลให้แก่องค์กรตามเป้าหมาย หรือกลยุทธ์ที่องค์กรได้กำหนดไว้ การที่กระบวนการจัดการความรู้ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัต (วิจารณ์ พานิช, 2547:1) และในลักษณะที่เป็นเครือข่าย (Network) มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Probst et al, 2000 : 89)ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การเก็บความรู้ และการใช้ความรู้ อย่างไรก็ตามกระบวนการจัดการความรู้จะมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กรได้จะต้องเกิดจากความสามารถในการจัดการความรู้ ที่ประกอบด้วยความสามารถด้านทรัพยากร (Resource – Based Capability) ประกอบด้วย เทคโนโลยี โครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กร และความสามารถด้านความรู้ (Knowledge – Based

Capability) ประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญ การเรียนรู้ และสารสนเทศทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

1.7 องค์ประกอบการจัดการความรู้

ในการจัดการความรู้ จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถนำมาประมวลได้ดังต่อไปนี้

มาร์ควอตส์(Marquardt, 1996 : 51) กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดการความรู้ ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงของความรู้จากแหล่งความรู้ไปสู่การใช้งาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) บุคคลมีความต้องการความรู้ที่หลากหลายจำนวนมากจากทั่วโลก เพื่อที่จะได้มีข้อมูลที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ซึ่งองค์กรควรมีการสร้างฐานความรู้ขององค์กรเองโดยการแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ และมีผลต่อการดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมความรู้จากแหล่งภายในองค์กร (Internal Collection of Knowledge) องค์กรมักจะค้นพบว่า มีทุนทางปัญญาจำนวนมากที่ปรากฏอยู่ภายในสมองของพนักงานขององค์กรเอง ซึ่ง (Nonaka&Takeuchi,2000:53) เรียกว่าความรู้ที่เป็นนัย (Tacit Knowledge) แหล่งของความรู้ที่เป็นนัยจะรวมถึงประสบการณ์ ความทรงจำ และข้อสันนิษฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้มีคุณค่าต่อองค์กรและยากที่จะสื่อสารหรืออธิบาย แต่สามารถให้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรอย่างมหาศาล ดังนั้นการได้มาซึ่งความรู้ภายในเหล่านี้ อาจได้มาจากการดึงความรู้จากพนักงานตนเองด้วยการเรียนรู้จากการแบ่งปันประสบการณ์และการนำความรู้ไปใช้ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

1.2 การเก็บรวบรวมความรู้จากแหล่งภายนอกองค์กร (External Collection of Knowledge) การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้องค์กรต้องมีการดึงความรู้มาจากภายนอกองค์กร ซึ่งอาจใช้วิธีการเปรียบเทียบ (Benchmarking) กับองค์กรอื่น การเข้าร่วมประชุมต่างๆ การจ้างที่ปรึกษา การอ่านหนังสือพิมพ์ / วารสาร / สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การดูโทรทัศน์ / วิดีโอ / ภาพยนตร์ การตรวจสอบแนวโน้มทางเศรษฐศาสตร์ / สังคม / เทคโนโลยี การรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า / คู่แข่ง / ตัวแทนจำหน่าย / แหล่งอื่นๆ การจ้างพนักงานใหม่ การร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างพันธมิตร และการร่วมทุน

2. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) ความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับองค์กรเพื่อการเรียนรู้ (Senge, 1990 :19)การสร้างความรู้ใหม่ไม่ใช่เพียงแต่การพัฒนาจากสารสนเทศภายนอก แต่รวมถึงการสร้างจากความรู้ที่เป็นนัยของแต่ละบุคคลด้วย และเป็นหน้าที่ของทุกๆ หน่วยงาน

และทุกๆ คนในองค์กรในการสร้างความรู้ (Nonaka & Takeuchi, 2000:53) กล่าวว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความสม่ำเสมอในการสร้างความรู้ใหม่ และมีการเผยแพร่ความรู้ ออกไปอย่างกว้างขวางตลอดทั่วทั้งองค์กร ซึ่งการสร้างความรู้ใหม่เป็นรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ที่เป็นนัย (Tacit Knowledge) และความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ในการสร้างความรู้ขององค์กร ซึ่งมีวิธีหลายอย่างที่ช่วยส่งเสริมการสร้างความรู้ดังนี้คือ

2.1 การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นการทำงานบนปัญหาจริงซึ่งเน้นการได้มาของการเรียนรู้และการนำไปใช้แก้ปัญหา สมการของการเรียนรู้จากการปฏิบัติอยู่บนประสบการณ์และความรู้ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม โดยการเพิ่มทักษะการสะท้อนกลับคำถาม คำถาม ซึ่งจะให้ผลลัพธ์คือความรู้ใหม่

2.2 การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (Systematic Problem Solving) ถึงแม้ว่าโปรแกรมและเครื่องมือการแก้ปัญหาส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันโดยตรงและง่ายในสื่อสาร ซึ่งเป็นการยากที่จะทำได้สำเร็จ พนักงานต้องมีวินัยอย่างมากในการคิดและให้ความสนใจในรายละเอียดปลีกย่อย และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2.3 การทดลอง (Experimentation) วิธีการสร้างความรู้แบบนี้จะแตกต่างจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพราะไม่ได้ถูกกระตุ้นโดยสถานการณ์ปัจจุบันหรือความยาก แต่ถูกกระตุ้นโดยโอกาสและการขยายขอบเขต ตัวอย่างของการทดลองจะรวมถึงการพัฒนาผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา การใช้โครงการนำร่อง การทดลองอายุอยู่ในรูปของโปรแกรมต่อเนื่องหรือโครงการสาธิต

2.4 การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต (Learning from Past Experience) องค์การเอื้อการเรียนรู้มีการสร้างความรู้โดยการทบทวนจากความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กร การประเมินอย่างเป็นระบบ การถ่ายโอนและการบันทึกสิ่งที่เรียนรู้ในแนวทางที่จะทำให้ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

3. การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) ก่อนที่องค์กรจะเริ่มจัดเก็บความรู้ เพื่อที่จะได้ค้นคืนนำมาใช้ในภายหลัง องค์กรต้องกำหนดเกี่ยวกับสิ่งที่สำคัญที่จะเก็บไว้เป็นองค์ความรู้ และจากนั้นต้องพิจารณาถึงวิธีการในการเก็บรักษาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการระบบจัดเก็บความรู้ ควรมีโครงสร้างที่ขอมให้ระบบสามารถค้นหาและส่งต่อสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง มีการจัดกลุ่มความรู้ เช่น ความจริง นโยบาย ขั้นตอน ซึ่งแบ่งตามพื้นฐานความต้องการของการเรียนรู้ มีความสามารถในการส่งสารสนเทศที่ต้องการในรูปแบบที่ชัดเจน และรัดกุมรวมทั้งความถูกต้อง ความทันเวลา และการใช้ประโยชน์ของสารสนเทศได้ตรงกับที่ต้องการ (Stewart, 1997:278) ได้จัดกลุ่มต่างๆ ไปสำหรับจัดเก็บความรู้ไว้ดังนี้

3.1 สมุดหน้าเหลือง (Corporate Yellow Pages) ความสามารถของพนักงานที่ปรึกษา และผู้ให้คำแนะนำองค์กร

3.2 บทเรียนที่ผ่านมา (Lesson Learned) รายการความสำเร็จ ความผิดพลาดหรือความล้มเหลวที่สามารถนำไปใช้กับโครงการอื่น

3.3 ความสามารถของคู่แข่งและตัวแทนจำหน่าย (Competitor and Supplier Intelligence) : การปรับปรุงข้อมูลและข่าวสารขององค์กรอย่างต่อเนื่องจากการค้าขาย และแหล่งข้อมูล รายงานจากพนักงานขาย การบันทึกจากการประชุม ทำเนียบผู้เชี่ยวชาญ

3.4 ประสบการณ์และนโยบายองค์กร (Company Experience and Policies) : แผนที่กระบวนกร แผนงาน ขั้นตอน หลักการและแนวทาง มาตรฐาน นโยบาย การวัดประสิทธิภาพ ข้อมูลลูกค้า / ผลิตภัณฑ์ / บริการ

3.5 ผลิตภัณฑ์และกระบวนการขององค์กร (Company Products and Processes) เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ ข้อมูล กลยุทธ์และวัฒนธรรม โครงสร้างและระบบ การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพขององค์กร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis and Data Mining) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยมือยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน แต่วิธีการนี้จะล้มเหลวถ้าข้อมูลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือใหม่ๆ สำหรับวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่และแปลความหมายของข้อมูล คาดว่าอย่างน้อยหนึ่งเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ที่ทำให้องค์กรสามารถค้นหาความหมายของข้อมูล มีการค้นพบรูปแบบใหม่ๆ หรือความพอดีของโมเดลกับข้อมูล ทำให้พนักงานสามารถเก็บข้อมูลและดึงสารสนเทศออกมาใช้ในภายหลัง เพื่อนำมาช่วยในการพัฒนากลยุทธ์และตอบคำถามทางธุรกิจที่ซับซ้อน

5. การถ่ายโอนและการเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Transfer and Dissemination) องค์กรมีการถ่ายโอนโดยไม่ตั้งใจในหลายๆ แนวทาง เช่น การหมุนเวียนงาน การเล่าเรื่อง และเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ วิธีการเหล่านี้จะช่วยส่งความรู้ไปยังพื้นที่ต่างๆ ขององค์กร การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นเป็นประจำวัน และมักเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ท่ามกลางแต่ละบุคคล โดยมีได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ความรู้ควรถูกเผยแพร่อย่างเหมาะสมและรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามมีอุปสรรคบางประการที่อาจทำให้การแข่งขัน และการถ่ายโอนความรู้ไม่มีประสิทธิภาพ คือ กระบวนการทางธุรกิจที่วิกฤตอาจใช้ประโยชน์ได้กับบุคคลเพียง 2-3 คน การที่ความรู้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในสถานที่ / เวลาที่เหมาะสม และการถ่ายโอนและการจัดโครงสร้างใหม่อาจเพิ่มความลำบากในการรักษาความปลอดภัยของความรู้ ส่วนอุปสรรคในการค้นคืนและการถ่ายโอน

ความรู้ภายในองค์กรคือค่าใช้จ่าย ความสามารถของผู้รับ การส่งข้อมูลล่าช้าอันมีสาเหตุมาจากการส่งตามลำดับความสำคัญ และความตั้งใจ/ไม่ตั้งใจในการบิดเบือนข้อมูล

6. โปรแกรมความรู้และการนำไปใช้อย่างถูกต้อง (Knowledge Application and Validation) (Stewart ,1997:278)กล่าวไว้ว่าทุนทางปัญญาที่ถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบจะสร้างคุณค่าให้กับผู้ถือหุ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้ประสบความสำเร็จโดยผ่านการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การใช้ประโยชน์ของความรู้และประสบการณ์ขององค์กรอย่างสร้างสรรค์ และเทคโนโลยียังช่วยในการรวบรวมความรู้จำนวนมาก ซึ่งตัวอย่างของโปรแกรมความรู้ และการนำไปใช้อย่างถูกต้องก็คือความสามารถขององค์กรในการให้บริการลูกค้าผ่านการวินิจฉัยและการแก้ปัญหา

1.8 รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้

นาทาราจันและเชคฮาร์ (NatarajanandShekhar,2000:18)ได้กล่าวถึงกระบวนการของการจัดการความรู้ประกอบด้วย

1. การกำเนิดของความรู้ (Knowledge Generation) การจัดการความรู้จะช่วยองค์กรในการสร้างความรู้ใหม่ โดยที่การกำเนิดของความรู้ จะรวมไปถึงองค์ประกอบกว้างๆ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นกระบวนการของการแสวงหาความรู้ที่หาได้จากทุกหนทุกแห่ง ซึ่งองค์กรสามารถแสวงหาความรู้จากเอกสารที่มีอยู่แล้วการดึงเอาความรู้ที่เป็นนัย (Tacit Knowledge) จากบุคคลเข้ามาเก็บอยู่ในแหล่งเก็บข้อมูลอาจเป็นการกำหนดแหล่งทรัพยากรภายนอกซึ่งอาจเป็นกระบวนการ เทคโนโลยี ความเชี่ยวชาญหรือความรู้ด้านการค้า ซึ่งความรู้เหล่านี้อาจซื้อหามาได้ นอกจากนี้การแสวงหาความรู้อาจได้มาจากการสร้างความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ หรือการเช่า/ยืมความรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

1.2 การสังเคราะห์ความรู้ (Knowledge Synthesis) เป็นกระบวนการของการสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่แตกต่างกันหลายๆ ชนิด หรือบุคคลมาทำให้ได้รูปแบบหรือความคิดใหม่ๆ

1.3 การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) การกำเนิดของความรู้จะรวมไปถึงการสร้างความรู้ หรือแนวคิดใหม่ แต่จากประสบการณ์พบว่าเป็นการง่ายที่จะดึงเอาความรู้ที่มีอยู่แล้ว และใช้ความรู้นั้นมากกว่าการสร้างความรู้ใหม่ก็ได้

2. การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) เป็นการจัดเก็บความรู้ในที่ใดที่หนึ่งแต่อย่างไรก็ตามความรู้เหล่านี้ก็ต้องมีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอและเก็บอย่างมีความสัมพันธ์กันมิเช่นนั้นแล้วก็จะสิ้นสุดการเป็นความรู้ เพราะความรู้ที่ล้าสมัยจะเป็นอันตรายมาก การจัดเก็บความรู้จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดประเภทของความรู้ (Knowledge Typology) ที่มีความสัมพันธ์กับ

องค์กร การจับความรู้ (Knowledge Capture) การบำรุงรักษาฐานความรู้ (Knowledge Based) และการสร้างแผนที่ความรู้ (Knowledge Map) ดังนี้

2.1 การกำหนดประเภทของความรู้ (Knowledge Typology) สามารถจำแนกได้เป็น ความรู้ที่เป็นนัย (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งองค์กรต้องวิเคราะห์ว่าความรู้ที่องค์กรมีอยู่ในปัจจุบันที่เป็นความรู้ที่เป็นนัยกับความรู้ที่ชัดเจนมีมากน้อยแค่ไหน และความรู้ต้องการในอนาคตคืออะไร

2.2 การจับความรู้ (Knowledge Capture) เป็นกระบวนการของการจับความรู้ในรูปแบบบางอย่าง กลไกการจัดการความรู้จะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของความรู้และเทคโนโลยีที่จะใช้แนวทางที่มีประโยชน์ในการใช้องค์ประกอบของความรู้ ก็คือ การเก็บความรู้เหล่านี้ในรูปวัตถุความรู้ (Knowledge Object) เช่น บทความ หนังสือ บุคคลหรือหน่วยการเรียนรู้จากโปรแกรมการฝึกอบรมบนเว็บ

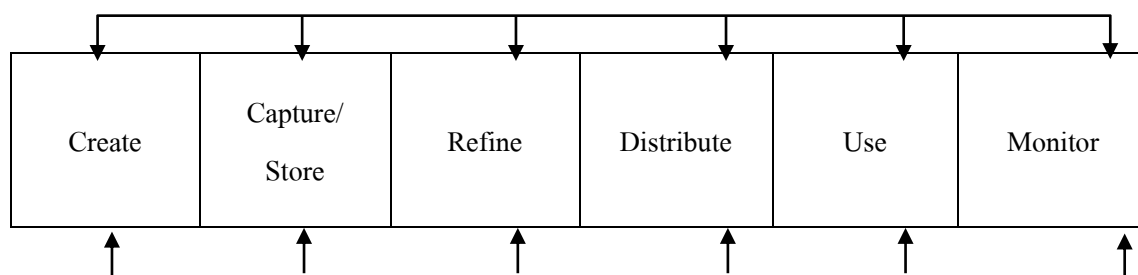
2.3 ฐานความรู้ (Knowledge Based) เมื่อความรู้ถูกจับ (Capture) ก็ต้องมีการจัดการนำไปใส่ไว้ในฐานความรู้ ซึ่งมีทั้งเนื้อหาที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และความรู้ต้องสามารถดึงออกมาใช้ได้สะดวก

2.4 แผนที่ความรู้ (Knowledge Map) จะเป็นสิ่งที่บอกว่าคุณสมบัติที่ต้องการนั้นจะเข้าไปหาได้ที่ไหนและจะค้นหาอะไร ซึ่งผู้ใช้จะได้ความรู้ในสิ่งที่ผู้ใช้ต้องการ และมีการชี้แนวทางในการเข้าถึงความรู้และการค้นคืนความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

3. การนำความรู้ไปใช้ (Knowledge Utilization) ซึ่งสามารถได้ประโยชน์จากการเผยแพร่และแบ่งปันความรู้ โดยการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งเทคโนโลยีจะมีบทบาทที่สำคัญมากในการถ่ายโอนความรู้

เทอร์บันและคณะ (Turban and others, 2001 อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547 : 52) ได้แบ่งกระบวนการของการจัดการความรู้ออกเป็น 6 ประการ ดังแผนภาพที่ 1

1. การสร้างความรู้
2. การจับและเก็บความรู้
3. การเลือกหรือกรองความรู้
4. การกระจายความรู้
5. การใช้ความรู้
6. การติดตาม / ตรวจสอบ

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการจัดการความรู้ของ Turban and others, 2001.

ที่มา : พรธิดา วิเชียรปัญญา,การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ (กรุงเทพฯ : ธรรม
กมลการพิมพ์, 2547) 52.

วันราม (Wunram2000:2) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1. การกำหนด (Identification) เป็นกระบวนการของการกำหนดความรู้ที่ต้องการ
2. การแสวงหา (Acquisition) เป็นกระบวนการของการแสวงหาความรู้ที่เป็นที่ต้องการซึ่งจะรวมไปถึงกระบวนการของการสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กร
3. การสร้าง (Generation) เป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยการสร้างความรู้ใหม่กับการสร้างสรรค์
4. การจัดโครงสร้าง (Structuring) มีความสัมพันธ์กับกระบวนการของการจัดเรียงความรู้โดยใช้ลักษณะเฉพาะ เช่น Taxonomy, Ontology เป็นต้น
5. การจัดเก็บ (Storing) อธิบายถึงกระบวนการของวิธีการที่ถูกต้องสำหรับแต่ละประเภทและรูปแบบของความรู้ เพื่อที่จะเก็บความรู้ได้อย่างเหมาะสม
6. การเผยแพร่ (Distribution) เป็นกระบวนการของการเลือกแนวทางและกลไกที่ดีที่สุดในการเผยแพร่ความรู้ที่มีอยู่
7. การประเมิน (Assessment) เป็นกระบวนการของการประเมินความรู้ การใช้และคุณค่าของความรู้สำหรับพนักงานแต่ละคน และการกำหนดทุนทางปัญญาขององค์กร

บิวเลียว Beaulieu(2001:515) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1. การสร้างความรู้ (Create Knowledge) ความรู้จะถูกสร้างในแนวทาง 4 แนวทางคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) ซึ่งรวมถึงกิจกรรมการระดมสมอง การอภิปรายและการโต้แย้งการสกัดความรู้จากบุคคล (Externalization) รวมถึงการจัดความรู้ไปใช้งาน การจัดระบบความรู้ (Combination) เป็นการนำความรู้ที่แตกต่างกันเข้ามาร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ใหม่และการ

ดึงความรู้ไปใช้ (Internalization) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละบุคคลเปิดรับความรู้ของบุคคลอื่นมาสร้างเป็นความรู้ของตนเอง

2. การกำหนดความรู้ (Identify Knowledge) เป็นการกำหนดแหล่งของความรู้และการใช้งาน

3. การเก็บรวบรวมความรู้ (Collect Knowledge) สามารถเก็บรวบรวมได้ทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร

4. การจัดการความรู้ (Organize Knowledge) ซึ่งแนวทางการจัดการความรู้ เช่น การทำแผนที่ข้อมูล การจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหน่วยงานต่างๆ และหน่วยงานข้ามสายงาน ซึ่งจะช่วยในการถ่ายโอนความรู้ข้ามองค์กร

5. การแบ่งปันความรู้ (Share Knowledge) ความรู้สามารถถูกแบ่งปันได้หลายทาง อาทิ เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ อินทราเน็ต เว็บ กรุปแวร์ ห้องสนทนา การหมุนเวียนงาน การฝึกอบรม การประชุมภายในการสรุป เป็นต้น

6. การดัดแปลงความรู้ (Adapt Knowledge) จะต้องมีการดัดแปลงความรู้ก่อนที่จะนำไปใช้

7. การประเมินความรู้ (Knowledge Evaluation) ความรู้ที่อยู่ในสมองมนุษย์หรือความรู้ที่อยู่ในฐานข้อมูลไม่ได้สร้างคุณค่าให้กับองค์กร ความรู้ที่ถูกนำไปปฏิบัติเท่านั้นที่จะสามารถสร้างคุณค่าให้กับองค์กร การเรียนรู้ที่มีการดูดซับ การทำความเข้าใจ และการประยุกต์ความรู้จะเป็นสิ่งที่มีส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแหล่งความรู้ที่มีประสิทธิภาพไปสู่ทรัพย์สินความรู้ที่แท้จริง

ส่วน Trapp (1999:105) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการจัดการความรู้ไว้ 9 ประการดังนี้

1) เป้าหมายความรู้ 2) การระบุถึงความรู้ 3) การจัดหาความรู้ 4) การพัฒนาความรู้ 5) การเคลื่อนย้าย / กระจายความรู้ 6) การใช้ความรู้ 7) การเก็บรักษาความรู้ 8) การประเมินและทบทวนความรู้ และ 9) การควบคุมความรู้

ส่วน Kucza(2001:92) ได้นำเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ไว้ 6 ประการดังนี้

1. Identification of need for knowledge เป็นการระบุความต้องการความรู้ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการระบุความต้องการและการกำหนดต้องการ

2. Knowledge Pull จุดประสงค์หลักประการหนึ่งของการจัดการความรู้คือ “การแบ่งปันความรู้” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและยุ่งยากในกระบวนการจัดการความรู้ที่มีคุณค่าที่องค์กรค้นพบควรถูกถ่ายทอดในกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 1) การสร้างเกณฑ์การสืบค้น 2) ค้นหาผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ 3) ประเมินผู้ที่ได้ผ่านการคัดเลือก 4) คัดเลือก และ 5) การปรับตัวของผู้ที่ถูกคัดเลือก

3. Knowledge Push เป็นกระบวนการของการส่งมอบความรู้ไปให้กับผู้ที่ต้องการ ประกอบด้วยกระบวนการย่อย 2 ประการคือ 1) การแจ้งหรือประกาศให้ทราบถึงความรู้ และ 2) การแบ่งปันความรู้ในโอกาสต่างๆ

4. Creation of knowledge เป็นการสร้างความรู้ มีกระบวนการย่อยๆ 6 ประการคือ 1) การระบุดึงความคิดใหม่ๆ 2) การประเมินความคิดใหม่ๆ 3) การรวบรวมผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ 4) การประเมินผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ 5) การคัดเลือกผู้ที่อยู่ในข่ายที่มีความคิดใหม่ๆ และ 6) การสร้างความรู้

5. Knowledge collection and storage เป็นการรวบรวมและจัดเก็บความรู้มีกระบวนการย่อยๆ 6 ประการดังนี้ 1) การระบุนความรู้ 2) การประเมินความรู้ 3) การออกแบบสิ่งที่ใช้เก็บความรู้ 4) การจัดความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ 5) การบูรณาการความรู้และ 6) การปรับปรุงแผนที่ความรู้ให้ทันสมัย

6. Knowledge update เป็นการปรับปรุงความรู้ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการที่ไม่หยุดนิ่ง มีกระบวนการย่อยๆ 3 ประการดังนี้ 1) การระบุดึงความเปลี่ยนแปลง 2) การประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง และ 3) การปรับปรุงความรู้ให้ทันสมัย

บดินทร์ วิจารณ์ (2547 : 45-46) ได้กล่าวถึงกระบวนการความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. Define การกำหนดชนิดของทุนทางปัญญา หรือองค์ความรู้ที่ต้องการ เพื่อตอบสนองกลยุทธ์ขององค์กรหรือการปฏิบัติงาน หรือการหาว่าองค์ความรู้หลัก ๆ ขององค์กรคืออะไร (Core Competency) และเป็นองค์ความรู้ที่สามารถสร้างความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งได้อย่างเด่นชัด

2. Create การสร้างทุนทางปัญญาหรือการค้นหาใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วด้วยการส่งไปศึกษาเพิ่มเติม การสอนงานภายในองค์กร หรือหากเป็นองค์ความรู้ใหม่ อาจจำเป็นต้องหาจากภายนอกองค์กร จากที่ปรึกษา การเรียนรู้จากความสำเร็จของผู้อื่นและการเทียบเคียง (Benchmarking)

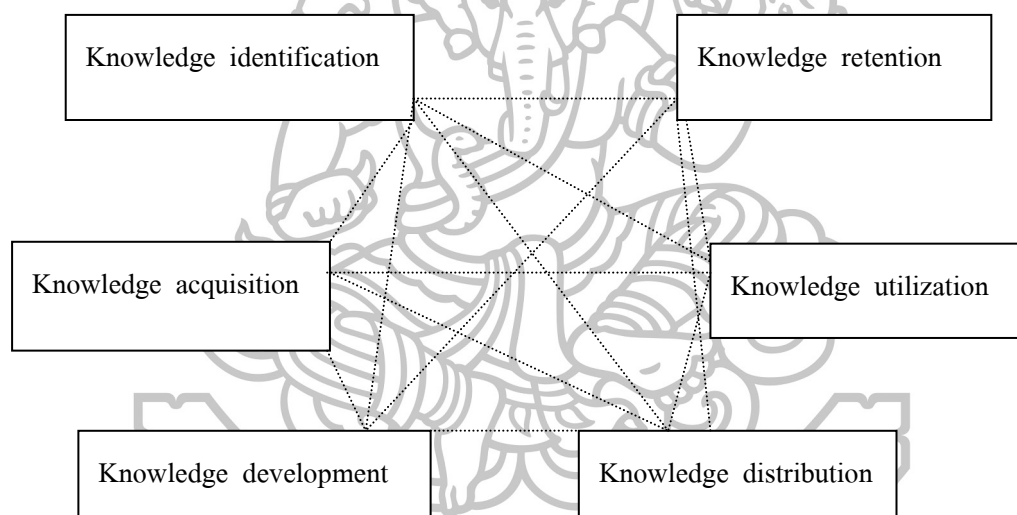
3. Capture การเสาะหา และจัดเก็บองค์ความรู้ในองค์กรให้เป็นระบบทั้งองค์ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ (Explicit Knowledge) และในรูปแบบประสบการณ์ (Tacit Knowledge) ให้เป็นทุนความรู้ขององค์กร ซึ่งพร้อมต่อการยกระดับความรู้ และขยายความรู้ให้ทั่วทั้งองค์กรได้โดยง่ายต่อไป

4. Share การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เผยแพร่ กระจาย ถ่ายโอนความรู้ ซึ่งมีหลายรูปแบบและหลายช่องทาง เช่น การจัดงานสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน การสอนงาน หรือใน

รูปแบบอื่น ๆ ที่มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หรือมีการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะเสมือน (Virtual) ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือระบบ E-Learning เป็นต้น

5. Use การใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้งาน ก่อให้เกิดประโยชน์ และผลสัมฤทธิ์เกิดขึ้น และเกิดเป็นปัญญาปฏิบัติ การขยายผลให้ระดับความรู้และขีดความสามารถในการแข่งขันในองค์กรสูงขึ้น

ส่วน Probst, Raub and Romhardt (2000:89)สรุปว่าการจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการคือ 1) การระบุถึงความรู้ 2) การจัดการความรู้ 3) การพัฒนาความรู้ 4) การแบ่งปัน / การกระจายความรู้ 5) การใช้ความรู้ และ 6) การเก็บรักษา/ จัดจำความรู้ องค์ประกอบดังกล่าวสามารถนำเสนอด้วยภาพที่ 2 ดังนี้

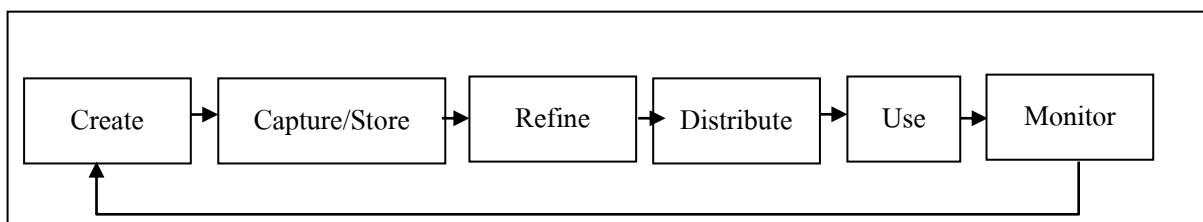

ภาพที่ 2 องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของ Probst และคณะ

ที่มา : Probst; Raub; & Romhardt. **Managing Knowledge : Building Block for Success.**

(Chichester : John Wiley & Sons, 2000) 89.

ส่วน Turban และคณะ (อ้างถึงใน สมชาย นำประเสริฐ, 2546) ได้แบ่งกระบวนการของการจัดการความรู้ออกเป็น 6 ประการคือ 1) การสร้างความรู้ 2) การจับและเก็บความรู้ 3) การเลือกหรือกรองความรู้ 4) การกระจายความรู้ 5) การใช้ความรู้ และ 6) การติดตาม / ตรวจสอบกระบวนการดังกล่าวสามารถแสดงได้ด้วยภาพที่ ดังนี้

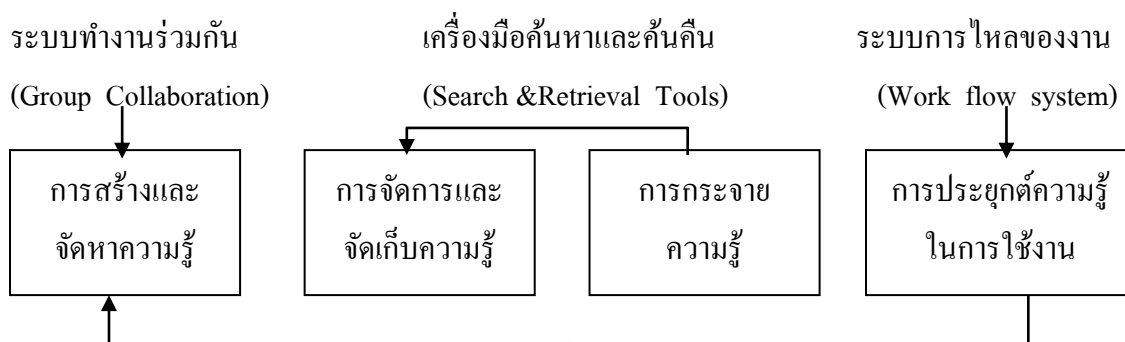
ภาพที่ 3 องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของ Turban และคณะ
ที่มา :สมชายนำประเสริฐชัย. “เทคโนโลยีกับการจัดการความรู้”.วารสารไมโครคอมพิวเตอร์.
(กรุงเทพฯ :มป.ป.,มิ.ย. 2546) : 103.

โกศล ดิสิลธรรม (2546:54) ได้นำเสนอองค์ประกอบหลักของการจัดการความรู้ออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. สังคม – วัฒนธรรม และองค์กร (Social – Cultural & Organizational Components)
2. องค์ประกอบทางเทคโนโลยี (Technological Components)

องค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้จะมีระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management System – KMS) เป็นส่วนเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกัน โดยที่กระบวนการของการจัดการความรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กระบวนการดังนี้

1. การสร้างและจัดหาความรู้ (Knowledge Creation & Acquisition) เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมระยะยาว เพื่อการสร้างความแข็งแกร่งให้กับธุรกิจโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้โดยนัย (Tacit knowledge) ที่ไม่ได้แสดงออกในรูปของเอกสารแต่องค์กรมักกระตุ้นให้บุคลากรสร้างองค์ความรู้เพื่อสร้างกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมขององค์กร โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและใช้สารสนเทศทางความรู้ตัวอย่างของอุตสาหกรรมรถยนต์ญี่ปุ่นที่สร้างความรู้ในการพัฒนารูปแบบของรถยนต์ โดยใช้นโยบายการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างการสับเปลี่ยนพนักงาน (Rotate) ให้ทำงานในหน้าที่ต่างๆ เพื่อก่อให้เกิด Tacit knowledge ที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้สร้างความรู้ (Knowledge Creator)
2. การจัดการและจัดเก็บความรู้ (Knowledge Organization & Storage) เป็นการจัดเก็บความรู้ที่สร้างให้เป็นหมวดหมู่และเก็บลงในฐานข้อมูล
3. การกระจายความรู้ (Knowledge Distribution) โดยการใช้เครื่องมือในการค้นคืนสารสนเทศทางความรู้จากฐานข้อมูลที่จัดเก็บแล้วกระจายสู่หน่วยงานต่างๆ เพื่อการใช้งาน

ภาพที่ 4 กระบวนการจัดการความรู้

ที่มา:พรชิตา วิเชียรปัญญา, การจัดการความรู้: พื้นฐานและการประยุกต์ใช้ (กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์, 2547) 54.

4. การประยุกต์ความรู้ในการใช้งาน (Knowledge Application) เป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมหลักต่างๆ ผ่านระบบการไหลของงานด้วยระบบเครือข่ายไปยังหน่วยงานต่างๆ

จากองค์ประกอบและกระบวนการของการจัดการความรู้ข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปเชิงเปรียบเทียบองค์ประกอบและกระบวนการ ดังนี้ผลของการสังเคราะห์องค์ประกอบหรือกระบวนการของการจัดการความรู้พบว่ากระบวนการที่พบมากที่สุดคือ “การเคลื่อนย้าย/กระจาย/การแบ่งปันความรู้” และ “การใช้ความรู้” รองลงมาคือ การจัดการความรู้ การสร้างความรู้ และการจัดเก็บและค้นคืนความรู้

คณะกรรมการมาตรฐานและการเพิ่มผลผลิตของสิงคโปร์ (Singapore Productivity and Standard Board : PSB. 2001:38-39) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักๆ 2 ประการ คือห่วงโซ่ความรู้ (knowledge value chain) และปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ห่วงโซ่ความรู้ (knowledge value Chain) หรือกระบวนการความรู้ที่เรียกว่า GREAT ซึ่งมาจากตัวอักษรแรกขององค์ประกอบหลักของกระบวนการ (Generate, Represent, Access and Transfer) กระบวนการ GREAT ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในองค์กร ซึ่งผลสุดท้ายที่ต้องการคือ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อองค์กร

2. ปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ (Enablers) โดยการที่กระบวนการ GREAT จะหมุนได้อย่างต่อเนื่องนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเอื้อหลักๆ 4 ประการคือ

- 2.1 ภาวะผู้นำและกลยุทธ์
- 2.2 วัฒนธรรมองค์กร
- 2.3 เทคโนโลยีสารสนเทศ

2.4 การวัดและติดตามผล

คัมมิง และวอร์เลย์ Cumming and Worley (2001:10-12) เสนอทัศนะว่า การจัดการความรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดความรู้ การเก็บรวบรวมความรู้ และการแพร่กระจายความรู้ ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ (Generating Knowledge) เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกชนิดของความรู้ที่จะถูกออกแบบให้มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับองค์กร ซึ่งจะเริ่มขึ้นพร้อมกับการตัดสินใจวางกลยุทธ์การแข่งขันที่มุ่งเน้นการจัดการความรู้เพื่อชี้เฉพาะว่า ส่วนไหนที่ความรู้สามารถเข้าไปสร้างผลลัพธ์ที่ต้องการได้มากที่สุด องค์กรจึงต้องออกแบบกลไกที่ต้องการเกี่ยวกับความรู้นั้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2. การเก็บรวบรวมความรู้ (Codification Knowledge) โดยอาศัยเทคโนโลยีโดยเฉพาะความรู้เปิดเผย (explicit knowledge) ที่สกัดได้จากตัวบุคคล รายงานต่างๆ และแหล่งข้อมูลอื่นๆ และการเก็บรวบรวมความรู้ที่เป็นความรู้ฝังลึกในคน (tacit knowledge) ที่ไม่สามารถนำมาจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ในระบบคอมพิวเตอร์ได้ แต่จะได้จากการสนทนา การติดต่อสื่อสารโดยตรง และบทสนทนากับผู้ที่มีความรู้

3. การแพร่กระจายความรู้ (Distributing Knowledge) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการจัดการความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้การปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่จะแพร่กระจายด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งวิธีการแพร่กระจายความรู้ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

3.1 วิธี Self-directed methods โดยให้สมาชิกในองค์กรควบคุม และริเริ่มการแพร่ความรู้ ซึ่งรวมถึงฐานข้อมูลที่ใช้สำหรับเก็บความรู้และระบบแหล่งที่ตั้งที่จะช่วยสมาชิกค้นหาได้ตามที่ต้องการ เช่น ข้อมูลลูกค้า รายงานการวิเคราะห์ เป็นต้น Locator System จะสามารถวางขอบเขตจากง่ายไปยากได้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการ pull and push ของระบบด้วยคือ สมาชิกสามารถดึงข้อมูลที่ต้องการได้ หรือการส่งความรู้ที่สมาชิกต้องการไปให้

3.2 วิธี Knowledge Services and networks เป็นการส่งมอบความรู้และจัดหาผู้ช่วยเฉพาะและจัดการช่องทางให้ความรู้ออกจากองค์กรในลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่มีการออกแบบให้เชื่อมโยงกับสมาชิกทั้งในและนอกองค์กร เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยอาจใช้ Chat room หรือ intranets ก็ได้

3.3 วิธี Facilitated Transfer จะเกี่ยวข้องกับบุคคลที่สนับสนุนการแพร่กระจายความรู้ ซึ่งได้รับการอบรมในการช่วยหาและถ่ายทอดความรู้เช่นเดียวกับการเข้าฐานข้อมูลและบริการความรู้อื่นๆ รวมทั้งมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงและช่วยสมาชิกในการจัดการความรู้มาใช้

ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์กร ทั้งนี้ จะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานและโครงสร้างองค์กรให้เอื้อต่อการจัดการความรู้ด้วย

มาราลี (Marali, 2001: 44-45) เสนอว่าการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความรู้ ระบุ หรือกำหนดความรู้ที่องค์กรต้องการใช้ เพื่อการพัฒนา โดยเป็นความรู้ที่ได้จากภายนอกองค์กรทั้งปัญหาและโอกาสที่จะสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้

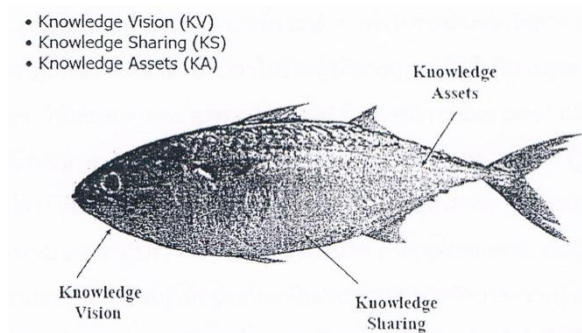
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้ เพื่อให้ได้กลวิธีที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและเพื่อการพัฒนา งาน ความรู้ที่สร้างขึ้นนี้ควรเป็นความรู้ใหม่ที่องค์กรยังไม่มี และอาจได้มาจากความรู้ที่ฝังลึกในคน (tacit knowledge) โดยอาจใช้วิธีการระดมความคิด หรือด้วยวิธีการที่หลากหลายที่ให้ได้ความรู้ที่ฝังลึกในคน (tacit knowledge) ออกมาให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ฝังลึกในคน (tacit knowledge) ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาจัดเก็บในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ การเก็บความรู้ในขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ความรู้ประเภทความรู้เปิดเผย (explicit knowledge) ออกมา

ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้กับบุคลากรในองค์กรได้นำไปใช้เพื่อการแก้ปัญหา หรือเพื่อพัฒนา งาน การแลกเปลี่ยนความรู้จะช่วยให้องค์กรได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมาอีก

ขั้นตอนที่ 5 การแสวงหาความรู้ใหม่ ความรู้ที่องค์กรมีอยู่เมื่อนานไปอาจจะเก่า และใช้ประโยชน์ไม่ได้ อาจไม่ทันสมัย หรือบริบทขององค์กรเปลี่ยนแปลงไป ไม่เหมาะสมกับความรู้ที่องค์กรมีอยู่เดิม การแสวงหาความรู้ใหม่ อาจเริ่มจากความรู้ที่ฝังลึกในคน ที่อยู่ในองค์กร

ประพนธ์ ผาสุกขีต (2548 :19-26) ได้นำเสนอโมเดลปลาหู เป็นรูปแบบอย่างง่ายของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้สู่สังคม ที่เปรียบเทียบการจัดการความรู้ เหมือนกับปลาหูหนึ่งตัวที่มี 3 ส่วน ดังแผนภาพที่ 5 โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

แผนภาพที่ 5 แสดงรูปแบบการจัดการความรู้แบบปลา

ที่มา : ประพนธ์ ฝาสุกยี่ด, การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ (กรุงเทพฯ: ไขไหม, 2548).19.

1.องค์ประกอบของโมเดลปลา

1.1 ส่วน “หัวปลา” (Knowledge Vision : KV) หมายถึง ส่วนที่เป็นเป้าหมาย วิสัยทัศน์ หรือทิศทางของการจัดการความรู้โดยก่อนที่จะดำเนินการจัดการความรู้ต้องตอบให้ได้ว่า “เราจะทำ KM ไปเพื่ออะไร?” โดย “หัวปลา” นี้จะต้องเป็นของ “คุณกิจ” หรือผู้ดำเนินกิจกรรม KM ทั้งหมด โดยมี “คุณเอื้อ” และ “คุณอำนวย” คอยช่วยเหลือ

1.2 ส่วน “ตัวปลา” (Knowledge Sharing: KS) เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญซึ่ง “คุณอำนวย” จะมีบทบาทมากในการช่วยกระตุ้นให้ “คุณกิจ” มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นที่มีอยู่ในตัว “คุณกิจ” พร้อมอำนวยให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้แบบเป็นทีม ให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ระดับความรู้และเกิดนวัตกรรม

1.3 ส่วน “หางปลา” (Knowledge Assets: KA) เป็นส่วนของ “คลังความรู้” หรือ “ขุมความรู้” ที่ได้จากการเก็บสะสม “เกร็ดความรู้” ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “ตัวปลา” ซึ่งเราอาจเก็บส่วนของ “หางปลา” นี้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น ICT ซึ่งเป็นการสกัดความรู้ที่ซ่อนเร้นให้เป็นความรู้ที่เด่นชัด นำไปเผยแพร่และแลกเปลี่ยนหมุนเวียนใช้ พร้อมยกระดับต่อไป

2. บุคคลที่ทำหน้าที่ดำเนินการจัดการความรู้

2.1 ผู้บริหารสูงสุด (CEO) จัดได้ว่า “โชคดีที่สุด” สำหรับวงการจัดการความรู้ ถ้าผู้บริหารสูงสุดเป็นแชมเปียน (เห็นคุณค่าและดำเนินการผลักดัน KM) เรื่องที่ว่ายากทั้งหลายก็ง่ายขึ้นผู้บริหารสูงสุดควรเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจัดการความรู้ โดยกำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ “คุณเอื้อ (ระบบ)” ของ KM ซึ่งควรเป็นผู้บริหารระดับสูง เช่น รองอธิบดี, รองผู้อำนวยการใหญ่ (Vice President)

2.2 คุณเอื้อ (Chief Knowledge Officer : CKO) ถ้าการริเริ่มมาจากผู้บริหารสูงสุด “คุณเอื้อ” ก็สลายไปเปลาะหนึ่ง แต่ถ้าการริเริ่มที่แท้จริงไม่ได้มาจากผู้บริหารสูงสุด บทบาทแรกของ “คุณเอื้อ” ก็คือ เอาหัวปลาไปขายผู้บริหารสูงสุด ให้ผู้บริหารสูงสุดกลายเป็นเจ้าของ “หัวปลา” ให้ได้บทบาทต่อไปของ “คุณเอื้อ” คือ การหา “คุณอำนวย” และร่วมกับ “คุณอำนวย” จัดให้มีการกำหนด “เป้าหมาย/หัวปลา” ในระดับย่อยๆ ของ “คุณกิจ/ผู้ปฏิบัติงาน”, คอยเชื่อมโยง “หัวปลา” เข้ากับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ขององค์กรจัดบรรยากาศแนวราบ และการบริหารงานแบบเอื้ออำนาจ (empowerment), ร่วม share ทักษะในการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการจัดการความรู้โดยตรงและเพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าของทักษะดังกล่าว จัดสรรทรัพยากรสำหรับใช้ในกิจกรรมจัดการความรู้ พร้อมคอยเชื่อมโยงการจัดการความรู้เข้ากับกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ ทั้งภายในและนอกองค์กร ติดตามความเคลื่อนไหวของการดำเนินการ ให้คำแนะนำบางเรื่อง และแสดงท่าทีชื่นชมในความสำเร็จ อาจจัดให้มีการยกย่องในผลสำเร็จและให้รางวัลที่อาจไม่เน้นสิ่งของ แต่เน้นการสร้างสภาพภูมิใจในความสำเร็จ

2.3 คุณอำนวย (Knowledge Facilitator: KF) เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ ความสำคัญของ “คุณอำนวย” อยู่ที่การเป็นนักจุดประกายความคิดและการเป็นนักเชื่อมโยง โดยต้องเชื่อมโยงระหว่างผู้ปฏิบัติ (“คุณกิจ”) กับผู้บริหาร (“คุณเอื้อ”), เชื่อมโยงระหว่าง “คุณกิจ” ต่างกลุ่มภายในองค์กรและเชื่อมโยงการจัดการความรู้ภายในองค์กรกับภายนอกองค์กรโดยหน้าที่ที่ “คุณอำนวย” ควรทำคือ

2.3.1 ร่วมกับ “คุณเอื้อ” จัดให้มีการกำหนด “หัวปลา” ของ “คุณกิจ” อาจจัด “มหกรรม หัวปลา” เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของ “หัวปลา”

2.3.2 จัดตลาดนัดความรู้เพื่อให้ “คุณกิจ” นำความสำเร็จมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถอดความรู้ออกมาจากวิธีทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จนั้นเพื่อการบรรลุ “หัวปลา”

2.3.3 จัดการดูงานหรือกิจกรรม “เชิญเพื่อนมาช่วย” (peer assist) เพื่อให้บรรลุ “หัวปลา” ได้ง่าย หรือเร็วขึ้น โดยที่ผู้นั้นจะอยู่ภายในหรือนอกองค์กรก็ได้ เรียนรู้วิธีทำงานจากเขาเชิญเขามาแล้ว หรือสาธิต

2.3.4 จัดพื้นที่เสมือนสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสำหรับเก็บรวบรวมความรู้ที่ได้ เช่นใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ ซึ่งรวมทั้งเว็บไซต์ เว็บบอร์ด เว็บบล็อก อินทราเน็ต จดหมายข่าว เป็นต้น

2.3.5 ส่งเสริมให้เกิด ชุมชนแนวปฏิบัติ (Community of Practice-CoP) ในเรื่องที่เป็นความรู้หรือเป็นหัวใจในการบรรลุเป้าหมายหลักขององค์กร

2.3.6 เชื่อมโยงการดำเนินการจัดการความรู้ขององค์กร กับกิจกรรมจัดการความรู้ภายนอก เพื่อสร้างความกึกกักและเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภายนอก

2.4 คุณกิจ (Knowledge Practitioner : KP) “คุณกิจ” หรือผู้ปฏิบัติงานเป็นพระเอกหรือนางเอกตัวจริงของการจัดการความรู้ เพราะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมจัดการความรู้ ประมาณ ร้อยละ 90 – 95 ของทั้งหมด “คุณกิจ” เป็นเจ้าของ “หัวปลา” โดยแท้จริง เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้ง Explicit Knowledge & Tacit Knowledge และเป็นผู้ที่ต้องมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้ หา สร้าง แปลง ความรู้เพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึง “เป้าหมาย / หัวปลา” ที่ตั้งไว้

2.5 คุณประสาน (Network Manager) เป็นผู้ที่คอยประสานเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการความรู้ระหว่างหน่วยงาน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวงที่กว้างขึ้น เกิดพลังร่วมมือทางเครือข่ายในการเรียนรู้และยกระดับความรู้แบบทวีคูณ

แมคคีนและสมิท (McKeen & Smith, 2003, 51-58) เสนอว่า การจัดการความรู้ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนที่เริ่มจาก

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ ซึ่งต้องอาศัยพนักงานที่มีความรู้ความสามารถและมีความคิดใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรได้
2. การเข้าถึงความรู้ ซึ่งองค์กรต้องรู้ว่าเข้าถึงความรู้ได้อย่างไรซึ่งอาจได้จากผู้รู้ หรือเครือข่ายต่างๆ
3. การยึดกุมความรู้ ซึ่งส่วนมากจะได้จากความรู้ที่ฝังลึกในคน
4. การสร้างความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ เพราะจะได้จากการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคน ระหว่างกลุ่มคน หรือระหว่างองค์กร
5. การใช้ความรู้ เพื่อประโยชน์ของพนักงานและองค์กร โดยองค์กรจะต้องสร้างวัฒนธรรมการใฝ่รู้ให้เกิดกับพนักงานภายใต้ศาสตร์แห่งการจัดการความรู้

คอลลิสันและพาร์เซลล์ (Collison & Parcell, 2004:53) ได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญในกระบวนการจัดการความรู้ว่าการนำการจัดการความรู้ไปสู่การปฏิบัติจะประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ 4 ขั้นตอน กระบวนการเหล่านี้มีลักษณะเป็นพลวัตร ซึ่งองค์กรต้องมีการจัดการอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ดังนี้

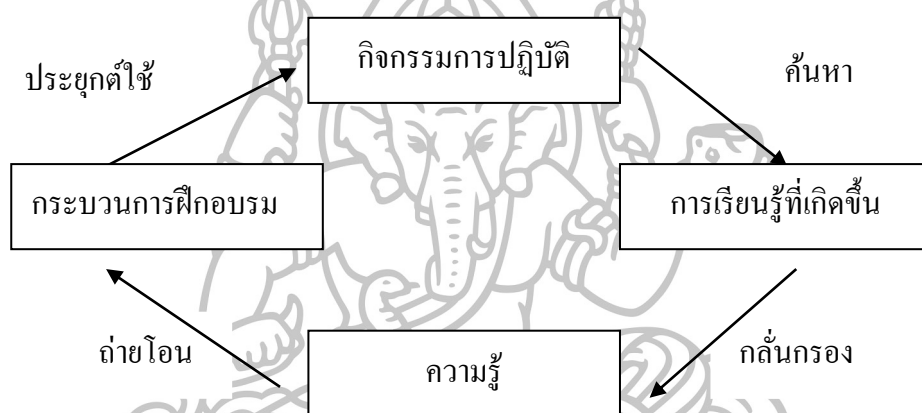
ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนของการสร้าง การค้นหาหรือค้นพบความรู้เพื่อให้ได้ “กลวิธี” ในการทำงานที่เหมาะสมกับการพัฒนาองค์กร โดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่องค์กรดำเนินอยู่ เพื่อหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด (Best Practice)

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตอนที่ 1 จะต้องนำมาความรู้ที่ได้มาสกัดหรือกลั่นกรองเอาเฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์และทันสมัยแล้วนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ทั่วทั้ง

องค์กรอย่างรวดเร็ว โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลไกในการเผยแพร่ความรู้ที่ได้ใหม่แล้ว
นำไปจัดเก็บให้เป็นระบบ พร้อมทั้งจะใช้งานได้ทันทีที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 ความรู้ที่จัดเก็บไว้นี้ถือเป็นสินทรัพย์หรือทุนปัญญาขององค์กร องค์กรจึง
ต้องนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากมีการลงทุนโดยการจัดอบรม ประชุมสัมมนา หรือ
นำไปใช้ด้วยวิธีการต่างๆ ที่หลากหลายและหลายช่องทาง

ขั้นตอนที่ 4 ความรู้ที่ได้มาทั้งหมด อาจจะล้าสมัยเมื่อกาลเวลาผ่านไป องค์กรจึงต้อง
จัดการความรู้ซ้ำใหม่ในขั้นตอนที่ 1

ภาพที่ 6 กระบวนการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ Collison and Parcell
ที่มา : Collison and Parcell. **Learning to Fly : Practical Knowledge Management**
from some of the world's leading learning Organization (Oxford : Capstone, 2004)53.

1.9 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ในองค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญ
หลายอย่าง อาทิเช่น วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ การได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารองค์กร
ความไว้วางใจ เทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่ง Awad and Ghaziri (2004) ได้กล่าวว่าองค์กรจะต้อง
พิจารณาในเรื่องของวัฒนธรรม สังคมและการเปลี่ยนแปลงองค์กรต่างๆ กับการสนับสนุนทางด้าน
เทคโนโลยี ในการที่จะส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมของการจัดการความรู้ขึ้นในองค์กร

คอสกินน (Koskinen ,2003:281)ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ของความรู้
ที่เป็นนัย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยที่ปัจจัยภายในจะเป็น
สิ่งที่อยู่ภายใต้การควบคุมของแต่ละบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1) ระบบความจำ (Memory System)
รวมถึงประสบการณ์, Mental Model , การรู้โดยสัญชาตญาณ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการสร้าง

และการปรากฏของความทรงจำของแต่ละบุคคล 2) ระบบการสื่อสาร (Communicational System) รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ ภาษา ความใกล้ชิด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการสื่อสารข้อมูลซึ่งกลายมาเป็นความรู้ 3) ระบบการจูงใจ (Motivation System) รวมถึงการให้คำมั่นสัญญาซึ่งเป็นการแสดงออกของแรงจูงใจของแต่ละบุคคล และความไว้วางใจซึ่งรวมถึงการจูงใจบุคคลในการแบ่งปันและการรับความรู้ที่เป็นนัย ส่วนปัจจัยภายนอกจะถูกควบคุมโดยแต่ละบุคคลน้อยกว่าปัจจัยภายใน ซึ่งเรียกว่าระบบสถานการณ์ (Situational System) โดยจะรวมถึงรูปแบบภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้อธิบายและกำหนดสถานการณ์การใช้ความรู้ที่เป็นนัยมากหรือน้อย

นอกจากนี้ APQC and Anderson (1995 : 44-45) ยังพบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ โดยมีความเห็นว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากสิ่งที่อยู่แวดล้อม คือ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และการวัด ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ (Leadership) คุณสมบัติของภาวะผู้นำจะประกอบด้วยความพอใจและการตัดสินใจในการจัดการของผู้บริหารในองค์กร คุณสมบัติของภาวะผู้นำที่ถูกกำหนดว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการจัดการความรู้ คือ มีความเข้าใจถึงประสิทธิภาพของการสร้างรายได้ของแหล่งทรัพยากรความรู้ขององค์กรและพัฒนากลยุทธ์สำหรับทางการตลาดและการขายความรู้ , มีการใช้ความรู้และการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนสิ่งที่มีอยู่แล้วและเพื่อสร้างความสามารถหลักใหม่ขององค์กร ,แต่ละบุคคลได้รับการแต่งตั้ง การประเมินและได้รางวัลบนฐานของความช่วยเหลือที่บุคคลปฏิบัติ เพื่อก่อการพัฒนาความรู้ขององค์กร นอกจากนี้องค์กรต้องมีแนวทางที่ทำให้การจัดการความรู้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการซึ่งบางครั้งต้องมีการตั้งผู้จัดการความรู้ ผู้ซึ่งมีอำนาจและแหล่งทรัพยากรที่จะส่งเสริมการเก็บรวบรวมความรู้ขององค์กร ที่จะเป็นตัวกำหนดความสามารถหลักขององค์กร

2. วัฒนธรรม (Culture) เมื่อมีการสร้างองค์กรความรู้ วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่ต้องสนใจเป็นอย่างมาก วัฒนธรรมองค์กรที่ต้องการมักจะตรงข้ามกับวัฒนธรรมองค์กรที่มีอยู่แล้วในอดีต ดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรที่มีอยู่ คุณสมบัติที่จำเป็นของวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดไว้คือ มีการสนับสนุนและทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้, เต็มไปด้วยบรรยากาศของการเปิดใจกว้างและความไว้วางใจ, มีความยืดหยุ่นและความต้องการนวัตกรรมที่กระตุ้นกระบวนการเรียนรู้, และพนักงานต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การแบ่งปันความรู้จะมีการแพร่หลายทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร พนักงานจะมีการแบ่งปันแนวคิดและความรู้ซึ่งกันและกัน องค์กรก็จะมีวิธีการใหม่ในการเก็บรวบรวม และ แบ่งปันความรู้เกี่ยวกับลูกค้าความสามารถหลัก และประสบการณ์อื่นๆ

3.เทคโนโลยี (Technology) เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการได้รับการแบ่งปันความรู้ในองค์กร แต่เทคโนโลยีไม่ใช่ตัวสร้างการแบ่งปันความรู้ ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรม เทคโนโลยีและการวัด จะต้องปฏิบัติไปในเวลาเดียวกันเพื่อที่จะทำให้การแบ่งปันความรู้มีความเป็นไปได้องค์กรหลายๆ แห่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยี แต่จากประสบการณ์ได้แสดงให้เห็นว่าการเน้นในด้านเทคโนโลยีเป็นการเน้นในด้านเดียวมากเกินไป องค์กรที่ประสบความสำเร็จจะต้องใช้ทั้ง 4 ปัจจัยในการจัดการกับการแบ่งปันความรู้ขององค์กร คุณสมบัติที่จำเป็นของเทคโนโลยีในองค์กรความรู้ คือ เป็นการเชื่อมระหว่างแต่ละบุคคลทุกคนในองค์กร และเชื่อมโยงบุคคลกับองค์กรภายนอกที่มีความสัมพันธ์กัน, สร้างคลังความรู้ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงได้ตลอดทั้งองค์กร, ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้ใช้งานง่ายขึ้น , และการสนับสนุนความร่วมมือทำให้มีการเผยแพร่ไปสู่พนักงานได้อย่างรวดเร็ว จะเห็นได้ว่าระบบการสื่อสารทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกและภายในองค์กร โดยเฉพาะภายในองค์กรจะมีการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร

4.การวัด (Measurement) การจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการวัด และการประเมินผลที่ได้รับคุณสมบัติของการวัดที่พบในองค์กรความรู้ คือ มีการระบุแนวทางการเชื่อมโยงการจัดการความรู้เข้ากับผลลัพธ์ทางการเงิน, มีการพัฒนาตัวชี้วัดเฉพาะสำหรับการจัดการความรู้, การทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของสิ่งจับต้องในฐานความรู้ขององค์กร, การวัดขององค์กรจะพิจารณา "น้ำหนัก"แข็ง" และ "อ่อน" เหมือนกับตัวชี้วัดทางการเงิน และไม่ใช่ทางการเงิน ซึ่งตัวอย่างของการประเมินการพัฒนาขององค์กรความรู้คือ ความสัมพันธ์ลูกค้า ทรัพยากรมนุษย์ กลยุทธ์ นวัตกรรม และกระบวนการปรับปรุง

ดาเวนพอร์ตและพรูเซค (Davenport and Prusak, 1999:20) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความรู้ พบว่ามี 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ เป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและยังเป็นปัจจัยที่สร้างได้ยากที่สุด เพราะมีองค์ประกอบหลายอย่าง ดังนี้

1.1 ต้องมีความไว้วางใจด้านบวกต่อความรู้ คือ พนักงานทุกคนต้องมีความฉลาดรอบรู้และเต็มใจที่จะแสวงหาความรู้ได้อย่างเสรี

1.2 ไม่มีตัวขัดขวางความรู้อยู่ในวัฒนธรรมองค์กร คือ พนักงานไม่มีความโกรธเกลียดบริษัท และไม่กลัวว่าการแลกเปลี่ยนความรู้จะทำให้ตนเองต้องตกงาน

1.3 การจัดการความรู้ต้องเข้ากันได้กับวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นอยู่ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญสำหรับการสร้างวัฒนธรรมเชิงบวกสำหรับความรู้ ก็คือ ประเภทของบุคลากรที่บริษัทจ้างเข้ามาทำงานก็จะเป็นผลดีอย่างมาก

2. โครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคและโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร โดยโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคเป็นสิ่งที่ง่ายที่สุดที่จะสร้างขึ้นมาได้ เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่ใช้สำหรับการจัดการความรู้โดยเฉพาะ ในเรื่องของการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ เช่น เวลด์ ไวต์ เว็บบ เป็นต้น ซึ่งถ้ามีเครื่องมือทางเทคนิคและพนักงานใช้เป็น การดำเนินการก็จะสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการสร้างอุปกรณ์พื้นฐานขององค์กรเพื่อจัดการความรู้ โดยจะต้องสร้างกฎ ระเบียบข้อบังคับขึ้นมา ต้องมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรให้มีหน่วยงานต่างๆ ที่เอื้อต่อการนำการจัดการความรู้ไปใช้ และมีการกำหนดทักษะพิเศษที่โครงการแต่ละประเภทต้องการ ซึ่งจะช่วยให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ และต้องมีการตั้งตำแหน่งใหม่ขึ้นมาดูแลเป็นการเฉพาะอีกด้วย

3. ผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุนเต็มที่ ซึ่งวิธีการให้การสนับสนุน มีดังนี้

3.1 แสดงให้พนักงานทุกคนรู้ว่า การจัดการความรู้และการเรียนรู้ภายในองค์กรเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จขององค์กร

3.2 ปูทางให้และจัดสรรงบประมาณสำหรับพัฒนาอุปกรณ์จำเป็นพื้นฐาน

3.3 กำหนดให้ชัดเจนลงไปว่า ความรู้ประเภทไหนที่สำคัญที่สุดต่อองค์กร

4. มีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรม เนื่องจากการดำเนินการจัดการความรู้อาจต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และประโยชน์ที่ดีที่สุดของความสำเร็จ ก็คือการประหยัดงบประมาณและเพิ่มกำไร

5. มีความรู้ขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการอยู่บ้าง เพื่อให้สามารถดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ได้อย่างราบรื่น

6. มีวิสัยทัศน์ และภาษาที่ใช้มีความชัดเจนในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กร

7. มีสิ่งล่อใจที่ไม่ธรรมดา เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่ฝังแน่นในจิตของมนุษย์ไม่ทำให้ไหลเวียนไปมาอย่างง่ายดาย จึงต้องมีการกระตุ้นพนักงานบริษัทให้หันมาสร้างความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และใช้ความรู้กัน ซึ่งสิ่งล่อใจที่จะนำมาใช้เป็นรางวัลจะต้องไม่ใช่ของธรรมดา และต้องมีคุณค่าพอสำหรับความรู้ดีของพนักงาน ซึ่งกระบวนการสร้างแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมด้านความรู้ นั้น ควรจะเป็นสิ่งตอบแทนระยะยาว หรือ อยู่ในรูปที่ปรากฏให้คนทั่วไปเห็นชัดเจน เช่น การมอบรางวัลผู้สร้างความรู้ดีเด่น เป็นต้น

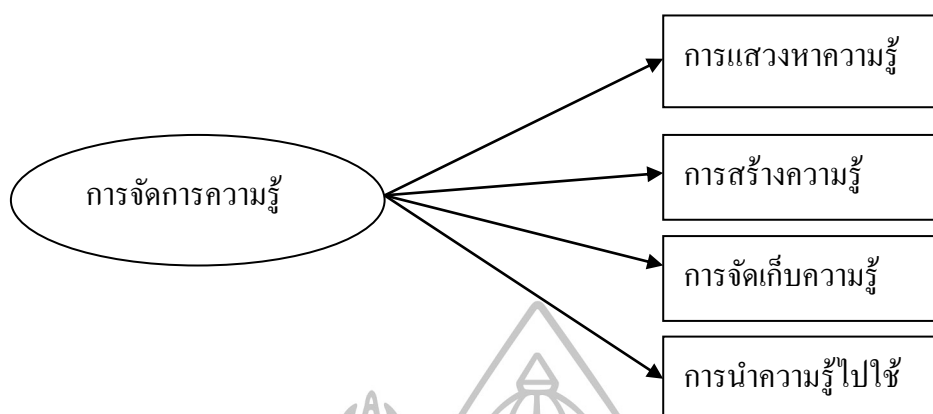
8. มีโครงสร้างทางความรู้อยู่บ้างในด้านของประเภทและการเก็บความรู้ สำหรับในด้านโครงสร้างของความรู้หรือการจัดการความรู้ อาจมีความเป็นระบบตายตัวได้

9. สร้างให้มีการใช้ช่องทางสำหรับการถ่ายทอดความรู้หลายช่องทางไม่เพียงเฉพาะการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี แต่ควรมีเวลาในการพบปะพูดคุยเพื่อแก้ปัญหาให้ลุล่วงไป

ตารางที่ 1 ตารางสรุปการจัดการความรู้

การจัดการความรู้	Boyet	Stewart	Davenport and Prusak	Scabrough , Swan	Kueza	Marquardt	Zack	Sallies & Jones	Bhatt	Natarajan and Shekar	Wunram	วิจารณ์ พานิช	โกศล ตีติธรรม	ความถี่
1.การแสวงหาความรู้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	11
2.การสร้างความรู้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	13
3.การจัดเก็บความรู้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12
4.การนำความรู้ไปใช้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	12
5.การเลือกความรู้	/													1
6.การแบ่งปัน/กระจายความรู้	/											/	/	4
7.เพิ่มประสิทธิภาพ												/	/	1
8.การสังเคราะห์ความรู้										/				1
9.การประเมิน											/			1
10. การกำหนดความรู้											/			1

จากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมทั้งหมด สามารถสังเคราะห์ได้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลากรให้สามารถ แสวงหาความรู้ มีการสร้าง/พัฒนาความรู้ การจัดเก็บความรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้สู่การนำความรู้ไปใช้ ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่มและทั่วทั้งองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้โดยอาศัยช่องทางต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ และสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้ 1.การแสวงหาความรู้ 2.การสร้างความรู้ 3.การจัดเก็บความรู้และ 4.การนำความรู้ไปใช้

ภาพที่ 7 สรุปตัวแบบการจัดการความรู้

1.10 ประโยชน์ของการจัดการความรู้

bacher(2000 อ้างถึงใน นฤมล พุกษศิลป์ และพัชรา หาญเจริญกิจ, 2543 62-63) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ 8 ประการดังนี้

1. ป้องกันความรู้สูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุทำงานหรือการลาออกจากงาน เป็นต้น
2. เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ประเภท คุณภาพและความสะดวกในการเข้าถึงความรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ
3. ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นการทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงานโดยไม่ต้องมีการควบคุม หรือมีการแทรกแซงมากนักจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่างๆ และพัฒนาจิตสำนึกในการทำงาน
4. ความได้เปรียบในการแข่งขัน การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขันทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันได้
5. การพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นการพัฒนาความสามารถขององค์กรในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ เป็นต้น
6. การยกระดับผลิตภัณฑ์ การนำการจัดการความรู้มาใช้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์นั้นๆ
7. การบริหารลูกค้าการศึกษาความสนใจและความต้องการของลูกค้าจะเป็นการสร้างความพึงพอใจและเพิ่มยอดและสร้างรายได้ให้แก่องค์กร

8. การลงทุนทางทรัพยากรบุคคล การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดการด้านเอกสาร การจัดการกับความรู้ที่ไม่เป็นทางการเป็นการเพิ่มความสามารถให้แก่องค์กรในการจ้างและฝึกฝนบุคลากร

ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านซึ่งถือว่าเป็นตัวเชื่อมประสานความรู้ของประชาชนชาวบ้านเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดทั้งในด้านการเชื่อมโยงและใช้ความรู้ต่างๆจากภายในและภายนอกนำมาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีกลไกที่ทำหน้าที่ในการกำกับการทำงานของระบบภายใต้การนำองค์ประกอบและองค์ความรู้ต่างๆของการจัดการนวัตกรรมมาใช้ที่เหมาะสม

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับนวัตกรรม

ปัจจุบันกระแสแห่งความคิดที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม (Innovation) ได้เข้ามามีอิทธิพลและมีบทบาทอย่างมากต่อมนุษย์และสังคมหลายแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเชื่อว่านวัตกรรมเป็นปรากฏการณ์ทางความคิดที่มุ่งหมายสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆเพื่อการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมถือเป็นกลยุทธ์ขององค์กรที่ต้องการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและการพัฒนารวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งกิจกรรมการพัฒนานวัตกรรมมนุษย์ที่มีในองค์กรเพราะการพัฒนานวัตกรรมให้มิในองค์กรได้นั้นจะต้องมาจากการพัฒนานวัตกรรมให้เกิดกับบุคลากรเสียก่อนจึงจะสามารถพัฒนาให้ยั่งยืนได้ในองค์กรต่อไปดังนั้นจึงต้องทำการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของนวัตกรรม (Innovation) ดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของนวัตกรรม

มอร์ตัน(Morton, 1971: 17) ให้ความหมายนวัตกรรมว่าเป็นการทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งหมายถึงการปรับปรุงสิ่งเก่าและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆนวัตกรรมไม่ใช่การขจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไปแต่เป็นการปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนา

โรเจอร์ส(Rogers ,1962: 13) ซึ่งเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมได้ให้นิยามความหมายว่านวัตกรรมเป็นแนวความคิด (Idea) ที่ปัจเจกบุคคลรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ซึ่งความหมายในแง่ที่นวัตกรรมก็คือแนวความคิดใหม่ (New Idea) นั่นเองอีกทั้ง Rogers andShoemaker (1971: 13) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมอีกว่านวัตกรรมเป็นความรู้วิธีปฏิบัติหรือวัตถุที่

ปัจเจกบุคคลรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับตนเองถึงแม้ว่าสิ่งดังกล่าวได้รับการนำไปใช้หรือปฏิบัติจนผ่านช่วงเวลานึงไปแล้วแต่ถ้ายังคงมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งใหม่ในบุคคลใดแล้วก็ยังคงเรียกว่านวัตกรรม

ดริคเคอร์(Druckerอ้างถึงในสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2549 : 4) ได้ให้ความหมายนวัตกรรมคือเครื่องมือที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการในการแสวงหาผลประโยชน์และโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆเพื่อสร้างธุรกิจและบริการที่แตกต่างจากคู่แข่งนวัตกรรมเป็นความสามารถที่ถูกแสดงออกมาในรูปแบบของการฝึกฝนศักยภาพในการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้จริง

แคนเชียน(Cancian ,1979: 53) กล่าวว่านวัตกรรมเป็นความใหม่และความแตกต่างโดยอาจอยู่ในรูปลักษณะการปฏิบัติเทคนิคหรือเรื่องราวที่ใหม่และแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิมRogers (1983: 15) ได้ให้ความหมายของคำว่านวัตกรรม (Innovation) ว่านวัตกรรมคือความคิดการกระทำหรือวัตถุใหม่ๆซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ๆด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่นๆของการยอมรับในสังคม (Innovation is a New Idea, Practice or Object, that is Perceived as New by the Individual or Other Unit of Adoption)การพิจารณาว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นนวัตกรรมนั้น Rogers (1983) ได้ชี้ให้เห็นว่าขึ้นอยู่กับความรู้ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขาดังนั้นนวัตกรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของบุคคลกลุ่มอื่นๆก็ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลนั้นว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขาหรือไม่อีกประการหนึ่งของความใหม่ (Newness) อาจขึ้นอยู่กับระยะเวลาด้วยสิ่งใหม่ๆตามความหมายของนวัตกรรมไม่จำเป็นจะต้องใหม่จริงๆแต่อาจจะหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความคิดหรือการปฏิบัติที่เคยทำกันมาแล้วแต่ได้หยุดไประยะเวลาหนึ่งต่อมาได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาทำใหม่เนื่องจากเห็นว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาในสภาพการณ์ใหม่นั้นได้ก็นับว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใหม่ได้ดังนั้นนวัตกรรมอาจหมายถึงสิ่งใหม่ๆดังต่อไปนี้ 1) สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน 2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วในอดีตแต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ 3) สิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

กิริติ ยศยิ่งยง (2552:7) กล่าวว่านวัตกรรมเป็นกระบวนการสร้างสรรค์คิดค้นพัฒนาสามารถนำไปปฏิบัติจริงและมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชนในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นมาใหม่ทำให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

จรรยา วงศ์สายัณห์ (2520: 37) ได้กล่าวถึงความหมายของนวัตกรรมไว้ว่าแม้ในภาษาอังกฤษเองความหมายก็ต่างกันเป็น 2 ระดับโดยทั่วไปนวัตกรรมหมายถึงความพยายามใดๆจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่มากนักเพียงใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อจะนำสิ่งใหม่ๆเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ทำอยู่เดิมแล้วกับอีกระดับหนึ่งซึ่งวงการทางวิทยาศาสตร์แห่งพฤติกรรมได้พยายามศึกษาถึงที่มาลักษณะกรรมวิธี และผลกระทบที่มีอยู่ต่อกันคนที่เกี่ยวข้องกับคำว่านวัตกรรมมักจะหมายถึงสิ่งที่ได้นำความ

เปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาใช้ได้ผลสำเร็จและแผ่กว้างออกไปจนกลายเป็นการปฏิบัติอย่างธรรมดาสามัญ

ภาณุ ลิ้มมานนท์ (2548:2) กล่าวว่านวัตกรรมหมายถึงความคิดและการกระทำใหม่ๆที่นำมาใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2521: 14) ได้ให้ความหมายนวัตกรรมไว้ว่าหมายถึงวิธีการปฏิบัติใหม่ๆที่แปลกไปจากเดิมโดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ๆขึ้นมาหรือมีการปรับปรุงของเก่าให้เหมาะสมและสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการทดลองพัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือได้แล้วว่าได้ผลดีในทางปฏิบัติทำให้ระบบก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2547: 3) ให้นิยามนวัตกรรมไว้ว่านวัตกรรมคือการผลิตการเรียนรู้การจัดการความรู้และการใช้ประโยชน์จากความคิดใหม่เพื่อให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงการกำเนิดผลิตภัณฑ์การบริการกระบวนการผลิตใหม่การปรับปรุงเทคโนโลยีการแพร่กระจายเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์และเกิดผลพวงทางเศรษฐกิจและสังคมนอกจากนี้ในเชิงเศรษฐศาสตร์ถือได้ว่านวัตกรรมเป็นการนำแนวความคิดใหม่หรือการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในรูปแบบใหม่เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

จากความหมายของนวัตกรรมที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีประเด็นความหมายหลักคือความใหม่ตามความรู้สึกของผู้รับซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของแนวความคิดใหม่สิ่งประดิษฐ์ใหม่วิธีการใหม่การจัดการแบบใหม่ เป็นต้น โดยสรุปนวัตกรรมเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นในเชิงวัตถุหรือในเชิงเศรษฐศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์หากแต่นวัตกรรมมีความหมายโดยกว้างที่ครอบคลุมไปถึงทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ได้เช่นกันดังนั้นการตีความบทความความเป็นนวัตกรรมสามารถอธิบายได้ทั้งในเชิงแคบและเชิงกว้าง

ความหมายเชิงแคบนวัตกรรมคือผลผลิตของความสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับพลวัตของกิจกรรมทางสังคม

ความหมายเชิงกว้างนวัตกรรมคือแนวความคิดการปฏิบัติหรือสิ่งต่างๆที่ใหม่ต่อตัวปัจเจกบุคคลหรือหน่วยงานที่รับเอาสิ่งเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้อีกทั้งรวมถึงการทำกิจกรรมที่นำไปสู่การแสวงหาความสำเร็จเชิงพาณิชย์การสร้างตลาดใหม่ผลิตภัณฑ์ใหม่กระบวนการและการบริการใหม่ การทำสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเพื่อนำมาสร้างเป็นโอกาสและถ่ายทอดไปสู่แนวความคิดใหม่ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

2.2 ทฤษฎีนวัตกรรม

นภคกุล เหลืองภิรมย์ (2550, 41-46) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีนวัตกรรมว่า

1.ทฤษฎีนวัตกรรมในแนววิศวกรรม (the engineering theory of innovation)ในยุคแรก ทฤษฎีนวัตกรรมมีรากฐานมาจากแนวการแก้ปัญหาทางวิศวกรรมรวมไปถึงกระบวนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตโดยใช้เทคนิคทางด้านวิศวกรรมทฤษฎีนวัตกรรมที่มีรากฐานมาจากวิศวกรรมนั้นการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตขึ้นอยู่กับความสามารถในการวิจัยและพัฒนา (research and development) ในระดับพื้นฐานและการวิจัยในภาคอุตสาหกรรมหรืออีกนัยหนึ่งทฤษฎีนี้มองว่านวัตกรรมถูกสร้างขึ้นจากแรงขับเคลื่อนจากวิทยาศาสตร์ (science push)แนวคิดนี้ นวัตกรรมถูกมองว่ามีลักษณะความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรงกับการวิจัยพื้นฐาน โดยมีความเชื่อว่าการพัฒนานวัตกรรมนั้นควรจะมีจุดเริ่มมาจากการวิจัยพื้นฐาน ไปสู่การวิจัยประยุกต์โดยการนำผลการวิจัยพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการจากนั้นจะมีการพัฒนากระบวนการผลิตและการให้บริการจนได้ระบบการผลิตและการให้บริการที่มีมาตรฐานเพื่อการผลิตและการให้บริการในระดับอุตสาหกรรมหรือเพื่อให้บริการลูกค้าจำนวนมากทฤษฎีนี้หัวใจของการสร้างสรรค์นวัตกรรมขึ้นอยู่กับความสามารถในทางวิศวกรรมของนักวิจัยวิศวกรหรือนักวิทยาศาสตร์ตัวแปรที่มีผลต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมล้วนแล้วเป็นสิ่งที่จับต้องได้ (tangible) อาทิ เช่น ประเภทของงาน

1.1 ทูทางด้านการเงิน (financial capital) ที่ใช้ลงทุนในการวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการนิยมนวัตกรรมมาเป็นเปอร์เซ็นต์ของยอดขายหรือเป็นเปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติ

1.2 ทูทางด้านทรัพยากรมนุษย์ (human capital) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาและผ่านการฝึกอบรมมาอย่างดีจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

1.3 ทูทางด้านกายภาพ (physical capital) อาทิเช่นอาคารสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

2.ทฤษฎีนวัตกรรมในแนวการตลาด (the market theory of innovation)ทฤษฎีนี้ริเริ่มในปี ค.ศ.1960 เป็นต้นมาทฤษฎีนี้เชื่อว่าความสำเร็จของการสร้างสรรค์นวัตกรรมเกิดจากข้อมูลการตลาดมากกว่าที่จะมาจากการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิตโดยใช้เทคนิคทางวิศวกรรมการตลาดจะทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางการสร้างสรรค์นวัตกรรมเทคนิคทางวิศวกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆถ้าไม่ได้การยอมรับจากตลาดหรือลูกค้ามีโอกาสน้อยมากที่จะประสบความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรมทฤษฎีนี้เชื่อว่าความสำเร็จของการจัดการนวัตกรรมขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดไม่ใช่ความสำเร็จทางวิศวกรรมความสำเร็จทางวิศวกรรมจะไม่มีค่าในทางการค้าเลยถ้าตลาดไม่ยอมรับทฤษฎีนวัตกรรมในแนวตลาดได้รวมเอาปัจจัยที่จับต้องไม่ได้(intangible factor)

ได้แก่ความต้องการของตลาดและข้อมูลทางบการตลาดมาร่วมอธิบายการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพิ่มเติมจากปัจจัยที่จับต้องได้

3. ทฤษฎีนวัตกรรมห่วงโซ่สัมพันธ์ (The chain link theories of innovation)(David & Rosenberg,1979) ทฤษฎีนี้พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของตลาดและความรู้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมไม่ได้มีลักษณะตรงไปตรงมาตามสมมติฐานของทฤษฎีนวัตกรรมและความต้องการของตลาดนั้นมักกลไกสลับซับซ้อนครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบทางวิศวกรรมการผลิตการพัฒนาเทคโนโลยีการจัดซื้อวัตถุดิบการขายตลอดไปจนถึงการส่งมอบลูกค้าและการบริการการส่งผ่านข้อมูลความต้องการของตลาดโดยลูกค้าผ่านผู้ผลิตไปสู่ผู้ส่งมอบวัตถุดิบในสายห่วงโซ่ความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนข้อมูลนี้เรียกว่า “ข้อมูลทางนวัตกรรม” นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยข้อมูลนวัตกรรมไม่ใช่เพียงแต่ข้อมูลการตลาดแต่เพียงอย่างเดียวข้อมูลนวัตกรรมนั้นครอบคลุมข้อมูลเครือข่ายทางธุรกิจซึ่งได้แก่ข้อมูลลูกค้าข้อมูลผู้ส่งมอบวัตถุดิบเครื่องจักรวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตนวัตกรรม

4.ทฤษฎีนวัตกรรมในแนวเครือข่ายเทคโนโลยี (the technology network theory of innovation)ทฤษฎีนี้ถูกพัฒนาในช่วงปลายทศวรรษ 1980 และตลอดช่วงทศวรรษ 1990 จนถึงปัจจุบันทฤษฎีนวัตกรรมเครือข่ายเทคโนโลยีถูกพัฒนาโดยกลุ่มนักวิชาการกลุ่มหนึ่งภายใต้ชื่อ “ระบบนวัตกรรม” (Lundvall et al.2002) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า

4.1 องค์การสถาบันที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์นวัตกรรมควรจะต้องเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน อาทิเช่นผู้ส่งมอบสถาบัน/องค์การที่ให้คำปรึกษาหน่วยงานของภาครัฐสถาบันวิจัยของรัฐมหาวิทยาลัยและองค์การสถาบันอื่นๆ

4.2 ความเข้มแข็งความต่อเนื่องในการเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนกันและสถาบันภายนอกเกิดขึ้นมากเท่าไรก็จะช่วยส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดข้อมูลทางนวัตกรรมมากขึ้นเท่านั้น โอกาสที่องค์การและสถาบันจะได้รับข้อมูลย่อมจะมีเพิ่มขึ้นตามลำดับซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมขององค์การหรือสถาบัน

4.3 ความเชื่อมโยงเหล่านี้มีตั้งแต่ความเชื่อมโยงทางเทคนิคหรือเทคโนโลยีความเชื่อมโยงทางการตลาดและเครือข่ายข้อมูลทางนวัตกรรมอย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญเชื่อมโยงทางด้านเทคโนโลยีมากกว่าความเชื่อมโยงอื่นๆทฤษฎีนี้อธิบายว่านวัตกรรมเกิดจากการผสมผสานระหว่างทุนที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ได้แก่เครือข่ายเทคโนโลยีซึ่งช่วยให้้องค์การหรือสถาบันมีขีดความสามารถในการดูดซับข้อมูลทางนวัตกรรมเพิ่มสูงขึ้น

5. ทฤษฎีนวัตกรรมในแนวเครือข่ายทางสังคม (The social network theory of innovation) (Mashell,2000) ทฤษฎีนี้พัฒนามาจากแนวคิดของทฤษฎีนวัตกรรมในแนววิศวกรรม

ทฤษฎีนวัตกรรมในแนวเครือข่ายเทคโนโลยีและทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ทฤษฎี นวัตกรรมในแนววิศวกรรมเชื่อว่านวัตกรรมเกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยในระดับพื้นฐานและพัฒนา ต่อยอดขึ้นมาเรื่อยๆตามลำดับส่วนทฤษฎีนวัตกรรมในแนวเครือข่ายเทคโนโลยีเชื่อว่านวัตกรรมเกิด ขึ้นมาจากความสามารถขององค์กรหรือสถาบันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางนวัตกรรมดังนั้นการ ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงทางด้านเทคโนโลยีในด้านต่างๆจะช่วยส่งเสริมให้องค์กรหรือสถาบัน ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทฤษฎีนวัตกรรมในแนวทางเครือข่ายสังคมเสนอแนวทางในการ ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของเทคโนโลยีในด้านต่างๆไปสู่สังคมนักวิทยาศาสตร์และนักวิจัยโดย การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารทำให้เกิดการแพร่กระจายความรู้ในหลากหลายสาขาอย่างรวดเร็ว ในหมู่นักวิทยาศาสตร์และนักวิจัยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมทฤษฎีนวัตกรรมใน แนวทางเครือข่ายสังคมเน้นความสำคัญของการสร้างเครือข่ายมากกว่าที่จะเน้นความสำคัญของ เทคโนโลยีเน้นการเชื่อมโยงโครงข่ายความรู้มากกว่าที่จะเน้นโครงข่ายทางเทคโนโลยีและเน้นสิ่งที่มี ลักษณะจับต้องไม่ได้มากกว่าสิ่งที่มีจับต้องได้ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการสร้างนวัตกรรมที่มีองค์ความรู้เป็น ฐานสำคัญต้องการความสามารถในการนำเทคโนโลยีที่มีอยู่หลากหลายไปใช้ประโยชน์ ความสามารถนี้ไม่เพียงความรู้ในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้นแต่ยังหมายรวมไปถึงความรู้ ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่หลากหลายได้อย่างมี ประสิทธิภาพในเครือข่ายสังคมนวัตกรรมนักวิจัยนักวิทยาศาสตร์วิศวกรไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ ด้านเทคโนโลยีเท่านั้นแต่ยังต้องมีความรู้ความสามารถในการสร้างความรู้ใหม่โดยอาศัยเครือข่าย สังคมนวัตกรรมและการเรียนรู้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

2.3 ประเภทของนวัตกรรม

นวัตกรรมสามารถแบ่งออกได้หลายแบบขึ้นกับกรอบการพิจารณาวัตถุประสงค์การ นำไปใช้ดังนี้ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2548: 5)

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกผลิตขึ้นในเชิงพาณิชย์ที่ได้ ปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือเป็นสิ่งใหม่ในตลาดนวัตกรรมนี้อาจจะเป็นของใหม่ต่อโลกต่อประเทศต่อ องค์กรหรือแม้แต่ต่อตัวเราเองนวัตกรรมผลิตภัณฑ์แบ่งได้ 2 แบบคือ 1) ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ (Tangible Product) หรือสินค้าทั่วไป (Goods) เช่นรถยนต์รุ่นใหม่สตรอบอร์รี่ไร้เมล็ดโทรทัศน์ ระบบ High Definition (HDTV) เครื่องเล่น Digital Video Disc (DVD) เป็นต้น

2. ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Product) หรือการบริการ (Service) เช่นแพ็คเกจทัวร์ อนุรักษ์ธรรมชาติระบบ Tele-Banking การให้บริการอินเทอร์เน็ตการให้บริการที่ปรึกษาเฉพาะด้าน เป็นต้น

ภาณุลิมนานนท์ (2548, 21-22) ได้แบ่งนวัตกรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product innovation) ต้องมีการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อนำเสนอคุณค่าให้ลูกค้าอาศัยองค์ประกอบคือการพัฒนาคุณสมบัติและลักษณะของผลิตภัณฑ์การออกแบบคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับโดยให้ลูกค้ามีส่วนร่วมในการจัดการตั้งแต่กระบวนการออกแบบและทดสอบ

2. นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) อาศัยความรู้ทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นความรู้ในส่วนประกอบส่วนเชื่อมต่อระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้นความรู้กระบวนการและเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นเดียวกับนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ต้องอาศัยความรู้ทางเทคนิคมาพัฒนาสินค้าในนวัตกรรมกระบวนการต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงการทำงานในเรื่องของขั้นตอนหน้าที่รับผิดชอบลักษณะงานการส่งต่อข้อมูลเพื่อใช้ในการผลิตใหม่ๆให้กับองค์กร

3. นวัตกรรมขององค์กร (organization innovation) นวัตกรรมทางด้านการจัดการต้องใช้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการมาปรับปรุงระบบโครงสร้างขององค์กรใหม่โดยการแบ่งแผนกและหน่วยงานให้มีความชัดเจนการให้อิสระในการทำงานและการมีส่วนร่วมซึ่งทำให้เกิดความคิดเห็นใหม่ๆมาจากทุกๆส่วนขององค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าสามารถสร้างรายได้และสร้างผลกำไรให้กับองค์กร

2.4 องค์ประกอบของนวัตกรรม

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2540: 10) อธิบายว่านวัตกรรมจะครอบคลุมกิจกรรม 3 ขั้นตอนคือ

1. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ต้องใช้กำลังสมองและจินตนาการมากกว่าที่จะเอาชนะและทุ่มเทมาก

2. การนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ทำเพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจต้องการเงินลงทุนมากความเสี่ยงสูงผู้ประกอบการต้องใช้ความสามารถทางการจัดการสูง

3. การลอกเลียนแบบ (Imitation) จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ลอกเลียนแบบแน่ใจแล้วว่านวัตกรรมนั้นประสบความสำเร็จแน่นอนและไม่มีความเสี่ยงแล้ว (อาจจะถูกฟ้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย) การลอกเลียนแบบจะต้องให้ค่าผลตอบแทนแก่เจ้าของนวัตกรรมที่ประเทศต่างๆได้สร้างเครื่องมือในการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่เจ้าของนวัตกรรมนั้นๆในรูปของ “สิทธิบัตร”(Patent) นอกจากนี้

เสน่ห์ จุ้ยโต (2546: 39) องค์ประกอบของนวัตกรรมจะต้องให้ความสำคัญกับขอบข่ายของนวัตกรรม 2 ประการได้แก่

1.ริเริ่มประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ (Invention) เป็นเรื่องของความใหม่ซึ่งไม่มีใครกระทำมาก่อนใครที่เป็นผู้ริเริ่มเรามักเรียกว่าบิดาหรือครูตัวอย่างเช่นเจ้าพ่อการตลาดได้แก่ Phillip Kotlerเจ้าพ่อการบริหารกลยุทธ์ได้แก่ Michael E.Porter เป็นต้น

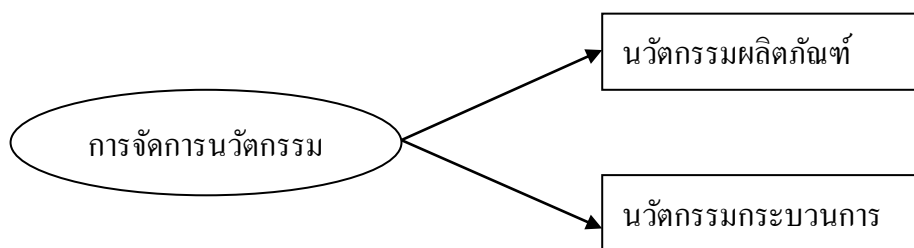
2.สร้างสรรค์คิดแปลงแต่งใหม่ (Creativity) เป็นการนำความคิดคนอื่นมาสร้างสรรค์ใหม่ให้ดีกว่าเดิมมีการไปดูงานเทียบแข่ง (Benchmarking) คิดแปลงนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรเพื่อพัฒนาองค์กรให้ดีขึ้นนอกจากนี้เป็นการแต่งใหม่โดยการนำของเดิมที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าโดยการนำสิ่งที่ดูไร้ค่าเช่นเศษผ้าเศษกระดาษกระป๋องขวดน้ำที่ไม่ใช้ประโยชน์นำมาประดิษฐ์เป็นผ้าเช็ดหน้าดอกไม้และสิ่งประดิษฐ์แปลกใหม่โดยเติมความคิดและจินตนาการของผู้ผลิตแทรกเข้าไปด้วยในองค์กรไม่ควรส่งเสริมให้คนขโมยความคิดของผู้อื่นโดยการนำมาเป็นของตนเองไม่ควรเน้นการลอกเลียนแบบแต่ควรส่งเสริมสร้างสรรค์คิดแปลงแต่งใหม่การปรับปรุงทีละน้อยจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่

การจัดการนวัตกรรมจะนำไปสู่รูปแบบของนวัตกรรมในด้านต่างๆ หลายด้านแตกต่างกันไป แล้วแต่มุมมองหรือวัตถุประสงค์การนำไปใช้ สามารถจำแนกประเภทของนวัตกรรมออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1) จำแนกตามเป้าหมายของนวัตกรรม แบ่งเป็น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) และนวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) 2) การจำแนกตามระดับของการเปลี่ยนแปลง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ นวัตกรรมในลักษณะเลียบพลัน (Radical Innovation) และ นวัตกรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (Incremental Innovation) และ 3) จำแนกตามขอบเขตของผลกระทบ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) และนวัตกรรมทางการบริหาร (Administrative Innovation) (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ ,2553:23)

ตารางที่ 2 ประเภทของนวัตกรรม

นวัตกรรม	ประเภทของนวัตกรรม								ความถี่
	Tidd&Bessant	Peter Skarzynski&Owan Gibson	สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ	ศิริด ยศยิ่งยง	ภาณุ ลิ้มมานนท์	ศมนึก เอื้อระพีพงษ์พันธ์	นภดล เหลืองภิรมย์	จารุณี วงศ์กมลปิยะรัตน์	
1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	/	/	/	/	/	/	/	/	8
2. นวัตกรรมกระบวนการ	/	/	/	/	/	/	/	/	8
3. นวัตกรรมตำแหน่งธุรกิจ	/	/	/	/	/	/	/	/	2
4. นวัตกรรมกระบวนการที่สนับสนุน	/	/	/	/	/	/	/	/	1
5. นวัตกรรมยุทธศาสตร์องค์กร	/	/	/	/	/	/	/	/	1
6. นวัตกรรมทางทุนมนุษย์	/	/	/	/	/	/	/	/	1
7. นวัตกรรมทางการตลาด	/	/	/	/	/	/	/	/	1
8. นวัตกรรมขององค์กร	/	/	/	/	/	/	/	/	2
9. นวัตกรรมบริการ	/	/	/	/	/	/	/	/	2
10. นวัตกรรมด้านต้นทุน	/	/	/	/	/	/	/	/	1
11. นวัตกรรมของอุตสาหกรรม	/	/	/	/	/	/	/	/	1

จากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมทั้งหมด สามารถสังเคราะห์ได้ว่า ประเภทของนวัตกรรมที่มีอยู่หลากหลายประเภทตามแต่วัตถุประสงค์หรือมิติในแต่ละมุมมองที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมในด้านนั้นๆ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้ตามประเภทของวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นที่นิยมในการกล่าวถึงในเอกสารและวรรณกรรม รวมทั้งจากตารางประเภทของนวัตกรรมด้านบน จึงสามารถสรุปเป็นตัวแบบการจัดการนวัตกรรมจะนำไปสู่ นวัตกรรมในด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product innovation) นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) และสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้

ภาพที่ 8 ตัวแบบการจัดนวัตกรรม

ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เนื่องจากองค์ความรู้ที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ค้นพบด้วยตนเองและประสบการณ์ตรง จึงเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ได้จากการทดลอง ปรับปรุง ผลิต และประยุกต์ใช้ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำ วิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุก ระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจาก โลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2554 :มปป)

3.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาช้านานในรูปของหลักการสร้างความ“พออยู่-พอกิน”และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดนี้เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรกแก่นิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2550 : 33)ที่เน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ โดยคำนึงถึง หลักความพอประมาณ ความมีเหตุ มีผล และมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง และเตือนสติชาวไทยไม่ให้ประมาท มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม บนพื้นฐานการมีคุณธรรมเป็นกรอบการดำเนินชีวิต

วิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2540 เป็นบทเรียนที่สำคัญของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ เกิดจากการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจทุนนิยม ที่มุ่งเน้นการสร้างควมมั่นคง และรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลักด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าการบริการ และการจ้างงาน จำนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถกระจายความมั่นคงไปสู่ประชาชน เพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนของประเทศให้หมดไป แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจจะมีเสถียรภาพได้ ประชาชนจะต้องมีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีการพัฒนาคุณภาพบุคคลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญาและความรอบรู้ มีความเป็นธรรมในการจัดสรรมูลค่าเพิ่ม ที่เกิดจากการผลิตและปัจจัยการผลิตมีความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ รวมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความสุขในสังคมอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาสังคมให้มีความสุข และเกิดความสมดุลอย่างยั่งยืนจะต้องน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ความไม่ประมาท และปฏิบัติตนให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ ความอดทนและมีคุณธรรม ประกอบการทำการวางแผน และการตัดสินใจในการดำเนินชีวิต

3.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความ

พอเพียงหมายถึงความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐนักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549: 4)

3.3 กรอบแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาที่แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ โดยเน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อรอดพ้นจากวิกฤติ ไปสู่ความสมดุล ความมั่นคง และยั่งยืน

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549: 12) กรอบแนวคิดของสามองค์ประกอบหลักอันได้แก่ความพอประมาณความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ดำเนินการผลิตและพัฒนาอย่างสมดุล ไม่รีบร้อน ไม่ก่อหนี้สินจนเกินฐานะ ไม่ลงทุนจนเกินตัว ไม่โลภ และไม่ทำตามกระแสการเปลี่ยนแปลง

ความมีเหตุมีผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานศักยภาพที่มีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ต่างๆ ไม่ประมาท มีระบบการผลิตที่หลากหลาย มีการออมทรัพย์ และมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง รวมทั้งมีทางเลือกพร้อมรับมือและปรับตัวอย่างเหมาะสม และเงื่อนไข ประกอบด้วย 2 เงื่อนไข ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการและความรอบคอบในการนำความรู้มาพิจารณาประกอบการวางแผนและการระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง ความตระหนักในคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ อดทน มีความเพียร สำนึกรับผิดชอบ ความตั้งใจและใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่จนเกินไป

3.4 นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง คือนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ผลิตภัณฑ์กระบวนการจัดการ ใหม่วที่คิดค้น และพัฒนาจากองค์ความรู้และประสบการณ์ของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างเป็นระบบตามภูมิสังคมของชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง(สถาบันส่งเสริม นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552 : 114)

3.5 การพิจารณาความเป็นนวัตกรรม

1. เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ การจัดการ ใหม่วที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน หรือ เป็นผลงาน ที่เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ การจัดการที่ได้รับการปรับปรุง พัฒนา อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลดีกว่าเดิม
2. ผลงานและการพัฒนาต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชน และอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรม
3. มีความพึงพอใจของคนในชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคม ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3.6 สาขา นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

สาขา นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งออกเป็น 5 สาขา ประกอบด้วย

1. สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระบบการผลิตการเกษตรที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์เกื้อกูลกับระบบนิเวศน์และทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตหมุนเวียนภายในฟาร์มผลผลิตที่ได้มีความปลอดภัยและมีความหลากหลายในแปลงเกษตรเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจอีกทั้งมีกระบวนการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนความรู้ จนสามารถมีความรู้ที่จะถ่ายทอดได้ทั้งจากรุ่นพ่อแม่ด้วยกัน และรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูก จำแนกได้ 5 ลักษณะคือ

1.1 วงเกษตรเป็นระบบการเกษตรที่นำหลักการความยั่งยืนของระบบป่าธรรมชาติ มาเป็นแนวทางเน้นการปลูกพืชหลากหลาย ให้ความสำคัญกับพื้นที่บ้านมีการลงทุนด้านปัจจัย

การผลิต หรือการจัดการน้อยเกี่ยวข้องกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สวนสมรมในภาคใต้ เป็นมรดกตกทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายพบทั่วไปบริเวณพื้นที่ลุ่มริมน้ำหรือที่ราบต่ำมีพืชหลากหลายชนิดทั้งพืชดั้งเดิมและปลูกเสริมใหม่

1.2 เกษตรผสมผสานเป็นระบบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกันและใช้ทรัพยากรในไร่กันอย่างเหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อสร้างความสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ให้กับ สภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามกิจกรรมหลัก เช่น นาสวน ผสมผสาน สวนผสมผสาน สวนหลังบ้านส่วนใหญ่ระบบเกษตรผสมผสานจะหมายถึงระบบการเกษตรที่มีนาข้าวเป็นหลักและมีการปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้นและเลี้ยงสัตว์เพื่อความหลากหลาย

1.3 เกษตรอินทรีย์เป็นระบบที่มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วยการปฏิเสธ การใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิดในการผลิตรวมทั้งฮอร์โมนกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ ชนิดต่างๆ เน้นการฟื้นฟูระบบนิเวศเกษตร โดยเฉพาะการปรับปรุงดิน

1.4 เกษตรธรรมชาติเป็นระบบเกษตรที่ไม่ใส่ปุ๋ย ไม่ไถพรวน ไม่กำจัดวัชพืช ไม่ใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช

1.5 เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นระบบการเกษตรที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงคิดค้นและคำนวณตามหลักวิชาการในการบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตในด้านการเกษตร โดยให้เกษตรกรที่มีที่ดินจำนวนน้อย ทำการแบ่งสัดส่วนที่ทำเกษตรออกเป็น 4 ส่วนประกอบด้วยพื้นที่ 1) แหล่งน้ำ 30% 2) พื้นที่ปลูกข้าว 30% 3) พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชสวน 30% และ 4) พื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และอื่นๆ 10 %

2. สาขาการผลิต เทคโนโลยีการผลิตพืช ประมง ปศุสัตว์ที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาการผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ จนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้ (ลดต้นทุนเพิ่มปริมาณผลผลิต รักษาคุณภาพ) ประกอบด้วย การปรับปรุงพันธุ์การจัดการดินน้ำ ศัตรูพืช วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การบริหารฟาร์มการทำแผนธุรกิจการผลิตพืช/ประมง/ปศุสัตว์ โดยแบ่งเป็น 5 สาขา 1.พืชไร่/ข้าว 2.พืชสวน 3.พืชผักสมุนไพร ไม้ดอก-ไม้ประดับ 4.ประมง/ปศุสัตว์ และ 5.เครื่องมือ-เครื่องจักรกลการเกษตร

3. สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ เทคนิคเทคโนโลยีการจัดการผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร แบ่งเป็น 3 ด้านคือ 1.การแปรรูปผลิตภัณฑ์ 2.หัตถกรรม ศิลปะประดิษฐ์ และ 3.ผ้าและสิ่งทอ

4. สาขาสถาบันเกษตรกรเป็นสถาบันเกษตรกรบนหลักการพึ่งพาตนเอง มีระบบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งแก่เกษตรกรในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพด้าน

การเกษตรและการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิก ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเกษตรกร 2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 3. กลุ่มยุวเกษตรกร 4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5. สาขาปราชญ์เกษตรบุคคลที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างแก่บุคคลทั่วไปได้มีความสามารถโดดเด่นในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก้ปัญหาการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพการเกษตรจนประสบผลสำเร็จ โดยบุคคลประกอบด้วย 1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และ 2. เกษตรกร (สถาบันส่งเสริมนวัตกรรมการปฏิรูปเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงกรมส่งเสริมการเกษตร, 2552 : 115)

ในงานวิจัยนี้ เป็นการจัดการนวัตกรรมการปฏิรูปเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งได้จากการจัดการความรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ แสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้เพื่อให้ได้นวัตกรรมการปฏิรูปเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้มาจากผลิตภัณฑ์ กระบวนการจัดการใหม่ที่คิดค้น และมีการพัฒนาจากองค์ความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างเป็นระบบตามภูมิสังคมของชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี 2515 เริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์มประเทศสวีเดนซึ่งเรียกร้องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากร โลกผลจากการประชุมดังกล่าวทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมกันอย่างกว้างขวางต่อมาในปีพ.ศ.2526 สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ "Brundland Commission" เพื่อทำการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาซึ่งได้เผยแพร่เอกสารชื่อ "Our Common Future" ที่ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและเปลี่ยนวิถีทางการพัฒนาประเทศเสียใหม่ในลักษณะที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากยิ่งขึ้นรวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547 : 1)

4.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ได้มีการพิจารณาความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนดังตัวอย่างต่อไป

United Nation Found for Population Activities ได้รวบรวมคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประการ (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538: 70 - 72)

ประการแรกการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการความจำเป็นในปัจจุบันโดยสามารถรองรับความต้องการหรือความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลังๆ โดยมาตรฐานการครองชีพที่เลียดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุดจะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคในทุกหนทุกแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว

ประการที่สองการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับชนรุ่นหลังโดยอย่างน้อยให้ได้มากพอๆกับที่ชนรุ่นปัจจุบันได้รับมา

ประการที่สามการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึงตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลกโดยรวมเพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง

ประการที่สี่การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการทำให้คุณภาพของชีวิตมนุษย์ดีขึ้นภายในระบบนิเวศที่สามารถจะรองรับการดำเนินชีวิตได้ต่อไป เศรษฐกิจแบบยั่งยืน (Sustainable Economy) เป็นเศรษฐกิจแบบนี้จะยังคงสามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการรักษาแหล่งทรัพยากรได้ต่อไปด้วยการปรับตัวและโดยอาศัยการยกระดับความรู้ปรับปรุงองค์กรตลอดจนปรับประสิทธิภาพทางเทคนิคและเขาวัวปัญญาคุณภาพทุกมิติกล่าวคือทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมจิตใจตลอดจนปรับประสิทธิภาพทางเทคนิคและเขาวัวปัญญา

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543: 311) พิจารณาว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ยังคงยึดมั่นในปรัชญาของความเจริญเติบโตต่อไปโดยให้เหตุผลว่าเศรษฐกิจต้องขยายตัวเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพจะสามารถสนองความต้องการของผู้ยากไร้ได้อย่างน่าพอใจอย่างไรก็ตามความเจริญเติบโตทางด้านปริมาณยังไม่เพียงพอความยั่งยืนยาวนานจะปรากฏได้ก็ต่อเมื่อมีการเน้นเรื่องคุณภาพของความเจริญเติบโตนั้นหมายความว่า

1. ในการขยายตัวทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องมองดูว่าทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงหรือได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นมากน้อยแค่ไหน

2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราที่ช้าโดยมีการกระจายรายได้ไปยังผู้ยากไร้ย่อมจะดีกว่าการขยายตัวที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคม

3. การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืนจะต้องรวมเรื่องการพัฒนาสังคมไว้ด้วยการพัฒนา การศึกษาสาธารณสุขและการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงโทรคมนาคมทางทรัพยากรธรรมชาติจะเป็น ปัจจัยสำคัญในการลดความรุนแรงของปัญหาความยากจน

การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็น ไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและด้าน สิ่งแวดล้อมดังนี้(สุมาลี สันติพลวุฒิ, 2548: 4)ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในด้านเศรษฐกิจ(Economic Objective) วัตถุประสงค์หลักของการพัฒนา ในทางเศรษฐศาสตร์คือการทำให้สวัสดิการของสังคมสูงสุดภายใต้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่มีอยู่ โดยทั่วไปมีเครื่องบ่งชี้การบรรลุวัตถุประสงค์ที่วัดออกมาได้ในรูปตัวเงินวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่ ต้องการบรรลุด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย

1.1 ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ(Economic Growth) สามารถวัดได้จากการขยายตัวของ รายได้ประชาชาติเนื่องจากทางเศรษฐศาสตร์ได้ใช้รายได้ประชาชาติเป็นเครื่องแสดงมาตรฐานการ ครองชีพ(Standard of Living) ซึ่งหมายถึงระดับความมั่งคั่งหรือทรัพย์สินที่ถือครองของบุคคล โดยทั่วไปจะครอบคลุมถึงเพียงสิ่งที่จับต้องได้เช่นรายได้หรือความเป็นเจ้าของสินค้าที่บริโภคทั้งนี้ มีหลายแนวทางที่ได้กล่าวถึงและทำการเปรียบเทียบมาตรฐานการครองชีพของประชาชนใน ประเทศหนึ่งๆหรือแม้แต่การเปรียบเทียบมาตรฐานการดำรงชีพระหว่างประเทศต่างๆแนวทาง ดังกล่าว ได้แก่

รายได้ประชาชาติเฉลี่ยถือเป็นทางหนึ่งที่ใช้วัดมาตรฐานการครองชีพได้โดยทำการแบ่ง ผลผลิตขั้นประชาชาติเบื้องต้นด้วยจำนวนประชากรซึ่งเรียกว่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อหัว(GDP per head)การพิจารณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อหัวนี้จึงมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือการที่อัตราการ เจริญเติบโตของประชาชนต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของระดับGNP แสดงถึงมาตรฐานการครองชีพที่ สูงขึ้นแต่ถ้าอัตราการเจริญเติบโตของประชาชนสูงกว่าอัตราการเพิ่มของระดับGNP จะแสดงถึง มาตรฐานการครองชีพที่ต่ำลง

อย่างไรก็ตามเนื่องจากผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อหัวเป็นค่าเฉลี่ยดังนั้นการใช้อัตราวัด มาตรฐานการครองชีพอาจทำให้เกิดการเบี่ยงเบนลักษณะการกระจายรายได้เช่นในหลายประเทศ แดบอเมริกาใต้ผู้คนที่มั่งคั่งเป็นส่วนน้อยของสังคมในขณะที่ผู้คนที่ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่าค่า ผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อหัวหรือดำรงชีพ โดยการเกษตรเพียงแค่งชีพเท่านั้นทางเศรษฐศาสตร์จึงได้ คำนี้ถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านความเป็นธรรมหรือเสมอภาคกันในทางเศรษฐกิจเป็น ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง

1.2 ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ(Equity) จากการศึกษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอาจไม่ ส่งผลกระทบไปยังคนทุกคนในสังคมอย่างเป็นธรรมหรือเสมอภาคเท่าเทียมกันกล่าวคือคนที่รวย

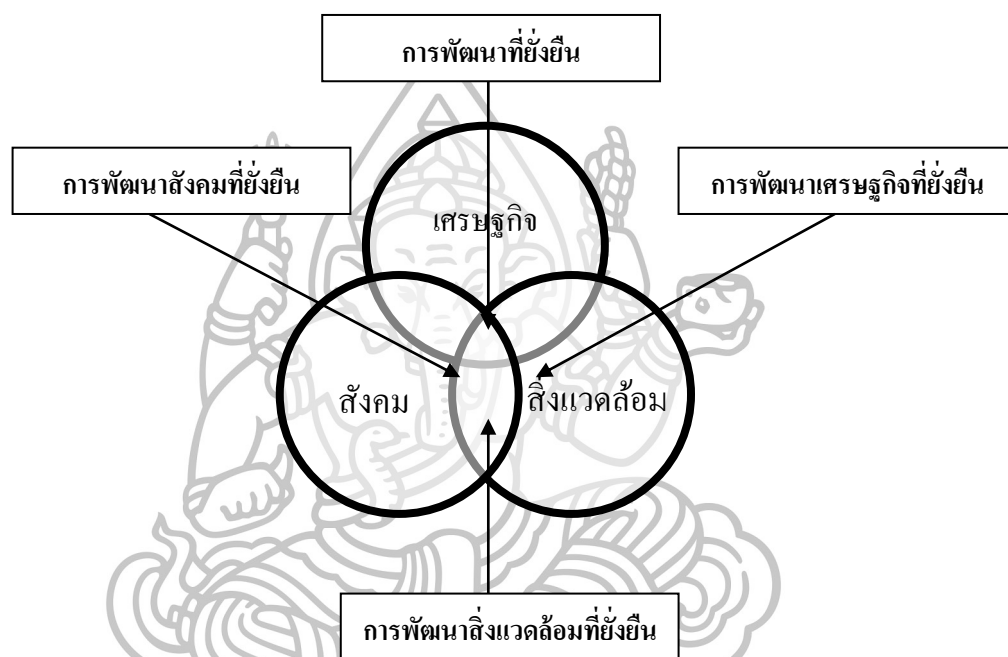
อยู่แล้วยังรวยมากขึ้น ในขณะที่คนที่จนอยู่แล้วก็จะยิ่งจนลงทำให้มียุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่มุ่งหน้าให้มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกันที่เรียกว่า growth with equity ด้วยการสนับสนุนให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจควบคู่กับการจัดหาสิ่งจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์(Basic Human Needs) ด้วยการให้บริการที่สำคัญๆ ได้แก่อาหาร น้ำ การรักษาพยาบาล การศึกษา และที่อยู่อาศัย โดยรัฐบาลจะต้องมีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดหาบริการต่างๆ เหล่านี้เพื่อให้คนยากจนสามารถจ่ายค่าสินค้าและบริการเหล่านี้ได้ในราคาที่ต่ำรวมทั้งต้องมีระบบการแจกจ่ายสินค้าและบริการเหล่านี้ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ที่ยากจนสามารถได้รับบริการเหล่านี้ได้อย่างแท้จริง

1.3 ประสิทธิภาพ(Efficiency) ในทางเศรษฐศาสตร์การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมเป็นสิ่งที่พึงประสงค์กว่าประสิทธิภาพหมายถึงการที่ครัวเรือนหรือองค์กรธุรกิจสามารถบริโภคสินค้าและบริการหรือผลิตภัณฑ์และบริการ ได้มากที่สุด ณ ระดับใดระดับหนึ่งของทรัพยากรที่มีอยู่หรืออาจกล่าวได้ว่าหน่วยเศรษฐกิจดังกล่าวมีประสิทธิภาพถ้าสามารถใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดโดยรักษาระดับการบริโภคหรือระดับการผลิตระดับหนึ่งที่กำหนดไว้ดังนั้นถ้าพิจารณาระบบเศรษฐกิจโดยรวมแล้วสามารถกล่าวได้ว่าประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นถ้าสามารถทำให้สวัสดิการของแต่ละคนรวมกันแล้วมีค่าสูงสุดโดยสวัสดิการของแต่ละคนขึ้นอยู่กับปริมาณการบริโภคและบริการที่มีคุณค่าถ้ามีการผลิตและการบริโภคสินค้าและบริการเหล่านี้เพิ่มมากขึ้นความมีประสิทธิภาพของสังคมจึงหมายถึงสวัสดิการของสังคมที่มีค่าสูงสุด(Maximum Social Welfare)

2. วัตถุประสงค์ในด้านสังคม(Social Objectives) ในการพัฒนาทางด้านสังคมจะเน้นที่การพัฒนาประชาชนเป็นหลักจึงมีขอบข่ายของความจำเป็นและความต้องการของประชาชนเป็นเครื่องชี้วัดได้แก่ชีวิตความเป็นอยู่(Well-being) ซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จับต้องไม่ได้(Intangible) จึงมีความยุ่งยากในการวัดหรือการหาเครื่องบ่งชี้แต่มีได้หมายความว่าวัดไม่ได้โดยสิ้นเชิงวัตถุประสงค์ในด้านสังคมที่ต้องการบรรลุได้แก่ความเข้มแข็ง(Empowerment) การมีส่วนร่วม(Participation) การเลื่อนชั้นทางสังคม(Social Mobility) การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม(Cultural Identity) และการพัฒนาของสถาบันต่างๆ ในสังคม(Institutional Development) ตัวอย่างของเครื่องบ่งชี้การพัฒนาทางสังคมได้แก่อัตราการมีส่วนร่วมในบริการชุมชนของเยาวชน อัตราการก่ออาชญากรรมของวัยรุ่นและอัตราการไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งของประชาชน เป็นต้น

3. วัตถุประสงค์ในด้านนิเวศน์(Ecological objective) นักนิเวศน์วิทยา มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของการพัฒนาไปที่การอนุรักษ์ความสมบูรณ์และคุณภาพของระบบนิเวศน์ทั้งในด้านโครงสร้างและหน้าที่ของระบบการรักษองศ์ประกอบและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของระบบ

ซึ่งจะมีความสำคัญต่อความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศน์ของโลกเครื่องบ่งชี้การอนุรักษ์หรือการพัฒนาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านนิเวศน์จึงอยู่ในรูปเครื่องชี้วัดทางกายภาพทางเคมีและทางชีววิทยาเช่นปริมาณขยะเฉลี่ยต่อประชากรอัตราการใช้โกลบที่ทำลายโอโซนในบรรยากาศเป็นต้น

ภาพที่ 9 การพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา: พงษ์ฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2553), 16.

การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนนับเป็นเรื่องสำคัญเพราะความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ที่สั่งสมมาในวิถีชีวิต อยู่ในกรปฏิบัติ และเป็นความรู้ที่ได้มาจาก ”การสังเกต ” และ”การทดลอง”เป็นเวลานานจากผู้รู้ในชุมชนท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน และการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคน จะเป็นการสร้างปัญญาของสังคมไทย และมีนวัตกรรมทางปัญญาเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้อันหลากหลายมีที่มาจากฐานชีวิตจริงและการปฏิบัติจริง และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างสามารถพัฒนาไปสู่ความรู้ที่มีคุณค่าต่อภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมได้และเป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นแนวทางในการพัฒนาให้สามารถ

พึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือเกื้อกูล และความสามัคคี โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับหลักวิชาการ ใช้การพิจารณาวางแผนและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างรอบคอบ โดยตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ใช้สติปัญญาและความเพียรในการดำเนินชีวิต

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม

ทุนเป็นปัจจัยการผลิตทั้งปัจจัยการผลิตทางตรงและปัจจัยการผลิตทางอ้อมเพราะทุนเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการผลิตที่ทำให้เกิดผลผลิตตามมาซึ่งทุนทางสังคมเป็นเหมือนกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้สัมพันธ์กันอยู่ร่วมกันเป็นที่พึ่งเป็นนอกระบบครอบครัวชุมชนและเป็นหนึ่งกัน

5.1 ความหมายของทุนทางสังคม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของทุนทางสังคมไว้ดังนี้

ทุนทางสังคมเป็นลักษณะเด่นขององค์การทางสังคมที่ประกอบด้วยความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริมเกื้อหนุนความร่วมมือในการทำงานซึ่งกันและกัน (Putnam, 1995: 67)

ทุนทางสังคมคือผลรวมที่เกิดขึ้นจริงจากศักยภาพของทรัพยากรที่ฝังตรึงอยู่ในองค์การที่ได้รับมาจากเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือสังคม (Nahapiet and Ghoshal, 1998 : 1)

ทุนทางสังคมเป็นการระบุดังสถาบันระบบความสัมพันธ์และบรรทัดฐานที่ช่วยลดหลอหลอมการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมทั้ง ในเชิงคุณภาพและปริมาณซึ่งเป็นการเชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน (World Bank, 1999, อ้างถึงในวรวิภา โธมสันพันธ์, 2548 : 16)

ทุนทางสังคมคือทุนที่ประกอบด้วยสิ่งที่เอื้อให้การติดต่อระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ความไว้วางใจความไว้วางใจอันดีระหว่างกันการมีค่านิยมร่วมกันการมีพฤติกรรมของสมาชิกอยู่ในรูปของเครือข่ายซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน (Cohen and Prusak, 2001 :4)

ประเวศ วะสี (2541: 26-30) ได้อธิบายว่า “ทุนทางสังคม” เป็นคำที่นำมาใช้ในแง่บวกและลึกลับที่ต่างกันสิ่งที่สำคัญต้องทำความเข้าใจในเรื่องของทุนก่อนคือทุนไม่ได้มีแต่ทุนที่เป็นเงินเท่านั้นแต่มีทุนอื่นๆ อีกเช่นทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อมซึ่ง “ทุนทางสังคม” หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนกันทางสังคมการมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์

สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี ทั้งนี้ทุนทางสังคมเป็นฐานที่ทำให้เศรษฐกิจดีประเทศไทยที่มีทุนทางสังคมมากย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศ

อานันท์ กาญจนพันธ์(2541,อ้างถึงใน อำภา จันทราภาศ 2543 : 15) เสนอแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมไว้ดังนี้ ในสังคมสมัยใหม่ ผู้คนจำนวนมากมีความเป็นปัจเจกนิยมสูงจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุนทางสังคมจะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น และมีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคม ช่วยเพิ่มโอกาสและการเสริมสร้างทางเลือกอันหลากหลายในสังคมด้วยการสนับสนุนให้กลุ่มชนต่างๆ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น ในการพัฒนาสังคมในอนาคตทุนทางสังคมเป็นพลังที่เคลื่อนไหวและสร้างสรรค์สังคม ซึ่งมีเงื่อนไขช่วยส่งเสริมคุณค่าในการลงทุนทางสังคมในอนาคตด้วยการปรับปรุงเงื่อนไข และกลไกอื่นๆเช่น นโยบายของภาครัฐ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541,อ้างถึงใน อำภาจันทราภาศ , 2543 : 14) ทุนทางสังคมของคนไทยไม่ใช่มีความหมายเพียงแต่คุณภาพของคนที่มีอนามย์ที่ดี การศึกษาดี และมีสมรรถภาพในการผลิตเท่านั้นคนไทยยังมีทุนทางสังคมอื่นอีกมากเพียงทุนเหล่านั้นไม่ได้โอกาสพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ก้าวหน้าตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2542 อ้างถึงในสังคมคุณคนกรสกุล,2544: 307-308)ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่าหมายถึงความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นความสามัคคีรวมพลังมีหน่วยที่จะจัดการจัดระบบของชุมชนมีศิลปวัฒนธรรมมีจิตรวมใจมีศีลธรรมมีจิตวิญญาณความสมัครสมานสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกันซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ในชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืนทุนทางสังคมต่างจากทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นวัตถุหรือตัวเงินที่เป็นรูปธรรมแต่ทุนทางสังคมเป็นนามธรรมหรืออีกนัยหนึ่งทุนทางสังคมก็คือจิตวิญญาณของสังคมจิตวิญญาณมีคุณค่าและพลังสำคัญให้แก่บุคคลอันใดทุนทางสังคมก็มีคุณค่าและเป็นพลังแก่ชุมชนและสังคมนั้น

อุไรวรรณ พวงใจ (2545 : 1) สังคมไทยไม่ว่าจะยุคสมัยใดต่างมีทุนทางสังคมอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางภูมิปัญญา หรือทุนทางความคิด ทุนทางวัฒนธรรม ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่ต้องนำทุนเดิมที่มีอยู่ออกมาประยุกต์เพื่อให้เกิดทางเลือกและทางออกที่ดีสำหรับการแก้ไขภาวะวิกฤติต่างๆ

สุวรรณณี คำมั่น และคณะ(2551 : 3)ได้ศึกษาแนวความคิดและองค์ประกอบของทุนทางสังคมตลอดจนกำหนดกรอบตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นความมีอยู่ของทุนทางสังคมของไทยโดยกำหนดว่าทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจเชื่อใจสายใยผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลักได้แก่คนสถาบันวัฒนธรรมและองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม

สำนักงานวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า (2554 : 11)สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญ ความเชื่อ ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และการรวมกลุ่ม คือสิ่งที่เป็นทุนทางสังคม อันจะนำไปสู่การเอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมเป็นพลังทางสังคมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคม โดยการที่คนมารวมกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างบุคคล สถาบัน และองค์กรต่างๆ ทั้งในรูปของกลุ่มและเครือข่าย ทั้งค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาคม เพื่อแก้ปัญหาของสังคม

5.2 ความสำคัญของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมมีความสำคัญดังนี้ (Cohen and Prusak ,2001,อ้างถึงในวรุฒิ โรมรัตนพันธ์ ,2547:34)

1.ทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดการพัฒนาความรู้เนื่องจากการรวมตัวของผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายที่ต่างมีความสามารถมาทำงานร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยกันแก้ปัญหาส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน

2.ช่วยให้พนักงานสามารถค้นหากระบวนการทำงานของตนเองการทำงานร่วมกันของพนักงานทำให้พนักงานเกิดความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตนเองและค้นคว้ากระบวนการในการทำงานของตนให้บรรลุผล

3.ทำให้ง่ายต่อการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างหน่วยทุนทางสังคมทำให้การแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรเกิดความง่ายขึ้นเนื่องจากพนักงานเกิดความตระหนักในการทำงานร่วมกัน

4.ช่วยสร้างทุนทางสติปัญญาสร้างนวัตกรรมและประสิทธิภาพของการทำงานเป็นทีมที่หลากหลายโดยทุนทางสังคมเกิดจากการร่วมเข้าด้วยกันทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมทำให้พนักงานมีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันช่วยกันคิดค้นคว้านวัตกรรมใหม่ๆ

5.ลดการลาออกการเคลื่อนย้ายพนักงานทุนทางสังคมทำให้พนักงานเกิดความผูกพันระหว่างกันส่งผลต่อการดำรงอยู่กับองค์กรของพนักงานในหน่วยงานและองค์กร

6.ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ขององค์กรจากความคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่างบุคคลในเครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันได้ง่ายมากขึ้นนอกจากนี้ทุนทางสังคมยังช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งปรับปรุงความคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมขององค์กรสนับสนุนความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสนับสนุนการพัฒนากลยุทธ์ธุรกิจลดข้อผิดพลาดของข้อมูลและลดต้นทุน

สนับสนุนทุนทางสังคมช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงานและสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงาน

5.3 องค์ประกอบของทุนทางสังคม

มีนักวิชาการที่ได้ศึกษาแนวคิดทุนทางสังคมหลากหลายมิติดังนี้

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548: 57-58) สรุปว่าทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัวร่วมคิดร่วมทาบพื้นฐานของความไว้วางใจสายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลักได้แก่คนสถาบันวัฒนธรรมและองค์ความรู้ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม

องค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน มีบทบาทและยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม ดังนี้

1. คนมีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ด้านจิตใจให้เป็นคนที่มีจิตใจดีมีน้ำใจเอื้ออาทรเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมและรักษาด้านสติปัญญาให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. สถาบันมีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน/สังคมและการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนให้รู้จักคิดชอบชั่วดีรู้จักทาบประโยชน์เพื่อส่วนรวมสถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมกล่อมเกล่าจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดีสถาบันการเมืองการปกครองทำหน้าที่กำกับดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผนและให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกันสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิด

คุณธรรมจริยธรรมแก่คนในสังคมภาคธุรกิจเอกชนใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมซึ่งเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาลและถือเป็นสถาบันที่สามารถขึ้นมาและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง

3. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่โดยอยู่ในรูปของความเชื่อความศรัทธาจารีตประเพณีที่ดีงามค่านิยมความเป็นไทยนอกจากนี้ยังมีในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานฯลฯวัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองเกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวชุมชนและประเทศองค์ความรู้ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการ

ตั้งสมมติข้อดักันมายาวนานทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติส่วนความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้มีความหลากหลายปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เช่นความต้องการของตลาดการนาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสมเป็นต้น

4. ทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชนชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันเช่นแม่น้ำน้ำตกถ้ำป่าเขาของป่าผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันเป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม/ เครือข่ายร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้ำตกภูเขาเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทำให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เช่นการร่วมกันพัฒนาผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพหรือร่วมกันอนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้คนรวมกลุ่มมีสัมพันธ์ภาพที่ดีช่วยเหลือกันและช่วยงานของส่วนรวม

แนวคิดของNahapiet and Ghoshal (1998: 243) ซึ่งแบ่งมิติของทุนทางสังคมเป็น3 มิติ ได้แก่

1.มิติโครงสร้าง(Structural dimension) แสดงถึงภาพรวมการเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคล มีการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านทางเครือข่าย(Network) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)

2.มิติความสัมพันธ์ (Relation dimension) แสดงถึงระดับความสัมพันธ์โดยการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลผ่านกาลเวลาความรู้สึกไว้วางใจการตระหนักถึงหน้าที่ในความสัมพันธ์ (Identification)

3.มิติการรับรู้ (Cognitive dimension) แสดงถึงสิ่งที่ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันภายในเครือข่ายความสัมพันธ์ทำให้เกิดการตีความหมายไปในทิศทางเดียวกันในการปฏิบัติได้แก่การมีบรรทัดฐานร่วมกัน (Norm) การใช้ภาษาเดียวกัน (Shared language) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared vision)

แนวคิดของ(Bain and Hicks 1998, อ้างอิงในวรวิฑูมิ โรมรัตนพันธ์, 2548 : 53) แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 2ระดับ คือ ระดับมหภาค (Macro) และระดับจุลภาค (Micro)

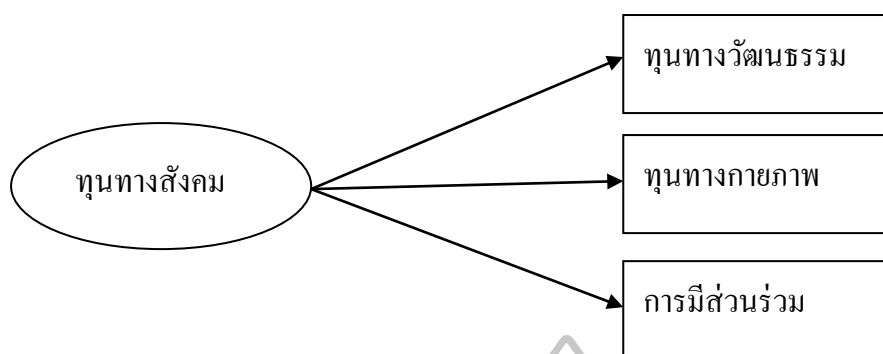
1.ระดับมหภาคเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้ความเป็นทางการเช่นรูปแบบของการปกครองแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับกฎระดับการกระจายอำนาจและระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

2.ระดับจุลภาคเป็นการรวมตัวขององค์การในแนวนอนรวมทั้งเครือข่ายในการพัฒนาพิจารณาถึงวิธีการคิดความเข้าใจและการเรียนรู้ของบุคคลในเครือข่ายเช่นพิจารณาที่ความเชื่อ (Beliefs) ทศนคติ (Attitudes) พฤติกรรม (Behavior) บรรทัดฐานทางสังคม (Social norms) ความไว้วางใจ (Trust) เป็นต้น

ตารางที่ 3 สรุปแนวคิดของทุนทางสังคม

แนวคิดของทุนทางสังคม	Putnam	Nahapiet and Ghoshal	Cohen	ประเวศ วะสี	อานันท์ กาญจนพันธ์	นิธิ เอียวศรีวงศ์	ไพฑูริย์พัฒนศิริธรรม	อุไรวรรณ พวงใจ	สุวรรณคำมัน	สถาบันพระปกเกล้า	ความถี่
1. ทุนทางวัฒนธรรม	/			/	/	/	/	/	/	/	8
2. ทุนทางกายภาพ		/	/	/	/	/	/	/	/	/	7
3. การมีส่วนร่วม	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8
4. เครือข่าย	/								/		2
5. ความไว้วางใจ			/						/	/	3
6. ความซื่อสัตย์					/						1
7. ปรับตัวได้ดี					/						1
8. คุณภาพของคน						/					1
9. อนามัยที่ดี						/					1
10. การศึกษาดี						/					1
11. มีศีลธรรม							/				1

จากการสังเคราะห์แนวคิดของทุนทางสังคม จากนักวิชาการและนักคิดต่างๆ ตามตารางข้างต้นจาก 11 ปัจจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยที่เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากปัจจัยที่มีความถี่ในระดับสูง พบว่ามี ปัจจัยคือทุนทางวัฒนธรรมทุนทางกายภาพ และ การมีส่วนร่วมซึ่งแสดงเป็นตัวแบบความคิดสร้างสรรค์ได้ดังนี้

ภาพที่ 10 ตัวแบบทุนทางสังคม

ในงานวิจัยนี้ ทุนทางสังคมเป็นทุนของชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญอันได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นทั้งทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางกายภาพ โดยผ่านการมีส่วนร่วมกลุ่มหรือเครือข่ายเหล่านี้มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ และผลการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น จึงควรดึงเอาศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้าน มาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของชุมชน โดยการศึกษา การพัฒนาตัวแบบการจัดการ วัฒนธรรมภูมิปัญญา เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะส่วนบุคคล

6.1 ความหมายของสมรรถนะ

คุณลักษณะนี้เป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิดส่วนหนึ่งและเกิดจากการเรียนรู้ส่วนหนึ่ง ได้แก่ ความรู้ทั่วไป แรงจูงใจ ลักษณะนิสัยภาพพจน์ที่มองเห็น บทบาททางสังคม ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จ

สำนักงาน ก.พ. (2548: 6) ได้กำหนดนิยามของสมรรถนะ คือ “คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงาน ได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆในองค์กร” กล่าวคือ การที่บุคคลจะแสดงสมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่งได้ มักจะต้องมีองค์ประกอบของทั้งความรู้ ทักษะ/ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ

สเปนเซอร์และสเปนเซอร์ (Spencer and Spencer ,1993: 9) กล่าวว่าสมรรถนะเป็นคุณลักษณะส่วนลึกที่อยู่ภายในของบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผลกับประสิทธิผลตามเกณฑ์มาตรฐานและหรือผลการปฏิบัติงานที่สูงกว่าในการทำงานหรือสถานการณ์หนึ่ง

ไรแลตต์และคาซานาส (Rylattand and Kazanas ,1994: 47) ให้คำจำกัดความของสมรรถนะว่าหมายถึงลักษณะของทักษะที่จำเป็นความรู้และทัศนคติที่ต้องการเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลในสถานการณ์การทำงาน

โดเชอร์ตี้และมาร์กิ้ง (Docherty and Marking ,1997: 23) กล่าวว่าสมรรถนะหมายถึงความเก่งกาจหรือความฉลาดของบุคคลที่จะปฏิบัติหน้าที่งานของตนเองและเผชิญกับความต้องการภายนอกในการหาทางปฏิบัติและออกแบบวิธีการที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ (2547:48) ได้กล่าวถึงสมรรถนะว่าคือกลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกันซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งงานหนึ่งๆ โดยกลุ่มความรู้ทักษะและคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่งงานนั้นๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

ณรงค์วิทย์แสนทอง (2547:1-3) ได้ให้ความหมายของสมรรถนะไว้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หมายถึงบุคลิกลักษณะของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Belief) และอุปนิสัย (Trait)

กลุ่มที่ 2 หมายถึงกลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะของบุคคล (Attributes) หรือเรียกกันว่าKSAs ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากพฤติกรรมในการทำงานที่แสดงออกมาของแต่ละบุคคลที่สามารถวัดและสังเกตเห็นได้

เคิร์ชเนอร์วิลสเตอร์มฮัมเมลและวิกแมน (Kirschner, Vilsterm, Hummel ; & Wigman. 1977 อ้างถึงใน เพ็ญพิมล ลีโนทัย, 2542:89) กล่าวว่าสมรรถนะ เป็นความรู้ทักษะ ทั้งปวงที่ซึ่งบุคคลมีอยู่ในตน และสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อบรรลุเป้าหมายแน่นอนอย่างหนึ่งในระบบ หรือสถานการณ์ที่หลากหลายจึงเป็นความสามารถที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์เฉพาะอย่างหนึ่งที่ต้องใช้วิจารณญาณค่านิยมและความเชื่อมั่นในตนเอง

อากรณ ภูวิทย์พันธุ์ (2547:22) ได้อธิบายความหมายของ competency ว่าหากแปลเป็นภาษาไทยหมายถึงความสามารถหรือศักยภาพหรือสมรรถนะซึ่งเป็นตัวที่กำหนดรายละเอียดของพฤติกรรมแสดงออกเป็นการตอบคำถามว่า“ทำอะไรที่จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบผลสำเร็จ (how) มากกว่าการตอบคำถามว่า อะไรเป็นสิ่งที่หัวหน้างานคาดหวังหรือต้องการ (what)

ทั้งนี้การกำหนดความสามารถนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 มุมมอง ได้แก่ KSA ซึ่งมีความหมายที่แตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

1. ความรู้ (knowledge) หมายถึงข้อมูลหรือสิ่งที่ถูกสั่งสมมาจากการศึกษาทั้งในสถาบันการศึกษาสถาบันฝึกอบรม/สัมมนาหรือการศึกษาด้วยตนเองรวมถึงข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้รู้ทั้งในสายวิชาชีพเดียวกันและต่างสายวิชาชีพ

2. ทักษะ (skills) หมายถึงสิ่งที่จะต้องพัฒนาและฝึกฝนให้เกิดขึ้นโดยจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะนั้นขึ้นมาทั้งนี้ทักษะจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

ทักษะด้านการบริหาร/จัดการงาน (management skills) หมายถึงทักษะในการบริหารควบคุมงานซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระบบความคิดและการจัดการในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ เช่นทักษะในการมีวิสัยทัศน์ทางกลยุทธ์ซึ่งทักษะดังกล่าวจะแสดงออกถึงการจัดระบบความคิดเพื่อมองไปที่เป้าหมายในอนาคตว่าอยากจะทำหรือมีความต้องการอะไรในอนาคต

ทักษะด้านเทคนิคเฉพาะงาน (technical skills) หมายถึงทักษะที่จำเป็นในการทำงานตามสายงานหรือกลุ่มงานที่แตกต่างกันไปเช่นงานจัดซื้อจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่แตกต่างไปจากงานผลิตดังนั้นทักษะที่ต้องการของคนทำงานด้านจัดซื้อได้นั้นจะต้องแตกต่างไปจากงานผลิตเช่นเดียวกัน

3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (attributes) หมายถึงความคิดความรู้สึกเจตคติทัศนคติแรงจูงใจ ความต้องการส่วนบุคคลพบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลนั้นจะเป็นสิ่งที่ติดตัวมาและไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป

6.2 ลักษณะของสมรรถนะ

สเปนเซอร์และสเปนเซอร์ (Spencer และ Spencer ,1993: 9 – 13) ได้ขยายนิยามของสมรรถนะ โดยแสดงลักษณะของสมรรถนะไว้ได้แก่ คุณลักษณะส่วนลึกภายใน (Underlying Characteristics) ความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผล (Casually Related) และเกณฑ์มาตรฐาน (Criterion – referenced) สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนลึกภายใน (Underlying Characteristics) สมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ภายในบุคคลและแสดงให้เห็นถึงวิธีประพฤติหรือการคิดการประยุกต์ใช้ทฤษฎีหรือแนวคิดในสถานการณ์ที่หลากหลาย และทนทานในระยะเวลาอันยาวนาน ประกอบด้วยคุณลักษณะของสมรรถนะ 5 ประการ คือ

1.1 แรงจูงใจ (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการที่เป็นสาเหตุของการกระทำ เป็นพฤติกรรมที่มีแรงขับมีทิศทางและการเลือกต่อการกระทำ บางอย่างหรือเป้าหมายและหลีกเลี่ยงจากผู้อื่น เช่น บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายสำหรับตนเอง มีความรับผิดชอบส่วนตัวเพื่อทำให้ตนเองประสบความสำเร็จและใช้ข้อมูลย้อนกลับในการทำงานให้ดีขึ้น

1.2 ลักษณะนิสัย (Traits) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพและการตอบสนองที่มั่นคงต่อสถานการณ์หรือข้อมูลข่าวสาร เช่น การควบคุมอารมณ์ของตนเอง และความคิดริเริ่ม

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับตน (Self-Concept) เป็นทัศนคติ ค่านิยมและจินตภาพเกี่ยวกับตนเองของบุคคล เช่น ความมั่นใจในตนเองจะเชื่อเขาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในเกือบทุกสถานการณ์หรือคนที่มีความนิยมที่ชอบเป็นผู้นำ ก็จะแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำ เป็นต้น

1.4 ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลข่าวสารที่มีขอบเขต เนื้อหา เฉพาะของบุคคล

1.5 ทักษะ (Skill) เป็นสมรรถนะที่จะปฏิบัติงานทางด้านกายภาพหรือจิตใจ สมรรถนะที่มีทักษะทางด้านจิตใจ หรือการรู้ การคิด ประกอบด้วยการคิดวิเคราะห์ (Analytic Thinking) และการคิดเกี่ยวกับพื้นฐานแนวคิด (Conceptual Thinking)

สมรรถนะที่เป็นความรู้และทักษะมีแนวโน้มที่จะสามารถสังเกตได้และเป็นส่วนพื้นผิวส่วนความสามารถที่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับตนลักษณะนิสัยและแรงจูงใจเป็นส่วนที่ซ่อนเร้นลึกกว่าและเป็นส่วนกลางของบุคลิกภาพสมรรถนะที่เป็นความรู้และทักษะซึ่งเป็นส่วนพื้นผิวสามารถพัฒนาได้ง่ายการฝึกอบรมเป็นวิธีทางที่ใช้ต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะพัฒนาสมรรถนะของพนักงานส่วนสมรรถนะแกนที่เป็นแรงจูงใจหรือทักษะซึ่งเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพค่อนข้างยากที่จะประเมินและพัฒนา

2. ความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผล (Casual Relationships) สมรรถนะที่เป็นแรงจูงใจ ลักษณะนิสัยและแนวคิดเกี่ยวกับตนสามารถทำนายการกระทำที่เป็นพฤติกรรมทางทักษะและต่อมาสามารถทำนายผลลัพธ์อื่นได้แก่ผลการปฏิบัติงาน

3. เกณฑ์มาตรฐาน (Criterion Reference) สมรรถนะใช้ทำนายอย่างแท้จริงได้ว่าใครปฏิบัติงานได้ดีหรือแย่โดยการวัดเทียบกับเกณฑ์เฉพาะหรือมาตรฐานซึ่งเกณฑ์ที่ใช้กันมากในการศึกษาเรื่องสมรรถนะคือ

3.1 ผลการปฏิบัติงานที่สูงกว่า (Superior Performance) ใช้เกณฑ์ทางสถิติซึ่งเป็นส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ที่สูงกว่าผลการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ย

3.2 ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล (Effective Performance) เป็นระดับการปฏิบัติงานขั้นต่ำที่สุดที่จะยอมรับได้หากต่ำกว่าระดับที่กำหนดจะไม่ถือว่าพนักงานมีความสามารถในการทำงานนั้น

เทเรซ่า อมาไบล์ (Teresa Amabile) กล่าวถึง คุณลักษณะที่ประกอบด้วย การมีความรู้ มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญ และมีแรงจูงใจในการทำงาน ได้อธิบายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ทักษะในการคิดอย่างสร้างสรรค์ และแรงจูงใจ

6.3 องค์ประกอบของสมรรถนะ

ซีเวลล์ (Zwell, 2000: 26-53) ได้แบ่งและจัดกลุ่มองค์ประกอบของสมรรถนะออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. สมรรถนะด้านการไฟ้สัมฤทธิ์ในหน้าที่งาน (Task Achievement Competencies) เป็นสมรรถนะด้านนี้เป็นประเภทของสมรรถนะที่จะทำให้บุคคลเป็นผู้ที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1.1 การมุ่งในผลลัพธ์ (Results Orientation) ประกอบด้วยการตั้งเป้าหมายและมุ่งมั่นเพื่อประสบความสำเร็จ และประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่ท้าทาย และพัฒนามาตรฐานการวัดได้จากพฤติกรรมและผลการปฏิบัติงาน

1.2 การจัดการผลการปฏิบัติงาน (Managing Performance) ความสามารถนี้บุคคลจะวางแผนกลยุทธ์ การควบคุมและวัดผลการปฏิบัติงาน และตัดสินใจที่จะจัดการในปัญหาจากการปฏิบัติงาน สมรรถนะด้านนี้มักคาบเกี่ยวกับการมุ่งในผลลัพธ์แต่สามารถแยกแยะได้ เพราะว่าการที่ตั้งเป้าหมายท้าทายอาจจะไม่มีความสามารถที่จะควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงานของตนเองและผู้ที่บังคับบัญชาได้

1.3 อิทธิพล (Influence) บุคคลที่มีอิทธิพลสามารถระบุถึงผู้ที่ทำการตัดสินใจที่สำคัญและบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพวกเขา มีการคาดการณ์ถึงปฏิกิริยาและเหตุผลที่คัดค้านเพื่อที่จะวางแผนถึงวิธีที่เอาชนะในสิ่งเหล่านี้

1.4 ความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึงแรงขับที่ต้องการให้พนักงานได้ทำในสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ เป็นสมรรถนะขั้นสูงด้านหนึ่งที่แยกผู้ที่ปฏิบัติงานสูงกับต่ำได้

1.5 ประสิทธิภาพในการผลิต (Production Efficiency) เป็นสมรรถนะที่จะทำงานได้ รับการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว มีมาตรฐานของคุณภาพที่สูง และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดการ

ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมอบหมายงานและใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพถึงแม้ว่าจะอยู่ในภาวะขาดแคลน

1.6 การยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นสมรรถนะที่บุคคลสามารถปรับตัว และตอบสนองได้อย่างรวดเร็วเพื่อที่เปลี่ยนแปลงสภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นสูง

1.7 นวัตกรรม (Innovation) เป็นสมรรถนะที่บุคคลริเริ่มความคิด วิธีการแก้ปัญหา และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมที่จะเป็นผู้นำหรือยังคงสามารถแข่งขันกับคู่แข่งอื่น ๆ ได้ การสนับสนุนและนำวิธีการและกระบวนการใหม่มาใช้ ปรับเปลี่ยน และปรับปรุงแนวคิดใหม่ ๆ หรือวิธีการเพื่อทำให้มีประสิทธิภาพเท่าที่จะเป็นไปได้

1.8 ความสนใจคุณภาพ (Concern for Quality) ความสนใจในคุณภาพทำให้มั่นใจว่าผลผลิตจากการทำงานทั้งหมดมีความถูกต้องและตรงกับมาตรฐานภายในองค์กร รวมถึงพนักงาน และลูกค้า

1.9 การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การวิเคราะห์ระบบ แนวโน้มและกระบวนการในการปฏิบัติงานเพื่อระบุถึงโอกาสสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานจัดหาเครื่องมือและวิธีการแก้ไขปัญหาแก่ผู้อื่น

1.10 ความเชี่ยวชาญทางเทคนิค (Technical Expertise) เป็นความเชี่ยวชาญทางเทคนิค เป็นสมรรถนะที่บุคคลฝึกฝนทักษะทางเทคนิคและความรู้ มีการพัฒนาวิธีที่มีอยู่ให้ปรับเปลี่ยนตามต้องการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านเทคนิค และบางครั้งมีการสร้างวิธีและเทคนิคใหม่ ๆ

2. สมรรถนะด้านสัมพันธภาพ (Relationship Competencies) สมรรถนะประเภทนี้ สัมพันธ์กับลักษณะที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพและปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น อันได้แก่

2.1 การทำงานเป็นทีม (Teamwork) เป็นสมรรถนะที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นส่วนในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่ทำงานเป็นทีมได้อย่างดีเยี่ยมสามารถเลื่อนผลการปฏิบัติงานของสมาชิกคนอื่นในทีมโดยใช้พฤติกรรมและรูปแบบที่หลากหลาย พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่ การเติมเต็มความผูกพันให้แก่สมาชิกในทีมคนอื่น ๆ ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้อื่นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของทีมที่ดีขึ้น

2.2 การมุ่งในการบริการ (Service Orientation) ความผูกพันที่จะให้บริการและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญต่อสมรรถนะทางด้านนี้ การประยุกต์ใช้นี้ไม่เพียงแต่กับลูกค้าภายนอกเท่านั้น แต่ต้องมุ่งในการบริการแก่สัมพันธภาพอื่น ๆ ด้วยเช่น ผู้บริหาร ลูกค้าภายในและผู้ได้บังคับบัญชา พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่ การตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าอย่างตรงตามเวลาและคุณภาพ พยายามดึงข้อมูลย้อนกลับจากลูกค้าเพื่อจะสังเกตความพึงพอใจ

2.3 ตระหนักรู้ด้านปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Interpersonal Awareness) เป็นสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งข้อมูล การสังเกต การแปลความ และคาดการณ์ถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องและ

ความรู้สึกของผู้อื่น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเขาวนอารมณ์ คนที่มีประสิทธิผลจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้จัดการ เพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชาและลูกค้าได้ ประกอบด้วย การรับฟังทำความเข้าใจ ยืนยัน ชื่นชม และยอมรับองค์ประกอบสำคัญของการตระหนักรู้ด้าน ปฏิสัมพันธ์ส่วนบุคคลคือความสามารถในการฟังอย่างมีประสิทธิภาพและความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพและความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การรับฟังแนวความคิดและเรื่องต่างๆของคนอื่นๆอย่างตั้งใจจัดการปัญหาที่ละเอียดอ่อนที่มีกับคนอื่นๆในทางที่ไม่คุกคาม

2.4 ความเข้าใจในความเป็นไปขององค์กร (Organizational Savvy) การใช้ความรู้ความเข้าใจในองค์กรบุคคลจะเข้าใจและใช้พลังขององค์กรในทางที่จะทำให้วัตถุประสงค์สำเร็จ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสมรรถนะที่มีอิทธิพลและมีผลกระทบต่อองค์กรตัวเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การเก็บข้อเท็จจริงเป็นในช่องทางการสื่อสารทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พัฒนากลยุทธ์ที่จะได้มาซึ่งความผูกพันต่อโครงการและกลยุทธ์ที่มีพื้นฐานบนความรู้จากวัฒนธรรมองค์กร

2.5 การสร้างสัมพันธภาพ (Relationship Building) ในงานส่วนใหญ่การประสบความสำเร็จนั้นเกี่ยวข้องกับการได้รับความร่วมมือกันของทุกคนเมื่อบุคคลสามารถพัฒนาการเอาใจใส่สัมพันธภาพที่ไว้นใจเชื่อใจกันก็จะประสบความสำเร็จในด้านบุคคลและในการทำงาน พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การพัฒนาสัมพันธภาพได้ง่ายกับผู้คนหลากหลายปรับเปลี่ยนรูปแบบการติดต่อสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพและวัฒนธรรมของผู้อื่น

2.6 การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict Resolution) จุดประสงค์ของการแก้ปัญหาความขัดแย้งคือการแก้ปัญหาความขัดแย้งและความไม่เห็นด้วยในทางที่ทุกกลุ่มรู้สึกพึงพอใจและมีเห็นพ้องซึ่งกันและกันและดึงเอาความคิดที่ดีที่สุดจากทุกฝ่ายมาสร้างวิธีแก้ปัญหาที่ดีและมีประสิทธิผลในการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การแสดงความไม่เห็นด้วยในทางที่ไม่โจมตีหรือดูหมิ่นผู้อื่นรู้เวลาที่จะประนีประนอมและเวลาที่ยืนหยัด

2.7 ความตั้งใจในการติดต่อสื่อสาร (Attention to Communication) เป็นสมรรถนะที่บุคคลเก็บข้อมูลข่าวสารสำคัญเมื่อติดต่อกับคนอื่นๆไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมประจำวัน วิกฤติการณ์ หรือความก้าวหน้าของโครงการระยะยาว พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การรวบรวมและแสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนระบุและใช้วิธีและช่องทางการสื่อสารได้อย่างมีความคิดสร้างสรรค์ความรู้สึกไวต่อวัฒนธรรม (Cross-Cultural Sensitivity) องค์กรที่สามารถจงใจพัฒนาความฉลาดจากกลุ่มพนักงานจะมีข้อดีในการแข่งขันได้ พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การพัฒนาความรู้ความเข้าใจความแตกต่างทาง

วัฒนธรรมและภูมิหลังปรับเปลี่ยนการติดต่อสื่อสารและพฤติกรรมที่มีพื้นฐานมาจากความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3. สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Attribute Competencies) เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลสามารถสะท้อนออกมาในรูปของคุณลักษณะส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ความรู้สึกและส่งผลต่อการทำงานการรับรู้เอกลักษณ์ของตนเองประกอบด้วย

3.1 ความซื่อสัตย์และความจริง (Integrity and Truth) เป็นสมรรถนะที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่มีต่อตัวเองการยอมรับตัวเองเป็นอิสระที่จะเผชิญกับความเสี่ยงในการลองสิ่งใหม่ๆ การทำงานให้เสร็จสิ้นบนพื้นฐานของความผูกพันและข้อตกลงร่วมกันยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น

3.2 การพัฒนาตนเอง (Self-Development) เป็นสมรรถนะที่บุคคลแสดงความสามารถที่จะเติบโตเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องบุคคลที่มีสมรรถนะด้านนี้สูงจะประเมินทักษะปัจจุบันของตนเองอย่างถูกต้องการค้นหาข้อมูลย้อนกลับทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง

3.3 ความสามารถในการตัดสินใจ (Decisiveness) เป็นสมรรถนะที่บุคคลสามารถตัดสินใจได้แม้ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ตึงเครียดมีความเสี่ยงสูงและมีสถานการณ์คลุมเครือสามารถดึงเอาความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มได้เมื่อต้องการความช่วยเหลือด้านการปฏิบัติงานหรือการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

3.4 คุณภาพในการตัดสินใจ (Decision Quality) เป็นสมรรถนะที่บุคคลสามารถตัดสินใจโดยใช้การวิเคราะห์ผลกระทบระยะสั้นหรือผลกระทบอื่นๆที่จะเกิดขึ้นเช่นปฏิบัติการของคนและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมาก่อนทำการตัดสินใจโดยมองถึงผลกระทบในระยะยาว

3.5 การจัดการความเครียด (Stress Management) เป็นสมรรถนะที่บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์การแสดงความรู้สึกอย่างเหมาะสมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างสุภาพและอดกลั้นเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ย่างยากและการแสดงออกของอารมณ์ในทางที่จะลดความเครียดโดยปราศจากการทำลายมิตรภาพหรือผลผลิต

3.6 การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) การวิเคราะห์แนวคิดและปัญหาออกเป็นส่วนๆรวมถึงการวิเคราะห์ต้นทุนผลประโยชน์ความเสี่ยงและโอกาสในการประสบความสำเร็จในการตัดสินใจ

3.7 การคิดรวบยอด (Conceptual Thinking) สามารถใช้แนวคิดและความคิดทั่วไปเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพระบุปัญหาหลักและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในสถานการณ์หนึ่งๆได้

4. สมรรถนะด้านการจัดการ (Managerial Competencies) เป็นสมรรถนะที่จะเป็นตัวตัดสินใจว่าใครจะสามารถเป็นผู้จัดการที่ดีเยี่ยมได้ความสามารถนี้ประกอบด้วยหน้าที่การทำงานหลักที่สำคัญคือการจัดการ โครงการ การนิเทศพนักงานและการพัฒนาพนักงานสมรรถนะนี้ประกอบด้วย

4.1 การสร้างทีมการทำงาน (Building Teamwork) เป็นการสร้างหน่วยงานที่มีการร่วมมือกันจัดพนักงานเข้าด้วยกันและช่วยพวกเขาเหล่านั้นให้มีการเชื่อมโยงภายในหน่วยการทำงานที่มีประสิทธิผลและช่วยให้จัดการกับปัญหาที่มีสาเหตุจากความไม่ลงรอยกันและการแตกแยกเข้าใจในพลวัตของกลุ่มและใช้ความเข้าใจนั้นเพื่อช่วยเหลือการทำงานของกลุ่มและพัฒนาผู้นำทีมที่เข้มแข็งพฤติกรรมที่สำคัญคือการสร้างทิศทางของโครงการและมอบหมายทิศทางนั้นให้กับสมาชิกในทีมช่วยขจัดสิ่งขวางกั้นขององค์กรและระบุทรัพยากรที่นำมาช่วยเหลือทีมได้

4.2 การจูงใจผู้อื่น (Motivating Others) เป็นสมรรถนะที่จะเพิ่มความยึดมั่นผูกพันของพนักงานในงานที่ตนเองทำโดยจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่เตรียมพร้อมที่จะยอมรับและจัดการกับปัญหาด้านขวัญกำลังใจและใช้วิธีการที่หลากหลายในการเพิ่มพลังและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น

4.3 การสร้างพลังจูงใจแก่ผู้อื่น (Empowering Others) เป็นการช่วยให้ผู้อื่นพัฒนาสมรรถนะโดยจะให้ความรับผิดชอบในหน้าที่และให้ความเป็นอิสระโดยเพิ่มอำนาจในการทำงานพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่ยอมให้ผู้อื่นทำงานผิดพลาดและเผชิญกับความเสี่ยงเพื่อการเรียนรู้และพัฒนามอบหมายคามรับผิดชอบแก่ผู้อื่น โดยดูพื้นฐานของความสามารถและศักยภาพ

4.4 การพัฒนาผู้อื่น (Developing Others) เป็นสิ่งจำเป็นมากในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สนับสนุนพนักงานให้สามารถทำงานได้ดีที่สุดให้ข้อมูลย้อนกลับในพฤติกรรมและผลการปฏิบัติงานช่วยให้พนักงานเข้าใจว่าจะไรคืองานหรือไม่ใช้งานช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาวิเคราะห์สถานการณ์และเสนอตัวอย่างและทางเลือกที่จะพัฒนาความสามารถรักษาและสื่อสารความคาดหวังที่สูงแก่พนักงานที่จะช่วยบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานได้ดีที่สุดพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างถูกต้องแก่บุคคลอื่นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจถึงอุปสรรคขวางกั้นการเจริญเติบโตของเขา

5. สมรรถนะด้านความเป็นผู้นำ (Leadership Competencies) เป็นสมรรถนะสำคัญเฉพาะที่ช่วยให้บุคคลนำผู้อื่นไปในทิศทางเดียวกับวัตถุประสงค์วิสัยทัศน์และภารกิจหลักประกอบด้วย

5.1 ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) สมรรถนะที่ผู้นำสร้างและสื่อสารภารกิจหลักขององค์กรที่มาจากแรงบันดาลใจวิสัยทัศน์ระบบค่านิยมได้พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่

อธิบายวิสัยทัศน์และภารกิจหลักขององค์กรต่อคนอื่นๆทั้งภายในและภายนอกองค์กรทำให้แน่ใจว่าแผนกลยุทธ์ขององค์กรและการปฏิบัติงานสอดคล้องกันกับวิสัยทัศน์และภารกิจหลัก

5.2 การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) เป็นสมรรถนะที่ผู้นำใช้พฤติกรรมสำคัญได้แก่ความเข้าใจจุดอ่อนจุดแข็งขององค์กรตนเองใช้ความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มของอุตสาหกรรมและตลาดเพื่อพัฒนาและบริหารกลยุทธ์ระยะยาว

5.3 การให้ความสนใจในการประกอบการ (Entrepreneurial Orientation) ผู้นำจะค้นหาโอกาสของธุรกิจเพื่อสร้างความเติบโตให้แก่องค์กรพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่ใช้ความรู้ในด้านการตลาดผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรมเพื่อระบุโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆวิเคราะห์และประเมินอย่างถูกต้องในข้อดีข้อเสียและความเสี่ยงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่มในธุรกิจใหม่นั้น

5.4 การจัดการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ผู้นำจะต้องเป็นผู้สื่อสารผู้จูงใจเป็นนักวิเคราะห์และมีวิสัยทัศน์พฤติกรรมที่สำคัญได้แก่สามารถระบุและประเมินได้อย่างถูกต้องในสถานการณ์อันประกอบด้วยการสนับสนุนขององค์กรประกอบด้านวัฒนธรรมการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงการจัดการทรัพยากรการจัดอุปสรรคและการลงมือปฏิบัติเสมือนเป็นผู้สนับสนุนการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง

5.5 การสร้างความผูกพันต่อองค์กร (Building Organizational Commitment) สมรรถนะการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในองค์กรการสร้างความสัมพันธ์กับภารกิจหลักวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ขององค์กรสร้างความซื่อสัตย์และความผูกพันต่อองค์กรพฤติกรรมที่สำคัญคือการแสดงออกและสร้างสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสบายใจในองค์กรรับผิดชอบในการสร้างความซื่อสัตย์และผูกพันภายในองค์กร

5.6 การสร้างจุดรวม (Establishing Focus) ผู้บริหารทำให้แน่ใจว่าผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถปรับทิศทางการทำงานเข้ากับวัตถุประสงค์ขององค์กรและการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมการติดต่อสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสามารถนี้เพราะพนักงานจะสามารถทำงานได้ดีขึ้นเมื่อเข้าใจบทบาทของตนเองและเข้าใจในความสัมพันธ์กับระบบขององค์กรโดยภาพรวมพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่ช่วยให้พนักงานคนอื่นๆเข้าใจว่างานของเขามีความเกี่ยวเนื่องกับความสำเร็จขององค์กรทำให้แน่ใจว่าทรัพยากรเวลาและความตั้งใจได้ถูกจัดสรรในสัดส่วนที่เหมาะสมกับระดับก่อนหลังหรือระดับความสำคัญของธุรกิจ

5.7 วัตถุประสงค์หลักการและค่านิยม (Purpose, Principle and Value) ผู้นำจะแสดงพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่การสนับสนุนพนักงานคนอื่นๆให้ทำการตัดสินใจและปฏิบัติงานบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์หลักการและค่านิยมขององค์กรและใช้วัตถุประสงค์หลักการและค่านิยมในการอธิบายแรงจูงใจส่วนบุคคลและการตัดสินใจต่อผู้อื่น

แมคคิลแลนด์ (McClelland, 1973: 18) ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบหลัก 5 ประการดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) คือความรู้เฉพาะด้านของบุคคลเช่นความรู้ด้านภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

2. ทักษะ (Skill) คือสิ่งที่บุคคลกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญเช่นทักษะของหมอฟันในการอุดฟันโดยไม่ทำให้คนไข้รู้สึกเสียวเสี้ยนประสาทหรือเจ็บ

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) คือทัศนคติค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็นเช่นความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ เป็นต้น

4. บุคลิกลักษณะประจำตัวบุคคล (Trait) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้นเช่น เขาเป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้หรือเขามีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น

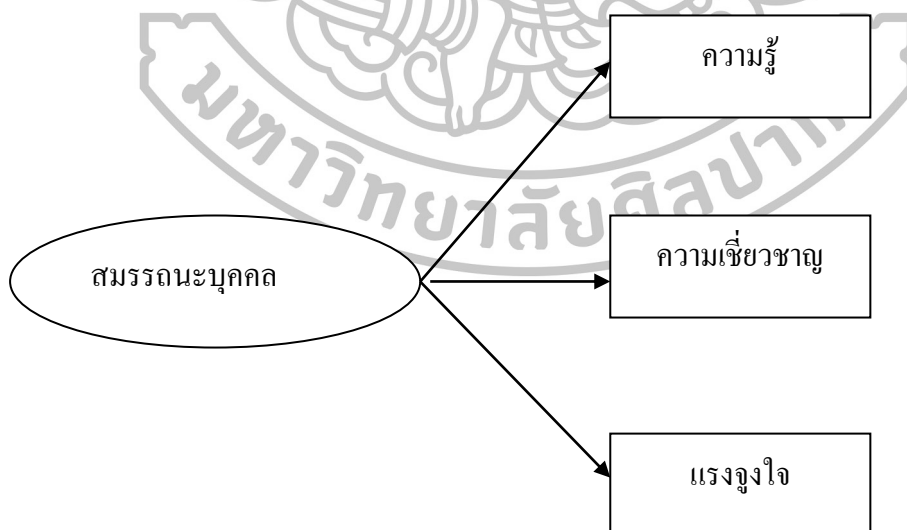
5. แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จเช่นบุคคลที่มุ่งผลสำเร็จมักชอบตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและพยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตลอดจนพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานของเขาตลอดเวลา

องค์ประกอบของสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานประกอบด้วยความรู้ทักษะ ความสามารถความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจ ซึ่งเป็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลและสามารถจัดการการทำงานให้ประสบผลสำเร็จซึ่งผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปแนวคิดของสมรรถนะบุคคล

สมรรถนะบุคคล	Teresa Amabile	Kirschner	Wigman	สม ไรเจนพันธ์	ทัศนีย์ ภูณชัย	ธีรศักดิ์ คงคาสวัสดิ์	อภรณ์ ภูวิทย์พันธ์	สุกัญญา รัตสิมธรรมชาติ	คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน	ความถี่
1. ความรู้	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9
2. ความเชี่ยวชาญ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9
3. แรงจูงใจ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	7
4. ประสบการณ์	/			/	/	/				4
5. ความเชื่อ					/					1

ภาพที่ 12 ตัวแบบสมรรถนะบุคคล

ในงานวิจัยนี้ ศึกษาตัวแบบสมรรถนะบุคคลของปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจในการนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จนประสบความสำเร็จสามารถเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม โดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทและภารกิจในการนำความรู้ ภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอด เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในท้องถิ่น

7. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

7.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ในปัจจุบันการแข่งขันมีมากขึ้นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงย่อมประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าคนทุกคนต้องมีความคิดสร้างสรรค์แต่อย่างน้อยไม่เท่ากันซึ่งในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านมีนักวิชาการให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้แตกต่างกันดังนี้

ทอร์เรนซ์(Torrance, 1962 : 85 – 89) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์หรือผลิตสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่มีใครทำมาก่อนสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจเกิดจากการรวบรวมเอาความรู้ต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงอาจออกมาในรูปผลผลิตทางศิลปะวรรณคดีวิทยาศาสตร์หรืออาจเป็นเพียงกระบวนการเท่านั้นซึ่งกระบวนการนั้นเป็นกระบวนการของความรู้สึกรวบรวมปัญหาหรือสิ่งบกพร่องขาดหายไปและรวบรวมความคิดหรือตั้งเป็นสมมติฐานการทดลองสมมติฐานและเผยแพร่ผลที่ได้พบจากการทดสอบสมมติฐานนั้น

ออสบอร์น (Osborn, 1963 : 14) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นจินตนาการประยุกต์ (Applied Imagination) ซึ่งเป็นจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่ยากที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ซึ่งความคิดจินตนาการเป็นลักษณะที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นและการผลิตสิ่งแปลกใหม่แต่ผลผลิตที่สร้างสรรค์ไม่สามารถเกิดขึ้นจากความคิดจินตนาการเพียงอย่างเดียวได้ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความคิดจินตนาการที่ควบคู่ไปกับการอดทนอดหยิ่งจะทำให้งานสร้างสรรค์สำเร็จลงได้

วิลเลียม(Williams,1996 :Abstract) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึงกระบวนการทางความคิดหรือการประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร และจะนำไปสู่การแก้ปัญหา รวมทั้งการสร้างผลผลิตใหม่

กิลฟอร์ด (Guilford, 1967 : 115) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) เป็นความคิดหลากหลายแง่มุมคิดได้กว้างไกลเป็นลักษณะความคิดที่จะนำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่รวมถึงค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ

โบโน (Bono, 1982 อ้างถึงใน วณิชสุรรัตน์, 2547 : 163) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถในการคิดนอกกรอบ (Lateral Thinking) เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ๆที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้หลายๆแนวคิดและนำแนวคิดเหล่านี้ไปพัฒนาต่อเพื่อให้สามารถใช้แก้ปัญหาที่ต้องการได้

กูดและโบรฟรี่ (ประสาทศิรปริดา, 2547 : 141 – 142 ; อ้างอิงมาจาก Good and Brophy, 1986 : 685) ให้ทรงสนะว่าความคิดสร้างสรรค์คือความคิดที่ก่อให้เกิดความแปลกใหม่ (Novel) และมีคุณค่า (Value) คำว่าคุณค่าในที่นี้อาจพิจารณาได้หลายแง่เช่นเป็นคุณค่าในความถูกต้อง (แก้ปัญหาได้ถูกต้องหรือเป็นคุณค่าในแง่ความสุขทางใจ) คนตรีทำให้ผู้ฟังมีความสุข เป็นต้น

อุษณีย์ โพธิสุขและคณะ (2544 : 48) ได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ว่าหมายถึงกระบวนการทางปัญญาระดับสูงที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลายๆอย่างมารวมกันคือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆหรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้นความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์มีอิสระทางความคิด

จิรฐา ชิตประสงค์ (2538 : 31) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการคิดแปลกใหม่ และสามารถคิดได้หลายทางหรือที่เรียกว่า ความคิดอเนกนัย โดยอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่มาตัดแปลงทำให้เกิดความแปลกใหม่ต่อเนื่องกันไป และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆได้

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2546 : 7) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุมเรียกว่าความคิดแบบอเนกนัยซึ่งทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมเป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆรวมตัวเกิดการเรียนรู้เข้าใจจนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดความคิดเชิงจินตนาการซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การประดิษฐ์หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่หรือเพื่อการแก้ไขปัญหาซึ่งจะต้องอาศัยการบูรณาการจากประสบการณ์และความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมา

วณิช สุรรัตน์ (2547 : 192 – 193) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากจินตนาการ โดยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากความคิดของบุคคลอื่นความคิดสร้างสรรค์อาศัยพื้นฐานจากประสบการณ์เดิมคือความรู้ข้อมูลข่าวสารการศึกษาเหตุผลและการใช้ปัญญาในการจัดสร้างรูปแบบของความคิดในรูปแบบใหม่อาจแสดงออกมาเป็นรูปธรรมอย่างประจักษ์ชัดหรือมีลักษณะเป็นนามธรรมซึ่งจะเป็นพื้นฐานให้มีความคิดเชื่อมโยงจนเกิดความ

ประจักษ์ชัดและก่อให้เกิดการค้นพบสิ่งใหม่ๆทำให้เกิดเป็นผลงานทางศิลปะและวิทยาการสาขาต่างๆรวมทั้งผลงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติและมนุษยชาติ

สุวิทย์ มูลคำ (2547 : 9) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์ถือว่าเป็นกระบวนการทางความคิดที่มีความสำคัญต่อเด็กทำให้เด็กสามารถสร้างความคิดสร้างจินตนาการไม่จนต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่กำหนดไว้ความคิดสร้างสรรค์คือพลังทางความคิดที่มาแต่กำเนิด หากได้รับการกระตุ้นการพัฒนาพลังแห่งการสร้างสรรค์จะทำให้เด็กเป็นคนมีอิสระทางความคิดมีความคิดที่ฉีกกรอบและสามารถหาหนทางในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆได้เสมอดังนั้นการสอนความคิดสร้างสรรค์และการฝึกฝนให้เด็กสามารถคิดอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นคุณภาพในตัวของเด็กให้มั่นใจในตนเองและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549 : 4 – 5) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์คือเป็นการสร้างสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมสิ่งที่คิดสร้างสรรค์ออกมานั้นต้องเป็นการคิดที่แหวกวงล้อมความคิดที่มีอยู่เดิมหรือเรียกว่าเป็นความคิดต้นแบบ(Original)

ประพันธ์ ศิริสุเสารัจ (2551 : 177) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถในการจินตนาการและรวบรวมความรู้ความคิดเดิมอย่างหลากหลายและรวดเร็วแล้วสร้างเป็นความรู้ความคิดใหม่ของตนเองสามารถคิดนอกกรอบได้มีผลงานการคิดสามารถวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงานหรือสิ่งใหม่ๆได้เช่นงานเขียนงานศิลปะงานสร้างสรรค์และผลงานอื่นๆ

เกสร ชิตะจारी (2552 : เว็บไซต์) ได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของมนุษย์เองซึ่งบางคนก็มีมากบางคนก็มีน้อยหรือที่เข้าใจว่าความคิดสร้างสรรค์ (Aptitude) หรือความสามารถ (Ability) ความคิดสร้างสรรค์นอกจากจะเกิดมาเฉพาะตัวบุคคลแล้วยังสามารถเกิดขึ้นได้จากการสะสมประสบการณ์และการแก้ปัญหา

สุพัฒนา ทาวงศ์ (2552 : เว็บไซต์) ได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์คือกระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิมโดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้องจนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่

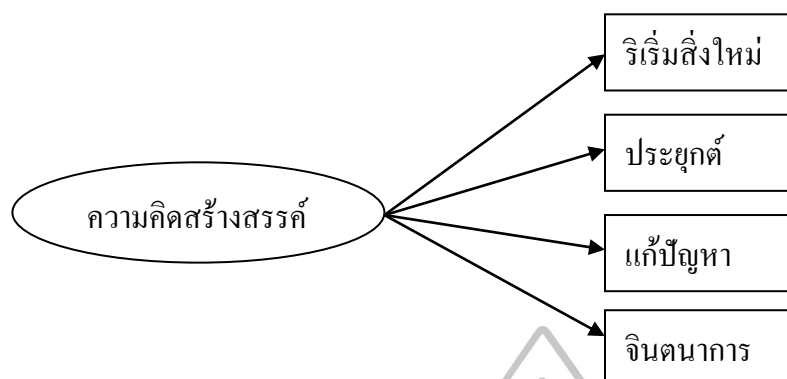
จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ได้ว่าความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดมาจากสมองและจากจิตใจในหลายๆอย่างแบบอนैनัยซึ่งเป็นผลมาจากพื้นฐานเดิมและประสบการณ์สภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับแล้วแสดงออกเป็นการกระทำจากกรอบความคิดเดิมในรูปแบบของคำพูดหรือผลงานต่างๆอันไม่ซ้ำแบบใครทั้งแบบเดียวหรือหลายๆแบบและมีคุณค่าต่อตนเองผู้อื่นและสังคมส่วนรวมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดที่

อาศัยความรู้พื้นฐานจินตนาการและวิจารณ์ญาณในการพัฒนาหรือคิดค้นองค์ความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีหลายระดับตั้งแต่ระดับพื้นฐานที่สูงกว่าความคิดพื้นฐานเพียงเล็กน้อยไปจนกระทั่งเป็นความคิดที่อยู่ในระดับสูงมากและความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นความสามารถทางสมองของบุคคลที่คิดได้หลายแง่มุมสามารถคิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นมาได้ไม่ซ้ำแบบใครมีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความคิดที่กว้างไกลรวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ

ตารางที่ 5 สรุปความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์	Torrance	Osborn	Williams	Guilford	Bono	Goog and Brophy	อูยนิ โฟติสุช	จิราวุธ ประสงค์	ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์	วนิช สุชาติรัตน์	ประพนธ์ศิริเสาวรงค์	ศุพัฒนาทางค์	เกสรจิตะจรี	เกรียงศักดิ์จิรวุฒิสักดิ์	สุวิทย์มุลค่า	ความถี่
1. ริเริ่มสิ่งใหม่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	14
2. การประยุกต์/เชื่อมโยง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6
3. เปิดวิสัยทัศน์					/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	3
4. แก้ปัญหา/ไขข้อปัญหา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	10
5. จินตนาการ/คิดนอกกรอบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	6
6. คิดนอกกรอบ					/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2
7. มีคุณค่า					/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1
8. ประสบการณ์													/	/	/	1
9. ความสามารถ													/	/	/	1
10. ใช้ประโยชน์ได้													/	/	/	1

จากการสังเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ จากนักวิชาการและนักคิดต่างๆ ตามตารางข้างต้น จาก 10 ปัจจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยที่เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย (conceptual framework) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากปัจจัยที่มีความถี่ในระดับสูง พบว่ามี 4 ปัจจัยคือ การริเริ่มสิ่งใหม่ การประยุกต์แก้ปัญหา และจินตนาการสามารถแสดงเป็นตัวแบบความคิดสร้างสรรค์ได้ดังนี้

ภาพที่ 12 ตัวแบบความคิดสร้างสรรค์

7.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

วราภรณ์ รักวิจัย (2533: 159) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ที่อยู่ในสังคมปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาผลจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมนวัตกรรมและเทคโนโลยีนั้นจะให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขเป็นที่สามารถปรับตัวและรู้จักคิดแก้ปัญหาต่างๆเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็วตามลักษณะและบุคลิกภาพของบุคคล

บรรพต พรประเสริฐ (2538: 86) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

บรอมฟายด์ (Bromfield, 2003: 143) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่าช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมรวมทั้งสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วจากความสำคัญที่กล่าวมาสรุปได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังเป็นอย่างยิ่งเพราะช่วยให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการคิดการแก้ปัญหาสนใจต่อสิ่งรอบตัวและรู้จักแสวงหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งทำให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

7.3 กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์

กระบวนการความคิดสร้างสรรค์เป็นวิธีการคิดและการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอน และสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้โดยกระบวนการทางความคิดสร้างสรรค์ที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้เสนอไว้หลายท่าน

ฮัทชิสัน (Hutchison, 1949: 42-44) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดจากการหยั่งรู้ (Intuition) ซึ่งมีขั้นตอนการคิดดังนี้

1. ขั้นเตรียม (The Stage of Preparation) เป็นการรวบรวมประสบการณ์เก่าๆมาลองผิดลองถูกและตั้งสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหา
2. ขั้นคิดแก้ปัญหา (The Stage of Frustration) เป็นระยะที่เกิดความกระวนกระวายใจเกิดความรู้สึกเครียดอันเนื่องมาจากการครุ่นคิดแก้ปัญหาแต่คิดไม่ออก
3. ขั้นเกิดความคิด (The Perlod of Moment of Insight) เป็นระยะที่เกิดแนวความคิดแวบขึ้นมาในสมองคิดคำตอบได้ออกมาในทันทีทันใด
4. ขั้นพิสูจน์ (The Stage of Verification) เป็นระยะเวลาของการตรวจสอบประเมินผลโดยใช้เกณฑ์ต่างๆเพื่อตรวจดูว่าคำตอบที่ได้ถูกต้องหรือไม่

วอลลาส (Wallas, 1962: 36) ได้แบ่งกระบวนการคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ขั้นคือ

1. ขั้นเตรียม (Period of Preparation) เป็นขั้นที่พยายามรวบรวมข้อเท็จจริงเรื่องราวและแนวคิดต่างๆที่มีอยู่เข้าด้วยกันเพื่อหาความกระจ่างของปัญหาประเมินผลถึงวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา
2. ขั้นเพาะความรู้ (Period of Incubation) ระยะเวลาที่ผู้คิดต้องใช้ความคิดอย่างหนักเพื่อนำความรู้ที่รวบรวมไว้แต่แรกเข้าประสมกลมกลืนเข้าเป็นร่องรอยและครุ่นคิดอยู่นั้นจิตใต้สำนึก (Unconsiou Mind) ก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย
3. ขั้นเกิดความคิด (Period of Illumination) เป็นระยะที่เกิดการหยั่งรู้ตระหนักถึงคำตอบที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหานั้น
4. ขั้นพิสูจน์ (Period of Verification) เป็นการเก็บรวบรวมความรู้ที่ได้จากการหยั่งรู้แล้วทดสอบว่าสิ่งนั้นสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่และสรุปเป็นเกณฑ์ต่อไป

ทอเรนซ์ (Torrance, 1965: 121-124) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการค้นพบความจริง (Fact finding) ขั้นนี้เริ่มจากเกิดความรู้สึกกังวลใจมีความสับสนวุ่นวายเกิดขึ้นในใจแต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไรจากจุดนี้พยายามตั้งสติและพิจารณาดูว่าความยุ่งยากสับสนวุ่นวายหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวลใจนั้นคืออะไร
2. ขั้นการค้นพบปัญหา (Problem finding) มีความเข้าใจการกังวลใจว่าเกิดจากปัญหา
3. ขั้นการตั้งสมมติฐาน (Idea finding) เมื่อรู้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นก็จะพยายามคิดและตั้งสมมติฐานขึ้นรวบรวมข้อมูลต่างๆเพื่อนำไปใช้ในการทดสอบสมมติฐานต่อไป

4. ขั้นการค้นพบคำตอบ (Solution finding) เป็นการค้นพบคำตอบจากการทดสอบ
สมมุติฐาน

5. ขั้นการยอมรับผลจากการค้นพบ (Acceptance finding) เป็นการยอมรับคำตอบที่ได้จาก
การพิสูจน์เรียบร้อยแล้วจะแก้ปัญหาสำเร็จ ได้อย่างไรจากการค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่ทำให้เกิด
แนวคิดหรือสิ่งใหม่

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 159) ได้แบ่งขั้นตอนของความคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 4
ขั้นตอนคือ

1. ขั้นเตรียมการ (Preparation) เป็นระยะของการเก็บรวบรวมข้อมูลและการคิดพิจารณา
อย่างละเอียดรอบคอบ

2. ขั้นฟักตัว (incubation) เป็นขั้นตอนของการพยายามคิดมองหาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
ข้อมูลต่างๆที่นำมาพิจารณาเพื่อทำการเชื่อมโยงหรือผสมผสานต่อไป

3. ขั้นการกระจ่างชัด (insight) เป็นขั้นที่สามารถคิดได้เกิดความกระจ่างชัดมองเห็น
ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆที่มีอยู่

4. ขั้นตรวจสอบ (verification) เป็นขั้นของการลงมือตรวจสอบว่าความคิดนั้นเป็นจริง
หรือไม่ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างใดเหมาะสมหรือไม่เพื่อตั้งเป็นกฎเกณฑ์ต่อไปจากขั้นตอนดังกล่าว
ข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการความคิดสร้างสรรค์คล้ายคลึงกับกระบวนการแก้ปัญหาแต่มีความ
แตกต่างกันคือกระบวนการแก้ปัญหามีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เด่นชัดเฉพาะเรื่องส่วนกระบวนการ
ความคิดสร้างสรรค์จำเป็นที่บุคคลจะต้องรู้จักใช้จินตนาการและการรู้จักแก้ปัญหาทางความคิด
สร้างสรรค์ได้

กิลฟอร์ด (Guilford, 1967 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535: 8-9) กล่าวว่าคนที่มีความคิด
สร้างสรรค์ต้องมีความฉับไวที่จะรับรู้ปัญหาเห็นปัญหาสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดใหม่ๆได้
ง่ายมีความสามารถที่จะสร้างหรือแสดงความคิดเห็นใหม่ๆและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นซึ่งวิธีการคิด
ของคนเราเป็นตามลำดับขั้นดังนี้

1. การรับรู้และการเข้าใจ (cognition) หมายถึงความสามารถของสมองในการเข้าใจสิ่ง
ต่างๆได้อย่างรวดเร็ว

2. การจำ (memory) คือความสามารถของสมองในการสะสมข้อมูลต่างๆที่ได้เรียนรู้มาและ
สามารถระลึกออกมาได้ตามที่ต้องการ

3. การคิดแบบอนกนัย (divergent thinking) หมายถึงความสามารถของสมองในการให้
คำตอบสนองได้หลายอย่างจากสิ่งเร้าที่กำหนดให้โดยไม่กำหนดจำนวนคำตอบ

4. การคิดแบบเอกนัย (convergent thinking) หมายถึงความสามารถของสมองในการให้การตอบสนองที่ถูกต้องและดีที่สุดจากข้อมูลที่กำหนดให้

5. การประเมินค่า (evaluation) หมายถึงความสามารถของสมองในการตัดสินข้อมูลที่กำหนดให้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากกระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ข้างต้นสรุปได้ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนของสมองดังนี้การค้นพบปัญหาหรือคำถามการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นตั้งสมมุติฐานของปัญหาทดสอบสมมุติฐานจนค้นพบคำตอบค้นพบสิ่งใหม่ๆและนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ

7.4 องค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์

ประพันธ์ สิริสุเสารัจ (2551 : 177 – 180) ได้ให้ความหมายไว้ว่าลักษณะของความคิดสร้างสรรค์มีหลายระดับอาจไม่ได้หมายถึงการสร้างผลงานขั้นสุดยอดคือการค้นคว้าสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆเท่านั้นแต่ผลงานการคิดอาจเป็นเพียงความกล้าแสดงออกอย่างอิสระในการริเริ่มโดยไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพของผลงานสามารถคิดค้นสิ่งใหม่ๆด้วยตนเองได้แม้ว่าจะมีผู้อื่นเคยคิดไว้แล้วก็ตามรวมทั้งการต่อเติมเสริมแต่งงานเก่าๆให้ดีขึ้นเป็นงานใหม่ผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความสามารถที่เกิดจากความรู้สึกรู้ว่าทำได้ทำสิ่งใหม่นั้นขึ้นมาด้วยตัวของตัวเองเป็นผลงานของตัวเองและไม่ซ้ำแบบใครลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย

1. คิดจินตนาการเป็นความคิดในสิ่งที่จะยังไม่ได้เกิดขึ้นและอาจเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้เลยแต่อาจเกิดเป็นจริงขึ้นมาได้หรืออย่างน้อยก็จะเป็นพื้นฐานของการคิดเริ่มต้นในความคิดเพื่อสร้างผลงานต่างๆขึ้นมาซึ่งจำเป็นต้องมีความคิดแบบอื่นๆมาสานต่อความคิดจินตนาการจึงจะนำไปสู่การค้นพบหรือสร้างสรรค์ผลงานใหม่ได้

2. คิดคล่องแคล่วหรือการคิดเร็วเป็นการคิดที่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าสามารถสังเกตเห็นรับรู้และเข้าใจใจสิ่งต่างๆได้เร็วที่สุดเป็นการหาคำตอบได้มากมายได้จำนวนความคิดเยอะๆโดยใช้เวลาน้อยๆ

3. คิดกว้างหรือคิดหลากหลายบางที่เรียกว่าคิดยืดหยุ่นเป็นการคิดได้ไกลคิดได้หลายทิศทางหลายแง่มุมหลายรูปแบบในคำถามเดียวสามารถมีคำตอบหลายอย่างซึ่งควรเน้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของความคิดจึงจะเป็นพื้นฐานในการได้ความคิดดีๆมีคุณภาพออกมา

4. คิดริเริ่มเป็นความสามารถในการค้นพบสิ่งแปลกๆใหม่ๆเป็นความสามารถในการคิดที่ต่างจากคนอื่นต่างจากธรรมดาต่างจากที่เคยเป็นเป็นความคิดที่ไม่เคยมีใครคิดมาก่อนคนอื่นคิดไม่

ถึงหรืออาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างไปจากของเดิมบางที่การคิดต่างๆใหม่ๆที่แปลกใหม่ก็อาจเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่มีคุณค่า

5. คิดละเอียดลออหมายถึงการฝึกลมองเห็นรายละเอียดของสิ่งต่างๆเป็นความคิดในรายละเอียดที่นำมาเพิ่มเติมเสริมแต่งความคิดครั้งแรกให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6. การสังเคราะห์หมายถึงการรวมการผสมผสานการนำเอาสิ่งเดิมๆมาประยุกต์และมาผสมผสานให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ได้รับอิทธิพลพื้นฐานมาจากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด(Guilford) ที่อธิบายว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทางหรือเรียกว่าลักษณะการคิดแบบอนกนัยหรือการคิดแบบกระจาย (divergent thinking) ซึ่งอาร์ พินช์มณี (2545: 35-42) นำมาสรุปเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ได้เป็น 4 องค์ประกอบดังนี้

1. ความคิดคล่องตัว (Fluency) หมายถึงความสามารถในการคิดหาแนวทางที่คล้ายกันในการแก้ปัญหาได้หลายแนวทางในเวลาที่กำหนดแบ่งออกเป็น 4 ชนิดคือ

1.1 ความคิดคล่องตัวในด้านถ้อยคำ (word fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำ

1.2 ความคิดคล่องตัวในเรื่องการโยงความสัมพันธ์ (associational fluency)

1.3 ความคิดคล่องตัวทางการแสดงออก (Expressional fluency)

1.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (ideational fluency) คิดในสิ่งที่ต้องการในช่วงนั้น

2. ความยืดหยุ่น (flexibility) หมายถึงความสามารถในการหาแนวทางที่ไม่ซ้ำกันได้หลายแนวทางในการแก้ปัญหาเช่นให้คิดว่าจะนำแก้วพลาสติกไปใช้ทำอะไรได้บ้างภายในเวลาที่กำหนดแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 ความยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด (spontaneous flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลายทิศทางในเวลาที่กำหนด

2.2 ความยืดหยุ่นในการดัดแปลง (adapture flexibility) เป็นความสามารถในการดัดแปลงความรู้หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลายๆด้านซึ่งมีประโยชน์ในการแก้ปัญหา

3. ความคิดริเริ่ม (originality) หมายถึงความคิดแปลกใหม่เป็นความคิดที่แปลกแตกต่างจากความคิดเดิมซึ่งไม่เหมือนใครอาจเกิดจากการนำความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นความคิดริเริ่มจึงเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกด้วยการอาศัยลักษณะความกล้าคิดกล้าลองเพื่อทดสอบความคิดของตน

4. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) หมายถึงความคิดในรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ที่จะนำความคิดนั้นไปสู่การปฏิบัติการสร้างการกระทำให้เป็นผลสำเร็จทำให้เกิดผลงานหรือผลิตผลสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อทำให้ความคิดริเริ่มนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิลฟอร์ดและฮอฟฟ์เนอร์ (Guilford & Hoepfner.1971: 125-143) ได้ศึกษาองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติมและพบว่ามียังองค์ประกอบอย่างน้อย 8 อย่างคือความคิดริเริ่ม (originality) ความคิดคล่องตัว (fluency) ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) ความคิดละเอียดลออ (elaboration) ความไวต่อปัญหา (sensitivity of problem) ความสามารถในการให้นิยามใหม่ (redefinition) ความซึมซาบ (penetration) และความสามารถในการทำนาย (prediction) เบลเลน; และเจอร์บัน (Jellen; & Urban.1986: 141) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (originality) เป็นความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมไม่ซ้ำกับบุคคลอื่นอาจจะเป็นการนำความรู้มาคิดแปลงและประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น

2. ความคิดคล่องตัว (fluency) หมายถึงปริมาณความคิดไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกันแบ่งเป็น 4 ชนิดคือ

- 2.1 ความคิดคล่องตัวในด้านถ้อยคำ
- 2.2 ความคิดคล่องตัวในด้านการโยงความสัมพันธ์
- 2.3 ความคิดคล่องตัวทางการแสดงออก
- 2.4 ความคล่องแคล่วรวดเร็วในการคิด

3. ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) หมายถึงแบบหรือประเภทของการคิดแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

- 3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด
 - 3.2 ความคิดยืดหยุ่นในการตัดแปลงความรู้หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลายๆด้าน
4. ความคิดละเอียดลออ (elaboration) หมายถึงความคิดในรายละเอียดเป็นขั้นตอนสามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจนหรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์จัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่งขยายความคิดริเริ่มให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ความไวต่อปัญหา (sensitivity to problem)
6. ความสามารถในการให้นิยามใหม่ (92ommunicatio)
7. ความซึมซาบ (prenetration)
8. ความสามารถในการทำนาย (prediction)
9. การมีอารมณ์ขัน
10. ความมุ่งมั่น

7.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

เดวิส (Davis, 1983 อ้างถึงใน กรมวิชาการ, 2535: 67) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาได้กล่าวถึงทฤษฎีของความคิดสร้างสรรค์โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่มคือ

1. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงจิตวิเคราะห์ นักจิตวิเคราะห์หลายคนคือ Froud & Kris ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการเกิดของความคิดสร้างสรรค์ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายในจิตได้สำนึกระหว่างแรงขับทางเพศ (libido) กับความรู้สึกผิดชอบทางสังคม (social conscience) ส่วนคูบีและรักก์ซึ่งเป็นนักจิตวิเคราะห์แนวใหม่กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นระหว่างการรู้สติดกับจิตได้สำนึกซึ่งอยู่ในขอบเขตของจิตส่วนที่เรียกว่าจิตก่อนสำนึก

2. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงพฤติกรรมนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้โดยเน้นที่ความสำคัญของการเสริมแรง การตอบสนองที่ถูกต้องกับสิ่งเร้าเฉพาะหรือสถานการณ์นอกจากนี้ยังได้เน้นความสัมพันธ์ทางสติปัญญาคือการเชื่อมโยงสัมพันธ์จากสิ่งเร้าหนึ่งไปยังสิ่งต่างๆทำให้เกิดความคิดใหม่หรือสิ่งใหม่เกิดขึ้น

3. ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์เชิงมนุษยนิยม นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีมนุษย์มีติดตัวตั้งแต่กำเนิดผู้ที่ความสามารถนำความคิดสร้างสรรค์ออกใช้ได้คือผู้ที่มีสัจจะการแห่งตนคือรู้จักตนเองพอใจตนเองและใช้ตนเองเต็มศักยภาพของตน

4. ทฤษฎี AUTA ทฤษฎีสุดท้ายนี้เป็นรูปแบบของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยมีแนวคิดว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นมีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบ AUTA ประกอบด้วย

4.1 การตระหนัก (Awareness) คือตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อตนเองสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตและตระหนักถึงความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตนเองด้วย

4.2 ความเข้าใจ (Understanding) คือมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

4.3 เทคนิควิธี (Techniques) คือการรู้เทคนิควิธีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้งที่เป็นเทคนิคส่วนบุคคลและเทคนิคที่เป็นมาตรฐาน

4.4 การตระหนักในความจริงของสิ่งต่างๆ (Actualization) คือการรู้จักหรือ

ตระหนักในตนเองพอใจในตนเองและพยายามใช้ตนเองอย่างเต็มประสิทธิภาพรวมทั้งการเปิดกว้างรับประสบการณ์ต่างๆ โดยมีการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมการตระหนักถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกันการผลิตผลงานด้วยตนเองและการมีความคิดยึดหยุ่นเข้ากับทุกรูปแบบของชีวิต

จากทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าทุกทฤษฎีต่างให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในบุคคลทุกคนและสามารถที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้โดยกระบวนการเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมการจัดสภาพบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดการแก้ปัญหาและการได้รับโอกาสในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกริเริ่มและจินตนาการจากสถานการณ์ต่างๆ

กล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็นในยุคแห่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์นี้ การพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการริเริ่มสิ่งใหม่ การประยุกต์ การแก้ปัญหา และจินตนาการในการผลิตผลงานนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐศาสตร์ได้

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนแบ่งเป็น 1. งานวิจัยภายในประเทศ และ 2. งานวิจัยต่างประเทศ มีดังนี้

1. งานวิจัยภายในประเทศ

ธวัชชัย เฟ็งพินิจ(2549) ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจำนวน 11 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) นำเสนอทางเลือกเกษตรกรรมแผนใหม่ตามแนวปฏิบัติของปราชญ์ชาวบ้านและ 3) ศึกษาคุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 11 คนทำการเกษตรกรรมแผนใหม่โดยการทำเกษตรผสมผสานผ่านแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 1) ล้มแล้วลุก 2) คิดแตกต่าง 3) สร้างทางเลือก 4) ยึดศาสนธรรม 5) ปฏิบัติเพื่อพัฒนา 6) กล้านำเสนอและ 7) ศรัทธาเศรษฐกิจพอเพียง

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2553) ศึกษาเรื่องความสามารถในการจัดการความรู้กับความสามารถทางนวัตกรรมของผู้ประกอบการที่มีนวัตกรรมในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสามารถ และความสัมพันธ์ของความสามารถในการจัดการความรู้กับความสามารถทางนวัตกรรม พบว่าตัวบ่งชี้ความสามารถในการจัดการความรู้ ความสามารถทางนวัตกรรมของผู้ประกอบการที่มีนวัตกรรมในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ผู้ประกอบการที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมที่แตกต่างกันมีระดับความสามารถทั้ง 2 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์ประกอบความสามารถในการจัดการความรู้ ได้แก่ เทคโนโลยี โครงสร้าง วัฒนธรรม ความเชี่ยวชาญ การเรียนรู้และสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถทางนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ขณะที่เมื่อพิจารณาถึงความเชี่ยวชาญ การเรียนรู้ และสารสนเทศที่มีอิทธิพลเชิงสาเหตุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในการสร้างรูปแบบฯ พบว่าองค์ประกอบความสามารถในการจัดการความรู้ทั้ง 6 ด้าน จะต้องมีการเชื่อมโยงและบูรณาการผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ทั้ง 4 กระบวนการ คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การเก็บความรู้ และการใช้ความรู้ จึงจะนำไปสู่การสร้างความสามารถทางนวัตกรรม

จุฬารัตน์ บุญขงก์ (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนกลยุทธ์การจัดการความรู้เชิงนวัตกรรมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์การจัดการความรู้เชิงนวัตกรรมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ไม่พบความสอดคล้องระหว่างกรอบนโยบายการจัดการความรู้ ของสวท. คณะกรรมการการอุดมศึกษา และสวท. กรมการพัฒนาระบบราชการกับแผนกลยุทธ์การจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏยังไม่มีแผนกลยุทธ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ 2. ผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยราชภัฏและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านการจัดการความรู้ส่วนใหญ่เห็นว่า กลยุทธ์ที่สำคัญการจัดการความรู้ คือ ต้องมียุทธศาสตร์และมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการความรู้ชัดเจน 3. แผนกลยุทธ์การจัดการความรู้เชิงนวัตกรรม สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย 12 ยุทธศาสตร์

อรอนงค์ โรจน์วัฒมูลย์ (2553) การศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวแบบผู้นำเชิงนวัตกรรมผลการศึกษาพบว่าบริบทภายนอกองค์กรที่มีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นส่งผลกระทบต่อการบริหารทิศทางและกลยุทธ์ในการนำองค์กรกระตุ้นให้ผู้นำมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนบริบทภายในองค์กรด้านวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศภายในองค์กรมีผลกระทบต่อบทบาทของภาวะผู้นำรูปแบบขององค์กรแห่ง

การเรียนรู้และระบบการจัดการความรู้ที่มีกระบวนการชัดเจนและใช้เทคโนโลยีในการสร้างคลังความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนานวัตกรรม โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมคือ โครงสร้างองค์กรแบบทีมงานข้ามสายงาน ระบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีการบริหารคนเก่งและมีระบบที่เลี้ยงมีการสอนงานการมอบหมายงาน โครงการการมอบอำนาจ เป็นระบบที่ส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรมผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งหมดผู้วิจัยนำเสนอตัวแบบองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมและแนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรมอันประกอบด้วยบริบทภายนอกและภายในองค์กรที่มีผลต่อผู้นำเชิงนวัตกรรมและองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้านคือ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านสมรรถนะ 3) ด้านบทบาทหน้าที่ 4) ด้านลักษณะทางสังคมเป็นองค์ประกอบคุณลักษณะหลักของผู้นำเชิงนวัตกรรมข้อเสนอของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือแนวทางการพัฒนาผู้นำในองค์กรให้มีส่วนประกอบคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อพัฒนานวัตกรรมในองค์กรและการศึกษาต่อไปในอนาคตเสนอให้มีการศึกษาปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อองค์กรนวัตกรรมและกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อความชัดเจนในการกำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนาผู้นำในองค์กรทุกระดับให้เกิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

พยัต วุฒิรงค์ (2553) ศึกษาเรื่องการสร้างสรรคนวัตกรรมองค์กร :กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ซึ่งในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองและสภาพแวดล้อมองค์กรจำนวนไม่น้อยให้ความสนใจกับข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่มากยิ่งขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันโดยการพัฒนานวัตกรรมสินค้าบริการและกระบวนการใหม่ๆเพื่อรองรับกับเศรษฐกิจฐานความรู้หลายองค์กรมีการนำการจัดการความรู้และนวัตกรรมมาใช้เป็นกลยุทธ์หลักบทความนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้และนวัตกรรมเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญต่อองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนองค์กรต้องมองกระบวนการทั้งสองเป็นหนึ่งเดียวและทำควบคู่กันเมื่อองค์กรสามารถสร้างให้พนักงานเกิดการจัดการความรู้แล้วนวัตกรรมในองค์กรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมานำไปสู่การพัฒนาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมและมีผลการปฏิบัติงานสูงในที่สุด

อังกูร บุรินทร์ชาติ (2553)) ศึกษาเรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จของผลิตภัณฑ์นวัตกรรมในองค์กรนวัตกรรมการวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจวรรณกรรมจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 40 ผลงานที่เกิดขึ้นภายในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาจนได้ปัจจัยแห่งความสำเร็จต่อการสร้างนวัตกรรมทั้งสิ้น 22

ปัจจัยแล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปัจจัยในการสร้างองค์กรนวัตกรรมจากผลงานวิจัยที่รวบรวมไว้เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาหลังจากนั้นจึงนำปัจจัยด้านต่างๆที่สังเคราะห์ได้มาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและนำไปสัมภาษณ์ผู้บริหารในองค์กรนวัตกรรมจำนวน 3 แห่งโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งพบว่าในทางปฏิบัติมีความเห็นในเรื่องปัจจัยแห่งความสำเร็จต่อการสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกันในภาพรวมหากแต่มีบางปัจจัยที่มีความเห็นสวนทางกันเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานทางวิชาการผู้วิจัยจึงสรุปผลพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางเพื่อนำไปบริหารจัดการในองค์กรโดยจัดกลุ่มปัจจัยเป็นหมวดหมู่วิชาการจัดการเป็น 6 กลุ่มเพื่อง่ายต่อการนำไปใช้จริงพร้อมทั้งอภิปรายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยรวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดงานวิจัยในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรต่อไป

ศิวะนันท์ ศิวพิทักษ์ (2554) ศึกษาเรื่องการจัดการนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 1.ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกตัวบ่งชี้ยกเว้นตัวบ่งชี้ด้านความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานอยู่ในระดับสูง 2.สมการโครงสร้างพหุระดับพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3.การวิจัยพบว่าตัวแปรระดับพนักงานที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานได้แก่การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าส่วนตัวแปรความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานแต่ส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสำหรับตัวแปรระดับองค์กรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานได้แก่บรรยากาศการสร้างนวัตกรรมและยังพบว่าตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานแต่ส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรบรรยากาศการสร้างนวัตกรรมทั้งนี้ชุดของตัวแปรระดับพนักงานและระดับองค์กรสามารถอธิบายความแปรปรวนในพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานได้ร้อยละ 69 ทั้งสองระดับ 4.ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างพหุระดับพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานระหว่างองค์กรธุรกิจสาขาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีและสาขาอุตสาหกรรมวัตถุดิบพบว่าทั้ง 2 กลุ่มสาขาอุตสาหกรรมมีแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างพหุระดับพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานเหมือนกันแต่มีขนาดค่าพารามิเตอร์สัมประสิทธิ์อิทธิพลคะแนนมาตรฐาน (Factor Loading) ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม (Intercepts) และค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อน (Residual Variances) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานในองค์กรแต่ละประเภทได้รับอิทธิพล

จากปัจจัยต่างๆ ไม่เหมือนกันดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการค้นหาและพัฒนาวิธีการสร้างพฤติกรรมสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงานแต่ละคนในแต่ละองค์การด้วยแนวทางที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของพนักงานแต่ละคนและองค์การแต่ละประเภท

อุทัย อันพิมพ์ (2554) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อการทำเกษตรประณีตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการทดลองทำเกษตรผสมผสาน ในพื้นที่ขนาดเล็ก ก่อนที่จะขยายสู่พื้นที่ขนาดใหญ่ เป็นกรณีศึกษาจากสมาชิกเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการของการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวสมาชิก สามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างการแลกเปลี่ยนกระบวนการคิด และการประชุม สำหรับกระบวนการที่สองและสามเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินกิจกรรมและขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นกระบวนการนำความรู้ชัดแจ้งเพื่อพัฒนาสู่ความรู้ฝังลึกพบได้จากการนำไปปฏิบัติจริงของสมาชิกทั้งในและนอกเครือข่าย ซึ่งในรูปแบบของการจัดการความรู้เกษตรประณีตนั้น พบว่ามี 3 รูปแบบ 1) แบบพออยู่พอกิน รูปแบบนี้เกษตรกรผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก 2) แบบเหลืออยู่เหลือกิน รูปแบบนี้นั้นการผลิตเพื่อการบริโภคครัวเรือน และการจำหน่าย และ 3) แบบก้าวหน้า เป็นรูปแบบการผลิตที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้เกษตรกรจะผลิตเพื่อการบริโภค และสร้างรายได้เป็นหลักให้ครอบครัว ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะการจัดการความรู้ในแต่ละกิจกรรมที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าหัวใจสำคัญในการยอมรับความรู้ใหม่จากรูปแบบ“เกษตรประณีต” ผู้ปฏิบัติต้องมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในรูปแบบ อีกทั้งหากมีกิจกรรมการสร้างแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง และมีผู้นำที่เข้มแข็งจะทำให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

วุฒิพงษ์ ภักดีเหล่า (2554) ศึกษาเรื่องการศึกษาคุณลักษณะขององค์การนวัตกรรม: กรณีศึกษาขององค์กรที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อหาคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมที่สะท้อนบริบททางบริหารจัดการสมัยใหม่ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กร โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาตินักวิชาการจากหลักสูตรการศึกษาและหน่วยงานด้านนวัตกรรมของสถาบันการศึกษาและนักปฏิบัติในองค์กรที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมและใช้การศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยทำการศึกษาจากบริษัทที่ได้รับรางวัลสุดยอดบริษัทนวัตกรรม (Thailand Most Innovative Company) จำนวน 5 องค์กร ได้แก่ บริษัทบารุงราษฎร์อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน) บริษัทแอดวานซ์อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) บริษัทพุกยาเรียลเอสเตท จำกัด (มหาชน) บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัทเซ็นทรัลพัฒนา จำกัด (มหาชน) การศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความหมายขององค์กรนวัตกรรมไว้ว่าองค์กรนวัตกรรมหมายถึงองค์กรที่มีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ปรับปรุงหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการกระบวนการ

หรือการบริหารจัดการให้ดีขึ้น โดยมีระบบต่างๆภายในองค์กรที่ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าสร้างมูลค่าเพิ่มและได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนผลการศึกษาคุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมพบว่า คุณลักษณะขององค์กรนวัตกรรมประกอบด้วยวิสัยทัศน์กลยุทธ์และเป้าหมายโครงสร้างองค์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์การให้รางวัลและการยอมรับการสื่อสารการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารทรัพยากรการประเมินและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผู้นำบุคลากรเครือข่ายวัฒนธรรมและค่านิยมร่วม

สุนีย์ ภิรมย์ประเทศ (2554) ศึกษาเรื่องการศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรมการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อสำรวจสถานการณ์ขั้นต้นของคุณลักษณะการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษาวิจัยจะเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยขององค์กรนวัตกรรมทั้งแปดประการอันได้แก่โครงสร้างองค์กรการบริหารการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสร้างนวัตกรรม การประเมินผลวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการนวัตกรรมทรัพยากรบุคคลและแหล่งกำเนิดนวัตกรรมจากการเก็บข้อมูลของสามองค์กรใหญ่ในประเทศไทยที่ใช้นวัตกรรมเพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันในธุรกิจสององค์กรแรกเป็นองค์กรที่มีการก่อตั้งมายาวนานแต่ยังคงยืนหยัดเป็นองค์กรชั้นนำของประเทศไทยและระดับอาเซียนได้ส่วนอีกหนึ่งองค์กรนั้นเป็นที่ยอมรับในด้านการสร้างนวัตกรรมการทำงานแบบนวัตกรรมที่โดดเด่นผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและการสำรวจความคิดเห็นของพนักงานทั้งสามองค์กรพบปัจจัยที่มีในทุกองค์กรและมีความสอดคล้องในวิธีการได้แก่1) องค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นขั้นตอน2) องค์กรใช้ปัจจัยภายนอกและความต้องการของลูกค้าเป็นแหล่งกำเนิดนวัตกรรม3) องค์กรมีการตั้งเป้าหมายที่จะสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ4) องค์กรแสวงหาแนวคิดใหม่อยู่ตลอดเวลา5) องค์กรกำหนดตัวชี้วัดและประเมินผลตามตัวชี้วัดนั้นๆ6) องค์กรสร้างความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจภายนอก7) องค์กรมีผู้ที่มีความสามารถในการจัดการบางปัจจัยพบในองค์กรส่วนใหญ่เช่นการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับปฏิบัติการการสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องและการจัดระดับนวัตกรรมเพื่อการจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมเป็นต้นส่วนปัจจัยที่ไม่พบในองค์กรส่วนใหญ่คือการลดสลายการบังคับบัญชา

ณัฐกานต์ พวงไพบูลย์ (2555) ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏมียุคสมัยของสภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้าน

และทุกประเด็น 2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของรูปแบบการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.053. รูปแบบการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมทุกด้าน

พรทิพย์ภา ประทุมรัตน์ เฮอร์และบุญทัน ดอกไธสง (2557) ศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหาร โอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยการศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูงได้แก่การจำหน่ายกลยุทธ์ทางการตลาด วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์การฝึกอบรมเพื่อการผลิตที่มีคุณภาพ 2. หลักกรรมไตรสิกขาและตัวแบบ KSM สามารถนำมาบูรณาการกับการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมได้พบว่าด้านหลักกรรมคือการปฏิบัติตนตามศีลการให้ทานด้านการบริหารอยู่ในระดับสูงโดยที่หลักคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ในระดับสูงด้านไตรสิกขาคือศีลสมาธิและปัญญาอยู่ในระดับสูงและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูงและการบูรณาการศีลกับความรู้สมาธิกับทักษะและปัญญากับการจัดการหรือ KSM Model อยู่ในระดับสูง (3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมคือภาครัฐท้องถิ่นและผู้ประกอบการกำหนดนโยบายให้เป็น โอท็อปชุมชนพัฒนาด้านวัตถุประสงค์ให้มีมาตรฐานและส่งเสริมอาหารพื้นเมืองพาแลงให้เป็นที่ยอมรับได้มาตรฐานเพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วีรยา อักกะโชติกุล (2557) ศึกษาเรื่องบทบาทที่บุคคลในการส่งเสริมการรับรู้องค์กรนวัตกรรม เพื่อศึกษาการรับรู้บทบาทที่บุคคลและวิธีการสื่อสารในองค์กรเพื่อสร้างและส่งเสริมนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์รวมถึงบทบาทที่อื่น ๆ ในการสร้างและส่งเสริมความเป็นองค์กรนวัตกรรมขององค์กรต่างๆที่ได้รับรางวัล โดยเก็บข้อมูลจากองค์กร 6 แห่งซึ่งได้รับรางวัลบริษัทนวัตกรรมยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทยงานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้บริหารองค์กรจำนวน 15 คนและแบบสอบถามกับพนักงานในองค์กรจำนวน 105 คนและประชาชนที่มาใช้บริการจำนวน 420 คนผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1. บุคคลที่มีบทบาทต่อการรับรู้การเป็นองค์กรนวัตกรรมของบุคลากรในองค์กรส่วนใหญ่คือตัวผู้บริหารซึ่งสะท้อนวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับการส่งเสริมนวัตกรรมรวมถึงการเป็นผู้ริเริ่มส่งเสริมและชักจูงให้บุคลากรมีการเรียนรู้วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ 2. วิธีการสื่อสารเพื่อสร้างและส่งเสริมความเป็นองค์กรนวัตกรรมที่พบมากที่สุดคือการรณรงค์ให้มีการสร้างนวัตกรรมขึ้นในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการประกวดและแข่งขันผลงานทางนวัตกรรมภายในองค์กรและการเปิดช่องทางการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการ

แลกเปลี่ยนความคิดผ่านเว็บไซต์ภายในขององค์กร3. ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ความเป็นองค์กรนวัตกรรมผ่านทั้งทางสื่อบุคคลและสื่ออื่นๆรวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในส่วนของสื่อบุคคลรับรู้จากบุคลิกลักษณะการทำงานและการแต่งกายที่ดูคล่องแคล่วและทันสมัยในส่วนของสื่ออื่นๆและสภาพแวดล้อมทางกายภาพรับรู้ผ่านความโดดเด่นการมีเอกลักษณ์และนำสมัยของตราสัญลักษณ์ (โลโก้) เฟอร์นิเจอร์การจัดสถานที่และการใช้เทคโนโลยีต่างๆภายในองค์กร

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เวรคกิง (Vrakking, 1990) ได้ศึกษาองค์กรนวัตกรรมโดยมุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและแนวปฏิบัติของที่ปรึกษาในการบริหารจัดการองค์กรผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของการจัดการนวัตกรรมในองค์กรประกอบด้วย4 ปัจจัยสำคัญคือ1.ปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากรเทคโนโลยี (Technological Resource Management) องค์กรจะต้องมีการประเมินเทคโนโลยี (Technology Assessment) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและเข้ากันได้ของเทคโนโลยีที่เป็นเทคโนโลยีแบบใหม่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่จะส่งผลกระทบต่อทักษะขององค์กรและศักยภาพทางด้านเทคโนโลยี2.ปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) องค์กรต้องให้การศึกษารวมถึงฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับความคิดสร้างสรรค์ (Creative) และความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เพื่อใช้ในการสร้างนวัตกรรมในขณะเดียวกันองค์กรควรจะทำให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กรโดยการนำระบบการจัดการสายอาชีพ (Career Management) เข้ามาใช้3.ปัจจัยด้านสภาวะการณ์ขององค์กร (Organizational Conditions) กระบวนการของนวัตกรรมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านสภาวะเงื่อนไขขององค์กรการสร้างนวัตกรรมจะขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์กลยุทธ์และโครงสร้างองค์กร4. ปัจจัยด้านการปฏิบัติการ (Operational Guidance) องค์กรต้องให้ความสนใจกับการจัดการด้านงบประมาณ (Budget) พร้อมทั้งวางแผนและคัดเลือกโครงการ (Planning and Selection Projects) เพราะการควบคุมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและประเด็นที่ต้องพิจารณามากที่สุดคือการควบคุมงบประมาณเวลา (Timing) และความเร็ว (Speed) ของการผลักดันนวัตกรรม

แคปแพลน (Kaplan, 1998) ทำการศึกษารูปแบบการจัดการสมัยใหม่ โดยการใช้การนวัตกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการจัดการสมัยใหม่ ซึ่งสามารถพัฒนาปรับปรุงสภาพปัจจุบันให้ดีขึ้น เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการสร้างทางเลือก และทดสอบความเป็นไปได้ และตรวจสอบคุณสมบัติของนวัตกรรมต่างๆ โดยพัฒนารูปแบบการจัดการสมัยใหม่ ต้องอาศัยหลักการคุ้มทุนและเปิดความสมดุลขององค์กรตามแนวทางทฤษฎีของ BSC

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ เป็นแนวทางการคิดที่เกี่ยวข้องกับการลดข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปเผยแพร่และพัฒนากิจกรรมในองค์กรต่างๆ

ฟูคูกาวา (Fukugawa,2006) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมในหน่วยธุรกิจเครือข่ายขนาดเล็กโดยการศึกษาจากสถานการณ์ของกลุ่มเครือข่ายข้ามอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้ปัจจัยที่สำคัญออกมาคือ 1.ปัจจัยภายในได้แก่เครือข่ายสำหรับการแบ่งปันความรู้การร่วมมือในงานวิจัยและพัฒนาการสื่อสารอย่างใกล้ชิดความมุ่งมั่นร่วมกันระหว่างสมาชิกความมีส่วนร่วมในกิจกรรมการขายขององค์กรและ 2.ปัจจัยภายนอกได้แก่แหล่งความรู้จากภายนอกองค์กร

โลเปซคลารอสและมาตา (Lopez-Claros and Mata,2009) ศึกษาเรื่องดัชนีความสามารถทางนวัตกรรม : ปัจจัยนโยบายและสถาบันที่ขับเคลื่อนนวัตกรรมของประเทศโดยมีปัจจัยดังต่อไปนี้ 1. ปัจจัยภายในได้แก่ทรัพยากรบุคคลการฝึกอบรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (Usage of ICT) และ 2. ปัจจัยภายนอกได้แก่กฎระเบียบข้อบังคับและกรอบการทำงานสถาบันด้านสิ่งแวดล้อม

ซูซาน อัปตัน (Susan Upton,2010) ทำการศึกษาเรื่อง ความทรงจำ:จินตนาการและการใช้ชีวิตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าวิทยานิพนธ์นี้เป็นตัวอย่างจากประสบการณ์ของชาวบ้านจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่พวกเขาเรียนรู้และวิธีที่พวกเขาจินตนาการอนาคตของพวกเขา เป็นภาพของคนที่ยากจน และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความท้าทายในเชิงลึกกลุ่มชาติพันธุ์และช่วยให้เราเข้าใจความหมายที่มากับประสบการณ์ของตัวเองของผู้คนของการเปลี่ยนแปลงและแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านจะไม่ได้เป็นเพียง 'ลิ้มเท้า' ของพวกเขา (veuaaleumdeen- วัลลิ้มดิน สุภายศไทย) แต่กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่ไม่เพียงประสงค์และจะทำให้เกิดปลอดภัยและสุขภาพที่ดีของครอบครัวการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมืองที่ไม่เพียงประสงค์และไม่สมบูรณ์ ภูมิทัศน์สถาบันการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับการเกิดขึ้นในหมู่บ้านหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีการอธิบายและความล้มเหลวของรูปแบบและมองไปที่การเปลี่ยนแปลงผ่านทางกลยุทธ์ของแต่ละบุคคลแต่ละครอบครัว การวิเคราะห์การศึกษาจะใช้ในการสำรวจความแตกต่างในรุ่นวิธีการเรียนการสอนชีวิตของแต่ละบุคคลแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ของแต่ละคนสำหรับคุณภาพชีวิตในปัจจุบันและอนาคตของพวกเขา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นการเจรจาต่อรองของคนยากจนในชนบทซึ่งตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงผู้วิจัยยืนยันว่าการรับรู้อุดมการณ์คล้ายคลึงกันระหว่างครอบครัวและรัฐว่าครอบครัวควรให้สวัสดิการของตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากรัฐโดยเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสวัสดิการและสิ่งที่ครอบครัวคนยากจนจะทำให้สวัสดิการที่ดีขึ้นเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

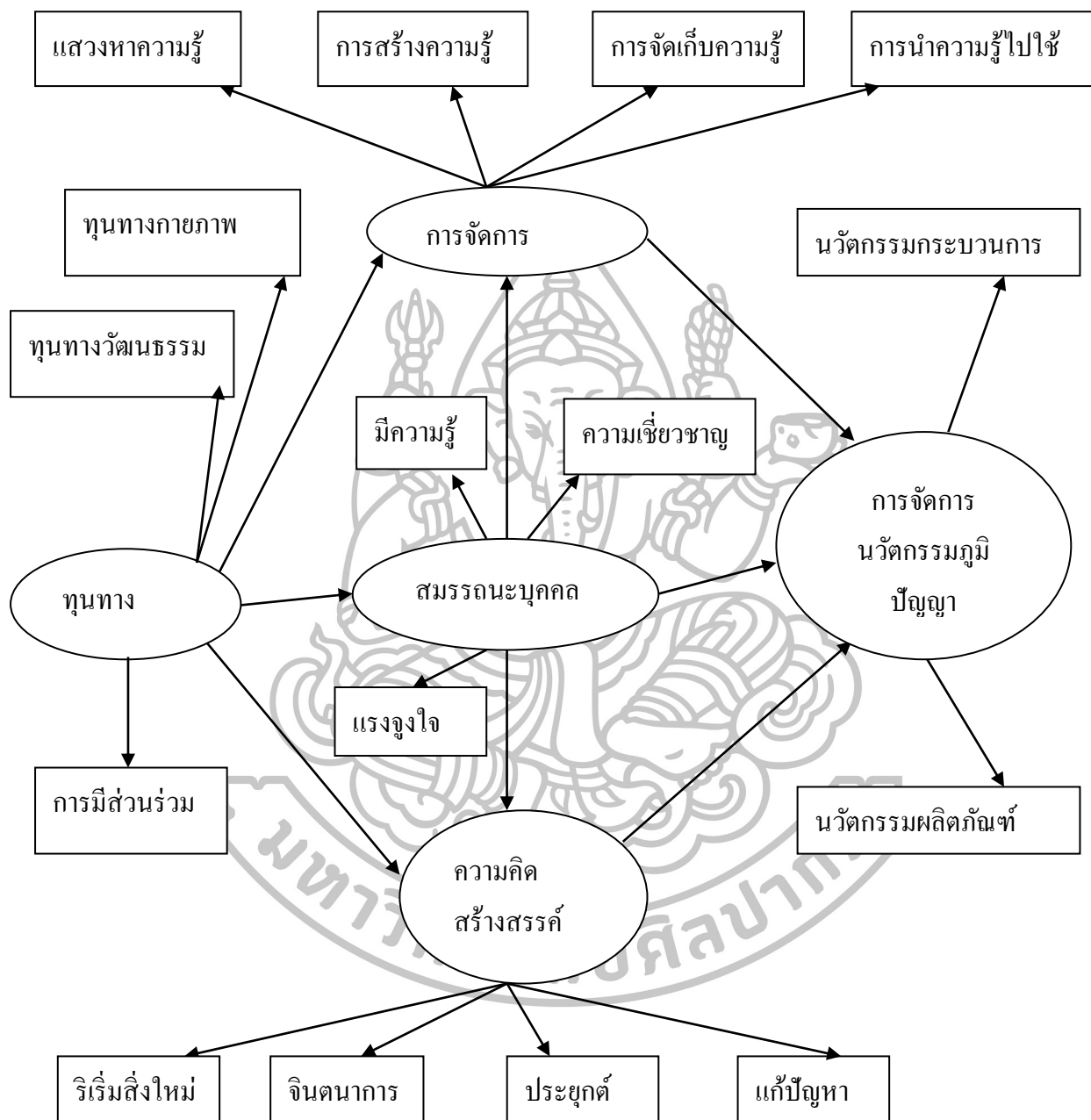
จัสมิน และคณะ (2011) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรม การเกษตรในรัฐซาบাহ์ ประเทศมาเลเซีย เป็นการศึกษาการศึกษาเชิงคุณภาพการ พบว่า การยอมรับนวัตกรรมการเกษตรในหมู่ประชาชนในชนบทในรัฐซาบাহ์ประเทศมาเลเซียได้รับการดำเนินการในพื้นที่ชนบทในรัฐโกดามารูดา รัฐซาบাহ์ ประเทศมาเลเซียผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นห้าปัจจัยหลักที่มีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องของการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร คือ ประชากรเศรษฐกิจและสังคม จิตวิทยาและองค์ความรู้คุณลักษณะที่เป็นผู้นำการสื่อสารการจัดการ ปัจจัยการผลิตและทางเทคนิคจากผลการวิจัยก็ขอแนะนำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนในจัดการและยอมรับนวัตกรรมการเกษตรในชนบทในรัฐซาบাহ์ ประเทศมาเลเซีย

ลอเรน และคณะ (2011) ทำการศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพนวัตกรรมการเกษตร: นายหน้าเป็นนวัตกรรมคือคำตอบ? ซึ่งงานวิจัยนี้ ตรวจสอบบทบาทของนายหน้านวัตกรรมในการ กระตุ้นการทำงานร่วมกันของระบบนวัตกรรมและการสร้างขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ นวัตกรรม โดยกรณีศึกษาเป็นของเกษตรกรชาวด้ซซ์เป็นตัวอย่างต่อจากนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึง บทบาทของนายหน้าที่มีศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมการเกษตรของประเทศสรุปว่าบทบาทการ เป็นนายหน้าซื้อขายนวัตกรรมมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นที่เกี่ยวข้องในประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และ การลงทุนภาครัฐหรือผู้บริจาดในการเป็นนายหน้าซื้อขายอาจจะเป็นนวัตกรรมจำเป็นที่จะเอาชนะ ความตึงเครียดเกี่ยวกับธรรมชาติความเป็นกลางและการระดมทุนของกลุ่มดังกล่าวในระบบ นวัตกรรมประสบความสำเร็จด้ซซ์แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมของนายหน้าจะต้องมีฝั่งตัวตามบริบทและ ไม่น่าจะมีผลบังคับใช้ผ่านส่วนกลางดังนั้นเราจึงสรุปได้ว่าการกระตุ้นการเกิดนวัตกรรมของพวกเขาต้องมีนโยบายที่สนับสนุนสถาบันการเรียนรู้และการทดลองมีการประเมินผลการทดลอง ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทราบว่านายหน้ามีนวัตกรรมที่ไม่มีตัวตน และยังไม่ได้บันทึกผ่าน ตัวชี้วัดเดิม

9. กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารเอกสารงานวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ รูปแบบความสามารถในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาด้ซซ์นี้ การจัดการนวัตกรรมพื้นฐานมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive system) หรือเครือข่ายความร่วมมือ (Clustering system) ระหว่างบุคคล และสถาบันที่เกี่ยวข้อง เป็นการเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคม ความคิดสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหา บุคคล และการจัดการความรู้เพื่อผลักดันให้เกิดนวัตกรรมนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้ง เศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งในและต่างประเทศ (ชัยชร ลิมา

ภรณ์วิเศษย์, ปรีดา ยังสุขสถาพร และจารุณี วงศ์ลิ้มปิยะรัตน์, 2547:32) สอดคล้องกับกลุ่มประเทศ
 สแกนดิเนเวียรวมทั้ง เยอรมันนี และญี่ปุ่น ระดับทุนทางสังคมของประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มี
 ระดับเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้มีความเจริญก้าวหน้าสูงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ
 รวมทั้งสามารถจัดการนวัตกรรมในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ทั่วโลกได้อย่างต่อเนื่อง ปีเตอร์
 มัสคาล เสนอว่า ทุนทางสังคมเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถทาง
 นวัตกรรมด้วยความร่วมมือกันในทุกๆด้าน เช่น การฝึกอบรมระหว่างกัน(นพดล เหลืองภิรมย์
 ,2555:110-112) การพัฒนาระบบนวัตกรรมนั้นมีความจำเป็นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ และ
 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของบุคคล ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม(ชัยธร ลิมาภรณ์วิเศษย์
 ,ปรีดา ยังสุขสถาพร และจารุณี วงศ์ลิ้มปิยะรัตน์, 2547 : 31) การจัดการนวัตกรรม(Innovation
 Management)ประกอบด้วย 5 ระเบียบย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน 1)การบันทึกข้อมูลหรือ
 ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น(ทุนทางสังคม) 2)การแปลงข้อมูลเป็นสารสนเทศ การวิจัยประเมินผล
 (ความคิดสร้างสรรค์) 3)แปลงความรู้หรือองค์ความรู้ที่ได้จัดหมวดหมู่ ความรู้ดังกล่าวเรียกว่า
 ทฤษฎี (การจัดการความรู้) 4)แปลงความรู้เป็นภูมิปัญญา โดยการรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ให้เกิด
 ประโยชน์ ภูมิปัญญาคือ การคิดใช้สติปัญญาความเฉลียวฉลาด (สมรรถนะบุคคล) 5)แปลงภูมิ
 ปัญญาเป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม(ความสามารถในการจัดการนวัตกรรม) เช่น ภูมิปัญญา
 ไทยสู่สากล นำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม(เสนห์ จุ้ยโต, 2546 : 35-43) นวัตกรรม
 อาจเริ่มต้นจากสมรรถนะบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลหนึ่ง ในการแก้ปัญหาพื้นฐานด้วย
 ภูมิปัญญา ไปสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ผลักดันโดยทุนทางสังคม โดยมีขบวนการ
 จัดการนวัตกรรมเป็นหลักในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีเป็นการพัฒนาอย่าง
 ยั่งยืน(นพดล เหลืองภิรมย์, 2555 :137-138) ซึ่งสามารถสร้างเป็นกรอบความคิดในการวิจัยได้
 ดังนี้

ภาพที่ 13 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน 2. ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน 3. พัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยมีทั้งแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์หลักสร้างตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) จากปราชญ์ชาวบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูล งานวิจัย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ นวัตกรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ทูทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

ระยะที่ 2 การศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 3 การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูล งานวิจัย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถ การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเอกสาร (Documentary study) โดยการรวบรวมจากบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ รวมถึงหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการ นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ นวัตกรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ทูทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน มีขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจและศึกษาเอกสารงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ โดยศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ ชาวบ้าน จากการสืบค้นสื่อ สิ่งพิมพ์และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางเว็บไซต์ต่างๆ ข้อมูลที่สืบค้น มีทั้งเอกสารประเภทสิ่งพิมพ์กับเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ทั้งจากต่างประเทศและ ภายในประเทศไทย ซึ่งแบ่งเป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารขั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารขั้นต้น ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ นวัตกรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ทูทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคล ความคิด สร้างสรรค์

1.2 เอกสารขั้นรอง ได้แก่ เอกสารที่มาจากวารสารสิ่งพิมพ์งานวิจัย เอกสารที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ นวัตกรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ทูทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคล ความคิดสร้างสรรค์

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสารและวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและสรุปเป็นประเด็น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการโดย นำ แบบสังเคราะห์เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาจากแบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผล อาศัยการตีความ (Interpretation) จากเนื้อหาข้อมูลในเอกสาร เพื่อสรุปเป็นประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระยะที่ 2 การศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าในระยะที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อการศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำข้อมูลการศึกษาวិเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัยและการศึกษาความคิดเห็นจากปราชญ์ชาวบ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน จากระยะที่ 1 มาดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

1. วิธีดำเนินการ

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 หลังจากทบทวนความรู้ แนวคิด ทฤษฎี วิจัยเอกสาร เกี่ยวกับตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของการจัดการความรู้ ทูทางสังคม ความคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และความสามารถในการจัดการนวัตกรรมการ แล้วสรุปแนวคิด ตัวแบบจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย เพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย เพื่อให้ทราบข้อมูลในการตั้งคำถามในการสัมภาษณ์

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนความรู้ แนวคิด ทฤษฎี วิจัยเอกสาร มาสร้างกรอบ การ สัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกต ประชาชนชาวบ้าน 5 ท่าน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลตาม ต้องการโดยลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์ แบบ เป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ หลักสูตรพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงประชาชนชาวบ้านเพื่อขอความ อนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ (ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี2557) จำนวน 300 ท่าน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ ประชาชนชาวบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม จำนวน 5 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดย รายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ มีดังต่อไปนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของ ผู้ตอบแบบสอบถามและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure) โดยสร้างแนวคำถามแบบกว้างๆเพื่อเป็นแนวคำถามไว้ ล่วงหน้าซึ่งข้อคำถามต่างๆสามารถยืดหยุ่นได้ ไม่กำหนดตายตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกที่เข้าถึง ความเป็นจริงมากที่สุด มีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือ และเป็นผู้นำ

แบบสัมภาษณ์เพื่อไปสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 ท่าน ด้วยตนเอง โดยมีแนวทางในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ 1. ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง 2. อายุ 3. อาชีพในปัจจุบัน รายได้ 4. ประสบการณ์ประกอบอาชีพในปัจจุบัน 5. ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว 6. ระดับการศึกษา 7. เบอร์โทรศัพท์ 8. ประวัติส่วนตัวของปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 9. สภาพบริบท และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปราชญ์ชาวบ้าน (สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม)

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. สาเหตุ และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร และส่งผลดีต่อท่านและครอบครัวอย่างไร

2..ท่านประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม)ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ อย่างไรบ้าง ใช้หลักการใด

3. ท่านคิดค้นสิ่งใดบ้างในด้านวิธีการ หรือวัตถุดิบ เพื่อการดำเนินการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง

4. ท่านมีขั้นตอน กิจกรรม หรือกระบวนการในการดำเนินการเกี่ยวกับ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะอย่างไรบ้าง

5.ท่านมีการประดิษฐ์ คิดค้นวิธีการ วัสดุ อุปกรณ์ และสร้างผลิตภัณฑ์อย่างไรเพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ

6.ท่านมีการประยุกต์ใช้วัตถุดิบ/ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ทรัพยากร หรือสิ่งที่มีอยู่ในสังคม/ชุมชนมาใช้ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร

7.ท่านมีหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างไร การดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

8.ท่านมีวิธีการปฏิบัติที่ดี วิธีดี ๆ หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

9. ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหน่วยงาน / องค์กร/บุคคลใดให้การสนับสนุนท่านบ้างและให้การสนับสนุนในเรื่องใดและลักษณะอย่างไรบ้าง
10. ท่านมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร
11. ท่านมีการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างไรในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
12. ท่านดำเนินการประกอบอาชีพ/การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ประสบความสำเร็จเพราะอะไร อะไรคือหลักการสำคัญ
13. ท่านคิดว่าการจะดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ จะต้องมีการะบวนการ /เงื่อนไขปัจจัยใดเข้ามาสนับสนุนบ้าง
14. ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จควรจะต้องมีลักษณะอย่างไร
15. การได้มาของนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง(สิ่งที่เขาคิดขึ้นมาและได้รับการยอมรับ)เป็นมาอย่างไร
16. ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรที่เป็นส่วนในการก่อเกิดนวัตกรรมนี้(ผลงานที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จ)
17. ท่านคิดว่าอะไรในตัวท่าน(สมรรถนะ)ที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาฯโดยมีการเชื่อมโยงสิ่งใดบ้างในการก่อเกิดนวัตกรรม(สิ่งที่เขาคิดขึ้นมาและได้รับการยอมรับ)
18. ทูทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร
19. ทูทางสังคมมีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
20. การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร
21. การจัดการความรู้มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
22. ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร
23. ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
24. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ การจะดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) เพื่อให้การดำเนินการศึกษาครั้งนี้ สามารถตรวจสอบวัดได้ตรงตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.2.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ จากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์

4.2.2 ประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษา กำหนดเป็นเค้าโครงของการสัมภาษณ์ และขอบเขตเนื้อหา โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

4.2.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้าน โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษากำหนดเป้าหมายปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน โดยขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินการตอบแบบสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ การพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยขอความร่วมมือพร้อมทั้งประเด็นสัมภาษณ์ ประสานขอนัดเวลา และสถานที่สัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ขั้นเตรียมตัวก่อนสัมภาษณ์

- 1.1 เตรียมแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นให้พร้อม
- 1.2 เตรียมอุปกรณ์ หรือเครื่องมือในการบันทึกการสัมภาษณ์ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง
- 1.3 ผู้วิจัยซักซ้อมการสัมภาษณ์ รวมทั้งวิธีการบันทึกข้อมูล

2. ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์

- 2.1 ผู้วิจัยแนะนำตนเองและบอกจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์
- 2.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์โดยการสัมภาษณ์ตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัย

สร้างขึ้นมา

3. ขั้นบันทึกผลการสัมภาษณ์

- 3.1 ผู้วิจัยบันทึกผลการสัมภาษณ์ทันทีหลังจากสัมภาษณ์
- 3.2 บันทึกผลการสัมภาษณ์ตามข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์

4. ขั้นปิดการสัมภาษณ์

เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว กล่าวขอบคุณ พร้อมทั้งกล่าวอำลา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

วิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามประเด็นการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเสนอในรูปการบรรยายเป็นความเรียง

ระยะที่ 3 การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาค้นคว้าในระยะที่ 3 มีเป้าหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. วิธีดำเนินการ

จากการศึกษาในระยะที่ 2 การศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มาศึกษาต่อในระยะที่ 3 เพื่อตรวจสอบผลการศึกษา ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ชาวบ้านมาทำการปรับปรุง และพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างข้อคำถามเป็นแบบสอบถาม
2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพแล้ว ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ
3. นำแบบสอบถามที่ได้รับจากการตอบกลับมาไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและ โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
4. แปลผล สร้างและพัฒนาถึงตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ข้อมูลจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2557) จำนวน 300 ท่าน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยทั่วไปแล้วขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะต้องมีอย่างน้อย 200 ซึ่งถือว่าเป็นขนาดที่น้อยที่สุดแต่ Chou (1987) ได้เสนอแนะว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเป็นอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ ที่ถูกประมาณค่าเป็นอัตราส่วนระหว่าง 5:1 ถึง 10:1 (Chou,1987:78-117) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 300 คน กำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากอัตราส่วนของผู้ตอบต่อ parameter estimated ที่ต่ำที่สุดคือ 10:1 (Lindeman, R. H. Merenda, P. F. & Gold,

R.Z. ,1980:163) จึงทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์เบื้องต้น ในการใช้เครื่องมือทางสถิติ และความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์ ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 266 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ มีดังต่อไปนี้

แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับปราชญ์ชาวบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน จากนั้นนำแบบสอบถามไปสอบถามกับปราชญ์ชาวบ้าน โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ ระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน สาขาที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาดูงาน ประเภทการศึกษาดูงาน โดยมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ : การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 21 ข้อ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	5	คะแนน
มาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	4	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
น้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
น้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การริเริ่มสิ่งใหม่ จินตนาการ การประยุกต์ และการแก้ปัญหาเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 17 ข้อ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	5	คะแนน
มาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	4	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
น้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน

น้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วม ทุนทางกายภาพ และทุนทางวัฒนธรรม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 14 ข้อ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน

มาก มีค่าคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง มีค่าคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

น้อย มีค่าคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคล ได้แก่ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 16 ข้อ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน

มาก มีค่าคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง มีค่าคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

น้อย มีค่าคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

ตอนที่ 6 ข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 14 ข้อ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 5 คะแนน

มาก มีค่าคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน

ปานกลาง มีค่าคะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

น้อย มีค่าคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน

น้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended) ได้แก่ ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้การดำเนินการศึกษาค้นคว้านี้ สามารถตรวจสอบวัดได้ตรงตามกรอบแนวคิดของการศึกษา และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ปริญญาผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4.1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวล เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตของเนื้อหา

4.1.3 สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหา ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตามรายละเอียดของนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปร

4.1.4 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมครบถ้วนของเนื้อหาในประเด็นสาระสำคัญตรงตามเนื้อหา การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ความเหมาะสมของสำนวนภาษา พิจารณาปรับปรุงแก้ไข หากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 117)

มีความเหมาะสมสอดคล้อง	ให้	+1 คะแนน
ไม่สอดคล้อง	ให้	-1 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	0 คะแนน

$$IOC = \frac{\sum R}{N} \Sigma$$

IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม
ΣR	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยพิจารณาเลือกประเด็นที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความสอดคล้องกันสามารถนำไปใช้ได้

4.1.5 นำแบบสอบถามที่ได้ไปการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มทดลอง ประชาชนชาวบ้าน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน คือ ประชาชนชาวบ้าน ในจังหวัด สมุทรสงคราม

4.1.6 นำแบบสอบถามทดสอบวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในส่วนคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้นำองค์กรนิสิต/นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ 2548 : 69 - 70)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_p^2} \right]$$

α	=	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
K	=	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
s_i^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
s_p^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยแยกแบบสอบถามแต่ละส่วน ดังนี้

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เท่ากับ .968

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับ .982

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม เท่ากับ .975

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคล เท่ากับ .980

4.1.7 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากประชาชนชาวบ้านเพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

5.1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้าน ขอความอนุเคราะห์การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินการตอบแบบสอบถาม

5.1.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถาม และรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2556 – เดือนมกราคม พ.ศ. 2557

5.1.3 ผู้วิจัยให้ปราชญ์ชาวบ้านนำแบบสอบถามส่งคืนโดยติดตามแบบสอบถามและทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 300 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน 266 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.66

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์แบบสอบถาม

เมื่อได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติเพื่อสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ ระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน สาขาที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาดูงาน ประเภทการศึกษาดูงาน โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ปัจจัยทุนทางสังคม 1. การมีส่วนร่วม 2. ทุนทางกายภาพ 3. ทุนทางวัฒนธรรม ปัจจัยสมรรถนะบุคคล 1. มีความรู้ 2. ความเชี่ยวชาญ 3. แรงจูงใจ ปัจจัยการจัดการความรู้ 1. การแสวงหาความรู้ 2. การสร้างความรู้ 3. การจัดเก็บความรู้ 4. การนำความรู้ไปใช้ ปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ 1. การริเริ่มสิ่งใหม่ 2. จินตนาการ 3. การประยุกต์ 4. การแก้ปัญหา และนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง 1. นวัตกรรมกระบวนการ 2. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการกระจาย (CV)

1.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product - moment Correlation Coefficient)

1.4 วิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling : SEM) โดยการพิจารณาจากค่าไคสแควร์ หากค่าไคสแควร์มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับสองแล้วให้ถือว่าตัวแบบที่ทดสอบมีความสอดคล้อง

1.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวข้องกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำเสนอในรูปแบบบรรยายเป็นความเรียง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุประยะและขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง 3 ระยะ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงระยะและขั้นตอนของการศึกษา

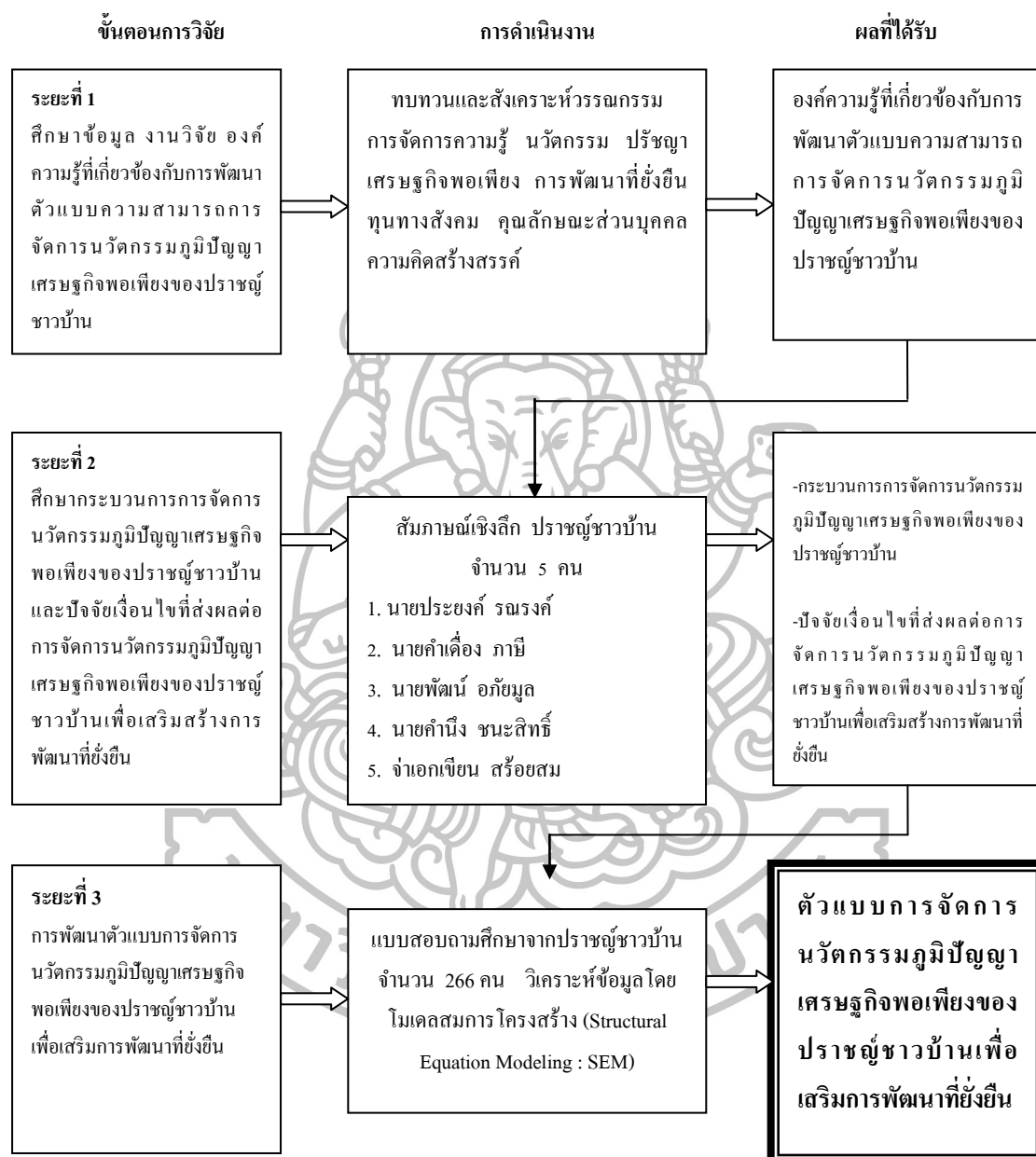
ระยะและขั้นตอนการศึกษา	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
<p>ระยะที่ 1</p> <p>ศึกษาข้อมูลงานวิจัย องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน</p>	<p>-ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ นวัตกรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ทูตทางสังคม คุณลักษณะส่วนบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาสู่การพัฒนาตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน</p>	<p>-หนังสือเอกสารวารสารงานวิจัย</p>	<p>- การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)</p>	<p>-องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างตัวแบบความสามารถจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน</p>
<p>ระยะที่ 2</p> <p>ศึกษากระบวนการจัดการ นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	<p>-แบบสัมภาษณ์เชิงลึกศึกษาปราชญ์ชาวบ้าน</p>	<p>-ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. นายประยงค์ รณรงค์ 2. นายคำเตื่อง ภาษี 3. นายพัฒน์ อภัยมุล 4. นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ 5. จำเอกเขียน สร้อยสม 	<p>-วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)</p>	<p>-กระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน</p> <p>-ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

ตารางที่ 6 แสดงระยะและขั้นตอนของการศึกษา (ต่อ)

ระยะและขั้นตอนการศึกษา	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
<p>ระยะที่ 3</p> <p>การพัฒนาตัวแบบ</p> <p>การจัดการ</p> <p>นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจ</p> <p>พอเพียงของ</p> <p>ปราชญ์ชาวบ้าน</p> <p>เพื่อเสริมการ</p> <p>พัฒนาที่ยั่งยืน</p>	<p>-แบบสอบถามศึกษา</p> <p>ปราชญ์ชาวบ้าน</p>	<p>-ปราชญ์</p> <p>ชาวบ้าน จำนวน</p> <p>266 คน</p>	<p>-โมเดลสมการ</p> <p>โครงสร้าง (Structural</p> <p>Equation Modeling :</p> <p>SEM)</p>	<p>-พัฒนาตัวแบบการจัดการ</p> <p>นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจ</p> <p>พอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อ</p> <p>เสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

แผนภาพที่ 14 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยมีทั้งแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) จากประชาชนบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินการแบ่งออกเป็น 3 ระยะ และจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติประชาชนบ้าน

- 1.1 นายประยงค์ รณรงค์
- 1.2 นายคำเคื่อง ภาษี
- 1.3 นายพัฒน์ อภัยมุล
- 1.4 นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์
- 1.5 จำเอกเจียน สร้อยสม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 3 กระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้าน

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่างๆ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการปฏิรูปปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการปฏิรูปปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการเพื่อศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการปฏิรูปปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 1 ประวัติปราชญ์ชาวบ้าน

1.1 นายประยงค์ ธรรงค์

ภาพที่ 15 ภาพนายประยงค์ ธรรงค์

1. ประวัติส่วนตัว

นายประยงค์ ธรรงค์ เกิดเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2480 ปัจจุบัน (2558) อายุ 77 ปี เป็นชาวดำบลไม้เรียงอำเภอฉวางจังหวัดนครศรีธรรมราชเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่ออายุครบขวบขได้อุปสมบท ศึกษาธรรมจนสอบนักธรรมโทและลาสิกขามาประกอบอาชีพทำสวนยาง ได้เผชิญ

กับวิกฤตราคายางตกต่ำตลอดมา ทำให้เกิดความคิดในการพัฒนาคุณภาพของยางให้มีมาตรฐาน เพื่อเกษตรกรสามารถกำหนดราคาขายได้ จึงได้ศึกษารูปแบบโรงงานบ่มยางที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จนสามารถผลิตยางแผ่นที่ดีมีคุณภาพดีที่สุดในเอเชียได้เป็นผลสำเร็จ ได้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงหรือมหาวิทยาลัยชาวบ้าน เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรชุมชน ในเรื่องการศึกษา เกษตรกรรมยั่งยืน และสิ่งแวดล้อม ด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน ด้านสาธารณสุขชุมชน ด้านกองทุนชุมชน เพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพต่างๆที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังจัดตั้งเครือข่ายมมนา ซึ่งทุกกลุ่มของชุมชนได้มีโอกาสร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

การที่นายประยงค์ รมรงค์ นำความรู้ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชนที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ทดลองจนประสบความสำเร็จแล้วเผยแพร่ ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ นำไปแก้ไขปัญหาและปฏิบัติจนประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ให้เป็น ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ปีพ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 :49) ได้รับปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์จากสถาบันการศึกษาต่างๆและที่สร้างความภูมิใจยิ่งคือการได้รับรางวัลแมกไซไซสาขาผู้นำชุมชนในปี พ.ศ. 2547 จากประเทศฟิลิปปินส์รางวัลบุคคลดีเด่นของชาติ พ.ศ. 2549 และรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาผู้นำชุมชนพ.ศ. 2551 อันเป็นรางวัลที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลจากประสบการณ์ของท่านทำให้ทุกวันนี้ท่านได้รับเชิญให้เป็นที่ปรึกษาและวิทยากรให้กับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆมากมาย

2. ความชำนาญเฉพาะด้าน

1. การปลูกต้นยางพาราและการอบแผ่นยางพาราชนิดพิเศษแอร์ดรายซีท
2. การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ (การทำไบโกลี)
3. การทำเกษตรแบบผสมผสาน

3. จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนวิถีชีวิตเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

นายประยงค์ รมรงค์ ชอบการเรียนรู้เรื่องเรียนในสิ่งที่อยากรู้โดยนำเอาการเอาหลักวิชาการ มาทดลองสู่การปฏิบัติก็ได้ความรู้เพิ่มเติมอยู่เรื่อยๆ โดยอาศัยความรู้จากประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ และช่วยเหลือสังคม

นายประยงค์ ธรรมรงค์ กล่าวถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับภายนอกทั้งฝ่ายชุมชนและฝ่ายหน่วยงานราชการในส่วนฝ่ายนโยบายผมก็มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะประสบการณ์ที่มีอยู่สอดคล้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

โดยในช่วงเริ่มต้นนั้นนายประยงค์ธรรมรงค์ก็ไม่ทราบว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรแต่มาชัดเจนเมื่อประมาณปีพ.ศ.2540 ได้รับรู้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่บ่อยครั้งว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามความเข้าใจนั้นต้องพึ่งตนเอง จึงเน้นเรื่องการพึ่งตนเองไม่คิดที่จะพึ่งหน่วยงานรัฐบาลนักการเมืองจึงตั้งหน้าตั้งตาในการหาวิธีพึ่งตนเองมาตลอดเวลาแล้วก็พยายามจะพึ่งตนเองทีละเรื่องทีละเรื่องทำได้เรื่อยๆพอมาถึงปัจจุบันนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำริว่าไม่ต้องทำ 100% ก็ได้ แค่ 50% ก็ไม่ต้อง เพียงเศษ 1 ส่วน 4 ก็เอาตัวรอดแล้ว มาปัจจุบันนี้ จึงเอาตัวรอดแล้วก็พึ่งตนเองได้เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้เป็นตัวอย่างของกระแสที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็ทำให้บุคคลต่างๆได้มาศึกษาจากนายประยงค์ธรรมรงค์รวมถึงมีส่วนเกี่ยวข้องในนโยบายในหน่วยงานราชการมากขึ้น เป็นโอกาสที่ทำให้นายประยงค์ธรรมรงค์ได้เรียนรู้ต่อเนื่องจากที่เริ่มต้นในการทดลองทำด้วยตัวเอง ปัจจุบันนี้จึงมีโอกาสได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องหลักวิชาการ ทฤษฎีอะไรต่างๆเพิ่มเติมมากขึ้น

3.1 การปลูกต้นยางพาราและการอบแห้งยางพาราชนิดพิเศษแอร์ดรายชีท

นายประยงค์ ธรรมรงค์ กล่าวถึง ยางพาราชนิดพิเศษแอร์ดรายชีทว่ายางชนิดนี้เป็นยางแผ่นชั้นดีเรามีความชำนาญในการทำเพราะเราได้ผ่านการฝึกการอบรมจากหน่วยงานราชการเรื่องการทำยางแผ่นชั้นดีซึ่งยางชั้น 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ต้องเป็นแบบนี้ที่นี้เราได้ทำแล้วครั้งหนึ่งประมาณปี 2526 มีการประกวดยางในงานเทศกาลงานปีใหม่เราก็ส่งเข้าประกวดในระดับอำเภอกลุ่มของเราได้ทั้งชั้น 1 ชั้น 2 ชั้น 3 ที่นี้เรามีความชำนาญในการทำยางชั้นดีแล้ว

แต่เมื่อปี 2526 ทางองค์การสวนยางนาบอน ได้ผลิตยางอบแห้ง“ยางแอร์ดรายชีท” ออกมาเป็นปีแรกซึ่งไม่แตกต่างอะไรกับยางอบแห้งที่เอามาโชว์แต่ของเขาเป็นยางที่แห้งสามารถจะส่งออกได้ จึงปรึกษากับทางองค์การสวนยาง แล้วก็ได้ข้อมูลได้รายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ จากองค์การสวนยาง ว่าต้องมีเครื่องจักรเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ผลิตออกมาให้มาก ในที่สุดก็เกิดเครื่องช่ายแบบนี้เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราชประมาณปี 2535 ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้งบประมาณมาแต่ช่วงที่พวกเราทำเราควักกระเป๋าเองทั้งหมดไม่มีใครให้เพราะไม่มีผลงานเมื่อปีพ.ศ.2537 มีนโยบายของรัฐบาลชุดนั้นเขาให้งบประมาณลงมาให้มาสร้างโรงงานใน โครงการสร้างโรงงานให้กับเกษตรกรทั้งภาคใต้ภาคตะวันออก 1,000 โรงงาน แต่สามารถดำเนินงานได้แค่ 300 โรงงานก็เริ่มเห็นปัญหาทันทีและพอปีที่ 2 ก็ทำปรับปรุงแบบแปลน

อะไรต่างๆแล้วทำได้ 400 โรงงานปัญหาที่ยังมากขึ้นและในที่สุดก็สามารถดำเนินได้ประมาณ 700 โรงงานซึ่งใน 2 ครั้งนั้นยังเหลืออีก 300 โรงงานที่ถูกตัดงบประมาณไป

คนที่มีความสามารถและก็มีความตั้งใจในการที่จะมาทำตรงนี้นั้นค่อนข้างหายากการบริหารจัดการทำเรื่องคุณภาพความซื่อสัตย์สุจริตและส่วนความสามารถฝีมือที่ทำให้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จภายในระยะหลังนี้นายประยงค์ณรงค์ก็ได้มีโอกาสที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายซึ่งก็ยังเป็นห่วงอยู่ว่าเกษตรกรชาวสวนยางมีความไม่มั่นคงเพราะผลผลิตมันยังต้องขึ้นกับดินฟ้าอากาศความมั่นคงยังขึ้นกับนโยบายรัฐบาลซึ่งมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไม่มีแน่นอนมีปัญหาว่าหน่วยแล้วราคาก็ยังต้องอิงกับตลาดโลกอยู่ตลอดเวลาจึงต้องหาแนวทางในการที่จะทำให้มีความมั่นคงมากกว่านี้

นายประยงค์ ณรงค์ มีความเห็นว่าต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาและจะใช้เวลาตรงนั้นทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนสังคมและประเทศชาติโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทนเพราะฉะนั้นเป็นความตั้งใจไม่ใช่แรงบันดาลใจแต่การทำงานที่ประสบความสำเร็จเพราะคิดล่วงหน้าแล้วทำตามแผนไม่ทำตามกระแสแผนที่กำหนดไว้ว่าจะทำอะไร ก็จะเดินตรงไปทางนั้นเลย สิ่งที่กระตุ้นและคลอใจให้ทำได้นั้นคือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงที่นายประยงค์ณรงค์คิดว่าเป็นจุดกระตุ้นที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวความพอประมาณต้องประเมินตัวเองเพราะคิดว่าไม่มีสูตรสำเร็จแล้วแต่เหมาะสมกับใครอาชีพอะไรอยู่ในขั้นไหนจึงต้องประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลาแล้วความมีเหตุผลที่ใช้เรื่องตนเองและใช้กับส่วนรวมโดยการใช้อ้างอิงข้อมูลที่จะทำให้เราสามารถจะวิเคราะห์ได้ข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ตามหลักวิชาการนายประยงค์ณรงค์จึงฝึกเรื่องทางการวิเคราะห์หาจุดแข็งจุดอ่อน โอกาสข้อจำกัดฝึกตามหลักวิชาการแล้วมาวิเคราะห์ทุกเรื่องแล้วก็ตัดสินใจด้วยเหตุผลการใช้ข้อมูลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจที่ไม่ค่อยผิดพลาด จะทำให้ไม่เคยล้มเหลวเพราะทำซ้ำๆคิดเป็นระบบวิเคราะห์แล้วได้ข้อสรุปที่มีเหตุผล

การวางแผนนั้นถือว่าสำคัญที่สุดถ้าไปเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นภูมิคุ้มกันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่เราวางแผนแล้วมันจะมีเป้าหมายในทุกเรื่องเป้าหมายคืออะไรขั้นตอนที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นต้องวางแผนเป็นระบบๆวางแผนในการป้องกันไม่ให้มันเกิดปัญหานั้นหรือว่าถ้าเราวางแผนในการป้องกันแล้วเรายังไม่มั่นใจ 100% ที่จะป้องกันได้เราก็วางแผนในการแก้ปัญหาไว้ด้วยถ้ามันเกิดปัญหานี้ขึ้นมาจริงเราจะแก้ได้อย่างไรมันก็เป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนายประยงค์ณรงค์ยึดการปฏิบัติที่ 2 เงื่อนไขข้างล่างเงื่อนไขความรู้ที่เขียนว่ารอบรู้รอบคอบระมัดระวังโดยใช้ทั้ง 3 ประโยคอย่างเข้มข้นในทุกเรื่องทุกขั้นตอนทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมและสังคมใช้ทุกขั้นตอนถ้าเรามีความรอบรู้รอบคอบระมัดระวังก็ไม่มีความเสี่ยงตรง

นั่นแล้วคุณธรรมคือความซื่อสัตย์สุจริตขยันอดทนสติปัญญาแบ่งปันเพราะฉะนั้นเวลาเราทำการฝึกทำการอบรมต่างๆเราก็ยึดทั้ง 5 เรื่องนี้คือความพอประมาณการมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันคุณธรรมความรู้นั้นก็ครอบคลุมหมดในทุกเรื่องนั่นคือความเข้าใจคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงของผม

นายประยงค์ รณรงค์ ได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้านจึงได้รับการไว้วางใจเป็นบอร์ดกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 2 วาระติดต่อกันได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นเยอรมันและฝรั่งเศสเพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดความรู้ให้กับตนเองและชุมชน

นายประยงค์ รณรงค์ เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงหลักคิดต้องเป็นแบบนี้การพึ่งตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางนี้ผมคิดว่าที่เราเป็นชาวสวนยางยางมันเป็นพืชเดี่ยวแล้วเราก็ทำพืชเดี่ยว 100% แล้วเราก็เอาชีวิตไปฝากไว้ตรงนั้นไม่เหมาะคำว่าชาวสวนยางผมเริ่มทดลองทำให้เขาเห็นว่าผมเป็นชาวสวนยางก็จริงแต่ผมลดพื้นที่การปลูกยางลงมา 8 ไร่ไม่ปลูกยางตรงนี้โค่นยางแล้วปลูกอย่างอื่นผมปลูกทุกอย่างที่เราต้องกินต้องใช้ในที่ 8 ไร่สวนของผมได้ทั้งหมดมีพืชอยู่ 42 ชนิดผมใช้หลักวิชาการเข้ามาเสริมด้วยผมต้องดูว่าสังคมของพืชอะไรที่ต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างไรอะไรที่มันต้องการแสงแดด 100% ก็ปลูกให้มันอยู่ชั้นบนอะไรที่อยู่ใต้ร่มเงารัไรได้ก็ปลูกข้างล่างอะไรที่มันอยู่ใต้ต้นไม้อื่นได้ก็ปลูกเป็นระดับๆ

3.2 การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ (การทำไบโอจิล)

นายประยงค์ รณรงค์ กล่าวถึงปุ๋ยหมักก็ทำจากเศษสิ่งอะไรที่มีเหลืออยู่เอามูลสัตว์มาที่ไปซื้อจากภายนอกมาเพราะเราไม่ได้เลี้ยงสัตว์ก็ไปซื้อมูลสัตว์มา นอกจากนั้นก็มีการเศษหญ้า ที่มีอยู่มาผสม ผมทำน้ำจุลินทรีย์ ที่ผลไม้ต่าง และของเสียต่าง ๆ ผมเอามาหมักหมก หมักให้เป็นน้ำหมักจุลินทรีย์แล้วก็เอาไปราดลงบนกองปุ๋ยเพื่อการย่อยสลาย แล้วปุ๋ยหมักนี้ผมก็ทำเดือนละครั้ง ใน 12 เดือนนี้ ผมก็ทำอย่างน้อย 10 ดัน ที่เอาไปใส่ 4 ปีผมใส่แบบปุ๋ยหมักคือการบำรุงดิน มันทำให้พอ 3-4 ปีนี้หลังจากนั้นเป็นต้นมาผมก็ไม่ได้ทำแล้วปุ๋ยนี้ เพราะตรวจสอบแล้วพบว่าดินเรามีความสมบูรณ์เต็มที่ แล้วต่อจากนี้ไปก็เติมแต่จุลินทรีย์ลงไปคือน้ำหมักผมมีถึง 1,500 ลิตรตั้งอยู่แล้วก็เอาน้ำหมักจุลินทรีย์นี้ใส่ลงไป 3 ลิตร เติมน้ำเข้าไป 1,500 ลิตร ก็ 1 : 500 แล้วป้อนให้ไปออกสปริงเกอร์ที่ต้นไม้

3.3 ระบบเกษตรผสมผสาน

เดิมมีอาชีพเกษตรกรพึ่งตนเองมีการปลูกปาล์มพาราหรือมีต้นยางพาราและพืชอื่นผสมผสานกันไม่ได้มีการปลูกเป็นแถวแนวแบบวิทยาศาสตร์เหมือนปัจจุบันต่อมาในปี 2505 เกิด

วาทภัยแลหมตะลุมพุกทำให้ต้นไม้บ้านพังทลายหมด ต้นยางพาราเสียหายชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกองทุนสวนยางจึงขอเงินสงเคราะห์จากกองทุนสวนยางเพื่อปลูกยางทดแทนแต่การรับเงินจากกองทุนสวนยางทำให้ชาวบ้านต้องปลูกยางตามแบบที่ทางราชการกำหนดคือปลูกพืชเชิงเดี่ยวตามกระแสการปฏิบัติเชิงวทำให้ป่ายางที่เคยมีหายไปกลายเป็นสวนยางแทนทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนไปจากการพึ่งตนเองมาสู่ระบบทุนนิยมและบริเวณเขาศูนย์ซึ่งได้รับผลกระทบจากวาทภัยแลหมตะลุมพุกทำให้ต้นไม้ตายและเกิดไฟไหม้เป็นเวลานานหลังไฟดับลงชาวบ้านก็เริ่มเข้าไปจับจองพื้นที่บริเวณเขาศูนย์เพื่อปลูกยางปลูกข้าวทำให้เขาศูนย์เปลี่ยนไปเป็นสวนยางจนกระทั่งมีการค้นพบแร่ลูปเฟรมบนเขาศูนย์ทำให้ผู้คนแห่กันมาขุดแร่อยู่เป็นเวลากว่า 11 ปีการขุดแร่ทำให้ทำลายธรรมชาติ และชาวบ้านจึงเริ่มหันกลับมาคิดทบทวนเพื่อหาแนวทางพึ่งตนเองอีกครั้งแทนการขุดแร่และกลับมาปลูกยางพาราอีกในปี 2525

นายประยงค์ ธรรมรงค์เป็นผู้มีความชำนาญด้านเกษตรอินทรีย์แผนแม่บทชุมชนการบริหารจัดการและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกระบวนการจัดการเรียนรู้ชุมชนทั้งใน /นอกระบบโดยศูนย์ไม้เรียงมีจุดเด่นที่เกษตรกรสามารถรวมตัวจัดตั้งโรงงานแปรรูปยางพารามีการบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างเป็นระบบและพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้กับเกษตรกรในจังหวัดอื่นๆด้วย

4. สมรรถนะส่วนบุคคล

นายประยงค์ ธรรมรงค์ นั้นทุ่มเทประโยชน์ทั้งหมดกับชุมชนสังคมและประเทศชาติ โดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน เพราะฉะนั้นเป็นสมรรถนะที่มีความตั้งใจนั้นสามารถสร้างแรงบันดาลใจ มีความอดทนสูงประกอบกับเป็นคนที่มีความพยายามในทุกๆ เรื่องที่ทำและทำอย่างจริงจัง ไม่ยอมอ่อนข้อให้กับความล้มเหลว

นายประยงค์ ธรรมรงค์ นั้นใช้ชีวิตมาตั้งแต่เด็กถูกถ่ายทอดความรู้ความสามารถจากพ่อแม่ซึ่งทำอาชีพสวนยางมาตั้งแต่อดีตและต้องการให้น้องๆของตนมีความสุขสบาย จึงเป็นโจทย์ให้ตนเองนั้นทำทุกวิถีทางให้ประสบความสำเร็จ แต่การทำงานที่ประสบความสำเร็จสิ่งที่กระตุ้นให้ทำได้นั้น คือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรู้สึกว่าจะสอดคล้องกับเรื่องที่ทำอยู่ทุกเรื่องแล้วความภูมิใจความมั่นใจก็จะเกิดขึ้นทำอย่างเข้มข้นและศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น คำว่าเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งทีจุดกระตุ้นที่สำคัญ เพราะเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คิดว่าความพอประมาณต้องประเมินตัวเองว่าพอประมาณคืออะไร นั่นคือสมรรถนะส่วนบุคคลที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

5. การจัดการความรู้

นายประยงค์ ธรรมรงค์ มีการจัดการแสวงหาความรู้จากการค้นคว้าการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้จากความผิดพลาดและนำมาสู่ขั้นตอนการวางแผนที่ดีถ่วง การคิดล่วงหน้าแล้วทำตามแผน ไม่ทำตามกระแส แผนที่กำหนดไว้ว่าจะทำอย่างไรแล้วจะเดินตรงไปอย่างสุดทางนั้นเป็นสมรรถนะส่วนบุคคลและการจัดการความรู้ความสามารถที่ทำให้ประสบความสำเร็จการวางแผนนั้นถือว่าสำคัญที่สุด ถ้าไปเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือภูมิคุ้มกัน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีว่าทำวางแผนแล้วมันจะมีเป้าหมายในทุกเรื่อง ต้องตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนว่าเราสิ่งที่เราต้องการนั้นคืออะไร ขั้นตอนที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นเราก็วางแผนเป็นระบบ วางแผนในการป้องกันไม่ให้มันเกิดปัญหานั้น หรือว่าถ้าเราวางแผนในการป้องกันแล้วเรายังไม่มั่นใจ 100% ที่จะป้องกันได้เราก็วางแผนในการแก้ปัญหาไว้ ถ้ามันเกิดปัญหานี้ขึ้นมาจริงเราจะแก้ได้อย่างไร ลูกคุณพ่อคุณแม่สั่งสอนมาตั้งแต่เด็กในเรื่องการทำสวนยาง การทำยางสภาพแวดล้อมมันสอนเรารู้จักการการทำยาง จนเขาใจสามารถทำแอร์ตราายซีทได้ ทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพจดบันทึกการทำส่วนปะสมที่เหมาะสม วัฒนธรรมของชุมชนการรวมตัวกันในชุมชน เกิดความเข้มแข็งของชุมชน สะสมความรู้ที่ได้ ลูกประยงค์ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สนใจต่างๆ มากมายทั้งในชุมชนและภายนอกจนเป็นที่รู้จักของสังคมทั่วไป

นายประยงค์ ธรรมรงค์ นั้นมีการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา แล้วความมีเหตุผลใช้กับเรื่องตัวเองจนมาใช้กับส่วนรวม ใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ การหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และตัดสินใจด้วยเหตุผล การใช้ข้อมูลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจที่ไม่ค่อยผิดพลาด คิดเป็นระบบวิเคราะห์แล้วได้ข้อสรุปที่มีเหตุผล

นายประยงค์ ธรรมรงค์ มีการสร้างความรู้จากผลงานความสำเร็จของตนเอง ในการทำยางอบแห้งนั้นคือ “แอร์ตราายซีท” ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นการทดลองที่ขยายผลในการสร้างโรงงานโดยผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ รวมถึงการจัดเก็บความรู้และนำความรู้ นั้นไปใช้ฝึกอบรมให้กับชุมชนที่สนใจในการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวตนเอง เป็นการสร้างรายได้และอาชีพที่มั่นคงให้กับชุมชน

นายประยงค์ ธรรมรงค์ ได้ทดลองการทำแผ่นยางอบแห้ง แอร์ตราายซีทอยู่หลายครั้งกว่าจะได้วิธีการที่สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพในการผลิตมากที่สุด มีการคิดค้นหาวัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดต่อการลงทุนอยู่หลายปี มีการดัดแปลงวิธีการผลิตอยู่หลายครั้งเพื่อให้ได้นวัตกรรมทางภูมิปัญญาของผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดความรู้ สู่ยุคปัจจุบันที่ต้องการความสามารถทางเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกในการผลิตสินค้าให้ได้ตามความต้องการของตลาดโลก อีกทั้งต้องต่อสู้กับตลาดโลก เช่น จีน ที่มีการผลิตยางพาราเข้าสู่ตลาดโลก

เช่นเดียวกัน แต่คุณภาพทางการผลิตที่เราต้องยกระดับกระบวนการผลิตการลดต้นทุนให้ถูกลง เพื่อเพิ่มกำไรในการผลิตสินค้า เป็นการคิดค้นนวัตกรรมกระบวนการจัดการทางการผลิตเพื่อเข้าสู่การค้นหานวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างอาชีพพื้นฐานของคนในชุมชนให้ยั่งยืน

6. ทูทางสังคม

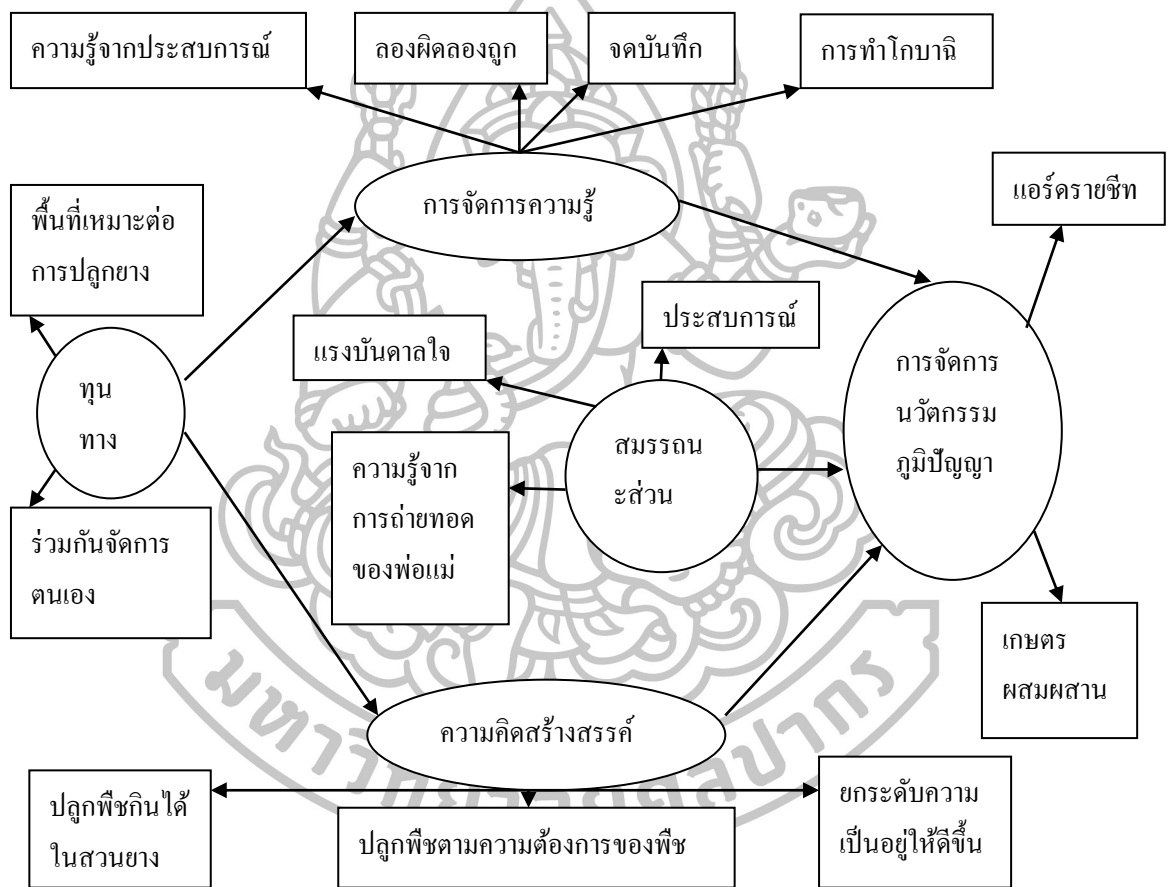
ลักษณะพื้นที่ในชุมชนเป็นพื้นที่ที่สามารถปลูกต้นยางพาราได้จำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นต้นยางพาราที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้กับลุงประยงค์และคนในชุมชนที่ทำอาชีพนี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทูทางสังคมที่กล่าวมานี้คือ ทูทางลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เอื้อต่อการเพาะปลูกต้นยางพารา อีกทั้งยังมีหน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือในการเปิดโรงงานผลิตยางอบแห้ง หรือแอร์ดรายชิต จำนวน 1,000 โรงงานเพื่อขยายอัตราการผลิตและการควบคุมคุณภาพของยางอบแห้ง ที่นายประยงค์ณรงค์เป็นผู้คิดค้นในสูตรการผลิตที่เป็นคุณภาพยางชั้นดี ที่สามารถขายในตลาดได้ในราคาที่สูงกว่าปกติ อีกทั้งนายประยงค์ณรงค์ยังเป็นบอร์ดกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 2 วาระติดต่อกัน เป็นผู้ริเริ่มการผลิตคุณภาพของยางอบแห้งให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ในส่วนทุนทางวัฒนธรรมนั้นคือ คนในชุมชนมีการรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างดีงาม กล่าวคือมีการอนุรักษ์ ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จึงสามารถรักษายึดเหนี่ยวจิตใจเป็นหนึ่งเดียวกันได้ อีกทั้งร่วมกันแก้ปัญหา และสามารถร่วมกันจัดการตนเองและเรียกร้องข้อเสนอในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนผลักดันไปสู่นโยบายสาธารณะได้ ถือเป็นการประสบความสำเร็จทั้งในด้านของลุงประยงค์และคนในชุมชนอีกด้วย

7. ความคิดสร้างสรรค์

นายประยงค์ ณรงค์ กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นการพึ่งตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางที่เป็นพืชเดี่ยว 100% แล้วก็เอาชีวิตไปฝากไว้ตรงนั้นไม่เหมาะ คำว่าชาวสวนยางก็จริงแต่นายประยงค์ณรงค์ลดพื้นที่การปลูกยางโค่นยางแล้วปลูกอย่างอื่น ปลูกทุกอย่างที่เราต้องกินต้องใช้ โดยใช้หลักวิชาการเข้ามาเสริมด้วย ต้องดูว่าสังคมของพืชอะไรที่ต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างไร อะไรที่มันต้องการแสงแดด 100% ก็ปลูกให้มันอยู่ชั้นบน อะไรที่อยู่ใต้ร่มเงารำไรได้ก็ปลูกข้างล่าง อะไรที่มันอยู่ใต้ต้นไม้อื่นได้ ได้ก็ปลูกเป็นระดับ ๆ แต่ใช้พื้นที่ที่มีอยู่สร้างรายได้ทั้งปี ซึ่งก็ตรงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ให้แบ่งที่ดินแบ่งเป็นส่วน ใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้ประโยชน์สูงสุด

นายประยงค์ ธรรงค์ พยายามริเริ่มสิ่งใหม่ตามที่ตนเองคิด จินตนาการจากความรู้และประสบการณ์ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆเชื่อมโยงความคิด ความรู้ ลองผิดลองถูกตามความคิดสร้างสรรค์ อย่างมุ่งมั่นอีกทั้งยังมีวิธีการแก้ไขปัญหาจากความผิดพลาดของตนเองเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับผลิตภัณฑ์ให้ยั่งยืน

8. สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงประยงค์

ภาพที่ 16 สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงประยงค์

1.2 นายคำเตื่อง ภาณี

ภาพที่ 17 นายคำเตื่อง ภาณี

1. ประวัติส่วนตัว

นายคำเตื่อง ภาณี เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2495 เป็นลูกคนที่ 6 ในบรรดาลูกๆ 7 คน ของพ่อไพโร และแม่สี ภาณี แต่งงานกับนางอมร งามชัด ลูกสาวผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแก ตำบลช่องสามหมออำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ มีลูกชาย 2 คน และลูกสาว 1 คน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 8 บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

นายคำเตื่อง ภาณี เคยเผชิญกับความล้มเหลวหลายครั้งในการทำเกษตรกรรมไร่อ้อย ได้นำความผิดพลาดในอดีตมาทบทวนหาสาเหตุของปัญหา จากนั้นเริ่มศึกษาธรรมชาติอย่างใกล้ชิดจนค้นพบว่าโดยแท้จริงแล้วเมล็ดพืชที่งอกและปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาตินั้นจะมีความแข็งแรงและให้ผลผลิตที่ดี จึงได้ทดลองปลูกข้าวโดยไม่ไถพรวนดิน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ไม่กำจัดวัชพืช ปล่อยให้ธรรมชาติจัดสมดุลกันเอง ผลปรากฏว่าสามารถลดต้นทุนการผลิตได้เป็นจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้มีความสมบูรณ์และเป็นผลดีแก่ผู้บริโภค จึงเริ่มเผยแพร่ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมธรรมชาติให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในท้องถิ่นของตน เผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนในท้องถิ่น นักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยภูมิปัญญาไทย

การที่ นายคำเตื่อง ภาณี นำความรู้ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ) ที่ตนเองศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบความสำเร็จแล้วนำไปเผยแพร่ สอน ถ่ายทอด ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ และนำไปแก้ไขปัญหาค้นพบประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ) ประจำปีพุทธศักราช 2544(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 14)

2. ความชำนาญเฉพาะด้าน

- 1.การทำแฉงโซล่าเซลล์เพื่อใช้ในครัวเรือน
- 2.การทำเกษตรแบบผสมผสาน
- 3.การปลูกข้าว

3.จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนวิถีชีวิตเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ

3.1 การทำแฉงโซล่าเซลล์เพื่อใช้ในครัวเรือน

นายคำเตื่อง ภาณี กล่าวถึงพลังงานทางเลือกเรื่องโซล่าเซลล์ของโรงพยาบาลรามางอิงมา ทดลองอยู่หลายครั้งด้วยตนเองและจากผู้มีประสบการณ์ทำผิดทำถูก โดยในอนาคตมองว่าจะไม่ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าเลยแต่จะใช้แฉงโซล่าเซลล์ในพื้นที่ของที่ประกอบขึ้นเองซึ่งในตอนนีไฟฟ้าก็ใช้ของโซล่าเซลล์ไปส่วนหนึ่งแล้วโดยการพึ่งตนเองคือหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยมไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์วิ่งเข้าไปมันเก็บอยู่ในหม้อไฟโดยไม่ต้องเก็บพลังงานในรูปแบบของแบตเตอรี่ที่มีความจุน้อยและมีความเสื่อมเป็นการสร้างพลังที่มากกว่าและไม่สิ้นเปลืองด้วย

แต่ปัจจุบันนี้เราทำแฉงโซล่าเซลล์แล้วเราไปเชื่อมต่อคือกลางวันก็ส่งขายภาครัฐไปด้วยแล้วก็ถ้าเกิดกลางคืนเราก็ใช้ของรัฐไปด้วยตอนนี้ยังทำไม่ได้นอกจากว่ารัฐบาลยังไม่ยินยอมแล้วยังให้ได้เฉพาะรายใหญ่พอคำเตื่องจะเข้าไปเจรกับการไฟฟ้าเพื่อนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับชาวบ้านในชุมชน

3.2การทำเกษตรแบบผสมผสาน

นายคำเตื่อง ภาณี กล่าวว่า ควรปลูกทุกอย่างที่คิดว่าชีวิตจะใช้แต่หลักการคือต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาว่าควรปลูกอะไรแล้วจะไม่ขาดทุนถ้าต้องการสร้างโลกเล็กๆเราจะสร้างอะไรบ้างเราก็เตรียมไปเรื่อยๆเราอยู่ในโลกของเราแล้วเราต้องทำเรื่องปัจจัย 4 ให้สมบูรณ์ก็ใช้นิยามที่เอาไปขยาย

ให้จังหวัดก็คือตอนนี้จะทำยังไงก็ได้ให้ทุกหย่อมหญ้าทุกตารางนิ้วมันอุดมสมบูรณ์ตอนนี้โลกใหญ่มันจะไม่อุดมสมบูรณ์มันจะแย่งแต่เราต้องรักษาพื้นที่ธรรมชาติไว้ให้อุดมสมบูรณ์มันคง

ก็คือไปจนชั่วลูกชั่วหลานได้แล้วสุดท้ายธรรมชาติที่เราเรียกว่าเกษตรแบบผสมผสานนี้ต้องเติบโตขึ้นต้นไม้ก็เพิ่มทั้งมูลค่าทั้งปริมาณ จึงจะปลูกพืชและผลไม้ทุกอย่างเท่าที่พื้นดินจะเอื้อเรามีหน้าที่ทำให้โลกของเราอุดมสมบูรณ์เอาหลังจากแสงแดดดวงอาทิตย์มันจะมีพลังงานสูงสุดเท่าไรบวกกับสมองของเราจะทำให้มันดีแล้วเอามาประมวลกับความต้องการกับสิ่งที่มันน่าจะเป็นไปได้ เช่นมีพืชอะไรบ้างที่ปลูกแล้วมันได้ผลผลิตเยอะแล้วแบ่งไปขายถ้าสะสมเป็นต้นไม้ต้นหนึ่งถ้าเงิน 10 บาทเป็นต้นกล้าไม้สะสมแล้วโตขึ้น 10,000% ต่อปีด้วย

ถ้ามีความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติก็คือความสมบูรณ์ในพื้นที่แล้วสุดท้ายลูกหลานก็อยู่ได้ก็ยั่งยืนก็เป็นอุดมสมบูรณ์มันคงมั่งคั่งและยั่งยืนไม่ใช่ร่ำรวยมีเงินเยอะคือถ้าเราไปแย่งก็กลายเป็นเครื่องมือเปรียบเหมือนถ้าเราไปเป็นเกษตรกรการค้าจัดคู่ชกไว้หมดเป็นชวานาก็ให้เราชกกับโรงสีข้าว อันนี้เราก็ไม่ชกแล้วต่างคนต่างอยู่ดีกว่า ยังไงมาคู่กันอีก 500 ปีข้างหน้าการทำเกษตรแบบผสมผสานจะทำให้ชีวิตเราอยู่รอดท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

3.3 เศรษฐกิจพอเพียง

นายคำเดื่อง ภาษี กล่าวว่ เศรษฐกิจพอเพียงต้องมาประยุกต์ใช้ เพราะคำพวกนี้ในหลวงเอามาพูดตอนหลัง ท่านลงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเชิงเทคนิค จริง ๆ แล้วเศรษฐกิจพอเพียงอยากยกระดับให้เป็นคนละด้านกับตัวเศรษฐกิจทุนนิยมจะได้เป็นปรัชญา ปรัชญาเช่นเด็ดดอกไม้ดอกหนึ่งสะเทือนถึงดวงดาว ให้เข้าใจว่าหลัก ๆ แก่นก็คือมีผลต่อเนื่องถ้าเด็ดดอกไม้มันไม่ออกลูกนกไม่ได้กินสุดท้าย โลกนี้จะหายโลกอื่นมันก็มีแรงดึงดูดต่อกันคือให้เข้าใจอย่างนั้น พอไปได้ตัวเล็ก ๆ นี่มันเป็นเชิงเทคนิค สุดท้ายเหมือนตัวทฤษฎีใหม่ ที่ใส่ตัวเลข 30:30:30:10 แต่ต้องอธิบายหลักของมันเศรษฐกิจพอเพียงการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องคำนึงถึงเหตุผลในการตัดสินใจไม่ใช่ทำเพียงกระแส

นายคำเดื่อง ภาษีมองว่า ในการใช้ชีวิตในทุกวันนี้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต จะเห็นได้ว่ามีการจัดการพื้นที่ของตนเองอย่างคุ้มค่า ควรปลูกทุกอย่างที่คิดว่าชีวิตต้องการใช้ แต่หลักการคือต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาว่า การปลูกผลไม้ตามฤดูกาลทำให้มีรายได้ไม่ขาดมือ ถ้าต้องการสร้างโลกเล็ก ๆ เราจะไม่เป็นไปตามกระแสของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เราต้องอยู่ในโลกของเราแล้วที่ต้องทำเรื่องปัจจัย 4 ให้สมบูรณ์พัฒนาตนเองให้อยู่รอด ตอนนี้ทุกหย่อมหญ้าทุกตารางนิ้วมันอุดมสมบูรณ์ ตอนนี้โลกใหญ่มันจะไม่อุดมสมบูรณ์ แต่เราต้องรักษาพื้นที่ธรรมชาติไว้ให้อุดมสมบูรณ์มันคงก็คือไปจนชั่วลูกชั่วหลานได้

แล้วสุดท้ายธรรมชาติที่เราเรียกว่าเกษตรแบบผสมผสานนี้ ต้องเติบโตขึ้นต้นไม้ก็เพิ่ม ทั้งมูลค่าทั้งปริมาณ ซึ่งมองว่า การปลูกพืชและผลไม้ทุกอย่างเท่าที่พื้นดินจะเอื้อ เรามีหน้าที่ทำให้ โลกของเราอุดมสมบูรณ์ แล้วเอามาประมวลกับความต้องการกับสิ่งที่มีมน่าจะเป็นไปได้ถ้ามีความ อุดมสมบูรณ์ธรรมชาติ ก็คือความสมบูรณ์ในพื้นที่ แล้วสุดท้ายลูกหลานมันอยู่ได้ก็ยั่งยืน ก็เป็นอุดม สมบูรณ์ มันคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ไม่ใช่ร่ำรวย มีเงินเยอะ คือถ้าเราไปแย่งก็กลายเป็นเครื่องมือ เปรียบ เหมือนถ้าเราไปเป็นเกษตรกรเจ้าจัด कुछไว้หมด เป็นชวานาเค้าก็ให้เราชกกับโรงสีข้าว ผมก็เคยชก แล้วเวทนี่ ไปปลูกมันสำปะหลังก็ให้ชก อาหารสัตว์ ชกกับโรงโม่มัน ถ้าปลูกอ้อยก็ให้ชกกับ โรงงานน้ำตาล อันนี้เราก็ไม่ชกแล้ว ชกกสุดท้ายอันนี้ก็ขอลงไม้ขึ้นชกแล้ว เปรียบให้เห็นการต่อสู้ ด้านกลไกตลาดสินค้ามีผลต่อการประกอบอาชีพเกษตรกร ฉะนั้นเราต้องวางทิศทางอนาคตเพื่อ กำหนดความอยู่รอดของตัวเราและชุมชนให้ยั่งยืน

4. ความคิดสร้างสรรค์

นายคำเดือน ภาษี มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านจินตนาการที่นำไปสู่การริเริ่ม ดำเนินการใช้ชีวิตได้อย่างสร้างสรรค์ มีการประยุกต์การใช้ทัศนคติในการใช้ชีวิตอีกทั้งมีการ เปรียบเทียบทัศนคติการใช้ชีวิตของเราได้อย่างแยบยล เช่น “ตัวดำ” คือทัศนคติในด้านลบ ที่พา ไปสู่อบายมุข ความหลงผิด ความล้มเหลว ซึ่งตัวดำนี้จะมีแรงจูงใจสูงให้เราเดินทางไปสู่ทางที่ผิด การคิดเหลา การมุ่งเข้าหาการพนันจนนำไปสู่ความไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่“ตัวขาว” คือ ทัศนคติด้านบวก การตัดสินใจ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การแบ่งแยกถึงการใช้เหตุผล การคำนึงถึง ผลเสีย นั่นคือการประเมินผลลัพธ์ที่ตามมาว่าเราจะเป็นอย่างไรถ้าเราเลือกการตัดสินใจแบบนี้ แต่ ตัวขาวนั้นจะพาเราไปสู่เป้าหมาย นั่นคือการปลดหนี้ การสร้างครอบครัวที่อบอุ่น สร้างอาชีพที่ มั่นคง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นำไปสู่หนทางการประสบความสำเร็จในการ ใช้ชีวิตซึ่งตัวเรานั้นจะเป็นกรรมกรกลาง เราจึงมีวิธีการจะเลือกการดำรงชีวิต การริเริ่มทำอะไรใหม่ ไม่จมปลักกับสิ่งเดิม เราไม่ควรยึดติดเพราะจะทำให้เราไม่ไปไหน อยู่ที่เดิมไม่กล้าออกไปเผชิญกับ โลกที่ท้าทาย

เราทุกคนมีทั้ง “ตัวดำและตัวขาว” อยู่ภายในตนเอง การยับยั้งชั่งใจเป็นสิ่งที่เราควรทำ นั่นคือหนทางที่จะพิสูจน์ว่าความสัมพันธ์ในด้านความคิดสร้างสรรค์กับการประสบความสำเร็จใน ชีวิตคือเราต้องรู้จักตนเอง รู้จักความต้องการของตนเอง นั่นคือความท้าทายการริเริ่มสิ่งที่เป็น

ประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของตนเองและคนในชุมชน

5. การจัดการความรู้

นายคำเคื่อง ภาณี ได้สร้างการจัดการความรู้ โดยผ่านการแสวงหาความรู้และมีการสร้างความรู้กระบวนการฝึกอบรมปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายศูนย์ปราชญ์ซึ่งในขณะนี้มีการเปิดการอบรมอีก 3 รุ่น ส่วนใหญ่เป็นคนที่พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ แต่ละรุ่นจะมีจำนวน 50 คน 5 วัน 4 คืน จะมีค้างที่นี้ 3 คืน จะมีพักข้างนอก 1 คืน และพักที่โฮมสเตย์อีก 3 คืน โดยมีทีมวิทยากรโดยชาวบ้านที่ผ่านการฝึกกระบวนการไว้แล้วจากการศึกษาดูงานของประเทศเกาหลีหลักสูตรทั้งหลายได้เอามาประยุกต์ แต่หลักก็คือจะอธิบายด้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลัก แล้วก็พาไปคูตัวอย่างที่ทำใหม่ ๆ สุดท้ายก็เกิดสร้างความรู้ว่าในพื้นที่ของผู้มาอบรมนั้นอยากเห็นอะไรในโลกใบเล็ก ๆ เป็นการพัฒนาและการจัดการความรู้ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในอนาคต ในการเรียนรู้ทั้งวิทยากรและผู้มาอบรมที่สามารถกำหนดการสร้างออกแบบพิมพ์เขียวชีวิต

นายคำเคื่อง ภาณี ได้กำหนดว่าปีนี้ได้กำหนดว่าศูนย์ปราชญ์ที่มีอยู่ 3 ศูนย์ในจังหวัดให้มีการแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงานที่แล้วแก้ไขปัญหา ปีนี้กำลังทำเวทีเรื่องการขับเคลื่อนบุรีรัมย์ เพื่อสร้างเมืองบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่สุดในโลก ได้ไปทำทาทายกับจังหวัดขอนแก่นไว้แล้ว แล้วพ่อคำเคื่องเป็นประธานงานในปีนี้จะอบรมคนบุรีรัมย์ให้เยอะที่สุด ส่วนคนในจังหวัดอื่นก็จะรับเฉพาะคนที่สนใจจริง ๆ เพื่อจะเต็มเต็มและก็นั่นคืออุดมสมบูรณ์ มั่นคง ยั่งยืน ได้รับการประสานงานจากหน่วยงานราชการ เช่น ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาลัทธิราช ได้สร้างภาคีเครือข่ายอื่นๆและได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบล ที่สนใจได้มาแลกเปลี่ยนประเด็นกันทุกเดือน เพื่อจัดงานเขียนถิ่นแผ่นดินปราชญ์ ก็จะยกบุรีรัมย์ให้เป็นแผ่นดินปราชญ์ คือกำหนดไว้ว่า 300 ปีข้างหน้า ก็จะให้สำเร็จ 300 ปีข้างหน้า ปีนี้ฉลองเป็นปีที่ 2

6. ทูตทางสังคม

ทูตทางสังคมในที่นี้ คือนายคำเคื่องภาณีมีความสามารถในเรื่องพลังงานทางเลือกเรื่องโซล่าเซลล์ที่ได้ทำการทดลองอยู่หลายครั้งด้วยตนเองและจากผู้มีประสบการณ์ทำผิดทำถูก คือเรารู้

แล้วว่าโลกมันจะเกิดอะไรขึ้นบ้างไฟฟ้าจะขึ้นราคา ก็พัฒนาการประกอบการทำแผงโซลาร์เซลล์แบบนี้ใช้ในครัวเรือนใช้ในการปั้มน้ำ สูบน้ำใช้ในการทำการเกษตรต่างๆ ในอนาคตมองว่า จะไม่ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าเลย แต่จะใช้แผงโซลาร์เซลล์ในพื้นที่ของที่ประกอบขึ้นเอง ซึ่งในตอนนีไฟฟ้าก็ใช้ของโซลาร์เซลล์ไปส่วนหนึ่งแล้ว เราจะทำการพึ่งตนเอง เราพึ่งตนเอง คือหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับทุนนิยมอยู่แล้ว

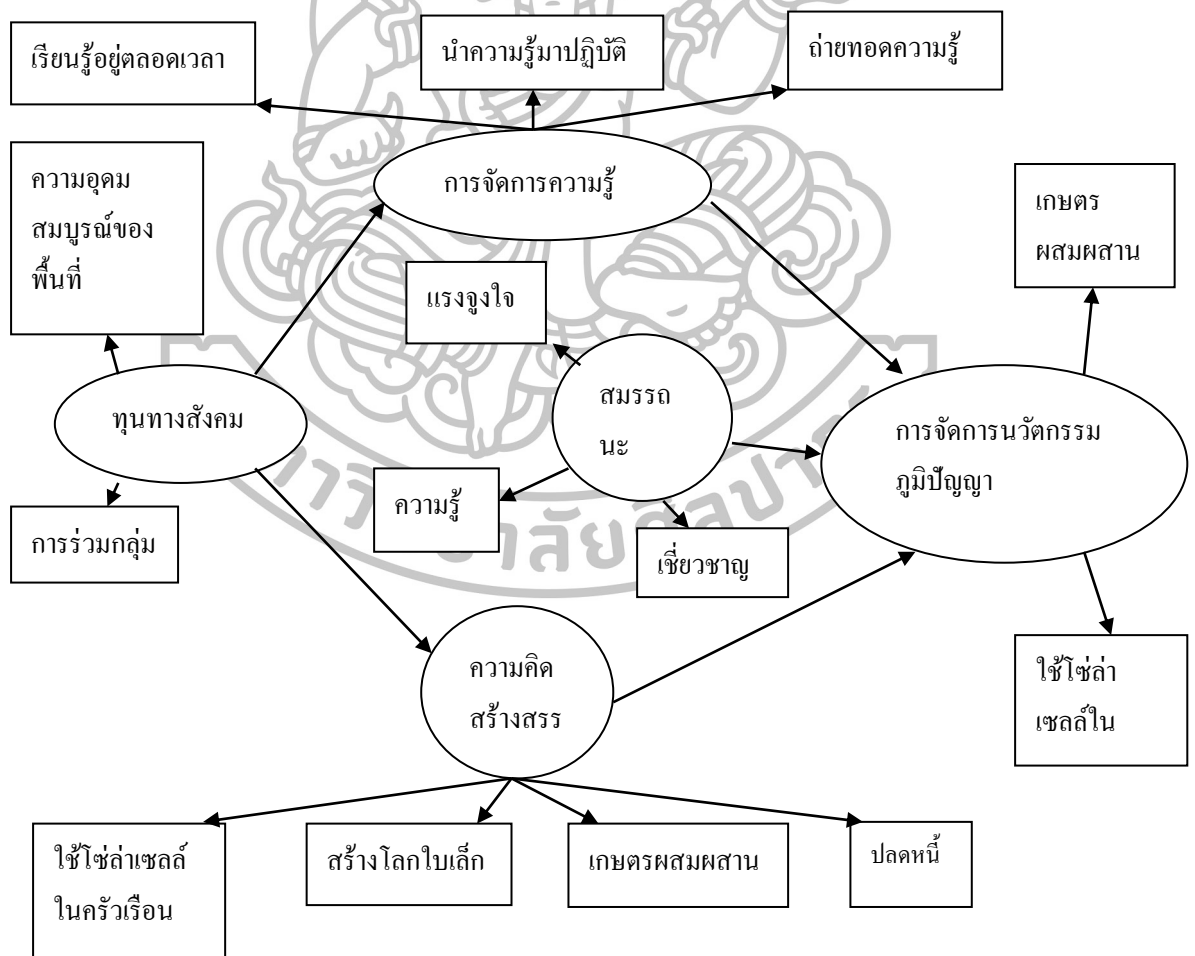
ต่อไปโลกทั้งโลกนี้จะสะดวกมากขึ้นรวดเร็วเรื่องเทคโนโลยีเป็นพลังงานทางเลือกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ชนบทพอคำเคื่องได้แนะนำว่าบ้านที่อยากติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เบื้องต้นแล้วโดยที่เราก็ยังใช้ไฟของรัฐบาลของการไฟฟ้าอยู่ด้วยนั้นมี 2 แบบ การเก็บแผงไฟในช่วงกลางวัน แต่ปัจจุบันนี้เราทำแผงโซลาร์เซลล์แล้วเราไปเชื่อมต่อคือกลางวันก็ส่งขายภาครัฐไปด้วย แล้วก็ถ้าเกิดกลางคืนเราก็ใช้ของรัฐไปด้วย ตอนนี้อย่างไม่ได้ นอกจากว่ารัฐบาลยังไม่ยินยอมแล้วยังให้ได้เฉพาะรายใหญ่ พอคำเคื่องจะเข้าไปเจรจากับการไฟฟ้าเพื่อนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับชาวบ้านในชุมชนนั้นคือทุนทางสังคมในด้านทุนทางกายภาพ ด้วยสภาพพื้นที่ในชุมชนเป็นพื้นที่ชนบทการใช้พลังงานนั้นถือเป็นทางเลือกที่ดีในการอยู่รอดของการทำอาชีพเกษตรกรเป็นการลดต้นทุนในการผลิต การใช้กระแสไฟฟ้าจากรัฐบาลฝ่ายเดียวไม่สร้างหลักประกันว่าเรานั้นเข้มแข็งพอ เราต้องจัดการตนเองรวมถึงแสดงศักยภาพในเรื่องปัจจัย 4 คือเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงยั่งยืน เป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยพลังงานธรรมชาตินั่นคือการเรียกร้องความต้องการสู่พื้นที่สาธารณะเพื่อแสดงความต้องการพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัยให้เป็นความมั่นคงและยั่งยืน นั่นคือทุนทางสังคมที่คนในชุมชนได้ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบแห่งการพัฒนาพื้นที่ที่ยั่งยืนในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม คนในชุมชนล้วนหวงแหนวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างสันติสุข

7. สมรรถนะบุคคล

นายคำเคื่อง ภาษี เป็นบุคคลตัวอย่างในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ตลอดเวลา รวมถึงเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในชีวิตในการแก้ปัญหาต่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน การใช้พลังงานทางเลือกนั่นคือการใช้พลังงานเซลล์แสงอาทิตย์ ที่เป็นทางเลือกในการพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทการลดความยุ่งยากและลดต้นทุนการผลิต

เพื่อสร้างนวัตกรรมในทางการผลิตของเกษตรแนวใหม่ พ่อค้าต้องได้แสวงหาความรู้จากผู้มีประสบการณ์ตรงรวมกับประสบการณ์ที่ตนเองมีนั้นถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนเป็นการนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นประโยชน์สูงสุดในการมีความรู้นั้นคือการให้ความรู้เป็นวิทยาทาน นั่นคือการสร้างปราชญ์ชาวบ้านตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดการฝึกอบรมคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถการสร้างคุณค่าให้กับตนเองอย่างสูงสุด รวมไปถึงการพัฒนาพื้นที่การเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างทั่วถึงและเป็นประโยชน์สูงสุด ส่วนในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นสมรรถนะบุคคลที่สามารถริเริ่มการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ในเรื่องการใช้ทัศนคติมุมมองที่เป็นแง่บวกในการดำรงชีวิต รวมถึงการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดให้กับตนเองและสังคม

8. สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อค้าต้อง

ภาพที่ 18 สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อค้าต้อง

1.3 นายพัฒน์ อภัยมุล

ภาพที่ 19 นายพัฒน์ อภัยมุล

1. ประวัติส่วนตัว

นายประพัฒน์ อภัยมุล เกิดวันที่ 4 สิงหาคม 2479 อายุ 79 ปีจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นป.4 อยู่บ้านเลขที่ 16/1 หมู่ที่ 5 บ้านป่านี้อต ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ และได้รับมอบคุณูปการบัณฑิตกิตติมศักดิ์ปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ่อพัฒน์ ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรตั้งแต่อายุ 12 ปี

2. ความชำนาญ

1. การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน
2. การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก

3. จุดเริ่มของการเปลี่ยนวิถีชีวิตจาก (เกษตรดั้งเดิม) มาสู่การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

นายประพัฒน์ อภัยมุล กล่าวถึง วิถีชีวิตการทำเกษตรสมัยก่อนทำกับพ่อกับแม่ได้เรียนรู้การทำไร่ ทำสวน การปลูกผักทุกอย่าง พอทำวิถีชีวิตในอดีตก็อยู่กับแบบเรียบง่ายและก็เป้าหมายก็

คือ มีเหลือกิน ถ้าเหลือกินก็ขาย วิธีชีวิตคือพึ่งพาตัวเองเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำทั้งไรทั้งนา ปลูกฝ้าย ปลูกอะไรที่เอามาทำเครื่องนุ่งห่ม อาหารอยู่ในไรในนาหมด

แผนพัฒนาประเทศไทยฉบับที่ 4 แผนแรกของประเทศไทยเค้าเรียกว่าแผนปฏิวัติเขียวก็จะมีการส่งเสริมในแต่ละภาคของประเทศไทยว่าจะปลูกอะไร ซึ่งเป็นการทำเรื่องพืชเชิงเดี่ยว ผลสุดท้ายมาประเทศไทยเป็นหนี้ทุกแบบยั่งยืน คือระบบการปฏิวัติเขียวบอกเลยว่าล้มเหลวมาก ปฏิวัติเขียวคือระบบทำลายดินทำลายเกษตรกรรายย่อย ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาอีกเป็นหนี้แบบผูกพันเรา ต้องกลับมาเหมือนปู่ตาขายกลับมาใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายจะดีที่สุด จึงกลับไปทำเกษตรแบบดั้งเดิม เราผลิตเองขายเองไม่ต้องมีต้นทุน เราจะเลิกใช้ ปุ๋ยเคมีสารเคมีเลิกใช้เลย รถไถจะไม่จ้างเลยจะใช้แรงไถ คือที่ขายทุกบาทนี่กำไรหมด พอเราปลดหนี้ปลดสินได้ เราก็อำนาจเหมือนที่ทำ เราเข้าถูกทางแล้ว ก็เก็บเงินใส่ออมสิน ทบออมสินไปซื้อวัว

นายประพัฒน์ อภัยมุล อธิบายว่า เกษตรผีบ้าคือ คนอื่นเขาปลูกข้าวโพด เขาปลูกอะไรกัน เราไม่ปลูก เราปลูกผสมผสานอย่างนี้ ปลูกพริก ปลูกมะเขือ เขาบอกว่าคนผีบ้าหรือเปล่า ทำอะไรไม่ทำ ทำแบบนี้ได้เงินเป็นหมื่นยังไม่พอกิน จะไปทำอะไร ขายกะจึกกะจ้อกอะไรพวกนี้ เขานินทามาก แต่พอปลดหนี้ได้ปลดอะไรได้ คนก็เริ่มเห็นมากขึ้น ก็การขายกลุ่มเรื่องของเกษตรเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจนขายกลุ่มเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ และก็มีกลุ่มมีเครือข่ายทั้งตำบลแม่ทา

ปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาเรื่องน้ำไม่พอใช้ทำการเกษตรซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ เป็นโจทย์ใหญ่ที่ต้องแก้ไขพอพัฒนาแล้วเมื่อก่อนมีบริษัทมาสัมปทานไม้สักใหญ่ไปประเทศอังกฤษ การสัมปทานดังกล่าวทำให้เกิดความแห้งแล้ง ก็ถกเถียงกันไปถกเถียงกันมา จะให้มันฟื้นคืนมาก็มันไม่ใช่หน้าที่เรา เป็นหน้าที่ของป่าไม้ดูแล พอสุดท้ายอยากให้น้ำคืนมาต้องรักษาผืนป่าต้องรักษาป่าโดยชาวบ้าน อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เริ่มเข้ามาให้ความรู้ ชาวบ้านต้องดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทำพิธีบวงสรวงป่าห้าพันล้านต้นอยู่ที่หลังจากนั้นก็ทำกันแบ่งเขตแบ่งแนวรับผิชอบ และมีแนวเขตป่าป้องกันการบุกรุก มีทางเลือกหนึ่งคือการทำเกษตรยั่งยืนเรื่องการเลิกใช้ปุ๋ยเลิกใช้ยามาปลูกแบบเรียบง่าย การทำเกษตรแบบยั่งยืน สมัยนั้นพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่พอดีเลย เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ นักวิชาการพูดสองสามเงื่อนไขกัน ไปถึงความอะไรรันเยอะไปหมดความจริงมันก็ดี พอเพียงพอประมาณมีเหตุมีผลมีภูมิคุ้มกันวิถีชีวิตชาวบ้านที่อยู่แบบเรียบง่ายถ้าเรารู้จักพอประมาณพอเพียงคนก็จะเกิดความสุขจะเกิดการแบ่งปันจะเกิดการให้มากกว่าการรับจะเป็นอย่างนี้ คือถ้าทุกคนรู้จักคำว่าพอเพียงพอประมาณสมมุติว่าเรามีฐานเราต้องมาพูดถึงทุนก่อนทุนอะไรหนึ่งคือทุนแห่งความรู้ สองทุนที่ดิน สามทุนที่อยู่อาศัย สี่ทุนเรื่องของความ

หลากหลายทางชีวภาพเรื่องอาหารการกิน ถ้าเรามีทุนถ้าเป็นเกษตรต้องมาพูดถึงทุนโดยมาก ถ้าเราเข้าใจทุนและเราเข้าใจว่าชีวิตคนเราต้องการอะไร

4. เศรษฐกิจพอเพียง

นายประพัฒน์ อภัยมูล กล่าวถึง เกษตรแบบยั่งยืนจริงๆแล้วหลักการอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ เป้าหมายคือให้คนลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้คนเราจะพูดถึงการพึ่งพาตัวเองลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ เคยใช้ปุ๋ยเคมีก็หันกลับมาใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกแทน ตัวจุลินทรีย์ก็ไปหาในป่ามาผสมในปุ๋ยคอก

เศรษฐกิจพอเพียงพูดถึงความมั่นคงทางอาหาร หนึ่งตอบเรื่องความมั่นคงที่ดิน ที่ดินหมายถึงดินเราไม่ใช้ปุ๋ยเคมีไม่ใช้สารเคมีทำลายดิน ดินดีปลูกอะไรก็ได้ นั่นหมายถึงคุณมีความมั่นคงทางอาหารดินดีแล้วจะมีความมั่นคงที่ดีมีความมั่นคงทางอาหาร ชอบอะไรก็ปลูกได้หลากหลายไม่ต้องซื้อ พอเหลือกินก็ขาย ขายเป็นเรื่องตอบเรื่องเศรษฐกิจได้และตอบเรื่องสิ่งแวดล้อมได้ว่า เกษตรยั่งยืนต้องสร้างความหลากหลาย ถ้าเป็นที่สูงก็จะปลูกไไร่ยืนต้นสองสามระดับก็ได้ ถ้าเป็นที่ลุ่มปลูกผักผลไม้ทั้งหลายไว้กิน นั่นหมายความว่าตอบเรื่องความมั่นคงเรื่องที่ดินตอบเรื่องของอาหารคือเหลือพอก็เอาไปขายตอบเรื่องเศรษฐกิจ ไปตอบเรื่องสิ่งแวดล้อมคือไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีสร้างความหลากหลายของธัญพืชทั้งหลายไม่ว่าไม่ยืนต้นหรือธัญพืชทั้งหลาย มันตอบได้ทุกเรื่องเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ เอาไปปรับใช้กับชีวิต ทำบัญชีรายรับรายจ่ายและจะรู้ว่าปีนี้ผลิตมีต้นทุนอะไร ถ้ามีต้นทุนสูงต้องลด ถ้ารายจ่ายสูงต้องปรับให้ตรงกับความเป็นอีก จำเป็นมากจำเป็นน้อยไม่จำเป็นเท่าไรอันไหนที่อ่อนได้ก็ไปอ่อนอันไหนที่ไม่ซื้อได้ก็ไม่ต้องจ่ายก็เลยดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยทำอะไรให้เศรษฐกิจพอเพียงจากการใช้สติปัญญาการใช้ชีวิตการบริหารครอบครัวเรื่องเงินๆทองๆ

ภูมิคุ้มกันเรื่องของระเบิดภายใน ระเบิดภายในคือระเบิดอย่างไรก็ได้ให้คนรู้จักตัวตนของตัวเองรู้จักกำลังตัวเอง รู้จักกำลังตัวเองคือการรู้จักทุนทรัพย์ตัวเองมีเท่าไร เพราะถ้าตัวเองทะเยอทะยานมากเกินไปก็ไม่พอเพียง รู้จักประมาณตัวเองต้องรู้จักการใช้ชีวิตแบบไหนที่ทำให้เป็นสุขไม่ต้องรวยก็ได้โดยใช้ คุณอสิสภาพเสรีภาพคุณสติปัญญาแบบเรียบง่าย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯให้ถามตัวเอง ให้ประเมินตัวเอง ให้รู้จักตัวเอง และหลังจากนั้นการแบ่งปันการแบ่งปันอะไร คือตัวเรา โลกเรา ประเทศเรามันต้องช่วยเหลือกันรักษาป่ารักษาดินรักษาน้ำรักษาความเป็นธรรมทั้งหลายที่ญาติพี่น้องคนชุมชนเราให้ได้รับความเป็นธรรมเราต้องช่วยเขา เรามีสติปัญญาช่วยเขาเท่าไรก็ช่วยเขาเท่านั้น เราจะทำยังไงให้สังคมที่น่าอยู่สังคมที่เอื้อให้กัน เราให้มากเท่าไรก็ได้กลับมาเท่านั้น

4.1 การเชื่อมโยงจากการประยุกต์ใช้

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม อาชีพของคนไทยส่วนใหญ่จึงเป็นอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการที่จะพัฒนาประเทศนั้นควรที่จะเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทางด้านอาชีพ เพราะอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในประเทศ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักการที่ประชาชนทุกหมู่เหล่าสามารถนำมาปรับใช้ ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งทางด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร ความมั่นคงในเรื่องของที่ดิน ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจการที่จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นจากชุมชน เพราะชุมชนเป็นรากฐานของสังคมและประเทศชาติ ถ้าชุมชนเข้มแข็ง สังคม ประเทศชาติก็จะพัฒนาได้ เพราะชุมชนที่เข้มแข็งจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมและประเทศชาติพัฒนา

นายประพัฒน์ อภัยมุล พยายามเอาชนะความยากจน เพราะจริงๆแล้วมนุษย์ ต้องการมีอยู่มีกิน ต้องการที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มปัจจัยสี่ก็น่าพอใจแล้ว ถ้าจีนโลกต่อไปต้องไปสู้หนึ่งยี่สิบแล้วถ้าลงทุนแล้วเกิดผิดพลาดก็จะกลับไปยากจนอย่างนี้ ต้องหาความรู้ หาประสบการณ์ให้มากกว่า การศึกษาหาความรู้ต้องวิเคราะห์ให้เป็นด้วยองค์ความรู้ของเกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้มาก ถ้าพึ่งพาปัจจัยภายในได้เท่าไรก็คือความยั่งยืนมากเท่านั้นพอมองแบบนี้เลยนะถ้าพึ่งปัจจัยภายนอกมาเท่าไรหรือนั้นก็คือตัวปัญหา ตัวปัญหาที่ว่าถ้าวันใดเราพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไปก็จะเป็นวิกฤติจะเป็นผลกระทบทันทีจะเอาแบบไหนก็อยู่ที่วิถีชีวิตของแต่ละคนเป็นทางเลือกของมนุษย์ว่าจะเลือกแบบไหนพอคิดว่าแบบนี้ดีที่สุดแล้วสำหรับพอ

5. ทูตทางสังคม

ทูตทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นคว้าและค้นพบของบุคคลผู้มีความรู้ในท้องถิ่นนั้น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันทางสังคม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

นายประพัฒน์ อภัยมุลเป็นผู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านของคนรุ่นเก่า จึงได้นำความรู้ ประสบการณ์มาประประยุคปรับใช้กับภูมิปัญญาชาวบ้าน รากเหง้าประเพณีวัฒนธรรมตั้งแต่เกิดจนตายให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และพยายามจุดประเด็นให้มาวิเคราะห์เพราะคำตอบอยู่ที่ตัวเขาการแก้ปัญหา เขาต้องได้เรียนรู้และแก้ไขอย่างไร เรามีทูตทางกายภาพที่ได้อยู่แล้วจึงต้องคิดให้ดีเอาประโยชน์จากจุดนี้มา เรารวมกลุ่มกันสร้างเป็นเครือข่ายให้กว้างขยายออกไป ชุมชนเราก็เข้มแข็งสร้างความมั่นคงด้วยสิ่งที่มีอยู่

นายประพัฒน์ อภัยมุล เป็นบุคคลที่มีความมุ่งมั่นที่จะนำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เข้ายุคปัจจุบัน โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จนประสบความสำเร็จและถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลัง

6. ความคิดสร้างสรรค์

นายประพัฒน์ อภัยมุล กล่าวถึง การทำเกษตรศึบ้ำ (การทำเกษตรอินทรีย์) ต้องมีจินตนาการ การประยุกต์และการแก้ปัญหา การที่จะทำให้เขาเชื่อได้ว่าเขามีจริงเขาทำจริงผู้นำต้องทำจริงทำให้เห็นว่าอยู่ได้จริงเขาถึงจะเชื่อ หัวใจของการพัฒนาสำคัญอยู่ที่ผู้นำผู้นำต้องหนึ่งทำให้ดูอยู่ให้เห็น สองเวลาได้เงินมาอย่างน้อยต้องเห็นว่าเงินไปที่ไหนต้องสร้างความโปร่งใสให้ได้นี่คือชีวิตของผู้นำ ผู้นำจะต้องไม่เอาประโยชน์ถ่วงเงินผู้นำจะต้องได้เป็นคนสุดท้ายจะเอาก่อนไม่ได้ ผู้นำจะต้องให้ผู้อื่นก่อนแล้วเหลือเท่าไรก็เท่านั้น การพัฒนาต้องมีความโปร่งใส ถ้าไม่โปร่งใสการพัฒนายจะทำได้ยาก พ่อพัฒน์นำภูมิปัญญาของคนยุคเก่ามาปรับใช้กับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับประยุกต์ใช้ ทำเกษตรแบบผสมผสาน ทำเกษตรอินทรีย์ ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอมี พอกิน พอใช้ มีการจัดบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งพ่อพัฒน์พยายามคิดริเริ่ม จินตนาการ ประยุกต์ใช้และนำปัญหามาแก้ไขซึ่งแสดงให้เห็นว่าพ่อพัฒน์เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำรงชีวิต เริ่มด้วยเกษตรศึบ้ำ พ่อใช้จินตนาการว่าเกษตรศึบ้ำต้องเป็นยังไง ประยุกต์ใช้ประสบการณ์กับลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น จนสามารถแก้ปัญหาหนี้สินของครอบครัวได้ในที่สุดและเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน สังคม

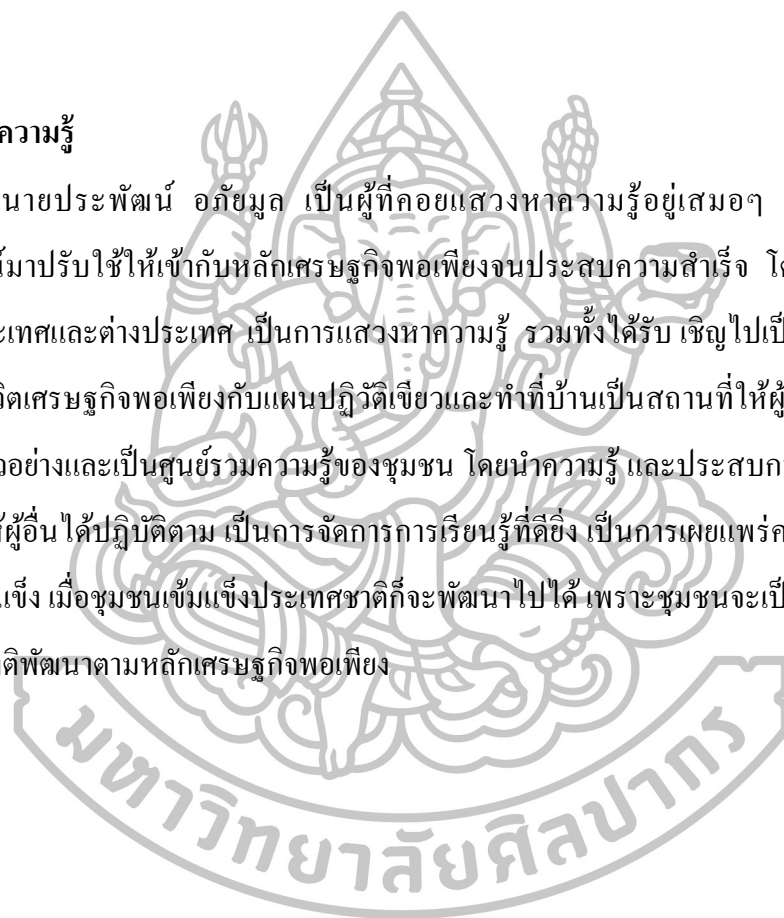
7. สมรรถนะของบุคคล

นายประพัฒน์ อภัยมุล กล่าวถึง การเกษตรมาตั้งแต่อายุ 12 ปี ทำนาปลูกข้าว ทำสวน ทำให้ได้เห็นวิถีชีวิตการทำเกษตรสมัยก่อน ทำเกษตรกับพ่อกับแม่ได้เรียนรู้การทำไร่ ทำสวน การปลูกผักทุกอย่าง พอทำวิถีชีวิตในอดีตก็อยู่กับแบบเรียบง่ายและก็เป้าหมายก็คือ มีเหลือกินเหลือกินก็ขาย วิถีชีวิตในสมัยก่อน คือ ฟังพาดตัวเองเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำทั้งไร่ทั้งนา ปลูกฝ้ายเอามาทำเครื่องนุ่งห่ม อาหารอยู่ในไร่ในนาหมด คือ ที่เขาฟังพาดตัวเอง หันกลับมาเหมือนอดีต คือปลูกไว้กินเหลือก็เอาไว้ขาย และจกว่ารายรับรายจ่ายเท่าไร พ่อพัฒน์ทำเกษตรผสมผสานปลูกทุก

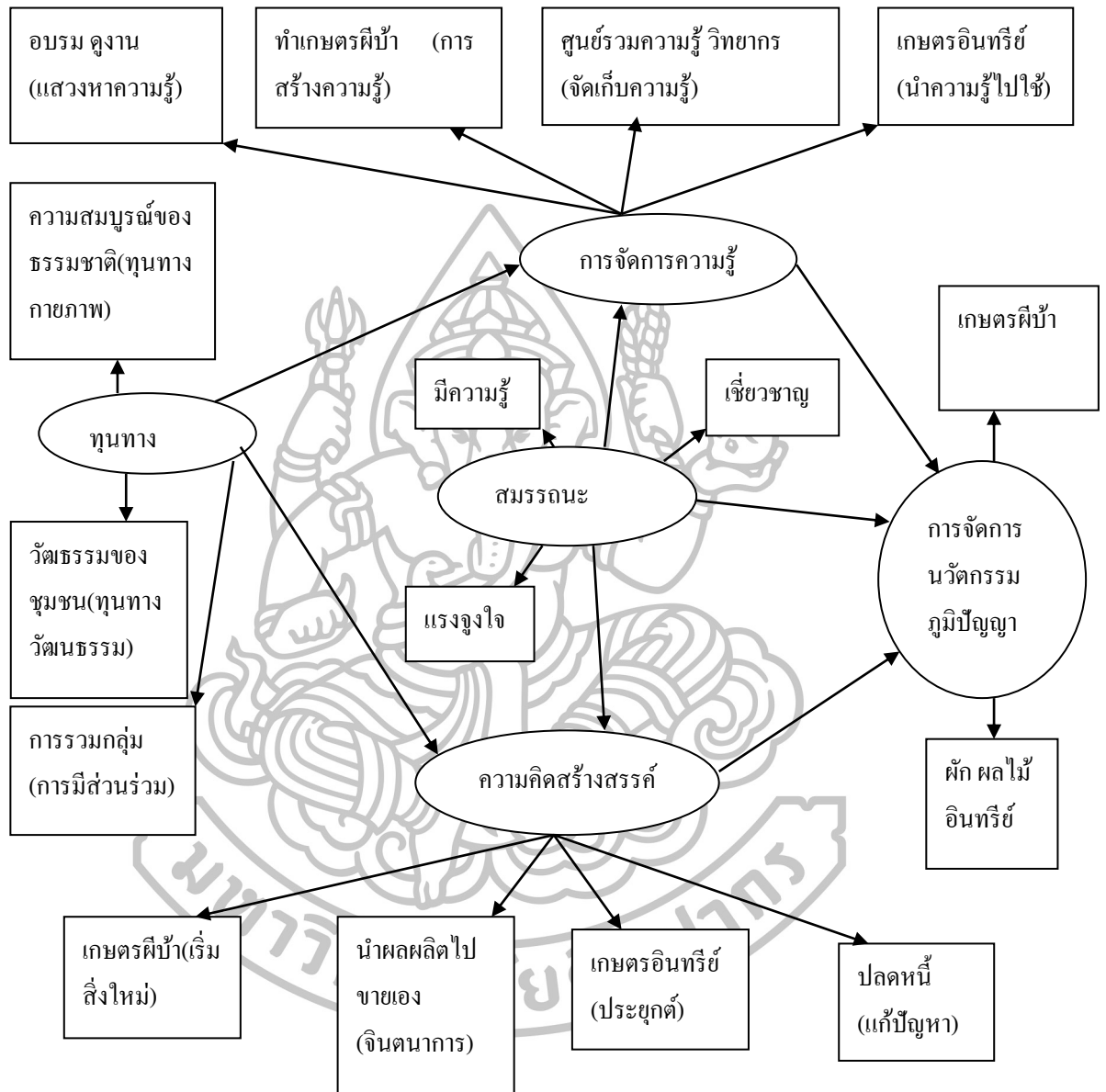
อย่าง อะไรที่ชอบกิน ที่เราชอบ ก็ปลูกในไร่ในสวนด้วยแรงจูงใจที่ต้องการให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นดี ขึ้นโดยไม่ต้องทำตามฝรั่ง เพราะเราทำงานตั้งแต่เช้าเลิกงานมีค่าเรายังเป็นหนี้เป็นสิน ถ้าเราต้อง ไม่มีหนี้ คือแรงจูงใจ หลังจากนั้นเหลือและก็ขาย จึงเห็นได้ว่าพ่อพัฒน์นำความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์มาปรับประยุกต์ใช้เข้ากับหลักเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จ มีวิถีชีวิตที่ พอเพียงและสามารถถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามได้

8. การจัดการความรู้

นายประพัฒน์ อภัยมุล เป็นผู้ที่คอยแสวงหาความรู้อยู่เสมอๆ โดยนำความรู้ ประสบการณ์มาปรับใช้ให้เข้ากับหลักเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบความสำเร็จ โดยเดินทางไปดู งานทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นการแสวงหาความรู้ รวมทั้งได้รับ เชิญไปเป็นวิทยากรเรื่อง ของการใช้ชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงกับแผนปฏิบัติเขียวและทำที่บ้านเป็นสถานที่ให้ผู้สนใจได้เข้ามา ศึกษาดูเป็นตัวอย่างและเป็นศูนย์รวมความรู้ของชุมชน โดยนำความรู้ และประสบการณ์ของตนเอง มาเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ปฏิบัติตาม เป็นการจัดการการเรียนรู้ที่ดียิ่ง เป็นการเผยแพร่ความรู้เพื่อสร้าง ชุมชนให้เข้มแข็ง เมื่อชุมชนเข้มแข็งประเทศชาติก็จะพัฒนาไปได้ เพราะชุมชนจะเป็นตัวขับเคลื่อน ให้ประเทศชาติพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

9. สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อพัฒนา อภัยมูล

ภาพที่ 20 สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อพัฒนา อภัยมูล

1.4 นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์

ภาพที่ 21 นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์

1. ประวัติส่วนตัว

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เกิดวันที่ 5เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2488 บ้านเลขที่ 6/หมู่ที่ 12 บ้านรำปลาไหล ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี จบการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นม.3 (กสน.) สมรสกับ นางจรรยา ชนะสิทธิ์ มีบุตร จำนวน 5 คน ได้รับรางวัล ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กปร. เมื่อพ.ศ. 2540 และเป็นผู้นำอาชีพก้วหน้า เมื่อพ.ศ. 2540 และเป็นผู้นำการดำรงชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อพ.ศ. 2549

2. ความชำนาญ

1. ปรับปรุงประยุกต์ปลูกพืชสวนผสม นำสมุนไพรต่างๆ มาปลูกเพื่อไล่แมลง
2. การทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ

3. จุดเริ่มของการเปลี่ยนวิถีชีวิตจาก (เกษตรดั้งเดิม) มาสู่การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ กล่าวถึง ในสมัยก่อนยุคปี 2535 ชุมชนที่ทำการเกษตรบริเวณแคว้นนี้ นิยมใช้สารเคมีอย่างรุนแรง ผลสุดท้ายของการทำการเกษตรแบบนี้ก็มีแต่ขาดทุน มากกว่ากำไร เลยหันมาติดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามสื่อต่างๆทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางทีวี จึงทำการลด ละเลิกใช้สารเคมี เริ่มเรียนรู้ และจับประเด็นแนวทางการทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง เริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม

3.1 กิจกรรมที่ดำเนินการ

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ กล่าวถึง การนำความรู้จากโครงการพระราชดำริมาปรับปรุง และกลับมาตั้งกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ ทำให้สามารถลดต้นทุนในการทำการเกษตรได้จริง ทางหน่วยงานของภาครัฐก็เข้ามาให้การสนับสนุน เช่น ฝ่ายวิจัยพืชสวน สำนักงานเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เทศบาลต่างก็เข้ามาให้การสนับสนุนที่สำคัญที่สุดคือกรมพัฒนาที่ดินนำดินไปตรวจวิเคราะห์ วิจัยกันตั้งแต่ปี 2535 จนถึง ปี 2540 มาสำเร็จในปี 2540 และในปีนี้อยู่ในช่วงสมัยเศรษฐกิจฟองสบู่ของประเทศไทยแตก เป็นช่วงที่ทุกคนจะเป็นหนี้กันมากที่สุด หลังจากนั้นกลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ้มชูตัวเองกันได้ แล้วกลุ่มพวกเรา ก็ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัด นี่ก็จากผลของการขับเคลื่อน ประเด็นของเราที่ทำให้เราได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้ดิน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติเราพยายามเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ

3.2 สิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือการเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริ

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เป็นคนชอบอ่านหนังสือซึ่งจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปลูกพืชสวนโดยไม่ใช้สารเคมีแต่จะใช้วิธีชีวภาพโครงการพระราชดำริของในหลวง ท่านทรงแนะนำให้ใช้หญ้าแฝกปลูกก่อน เพราะรากของหญ้าแฝกจะเจาะดินที่แข็งดินดานให้แตกให้ทะลุ

รวนชุย ทำให้น้ำสามารถไหลซึมลงไปได้รวมทั้งเกิดโพรงอากาศ รากของพืชก็สามารถทำหน้าที่ของมันได้อย่างสมบูรณ์ พืชก็สามารถเจริญเติบโตงอกงามได้ดี

รวมถึงการหมักเป็นน้ำจุลินทรีย์โดยมีบอระเพ็ดที่มีรสขม ลูกคำนี้บอกว่า อะไรที่มันมีรสขมมันสามารถฆ่าไวรัสได้ อะไรที่ฝาดมันก็สามารถฆ่าเชื้อราได้ อะไรที่มีรสเผ็ดร้อนก็สามารถฆ่าเชื้อแบคทีเรียต่างๆได้ คือ ใช้หนามยอกเอาหนามบ่ง นี่เป็นธรรมชาติที่เราต้องศึกษาค้นให้พบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ได้ โดยนำสรรพคุณต่างๆของพืชแต่ละชนิดมาหมักรวมกัน เรียกว่าสมุนไพรเจ็ดรส หมักเจ็ดถึง แต่เรานำมาใช้ หนึ่งถ้วย สองถ้วย สามถ้วย สี่ถ้วย ห้าถ้วยมา หนึ่งลิตรมาผสมน้ำสองร้อยลิตรแล้วพ่นไป ให้เป็นระบบชีวภาพโดยไม่ใช้สารเคมี ดังนั้น การทำชีวภาพเราก็ต้องนำหลักวิชาการเข้ามาร่วมแล้วรัฐก็จะเข้ามาสนับสนุนช่วยกันทำการวิจัยต่างๆ

3.3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

นายคำนิง ชนะลิตธิ์ กล่าวถึง ตอนที่กลับจากดูงานที่ประเทศจีนก็เริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์ เพราะที่นั่น รัฐบาลไม่ห้ามใช้สารเคมี แต่รัฐบาลไม่สนับสนุน รัฐสนับสนุนเกษตรแบบอินทรีย์ชีวภาพมากกว่า รวมถึงการจดทะเบียนของ GAP ก็ส่งออกได้ รวบรวมผลผลิตต่อรองราคาได้ เข้ามาอยู่ในรูปสหกรณ์ การคิดให้เป็นทำงานให้เป็น จัดการให้เป็น การใช้เกษตรแบบอินทรีย์ช่วยลดต้นทุนได้จริง เพราะยามาแมลงก็ไม่ต้องใช้ราปลูกพืชสมุนไพรไว้คอยไล่แมลงแล้ว

3.4 สิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือการเกิดองค์ความรู้ใหม่

นายคำนิง ชนะลิตธิ์ กล่าวถึง การใช้เครื่องวัดความชื้นของเขา คือ มีหญ้าหรือกระวานอยู่รอบๆต้น ถ้าพวกนี้เฉาหน่อยก็แสดงว่าต้องให้น้ำแล้ว เราก็นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ เราต้องเรียนรู้ สะสมความรู้ นำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เป็นและเป็นประโยชน์ เราจะดูจากสภาพธรรมชาติก็ได้ ถ้าลมมากแดดจ้าเราก็เพิ่มน้ำได้ ที่ของผมใช้ระบบการให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ขนาดเล็กที่เรียกว่ามินิสปริงเกอร์ มีการคำนวณปริมาณน้ำที่ใช้อยู่ตลอดเวลา

ประเทศไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ คนรุ่นเก่าได้สร้างวัฒนธรรมต่างไว้ให้เราให้พวกเราพร้อมแรงร่วมใจของคนในชุมชน อย่างเช่นงานบุญที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำบุญก็นำศาสนาเข้าช่วยในการสร้างแนวทางในการทำงาน คือ พยายามละการฆ่าสัตว์ ลดการใช้ยาฆ่าแมลง ปลูกสมุนไพรไล่แมลงแทนการใช้สารเคมี การจัดงานบุญทุกครั้งคนในชุมชนต่างก็ช่วยกันกันคิดช่วยกันทำ พยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน พยายามนำรูปแบบเก่าๆ แบบย้อนยุค

มาทำกิจกรรมร่วมกันให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีคนตรีไทย มีคนตรีสากลก็แบ่งเป็นช่วงเวลากันแสดงให้พวกวัยรุ่นได้ซึมซับดนตรีไทยบ้าง แต่ก็มีช่วงเวลาคนตรีสากลของพวกเขา มีวงป๊อปปูล่ามาแสดง คือ ต้องให้ในชุมชนได้เห็นวัฒนธรรมของไทยๆเรา ซึ่งกิจกรรมผ่านวัฒนธรรมต่างๆของไทย มีส่วนมากในการช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน ได้ง่ายขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างได้ง่ายขึ้น อย่างการเปลี่ยนจากเกษตรที่ใช้สารเคมี มาเป็นเกษตรอินทรีย์ ก็เกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง คนในชุมชนไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันกัน วัฒนธรรมมีผลมากต่อการรวมตัวกันมากได้ร่วมกิจกรรมช่วยกัน มีการแบ่งงานกันทำ ในการรับผิดชอบในงานแต่ละส่วน อีกทั้งเราต้องคิดให้เป็น มีการสะสมความรู้ รู้จักเรียนรู้จากทุกที่ ทั้งจากหน่วยงานของรัฐของกรมส่งเสริมการเกษตรและจากการลองผิดลองถูกด้วยตัวเอง รู้จักคิดสิ่งใหม่ นำความรู้เชิงวิชาการมาประยุกต์ใช้ร่วมกับประสบการณ์ ความชำนาญ แรงผลักดันจริงๆในการทำงานก็เกิดจากองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากโครงการพระราชดำริต่างๆที่เป็นแนวทางแต่ต้องรู้จักประยุกต์ใช้ต้องตีบทที่พระองค์ให้แตกให้เหมาะกับแต่ละพื้นที่ที่เหมาะสมของแต่ละคน

สิ่งสำคัญของคนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นนำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา ถ้ายึดหลักตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์ในหลวงของเราคือมีความพอเพียงพึ่งตนเองให้ได้ สิ่งสำคัญอีกอย่าง คือ ความรู้ของคน การหาความรู้ การให้มีความรู้ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้ได้ประโยชน์ มันอยู่ที่การจัดการ จัดการให้เกิดการยอมรับ

4. การจัดการความรู้

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เป็นบุคคลที่คอยแสวงหาความรู้อยู่เสมอๆ โดยได้ติดตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ตามไปดูงานโครงการพระราชดำริตามสถานที่ต่างๆ ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ อีกทั้งยังมีโอกาสได้ไปดูการการผลิตปุ๋ย การผลิตสารเคมี ผลิตภัณฑ์โมโนต่างๆยังประเทศจีน แต่ได้ไปเห็นการทำเกษตรอินทรีย์ จึงทำให้เห็นประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์แล้วนำมาปรับใช้กับสวนของตนเอง มีความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความรู้เพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศของพื้นที่ของตนเอง ทำให้สวนของลุงคำนึ่งเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้วิธีการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่ยึดหลักตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชาวสวนหรือผู้ที่สนใจมาศึกษา เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้

เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง จึงถือว่าเป็นผู้ที่มีการจัดการความรู้ได้อย่างครบถ้วนซึ่งจะทำให้องค์ความรู้ที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นมานั้นเป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างและประยุกต์ใช้ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เมื่อชุมชนเข้มแข็งสังคมก็มีภูมิด้ำนทานเพิ่มขึ้นประเทศชาติก็จะพัฒนาสืบไป

5. ความคิดสร้างสรรค์

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่นำความรู้ตามหลักวิชาการและประสบการณ์ ความคิดริเริ่ม แล้วนำมาแก้ปัญหาจึงเกิดเป็นการปลูกพืชสมุนไพรแซมกับพืชสวนเพื่อไล่แมลงต่างๆที่จะมาทำลายพืชสวน

6. ทูทางสังคม

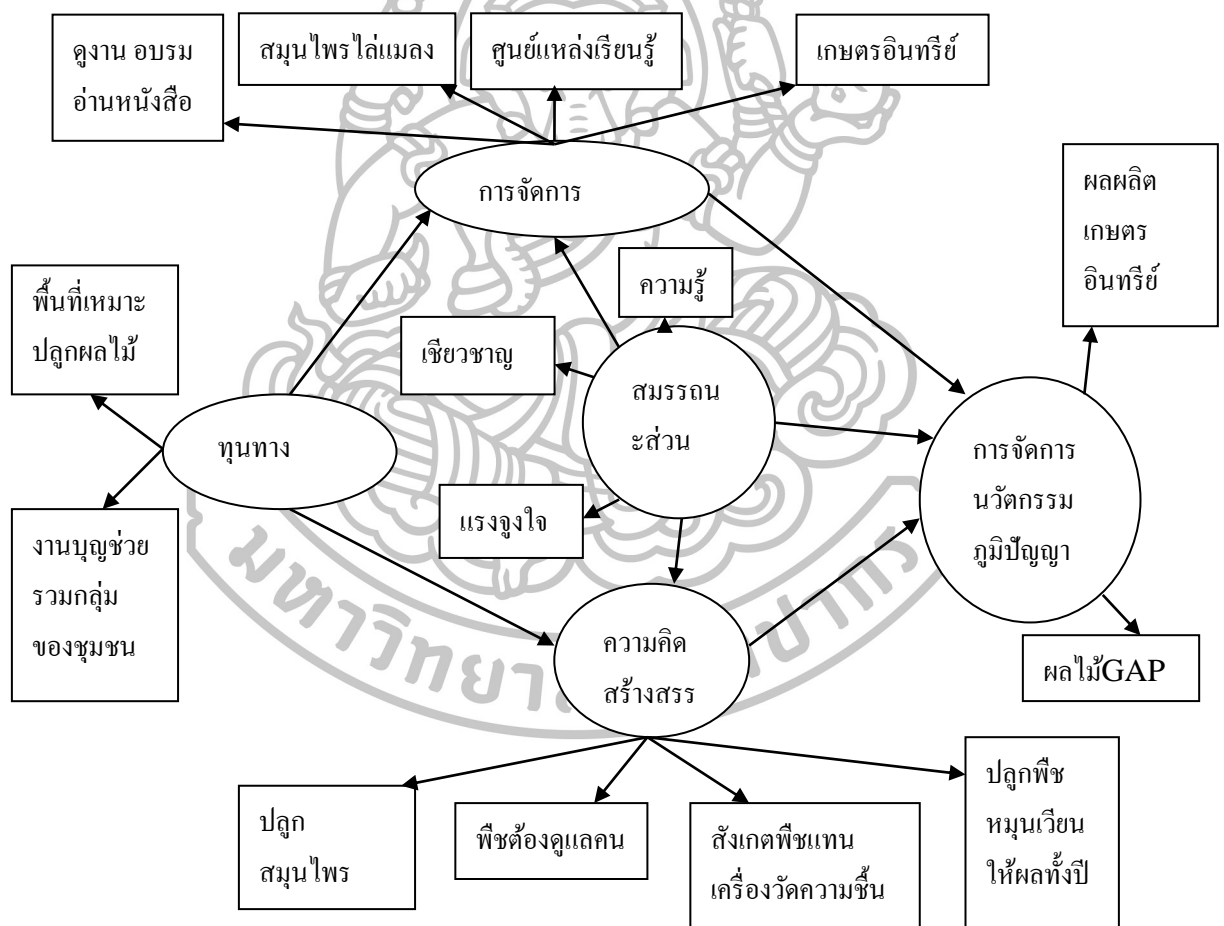
เนื่องด้วยจังหวัดจันทบุรีเป็น จังหวัดที่มีภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมกับการปลูก เงาะ ทุเรียน มังคุด ทำให้จังหวัดจันทบุรีมีผลไม้เหล่านี้เป็นจำนวนมากและมีคุณภาพดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ทุเรียน” ซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีการผลิตมากที่สุดในประเทศไทย นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ จึงได้ไปศึกษา เรียนรู้วิธีการทำเกษตรอินทรีย์จากโครงการพระราชดำริต่างๆ และนำมาประยุกต์ใช้กับสวนของตนเองจนประสบความสำเร็จตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อที่จะให้ชาวบ้านในชุมชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จนปัจจุบันชาวบ้านมีความเข้มแข็ง สามารถจัดตั้งกลุ่มการทำเกษตรอินทรีย์ส่งสินค้าทางการเกษตรไปขายยังต่างประเทศจนเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐยังเข้ามาช่วยส่งเสริมให้กลุ่มการทำเกษตรอินทรีย์สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประเด็นสำคัญที่ทำให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ร่วมมือกันทำเกษตรอินทรีย์และช่วยกันขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ให้ขับเคลื่อนไปสู่ระดับนานาชาติ

7. สมรรถนะของบุคคล

นายคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ โดยการไปศึกษาดูงานจากโครงการพระราชดำริต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังติดตาม โครงการพระราชดำริ

เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามสื่อต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์แล้วนำมาปรับใช้กับสวนของตนเอง จึงมีความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความรู้เพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศของพื้นที่ของตนเอง ทำให้ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

8. สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์

ภาพที่ 22 สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์

1.5 จำเอกเขียน สร้อยสม

ภาพที่ 23 จำเอกเขียน สร้อยสม

1. ประวัติส่วนตัว

ลุงเขียน หรือ จำเอกเขียน สร้อยสม พักอาศัยที่ 999/22 ถ.คลองชลประทาน ต.ชะอำ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี เกิด 22 มิถุนายน 2488 จบการศึกษาม.6 ที่โรงเรียนการช่างเพชรบุรี ภรรยาคือ ป้าทองปลิว สร้อยสม มีบุตร 4 คน อาชีพเป็นเกษตรกร เคยเป็นทหารเรืออยู่ประมาณ 25 ปี ในช่วง พ.ศ. 2509-2534 ของกองเรือยุทธการทหารเรือ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี แล้วต่อมาได้ลาออกจากราชการ หวังว่าต้องการมีเงินมีทองมากมายเลยมาประกอบอาชีพค้าขาย แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในปี พ.ศ.2537-2538 ได้ออกบวชเพื่อหาความสงบทางใจหลังจากลาสิกขาบทก็กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรเหมือนเดิม ที่คุณพ่อคุณแม่ของท่านทำมา

2. ความชำนาญเฉพาะด้าน

1. ปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงดิน
2. เกษตรทฤษฎีใหม่
3. วนเกษตร
4. เกษตรอินทรีย์

3. จุดเริ่มของการเปลี่ยนวิถีชีวิตจาก (เกษตรกรดั้งเดิม) มาสู่การจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวถึง พื้นที่ดินแฉนี้ เป็นดินปนทรายพื้นดินแข็งเป็นคาล สมัยก่อนทำนากันได้ผลผลิตกันไม่มาก จึงต้องต่อสู้กับสภาพทางกายภาพกับสิ่งแวดล้อมเดิมๆ ต้องอาศัยความอดทน สร้างแรงจูงใจให้กับตัวเอง หาความรู้ คิดแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา โดยการ ลองปลูกแฝกเพื่อลองดูว่าหญ้าแฝกสามารถชะลอน้ำและลดความเร็วของน้ำมากน้อยแค่ไหน ความ เสี่ยงหายมันจะเกิดขึ้นในนาข้าวมากน้อยเพียงใด การเกษตรและสิ่งแวดล้อมสอนเราให้เราต้อง อดทน ต้องใช้สมองเอาชนะธรรมชาติ คนรุ่นพ่อแม่เราสอนเราให้รู้จักการทำเกษตรต้องรู้จัก ประหยัดต้องรู้จักพึ่งพาตนเอง รู้จักการลองผิดลองถูก พยายามเข้าใจและเก็บรายละเอียด สะสม เป็นความรู้แล้วเราก็นำประโยชน์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้

สิ่งสำคัญของเกษตรกรต้องคิดริเริ่มประยุกต์นำสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์เพื่อ แก้ปัญหาที่มีอยู่โดยต้องบริหารจัดการความรู้ที่เราสะสมมาสิ่งแวดล้อมที่เรามีอยู่ความพยายามของ เราพัฒนาสิ่งต่างๆให้ได้ผลผลิตให้ได้วิธีการในการเอาชนะสภาพที่เราเป็นอยู่ให้ได้ผลผลิตนำไปสู่ รายได้ของตัวเราและที่ดินในบริเวณนี้จะไม่ใช้สารเคมีเราจะเป็เกษตรกรอินทรีย์ในที่ดินนี้เราจะเป็ แหล่งเรียนรู้อยู่ 4 เรื่อง คือ 1.เรื่องหญ้าแฝก 2.เรื่องเกษตรกรอินทรีย์ 3.เรื่องวนเกษตร 4.เกษตร ทฤษฎีใหม่

เราต้องรู้จักสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของเรา ต้องมีความรู้ หาความรู้ในสิ่งที่เราจะทำ นำ ความรู้ที่เรามี จัดการร่วมกับความมุ่งมั่น โดยการกล้าริเริ่มลองทำสิ่งใหม่ตามจินตนาการของเราว่า น่าจะทำแบบนี้เราก็ลงมือทำแล้วก็นำไปประยุกต์ปรับปรุงจนมันเกิดความสำเร็จ แล้วเราก็นำองค์ ความรู้ที่เกิดขึ้นที่เรานำไปถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจก็จะเกิดประโยชน์ เราต้องการทำให้ทุกคน ที่มาดูงานแล้วเกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการเกษตรของพวกเขา ให้พวกเขาสามารถนำไป ต่อยอดได้ ผมก็จะรู้สึกภูมิใจมาก

3.1 การตัดระบบรากไม้เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน

จำเอกเขียน สร้อยสม ใช้วิธีจะปลูกไม้สี่สุมไว้ล้อมรอบพื้นที่ทั้งหมด เพื่อว่าใบไม้สามารถ ช่วยชะบยามาแมลงไว้ได้ เป็นการป้องกันการฟุ้งกระจายของสารเคมีจากแปลงเกษตร เรียงเป็นแถว เป็นแนวเดียวกันเพื่อสะดวกในการดูแลรักษาเติมน้ำลงในกระบอไม้ไม้ให้เต็มประมาณ 4 สัปดาห์ หน่อจะแตกออกจากตาไม้ไม้และรากจะงอกออกจากปุ่มไม้ได้ตา ในสมัยก่อนมักปลูกไม้รอบบ้านเป็น รั้วกันขโมยกันลม หน่อเมื่ออยู่ใต้ดินเอาทำอาหารได้หรือเก็บขายได้ เนื้อไม้หนาแข็งแรง ใช้สร้าง บ้านในชนบทได้ทนทานทำเครื่องจักสาน เครื่องใช้ในการประมง ใช้ในการทำนังร้านก่อสร้างส่วน โคนนิยมใช้ทำไม้คานหาบหามและใช้ทำกระดาศให้เนื้อเยื่อสูง

3.2 การทำเกษตรผสมผสาน

การปลูกพืชแบบผสมผสานนั้นเป็นการลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลมฟ้าอากาศจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปีซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น เกษตรกรที่มีกิจกรรมการเกษตรเพียงอย่างเดียวและมีการผลิตเป็นจำนวนมากผลผลิตที่ได้เมื่อออกสู่ตลาดพร้อมกันเมื่อมีปริมาณเกินความต้องการย่อมทำให้ราคาของผลผลิตต่ำลง การแปรเปลี่ยนพื้นที่นาหรือไร่บางส่วนมาดำเนินการระบบเกษตรผสมผสานจะสามารถช่วยลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิตในตลาดลงได้ เนื่องจากเกษตรกรสามารถจะเลือกชนิดพืชปลูกและเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และยังก่อประโยชน์ในด้านทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

กิจกรรมต่างๆในระดับไร่นาเป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นาไม่ให้เสื่อมสลายหรือถูกใช้ให้หมดไปอย่างรวดเร็วทั้งนี้เนื่องจากระบบเกษตรผสมผสานจะมีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันช่วยทำให้เกิดการหมุนเวียนของกิจกรรมต่างๆในแปลงของเกษตรกรนอกจากนี้ในการดำเนินกิจกรรมระบบเกษตรผสมผสานยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย เพราะมีการปลูกพืชที่มีความหลากหลายผสมผสานกันและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

3.3 ทำวนเกษตรแบบลุงเขียน

จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวถึง วนเกษตรเป็นการปลูกพืชหลายชนิดซึ่งจะเกื้อกูลกันเหมือนต้นไม้ในป่าธรรมชาติเมื่อพืชเริ่มโตขึ้นแมลงบางชนิดก็มาอาศัยมีสัตว์มีปีกมาเก็บลูกไม้มากินแมลงที่เกิดตามธรรมชาติเป็นการสร้างความสมดุลทางระบบนิเวศน์ชีวิตของผู้ปลูกก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนี้ความสมดุลทางอารมณ์จะบังเกิดขึ้นถ้าเราเริ่มไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้นจิตใจจะอ่อนโยนมีความเห็นใจมีเมตตาธรรมเริ่มมองเห็นว่ามนุษย์น่าจะมีความเห็นใจซึ่งกันและกันลดการเบียดเบียนแก่งแย่งหันมาช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้คือ “มิติทางสังคม” ของวนเกษตร

การทำวนเกษตรก็เหมือนกับการปฏิบัติธรรมเมื่อเราเข้าไปถึงระดับหนึ่งของการทำวนเกษตรก็เท่ากับเราได้ปฏิบัติธรรมและเห็นผลของการปฏิบัตินั้น จำเอกเขียนให้ข้อคิดว่า“เราต้องคิดในส่วนของเราว่าทำอะไรตัวเราจึงจะอยู่ได้เรากล้าพอที่จะหยุดวิ่งตามกิเลสไหมถ้าคิดว่ากล้าหยุดและทำในสิ่งที่คิดว่าอยู่ได้ชีวิตน่าจะมีคามมั่นคงกว่าเราพิสูจน์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องรอให้ชาวบ้านทั้งหมดพร้อมที่จะทดลองพิสูจน์หากการทดลองของเราสามารถทำให้เราอยู่ได้จริงก็จะเป็นเครื่องชักจูงให้คนอื่นหันมาสู่เส้นทางที่เชื่อว่าพึ่งตนเองได้”และยังกล่าวเสริมอีกว่าหากมีเกษตรกรหันมาดำเนินการแบบวนเกษตรหรือแบบอื่นๆที่คล้ายกันก็นับว่าน่าพอใจการพึ่งตนเองคือการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อว่าครอบครัวสามารถหาปัจจัย 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารยา

รักษาโรคและที่อยู่อาศัยโดยไม่ต้องไปขอความช่วยเหลือใครการพึ่งตนเองคือการจัดเตรียมสวัสดิการและความมั่นคงให้กับตนเองทั้งในกาลปัจจุบันและในอนาคตโดยไม่ต้องไปเรียกร้องให้ใครมาจัดให้หรือหวังความช่วยเหลือจากใครเราสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในเหตุการณ์ปกติ

การพึ่งตนเองไม่ได้หมายความว่าไม่พึ่งใครเลยไม่ใช่ว่าทุกอย่างต้องทำเองกินเองใช้เองไม่ต้องซื้อไม่ต้องขายนั่นเป็นความเข้าใจที่แคบมากนอกจากนี้การหาปัจจัย 4 อย่างเพียงพอต้องไม่ไปช่วงชิงดูแลรายได้ของคนอื่นในชุมชนมาเป็นของตนการทำเช่นนี้ไม่ใช่การพึ่งตนเองที่แท้เพราะตัวเองดีขึ้นแต่คนอื่นแย่ลง

เรื่องสำคัญที่สุดในวนเกษตรคือการเปลี่ยนวิธีคิดนับเป็นจุดเริ่มต้นเลยทีเดียวคนส่วนใหญ่ยังคิดถึงระบบตลาดคืออยากรวยถ้ายังคิดอย่างนี้ก็ทำวนเกษตรไม่ได้เพราะผลผลิตจากระบบวนเกษตรไม่สอดคล้องกับการผลิตเพื่อขายเนื่องจากพืชบางอย่างให้ผลช้าบางอย่างให้ผลไม่สม่ำเสมอ แต่ถ้าเราเปลี่ยนวิธีคิดเป็นปลูกพืชเพื่อบริโภคเองหรือเพื่อยังชีพในครอบครัวของเราเหลือกินค่อยเอาไปขายก็ย่อมอยู่ในวิสัยที่เราสามารถกำหนดอาหารการกินได้

4. การจัดการความรู้

จำเอกเจียน สร้อยสม เป็นบุคคลที่คอยแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา คิดหาสาเหตุของปัญหาอย่างมุ่งมั่นและแสดงถึงความสุขในการหาความรู้ หาข้อเท็จจริงเพื่อไขปัญหาที่เป็นอยู่ เช่น ที่ดินที่เป็นดินปนทรายมีความแข็งในด้านล่าง ด้านบนเป็นผืนพง มีความเค็มและค่าพีเอชสูง การนำแผลกมาปลูกเพื่อใช้รากของแผลกมาเป็นตัวนำทำให้พื้นดินในบริเวณนี้ ร่วนซุยขึ้นปลูกพืชได้ จึงได้ทดลองกับแผลกหลายชนิดหลายสายพันธุ์ จนทราบว่าแผลกในแต่ละสายพันธุ์ชอบลักษณะพื้นดินที่แตกต่างกัน ดังนั้นการปลูกหญ้าแผลกเพื่อประโยชน์ในการเกษตร ต้องทราบก่อนว่าดินในพื้นที่นั้นๆเป็นอย่างไร ต้องการให้แผลกทำหน้าที่อะไรบ้าง จะได้เลือกสายพันธุ์ให้ถูกกับวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา เป็นการสร้างความรู้ในการปลูกหญ้าแผลกเพื่อช่วยในการทำการเกษตร รวมถึงการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่างๆทั้งบันทึกเป็นราย ลักษณะอักษร ให้สัมภาษณ์กับผู้สนใจ อธิบายตอบข้อซักถามกับผู้มาเยี่ยมชม ที่บ้านของจำเอกเจียน สร้อยสม ยังที่เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ทางการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้สนใจได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ลุงเจียนจึงเป็นผู้จัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมในวงกว้างเป็นอย่างมาก

5. ความคิดสร้างสรรค์

จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวถึง การลองผิดลองถูกอยู่หลายครั้งในทำนาข้าว ได้ริเริ่มแบ่งที่นาบางส่วนขุดบ่อเลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล รวมถึงอยากเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ ก็ประยุกต์ใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาทำเป็นเล้าเป็ดเล้าไก่ โดยในพื้นที่ที่ริเริ่มแบ่งเป็นส่วนๆ เป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ่อเลี้ยงปลา เป็นที่ทำนา ปลูกไม้ผล ปลูกไผ่ ปลูกหญ้าแฝก เพื่อแก้ปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย คือไม่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวอีกต่อไป แต่ใช้พื้นที่ที่มีอยู่สร้างรายได้ให้ทั้งปี ซึ่งก็ตรงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ให้แบ่งที่ดินแบ่งเป็นส่วน ใช้ประโยชน์ในที่ดินให้ได้ประโยชน์สูงสุด ไม่ต้องบริโภคเงินจำเป็นเรากินเราใช้ในสิ่งที่จำเป็น บริโภคในสิ่งที่เรามี รวมถึงการพยายามริเริ่มสิ่งใหม่ตามที่ตนเองคิด จินตนาการจากความรู้และประสบการณ์ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เชื่อมโยงความคิด ความรู้ ลองผิดลองถูกตามความคิดสร้างสรรค์ของคุณลุงเขียนอย่างมุ่งมั่น

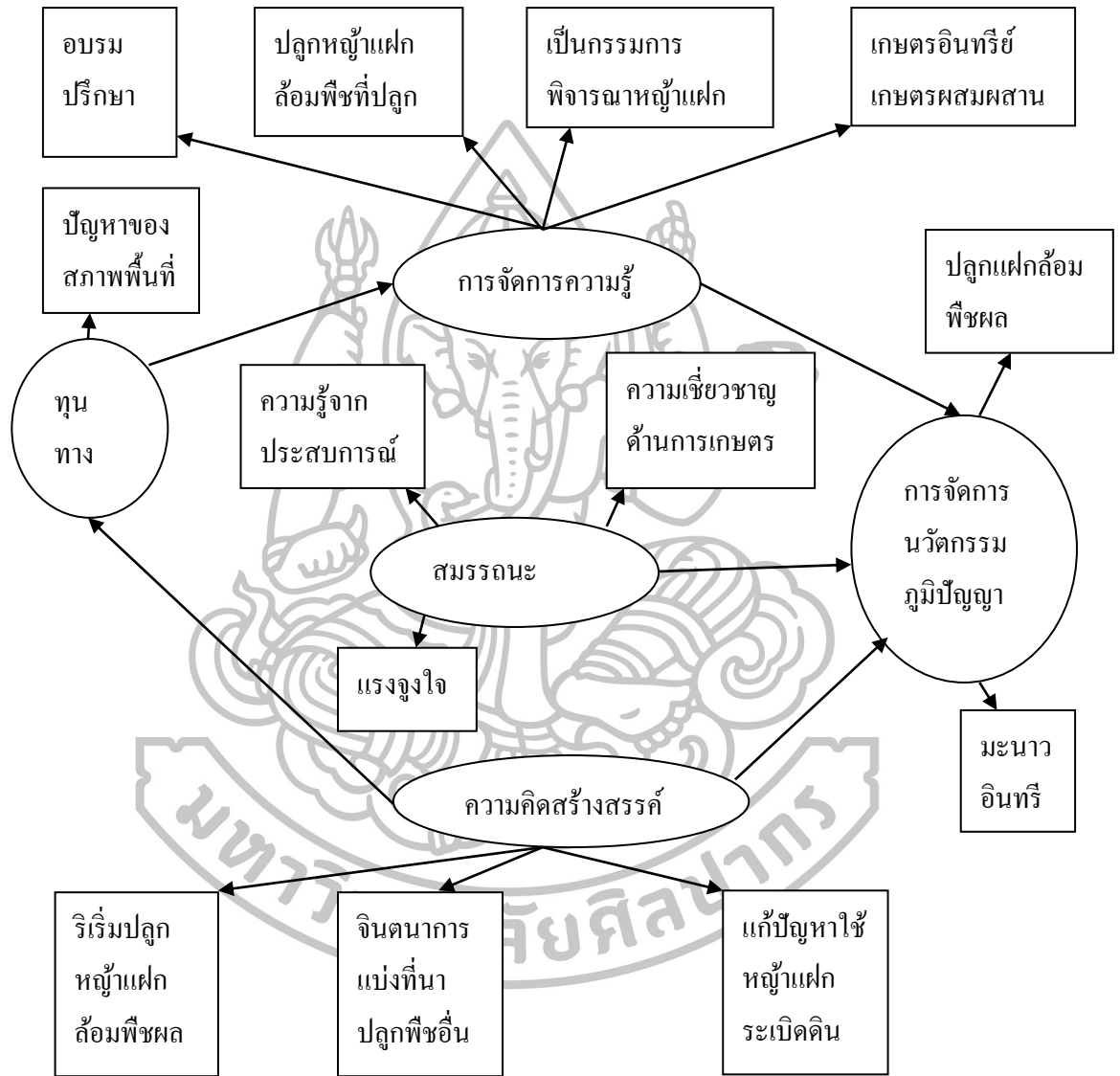
6. ทูทางสังคม

จากสภาพของดินที่เป็นดินปนทรายที่แข็งเป็นดาล และวัฒนธรรมการทำเกษตรของคนในชุมชนแถวนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ จำเอกเขียน สร้อยสม ต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการเอาชนะ และรู้จักใช้สภาพทางกายภาพ แบบที่เป็นอยู่ให้เกิดประโยชน์ให้ได้ โดยใช้หญ้าแฝกปลูกนำก่อน ปลูกพืชอื่นๆ ทำให้ได้ผลผลิตที่ดีจนเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปและหน่วยงานของรัฐ ศูนย์สาธิตการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่บ้านของคุณลุง จึงเป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วมของผู้ที่สนใจ ทั้งของประชาชน คนในชุมชน และผู้สนใจทั่วประเทศ

7. สมรรถนะบุคคล

จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวถึง สมัยเด็กๆ คุณพ่อคุณแม่ก็ทำนา จึงอยู่การกับการเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ การทำการเกษตร คือ สายเลือด จึงมีความเชี่ยวชาญและชำนาญในการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยคุณลุงเขียนมีแรงจูงใจอย่างมุ่งมั่น มั่นใจในความรู้ที่ตนเองพยายามเรียนรู้ตลอดเวลา อาศัยความเชี่ยวชาญของตนเอง สร้างความมั่นคงในอาชีพของตนเอง สร้างรายได้ให้ตนเองจนเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่น่านำมาเป็นแบบอย่าง แก่คนทั่วไปในการใช้ชีวิตด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนประสบผลสำเร็จ

8. สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของจำเอก เขียน สร้อยสม

ภาพที่ 24 สรุปตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของจำเอก เขียน สร้อยสม

ส่วนที่ 1 ผลการเพื่อศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
 ประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 1 การศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ชาวบ้าน

จากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านถึงกระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในท้องถิ่นต่างๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ โดยการทำเกษตรต้องขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ จึงไม่ได้รับผลผลิตเท่าที่ควร ส่งผลให้ความเป็นอยู่ไม่ค่อยดี มีการพึ่งพาเงินทุน และเทคโนโลยีจากภายนอกมากเกินไป รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ครัวเรือนต้องเป็นหนี้ เป็นสิน ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จากปัญหาดังกล่าว ปัจจุบันประชาชนชาวบ้านและเกษตรกรของไทยได้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างท้องถิ่นให้เข้มแข็ง แต่ละชุมชนมีการพึ่งตนเองโดยการส่งเสริมประเพณีและการเรียนรู้จากบทเรียนในอดีต มีการหลอมหลอมทุนทางสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน ทรัพยากรในท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรม ประกอบกับความสามารถของประชาชนชาวบ้าน ทั้งด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจ จนทำให้เกิดกระบวนการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

1.1 สาเหตุ และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน ถึงสาเหตุในการน้อมนำแนวพระราชดำริหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพ พบว่ามีสาเหตุอันเนื่องมาจาก 1. ประชาชนชาวบ้าน และเกษตรกรได้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในอดีต (บทเรียนในอดีต) ที่มุ่งเน้นตามกระแสทุนนิยมสมัยใหม่ พึ่งพาสารเคมีและเทคโนโลยีในการเพาะปลูกมากเกินไปจนเกิดความพอดี ดังนั้นประชาชนชาวบ้านจึงค้นคว้าและแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ด้วยการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เสนอให้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริหลักการเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน โดยการรู้จักการพึ่งตนเอง มีการทดลองทำด้วยตัวเอง ลองผิดลองถูก และศึกษาจากหลักวิชาการ มีการปรับใช้เพื่อให้เกิดวิธีการที่เหมาะสมกับท้องถิ่น จนเกิดเป็นประสบการณ์ 2. ข้อจำกัดของสภาพที่ดินในการทำมาหากิน จึงค้นคว้าวิธีการและแสวงหาความรู้ในการพึ่งพาและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ 3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาทำการเกษตร สร้างองค์ความรู้ใหม่จัดทำนวัตกรรมการใช้

หลักการวิธีแห่งธรรมชาติและความสะดวก เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนสารเคมี การขุดพื้นที่นา การปลูกหญ้าแฝก การใช้สมุนไพรไล่แมลง เป็นต้น 4. เกิดจากการผลิตการเกษตรที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตหมุนเวียน มีการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบวิถีชีวิตความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

5. สร้างแรงจูงใจให้มีความพยายามและความอดทนในการดำเนินชีวิตและทำการเกษตรที่ต้องรู้จักประหยัด สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

“...เพื่อให้เห็นภาพรวม ผมจะพาย้อนอดีตไปนึกหน้อยก่อนนะ เมื่อสมัยก่อนยุคปี พ.ศ. 2535 ชุมชนที่ทำการเกษตรบริเวณแถวนี้ก็นิยมใช้สารเคมีอย่างรุนแรง ตัวผมเองก็เป็นผู้นำร่วมกลุ่มเกษตรกรแถวนี้ไปซื้อยาฆ่าแมลง ซื้อปุ๋ยเคมี ผลสุดท้ายของการทำการเกษตรแบบนี้ก็มี กำไรขาดทุน กำไรขาดทุน กำไรกำไร ขาดทุนขาดทุน ขาดทุนขาดทุน จนมีแต่ขาดทุนมากกว่ากำไร รู้สึกว่าถ้าอย่างนี้ต่อไปคงไม่เหลืออะไรแน่ เลยหันมาติดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง ทางสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางทีวีติดตามอยู่ตลอดเวลา ติดตามไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ สิ่งที่เราไปพบเห็น คือการลด ละเลิกใช้สารเคมีทำอะไร เราเริ่มเรียนรู้และจับประเด็นแนวทางการทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง บริเวณนี้มีพื้นที่ประมาณ 33 ไร่ เป็นทั้งสวนเงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ แก้วมังกร พริกไทย กล้วยต่างๆ ที่แรกเริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรมานำปลูกใต้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ ห้วข่า โหระพา กระเพรา แล้วก็สังเกตคัดเลือกว่าสมุนไพรมันสามารถอยู่ใต้ต้นไม้ได้อยู่ในร่มเงาไม้ได้ ก็ได้พบว่าพวกกระวาน หน่อแดง เตยหอม พวกสมุนไพรมันต่างที่สามารถอยู่ใต้ร่มเงาไม้ได้ เรียนแบบธรรมชาติ ไปดูงานสวนผลไม้ในโครงการพระราชดำริ ภาคเหนือ ภาคกลางภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคใต้ไปหมดทุกภาค เราได้ความรู้ เราก็นำมาปรับปรุง แล้วก็กลับมาตั้งกลุ่ม ทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ มาตั้งกลุ่มระดมหุ้นสมาชิก ก่อนจะมาตั้งกลุ่มอาสาสมัครมาไปอบรมหาความรู้เกี่ยวกับ โครงการตามแนวพระราชดำริ พอเห็นรูปธรรมจากการดูงาน จากการบรรยายทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และสามารถปฏิบัติได้เองจริง มาตั้งกลุ่ม มาสำเร็จในปี 2540 และในปีนี้อยู่ในช่วงสมัยเศรษฐกิจฟองสบู่ของประเทศไทยแตก เป็นช่วงที่ทุกคนจะเป็นหนี้กันมากที่สุด หลังจากนั้นกลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ้มชูตัวเองกันได้ แล้วกลุ่มพวกเราก็

ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี้คือจากผลของการขับเคลื่อน ประเด็นของเราที่ทำให้เราได้เรียนรู้ จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้ดิน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติ เราพยายามเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ เราพยายามย้อนอดีตของธรรมชาติ โดยการประยุกต์ ชี้นมาใช้ใหม่คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ใช้น้ำจุลินทรีย์ต่างๆ การปลูกสมุนไพรร่วมกับพืช สวนต่างๆ เพื่อช่วยในการป้องกันและขับไล่แมลงโดยธรรมชาติของมันเอง ตรงนี้เป็นจุด ก่อตัวที่ทำให้เราสามารถมีประเด็นในการในการจุดประกายในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“... ในที่สุดผมก็ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับภายนอกมากขึ้น ทั้งฝ่ายชุมชน และฝ่ายหน่วยงานราชการ ในส่วนฝ่ายนโยบายผมก็มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะ ประสพการณ์ที่ผมมีอยู่มันสอดคล้องกับสิ่งที่เขากำลังรณรงค์กันอยู่คือเรื่องเศรษฐกิจ พอเพียงตามแนวพระราชดำริในช่วงเริ่มต้นนั้น ผมก็ไม่ทราบว่าเศรษฐกิจพอเพียง คืออะไรแต่มาชัดเจน เมื่อประมาณปีพ.ศ.2540 ที่ผมได้รับรู้จากพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่บ่อยครั้ง ว่าเศรษฐกิจพอเพียงตามความเข้าใจของผม นั้น ต้องพึ่งตนเอง ที่นี้ผมก็รู้สึกที่ผมทำมาเนิ่นนานเรื่องการพึ่งตนเองเหมือนกัน ไม่คิดที่จะพึ่งหน่วยงาน รัฐบาล นักการเมือง จึงตั้งหน้าตั้งตาในการหาวิธีพึ่งตนเองมา ตลอดเวลา แล้วผมก็พยายามจะพึ่งตนเองมาทีละเรื่อง ทำมาได้เรื่อย ๆ พอมาถึงปัจจุบัน นี้ผมก็เข้าใจว่า ผมพึ่งตนเองได้เกินเศษ 1 ส่วน 4 เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสว่าไม่ต้องทำ 100% ก็ได้แค่ 50% ก็ไม่ต้อง เพียงเศษ 1 ส่วน 4 ก็เอาตัวรอดแล้ว มาปัจจุบันนี้ผมรู้สึกว่ามันเอาตัวรอดแล้วก็พึ่งตนเองได้เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้เป็นตัวอย่าง ของกระแสที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกัน แล้วก็ทำให้คนได้มาศึกษาจากผมมากขึ้น เป็นโอกาสที่ทำให้ผมได้เรียนรู้ต่อเนื่องจากที่เริ่มต้นในการทดลองทำด้วยตัวเอง เราลอง ผิดลองถูกมาแล้วปัจจุบันนี้ผมก็มีโอกาสได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องหลักวิชาการ ทฤษฎีอะไร ต่าง ๆ เพิ่มเติมมากขึ้น...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เป็นคนเกิดที่ร้อยเอ็ดแล้วก็ย้ายมา เพราะว่าทางโน้นมันที่ดินมันคับแคบมัน แห้งแล้งมันดินทราย แล้วก็มีความคิดว่าที่อำเภอ จังหวัดบุรีรัมย์มันเป็นเขตที่ใกล้ ๆ กลุ่ม น้ำมูล เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ป่าใหญ่ คือคนแต่ก่อนนี้แสวงหา คือแสวงหาไม่ได้หา เงินนะ จะหาที่อุดมสมบูรณ์ ถ้าที่ไหนสมบูรณ์แสดงว่าอยู่ได้ แห้งแล้งอยู่ไม่ได้ก็ต้อง

หาที่สมบรูณ์จนมาอยู่ที่นี้อำเภอแคนดง คือเป็นที่ลาดลุ่มเป็นที่ไหลมาของ
 ทรัพยากรธรรมชาติที่มั่นคงตกตะกอนอยู่ ฉะนั้นทุกอย่างที่ใหญ่ ๆ นั้นจะอยู่ที่นี้ จนโตมา
 ครอบครัวใหญ่ละ มีพี่น้องรวมกัน 10 คน ก็เป็นพี่ชาย 2 แล้วก็มาผม แล้วก็พี่สาว 2 แล้วก็
 น้องสาว 2 พ่อแม่ก็ 10 คน ก็อยู่ร่วมกันเพราะแต่ก่อนมันไม่เป็นวิถีชีวิตแบบนี้ พี่เลี้ยง
 น้อง น้องนั่งล้อมวงกินข้าววงใหญ่ น้องตัวเล็ก ๆ ก็ดูแลกกันต่อไปเรื่อย ๆ หน้าฝนตก
 ก็ไปเก็บเห็ด พอถึงสมัยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเรียกว่ายุคปฏิวัติชีวิตตั้งแต่ปี พ.ศ.
 2500 ก็เริ่มเข้าโรงเรียนแล้วก็เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงแล้วมีทางเจ้าหน้าที่ทางเกษตร
 เข้ามาก็แนะนำว่าชาวบ้านควรจะปลูกปอเพราะตอนนี้รัฐส่งเสริมให้ปลูกปอ แถว ๆ นั้น
 มีชกส.มาว่าให้เงินกู้ พอชาวบ้านกู้เงินมาก็ได้ซื้อเลื่อยมาตัดต้นไม้ พอตัดต้นไม้ เลื่อย
 ต้นไม้ลงมันสว่างโล่ง มันเป็นเรื่องแปลกมากเลยเหมือนเราอยู่ในยุคหนึ่งมันมีจิตตอลเข้า
 มาใช้อย่างนี้ ทุกคนมาออกกันเลย โอ้สว่าง โล่งมากเลย ปลูกปอ ผลปรากฏว่ามันก็
 เหมือนกันทุกอย่าง demand supply นะ คนก็ปลูกเยอะขึ้น ราคามันก็ลดลง กิโลละ 3-4
 บาท คนก็ขายพันธุ์ขึ้น สุดท้ายราคาเหลือ 25 สตางค์ 5 ปีผ่านไปล้มตลาด ปอก็นำที่
 ชาวบ้านติดหนี้แล้วคนละ 10,000 ทุกครัวเรือน ชกส.ก็มาใหม่ เอาผู้ใหม่ ๆ กู้ยืมไป กู้ยืม
 เก่ากู้สั้นหลักต่อไปกู้สั้นอื่น ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...วิถีชีวิตของพ่อก็คือการเป็นเกษตรกรแล้วได้มาแต่งงานที่หนุ่ม 5 ทำการเกษตร
 ตั้งแต่อายุ 12 สมัยก่อนพ่อพ่อเสียชีวิตไม่มีใครทำนา การทำเกษตรสมัยก่อนทำกับพ่อ
 กับแม่ได้เรียนรู้การทำไร่ ทำสวน การปลูกผักทุกอย่าง พ่อทำวิถีชีวิตในอดีตที่อยู่กัน
 แบบเรียบง่ายและที่เป้าหมายก็คือ มีเหลือกิน ถ้าเหลือกินก็ขาย วิถีชีวิตของเขา คือ
 ฟังพ่ของตัวเองเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำทั้งไร่นา ปลูกฝ้ายปลูกอะไรที่เอามาทำ
 เครื่องนุ่งห่ม อาหารอยู่ในไร่ในนาหมด คือที่เขาฟังพ่ของตัวเองไม่ได้ก็คือ เรื่องของไม่มี
 เหลืออย่างเดียว ถ้ามีเหลือ ก็ไม่มีอะไรแล้ว ปลูกปลาอาหาร มีหมด คือว่าเราไม่มีทะเล จะ
 มีเหลือกินจะต้องข้ามเขาขุนตาล ไปเอาเกลือที่สถานีรถไฟลำปาง ได้เกลือมาก็อยู่ได้
 หลายเดือน ถ้าถามว่าเอาเงินที่ไหนมา ก็บอกเลยว่าเงิน ไม่ค่อยมีหรอกก็ไปเอาไก่ เอาหมู
 มีเป็ดมีไก่ก็ไปแลก คนสมัยก่อนๆ นี้ฟังพ่ตัวเอง 99.9 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเหลืออย่างเดียว
 ที่ต้องฟังพ่ผู้อื่น หลังจากนั้นก็มายุคพัฒนาของประเทศไทย พ.ศ.2504 แผนพัฒนา
 ประเทศไทยฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2504 เห็นฝรั่งเจริญค้าขายอะไรก็ดีไปหมด แต่ไม่สามารถ
 ฟังตนเองได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...พื้นที่ดินแถวนี้เป็นดินปนทรายพื้นดินแข็งเป็นคาล สมัยก่อนทำนาเราก็ได้ผลผลิตกันไม่มาก แล้วผมต้องต่อสู้กับสภาพทางกายภาพ กับสิ่งแวดล้อมเดิมๆผมต้องอดทน สร้างแรงจูงใจให้กับตัวเอง หาความรู้ คิดแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา ในปีนี้ผมก็ลองปลูกแฝกเพื่อลองดูว่าหญ้าแฝกสามารถชะลอน้ำ ด้านกระแสน้ำได้มากน้อยแค่ไหน ความเสียหายมันจะเกิดขึ้นในนาข้าวมากน้อยเพียงใด เมื่อฝนใหญ่มาหรือน้ำหลากมาถ้ามันด้านกระแสน้ำได้ ต้นข้าวมันก็ไม่ล้มความเสียหายก็ไม่เกิด ผมก็เลยทำบ่อน้ำและทางรับน้ำให้มันโค้งๆแล้วปลูกแฝก ผมเป็นคนที่นี่เกิดที่นี่เป็นลูกเกษตรกรคนสมัยก่อนมีความอดทนสูงต้องต่อสู้ ต้องอดทน ถ้าเป็นแบบคนในสมัยนี้หนักไม่เอาเบาไม่สู้ทำการเกษตรไม่ได้หรอก สิ่งแวดล้อมมันสอนเราให้เราต้องอดทน ต้องใช้สมอง เอาชนะธรรมชาติ คนรุ่นพ่อแม่เราสอนเราให้รู้จักการทำเกษตรต้องรู้จักประหยัด ต้องรู้จักพึ่งพาตนเอง...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล

ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ปราชญ์ชาวบ้านได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในเรื่องดังต่อไปนี้ 1. พอประมาณ โดยการประกอบอาชีพและมีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมไม่เกินกำลัง 2. มีเหตุผล ปราชญ์ชาวบ้านได้รวบรวมข้อมูลตามหลักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกและค้นคว้าความรู้ต่างๆในการทำเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และธรรมชาติ 3. ภูมิคุ้มกัน ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการเพาะปลูกและบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงในกลุ่มของตน มีการประเมินกำลังและความสามารถของตนเอง มีการนำองค์ความรู้มาใช้ในการวางแผนการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม คือ ค้นคว้าความรู้ มีความรอบคอบ , ระมัดระวัง, ซื่อสัตย์สุจริต, ขยันอดทน) เช่น การเปลี่ยนวิถีเกษตรจากที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมี มาเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานและใช้อินทรีย์วัตถุต่างๆแทนสารเคมีและยาฆ่าแมลง มีการปลูกหญ้าแฝกเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน และมีการพึ่งตนเองมากกว่าการพึ่งจากภายนอก จะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรง

มีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งแนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาเพื่อความมั่นคงและมีความสุขอย่างยั่งยืน

“...ในการใช้ชีวิตในทุกวันนี้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต จะเห็นได้ว่ามีการจัดการพื้นที่ของตนเองอย่างคุ้มค่า พ่อค้าเคื่องมองว่า ถ้ามีความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติ ก็คือความสมบูรณ์ในพื้นที่ แล้วสุดท้ายถูกหลาน แล้วสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ เป้าหมายคือให้คนลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ คนเราจะพูดถึงการพึ่งพาตัวเองลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ เคยใช้ปุ๋ยเคมีก็หันกลับมาใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกแทน ตัวจุลินทรีย์ก็ไปหาในป่ามาผสมในปุ๋ยคอก ขอบอะไรก็ปลูกได้หลากหลายไม่ต้องซื้อ พอเหลือกินก็ขาย มีการทำบัญชีจรรยาบรรณรายจ่ายและจะรู้ว่าปีนี้ผลิตมีต้นทุนอะไร ถ้ามีต้นทุนสูงต้องลด ถ้ารายจ่ายสูงต้องปรับให้ตรงกับความจริงเป็นอีก ถ้าตัวเองทะเลาะทะเลาะมากเกินไปก็ไม่ใช้พอเพียงแล้ว รู้จักประมาณตัวเองเสร็จแล้วต้องรู้จักว่าใช้ชีวิตแบบไหนที่ทำให้เป็นสุข บางครั้งเราบอกว่าคำว่าเศรษฐกิจมันคือเศรษฐกิจต้องมีเงินเยอะๆ มีธุรกิจใหญ่ๆ มีทรัพย์สินเยอะๆ แต่บางครั้งมันก็ไม่ใช้ คำว่าเศรษฐกิจหลายมิติมากถ้าเศรษฐกิจแห่งความสุขก็เป็นเศรษฐกิจได้ การที่จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มต้นจากชุมชน เพราะชุมชนเป็นรากฐานของสังคมและประเทศชาติ ถ้าชุมชนเข้มแข็ง สังคม ประเทศชาติก็จะพัฒนาได้ เพราะชุมชนที่เข้มแข็งจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมและประเทศชาติพัฒนา...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ได้ไปดูงานสวนผลไม้ในโครงการพระราชดำริ ภาคเหนือ ภาคกลางภาคอีสาน ภาคตะวันออก ภาคใต้ไปหมดทุกภาค เราได้ความรู้เราก็นำมาปรับปรุงแล้วก็กลับมาตั้งกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ มาตั้งกลุ่มระดมทุนสมาชิกก่อนจะมาตั้งกลุ่มนำสมาชิกอบรมหาความรู้เกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริพอเห็นรูปธรรมจากการดูงาน จาก การบรรยายทั้งทฤษฎี การปฏิบัติและสามารถปฏิบัติได้เองจริง แล้วก็มาตั้งกลุ่มตั้งประธาน รองประธาน เหนือหมู่กี ฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายรับผิดชอบต่างๆ มาผลิตปุ๋ยอินทรีย์และนำชีวภาพต่างๆ ใช้เอง ทำให้กลุ่มของเราสามารถลดต้นทุนในการทำการเกษตร

ได้จริงทางหน่วยงานของภาครัฐก็เข้ามาให้การสนับสนุน เช่นฝ่ายวิจัยพืชสวน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ผมประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา ผมรวบรวมและใช้ข้อมูล ผมคิดว่าข้อมูลนี้แหละที่จะทำให้เราสามารถจะวิเคราะห์ได้ ข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ และผมทำงานอย่างช้าๆค่อยเป็นค่อยไป ผมฝึกเรื่องการวิเคราะห์ หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัด ฝึกตามหลักวิชาการแล้วมาวิเคราะห์ทุกเรื่องแล้วก็ตัดสินใจด้วยเหตุผล การใช้ข้อมูลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจที่ไม่ค่อยผิดพลาด ผมไม่เคยล้มเหลว เพราะผมทำช้า ๆ คิดเป็นระบบวิเคราะห์แล้วได้ข้อสรุปที่มีเหตุผล การวางแผนนั้นผมถือว่าสำคัญที่สุด ถ้าไปเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงผมว่ามันเป็นภูมิคุ้มกันของผม เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่เราวางแผนแล้วมันจะมีเป้าหมายในทุกเรื่อง เป้าหมายคืออะไร ขั้นตอนที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นเราก็วางแผนเป็นระบบ ๆ วางแผนในการป้องกันไม่ให้มันเกิดปัญหานั้น หรือว่าถ้าเราวางแผนในการป้องกันแล้วเรายังไม่มั่นใจ 100% ที่จะป้องกันได้ เราก็วางแผนในการแก้ปัญหาไว้ด้วย ถ้ามันเกิดปัญหานั้นขึ้นมาจริงเราจะแก้ได้อย่างไร มันก็เป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ผมคิดว่าตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผมก็ยึดการปฏิบัติที่ 2 เงื่อนไขข้างล่าง เงื่อนไขความรู้ที่เขียนว่า รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ผมใช้ทั้ง 3 ประโยคอย่างเข้มข้นในทุกเรื่องทุกขั้นตอน ทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม และสังคม ผมใช้ทุกขั้นตอน ถ้าเรามีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวังก็ไม่มีความเสี่ยงตรงนั้น แล้วคุณธรรมคือความซื่อสัตย์สุจริตขยันอดทนสติปัญญา แบ่งปันเพราะฉะนั้นเวลาเราทำการฝึกทำการอบรมต่าง ๆ เราก็ยึดทั้ง 5 เรื่องนี้ คือความพอประมาณ การมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน คุณธรรม ความรู้ นั้น ก็ครอบคลุมหมดในทุกเรื่อง นั่นคือความเข้าใจคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงของผม...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ระเบิดภายในคือระเบิดอย่างไรก็ได้ให้คนรู้จักตัวตนของตัวเองรู้จักกำลังตัวเอง รู้จักกำลังตัวเองคือการรู้จักทุนทรัพย์ตัวเองมีเท่าไร เพราะถ้าตัวเองทะเยอทะยานมากเกินไปก็ไม่ใช้พอเพียงแล้ว รู้จักประมาณตัวเองเสร็จแล้วต้องรู้จักใช้ชีวิตแบบไหนที่ทำให้เป็นสุขไม่ใช่ว่ามากคนมีเงินรวยมากเป็นหมื่นล้านแสนไม่มีความสุขก็มี บางคนเงินน้อยครอบครัวเข้าใจกันและเขาพออยู่พอกินกันและเขาก็มีเงินเยอะมีใช้มีจ่ายตามปกติของเขา เขาก็มีความสุขของเขา มีการใช้สติปัญญานำองค์ความรู้ใช้ การวางแผนใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

รวยได้รวยแบบไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เอาเปรียบสิ่งแวดล้อม และก็ใช้คุณธรรมประกอบ รวยได้คุณ มีสิทธิรวยได้ไม่มีใครปฏิเสธหรอกนะ รู้จักการแบ่งปัน คือตัวเรา โลกเรา ประเทศเรามันต้องช่วยเหลือกันรักษาป่ารักษาดินรักษาน้ำรักษาความเป็นธรรมชาติทั้งหลาย ที่ญาติพี่น้องคนชุมชนเราให้ได้รับความเป็นธรรมเราต้องช่วยเขา เรามีสติปัญญาช่วยเขา เท่าไหร่ก็ช่วยเขาเท่านั้น เราจะทำยังไงให้สังคมที่น่าอยู่สังคมที่เอื้อให้กัน เราให้มาก เท่าไหร่ก็ได้กลับมาเท่านั้น...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เราก็เน้นความยั่งยืนเราก็ได้ผล จากคำริชของในหลวง ที่เคยบอกว่าเราจะสร้างป่า เราต้องมีพีชนำร่องก่อนเพื่อรักษาความชื้นของดิน ไม้ก็ได้ผลเป็นพีชนำร่อง แล้วจึงปลูกพีชอื่นๆตามมา เช่นพีชไม้โตเร็ว พีชคลุมดิน เป็นพีชเบิกน้ำ เช่นกระถินเทพา ก้ามปู ก็ดูจากดินแถวนี้ค่าพีเอช ประมาณ 10.2 ถ้าเราเอาจอบขุดดูดูไม่ลงหลอกครับ แต่ถ้าที่ในนาข้าวนี้ค่า พีเอชประมาณ 8.2 เพราะมีค่าอินทรีย์วัตถุอยู่แล้วแต่มันก็ยังไม่พอเพียงสำหรับทำการเกษตร นอกจากดินแถวนี้มีค่าความเป็นด่างแล้วยังมีค่าความเป็นเกลือเข้ามาด้วย ปลูกแฝกถ้ามีความเค็มเกิน 4ppm มันก็อยู่ไม่ได้เหมือนกันเพราะโคนต้นมันจะเน่า ในหลวงทรงบอกว่าเราต้องปลูกแฝกให้มันสามารถอยู่รอดเองได้ ก่อนแล้วเขาก็จะทำหน้าที่ของเขา เราก็ทดลองดูก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ ถ้าปลูกแฝกให้มันดูแลตัวมันได้แล้วมันก็จะทำหน้าที่ของมัน แล้วเราก็มาเรียนรู้ภายหลังแฝกที่รากมันมีจุลินทรีย์ สามารถดึงไนโตรเจนได้ ทำให้เกิดช่องว่างทำให้อากาศ น้ำสวดแทรกลงไป ในดิน ได้อินทรีย์วัตถุมันก็จะกลับมาในดิน ดินที่เป็นด่างก็เพราะมันขาดอินทรีย์วัตถุ แต่พอรากแฝกมันยังรากลงไปได้เราก็จะได้สิ่งที่ขาดหายกลับมาทั้งหมด...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.3 หลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า มีหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้ เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงหรือปรับแนวคิดจากบทเรียนและประสบการณ์ในอดีต โดยมีการเรียนรู้หลักคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งจากหนังสือ

โทรทัศน์ การศึกษาดูงานจากสถานที่จริง จากนั้นนำมาทดลองและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมพื้นที่การเกษตรของตนเอง ดังต่อไปนี้

ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ มีหลักคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. มีการวิเคราะห์ற்ப်ทเรียน และประสบการณ์การทำงานเกษตรในอดีตเพื่อแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนแนวความคิด โดยกล่าวว่า เมื่อสมัยก่อนยุคปีพุทธศักราช 2535 ชุมชนที่ทำการเกษตรบริเวณแถวนี้ก็นิยมใช้สารเคมีกันอย่างรุนแรง ตัวผมเองก็เป็นผู้นำร่วมกลุ่มเกษตรแถวนี้ไปซื้อยาฆ่าแมลง ซื้อปุ๋ยเคมี ผลสุดท้ายของการทำการเกษตรแบบนี้ก็มี กำไรขาดทุน กำไรขาดทุน กำไรกำไร ขาดทุนขาดทุน ขาดทุนขาดทุน จนมีแต่ขาดทุนมากกว่ากำไร รู้สึกว่าถ้าอย่างนี้ต่อไปคงไม่เหลืออะไรแน่ เลยหันมาคิดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง ทางสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางทีวีติดตามอยู่ตลอดเวลา ติดตามไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ สิ่งที่เราไปพบเห็น คือการลด ละเลิกใช้สารเคมีอย่างไร

2. การเรียนรู้และทดลองปฏิบัติ ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ เล่าว่า ได้เริ่มเรียนรู้ และจับประเด็นแนวทาง การทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง บริเวณนี้มีพื้นที่ประมาณ 33 ไร่ เป็นทั้งสวนเงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ แก้วมังกร พริกไทย กล้วยต่างๆ ที่แรกเริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรมานำมาปลูกได้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ ห้าขา โหระพา กระเพรา แล้วก็สังเกตคัดเลือกว่าสมุนไพรมานำมาปลูกที่ละอย่าง สองอย่าง ในร่มเงาไม่ได้ ก็ได้พบว่าพวกกระวาน หน่อแดง เคยหอม พวกสมุนไพรมานำมาปลูกที่สามารถอยู่ได้ร่มเงาได้

3. สร้างภูมิปัญญาโดยใช้วิธีการเรียนแบบธรรมชาติ โดยไปดูงานสวนผลไม้ในโครงการพระราชดำริ ภาคเหนือ ภาคกลางภาคอีสาน ภาคตะวันออก และภาคใต้ ได้นำความรู้แล้วนำมาปรับปรุง และก็กลับมาตั้งกลุ่ม ทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ

4. มีการรวมกลุ่มชาวบ้าน โดยตั้งกลุ่มระดมหุ้นสมาชิก ก่อนจะมาตั้งกลุ่มอาสาสมัคร มาไปอบรมหาความรู้เกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริ พอเห็นรูปธรรมจากการดูงาน จากการบรรยายทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และสามารถปฏิบัติได้เองจริง มาตั้งกลุ่มตั้งประธานรองประธาน ทรัพย์ญิก ฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายรับผิดชอบต่างมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง น้ำชีวภาพต่างๆ ก็ทำให้กลุ่มของเราสามารถลดต้นทุนในการทำการเกษตรได้จริง ไปถึงทางหน่วยงานของภาครัฐก็เข้ามาให้การสนับสนุน เช่นฝ่ายวิจัยพืชสวน สำนักงานเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เทศบาลต่างๆก็เข้ามา ที่สำคัญที่สุดคือกรมพัฒนาที่ดิน นำดินไปตรวจวิเคราะห์ วิจัยกัน กลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ้มชูตัวเองกันได้

5. การขยายผล ชาวบ้านช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี้คือจากผลของการขับเคลื่อน ทำให้ได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้ดิน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติ พยายามเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ พยายามย้อนอดีตของธรรมชาติ โดยการประยุกต์ขึ้นมาใช้ใหม่คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ใช้น้ำจุลินทรีย์ต่างๆ การปลูกสมุนไพรร่วมกับพืชสวนต่างๆ เพื่อช่วยในการป้องกันและขับไล่แมลงโดยธรรมชาติของมันเอง

6. การทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดก่อตัวที่ทำให้สามารถมีประเด็นในการจุกจุกในการทำงานด้านการรักษาสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นผลไม่ปลอดสาร อาหารปลอดภัย และสมุนไพร ทำให้พวกเรามีรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และมีรายได้ทุกๆเดือน มีรายได้ตลอดไปทั้งปี จากพวกไม้ล้มลุกและสมุนไพร เช่น พวกกล้วย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กระจวาน หน่อแดง เตยหอม รวมทั้งสามารถส่งออกได้ ช่วงแรกเราก็ขายในชุมชนกันเองแต่ตอนนี้เราพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับและสามารถส่งออกได้จนเป็นรายได้หลัก กว่าที่จะเป็นที่ยอมรับเราต้องเข้าหาหน่วยงานราชการ

พ่อคำเคื่อง มีหลักคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สำรวจและศึกษาสภาพพื้นที่ โดยพ่อคำเคื่องได้เล่าว่า ได้มีการค้นหาพื้นที่ที่เหมาะสม มีความสมบูรณ์จนมาอยู่ที่อำเภอแคนดง ก็คือดงตะเคียน ภาษาอังกฤษเรียกว่าต้นแคน ดงแคน พื้นที่นี้มีต้นไม้โตมาก เช่น ต้นยางนา ต้นตะเคียน และพื้นที่เป็นที่ลาดซึ่งเป็นที่ไหลมาของทรัพยากรธรรมชาติที่ตกตะกอนอยู่ ได้รับการสั่งสอนเรื่องป่าจากพ่อแม่ เช่น ถ้ากินมะไฟป่าให้สังเกตดูว่าต้นไหนหวานจากพวกกระรอก อีเห็น กระแต ถ้าสัตว์ไปรุมกินต้นไหนแสดงว่าต้นนั้นอร่อย มันจะหวานมากกว่า

2. การเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เช่น วิธีการจับปลา การเก็บเห็ด พ่อคำเคื่องเล่าว่า มีวันหนึ่งเพื่อนบอกว่า มีคนปลุกพริกที่ศรีสะเกษเอาฟางข้าวคลุม เอาฟางข้าวคลุมมันจะไม่แห้งแล้วก็ไม่ต้องรดน้ำทุกวัน ก็ไปเอาฟางข้าวมาคลุม พอมาคลุมปุ๊บเอาน้ำไปรดเม็ดข้าวที่ติดกับฟางเราก็งอก ๆ เราก็มาถอนออกก็คือเรียกว่าขายรุ้นให้ แล้วทีนี้เราก็ล้มไปแล้วด้วย ตอนนั้นก็มาถึงหน้าฝน ตอนก่อนนั้นมันเป็นหน้าแล้งที่รด พอมาเข้าเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ผมก็ไปเห็นต้นข้าวที่มันงอกเอง งอกเองตามท้องนา เอ๊ะทำไมมันเกิดขึ้นได้ ก็ตอนนั้นเห็นอะไรเราก็จะแบบเหมือนธรรมวิจยในตัวทุกเรื่องเลย ทำไมมันเกิดขึ้นได้ เราก็ไม่ได้ไถ ทีนี้ก็ไปทำนาเกี่ยวข้าว ที่ที่ปลูกที่นาต่ำ เราก็ไปนั่งพักอยู่ตรงที่สูง ๆ เพราะว่าตรงนั้นมันแฉะ รวงข้าวมันก็หย่อนมา รวงข้าวที่มันเกิดขึ้นกับพริก รวงมันใหญ่มากเลยนะ แล้วมันก็ไม่มีน้ำ ไร่ตรงพริกจะมีฟางข้าวคลุม แล้วทีนี้เราก็เห็น

กองฟางที่เราองให้วัวให้ควายกองที่เดิม ๆ ดินจะดี ตรงนั้นที่กองหลาย ๆ ชั้นดินดี มันก็ทำให้นึกถึงข้าวที่มันงอกเองตรงที่กองฟางคือมันจับแพะชนแกะมาเลย

3. คำนี้ถึงการใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดต้นทุน โดยการทำแผงโซลาร์เซลล์เพื่อใช้ในครัวเรือน โดยพ่อค้าเคื่องเล่าว่า แต่ก่อนทำพลังงานแสงอาทิตย์นี้แผงมาก 4-500,000 บาท ชาวบ้านทำไม่ได้ซ่อมไม่ได้ไม่มีอะไหล่ แต่ตอนนี้ทำได้แล้ว

พ่อพัฒน์อธิบายว่า ได้ทดลองทำการเกษตรที่เรียกว่า “เกษตรฝึบ้ำ” คือ คนอื่นเขาปลูกข้าวโพด เขาปลูกอะไรกันเราไม่ปลูก เราจะปลูกพืชผักแบบผสมผสาน ปลูกพริก ปลูกมะเขือ ชาวบ้านบอกว่าคนฝึบ้ำหรือเปล่า ทำอะไรไม่ทำ ทำแบบนี้ได้เงินเป็นหมื่นยังไม่พอกิน แต่พอเราปลูกนี้ได้ปลูกอะไรได้ ชาวบ้านก็เริ่มเห็นมากขึ้น ทีนี้เราก็มีการขยายกลุ่มเรื่องของเกษตรเรื่องการแก้ปัญหาความยากจน จากนั้น พ.ศ. 2530 มีนักพัฒนาเอกชนมาก็เพิ่งรู้จักกัน เราก็ชวนไปสวน ไปเรียนรู้กันที่สวน แล้วก็ไปช่วยเอ็นจีโอขยายกลุ่มเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ เรื่องของการแก้ปัญหาความยากจน เรื่องของหนี้สิน เรื่องข้าวเรื่องอะไรของเขา เราก็สรุปบทเรียนของเราให้เขาฟังเรื่อยๆ เราก็ขยายกลุ่มให้เขามีออมทรัพย์กันและก็ต่อเรื่องผลผลิตข้าวโพดเคมีรวมกลุ่มกันให้ผลิตข้าวโพดแล้วส่งโรงงานกันดีไหมและก็มีกลุ่มมีเครือข่ายก็ทำกันขายให้มีผลผลิตให้กับโรงงานแล้วเอากำไรที่เหลือมาบริหารจัดการเท่านี้เอาเป็นผลกำไรให้กับสมาชิก มีทางเลือกหนึ่งคือการทำเกษตรยั่งยืนเรื่องการเลิกใช้ปุ๋ยเลิกใช้ยามาปลูกแบบเรียบง่าย มีการทำเกษตรแบบยั่งยืน สมัยนั้นพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่พอดีเลย เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ พระเจ้าอยู่หัวฯ ท่านว่าพอเพียงถ้าเรารู้จักพอประมาณพอเพียงคนก็จะเกิดความสุขจะเกิดการแบ่งปันจะเกิดการให้มากกว่าการรับจะเป็นอย่างนี้ คือถ้าทุกคนรู้จักคำว่าพอเพียงพอประมาณสมมุติว่าเรามีฐานเราต้องมาพูดถึงทุนก่อนทุนอะไรหนึ่งคือทุนแห่งความรู้ สองทุนที่ดิน สามทุนที่อยู่อาศัย สี่ทุนเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพเรื่องอาหารการกิน ถ้าเรามีทุนถ้าเป็นเกษตรกรต้องมาพูดถึงทุนโดยมาก ถ้าเราเข้าใจทุนและเราเข้าใจว่าคือชีวิตคนเราต้องการอะไร พ่อก็เลยคิดถึงคำว่า “พอเพียง” พ่อก็เลยตั้งปณิธานกับตัวเองว่า “เมื่อก่อนเรายากจนเราหาเช่ากินค่า ข้าวจะกินก็ไม่มี ก็ขอให้พ่อมีนาและมีข้าวให้พอกิน และขอให้พ่อมีที่ดินทำกินมีอาหารให้กินทั้งปี มีความมั่นคงทางอาหาร มีบ้านที่ให้อยู่ พ่อพอใจที่สุดละคือที่พอเพียงของพอนะพ่อทำได้สำเร็จ”

พ่อพัฒน์เล่าว่า การเกษตรแบบยั่งยืนจริงๆ เป้าหมายคือให้คนลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ โดยคนเราจะพูดถึงการพึ่งพาตัวเองลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ซึ่งเดิมเคยทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยเคมีก็หันกลับมาใช้ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกแทน ส่วนเรื่องตัวจุลินทรีย์ก็ไปหาในป่ามาผสมในปุ๋ยคอก

เศรษฐกิจพอเพียงพูดถึงความมั่นคงทางอาหาร หนึ่งตอบเรื่องความมั่นคงที่ดิน ที่ดินหมายถึง ดินเราไม่ใช่ปุ๋ยเคมีไม่ใช่สารเคมีทำลายดิน ดินดีปลูกอะไรก็ได้ นั่นหมายถึง คุณมีความมั่นคงทางอาหารดินดีแล้วจะมีความมั่นคงที่ดีมีความมั่นคงทางอาหาร ชอบอะไรก็ปลูกได้หลากหลายไม่ต้องซื้อ พอเหลือกินก็ขาย ขายเป็นเรื่องตอบเรื่องเศรษฐกิจได้และตอบเรื่องสิ่งแวดล้อมได้ว่า การเกษตร ยั่งยืนต้องสร้างความหลากหลาย ถ้าเป็นที่สูงก็จะปลูกไร่ยืนต้นสองสามระดับก็ได้ ถ้าเป็นที่ลุ่มปลูก ผักผลไม้ทั้งหลายไว้กิน นั่นหมายความว่าตอบเรื่องความมั่นคงเรื่องที่ดินตอบเรื่องของอาหารคือ เหลือพอก็เอาไปขายตอบเรื่องเศรษฐกิจ ไปตอบเรื่องสิ่งแวดล้อมคือไม่ใช่สารเคมี ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี สร้างความหลากหลายของธัญพืชทั้งหลายไม่ว่าไม่ยืนต้นหรือธัญพืชทั้งหลาย มันตอบได้ทุกเรื่อง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ เอาไปปรับใช้กับชีวิต ทำบัญชีรายรับรายจ่ายและจะรู้ว่าปีนี้ผลิตมีต้นทุนอะไร ถ้ามีต้นทุนสูงต้องลด ถ้ารายจ่ายสูงต้องปรับให้ตรงกับความเป็นอีก ความเป็นมากจำเป็นน้อยไม่จำเป็นเท่าไรหรืออันไหนที่อ่อนได้ก็ไปอันไหนที่ไม่ซื้อได้ก็ไม่ต้องจ่ายก็เลย ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยทำอะไรให้เศรษฐกิจพอเพียงจากการใช้สติปัญญาการใช้ชีวิตการบริหารครอบครัวเรื่องเงินๆทองๆ ต้องหาความรู้ หาประสบการณ์ให้มากๆ การศึกษาหา ความรู้ต้องวิเคราะห์ให้เป็นด้วย เราต้องวิเคราะห์ด้วยว่าแต่ละยุคมันจะต่างกัน เพราะองค์ความรู้ อดีตกับปัจจุบันมันต่างกัน พอพัฒนาได้มองเรื่องของเกษตร โดยกล่าวว่า “คนทำเกษตรไม่รวย แต่มันยั่งยืน” เพราะว่าเป็นเจ้าของเพราะว่าเรามีข้าวกินทั้งปีมีพืชมีผักไว้กิน องค์ความรู้ของเกษตร จะพึ่งพาตัวเองได้มาก พอพัฒนามีหลักคิดที่ว่าถ้าพึ่งพาปัจจัยภายในได้เท่าไรก็คือความยั่งยืนมาก เท่านั้น ถ้าพึ่งปัจจัยภายนอกมาเท่าไรนั่นก็คือตัวปัญหา

ลุงประยงค์เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงหลักคิดต้องเป็นแบบการพึ่งตนเอง โดยใช้ระบบ เกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป ในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้จะมีการเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตร แบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) จึงก่อให้เกิดผลดีและ ประโยชน์ คือ

1. การพึ่งตนเอง ลุงประยงค์ได้อธิบายว่า นอกจากพึ่งตนเองแล้วเรายังต้องปรับตัวนะ ที่เราทำยางแผ่นอยู่ตอนนี้ก็ต้องเตรียมตัวในการที่จะก้าวข้าม ขายได้แต่เอเชียวางเดียวนะ ขายจีน ขายญี่ปุ่น ขายเกาหลีเท่านั้นแหละ เพราะพวกนี้ยังเป็นเครื่องจักรสมัยเก่าอยู่ที่เอชยางแผ่นไปเข้าแล้ว มันจะไปกระบวนการผลิต แต่ทางยุโรปทางอเมริกาเครื่องจักรของเขาเป็นเครื่องจักรชนิดใหม่ ต้องเอาไปถึงป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วเครื่องคอมพิวเตอร์จะคำนวณออกมาให้ว่าถ้า คุณภาพมาตรฐานตรงนี้จะต้องมีสิ่งใดเพิ่มอะไรเท่าไร เพราะพวกนี้มันไม่ได้ใช้แต่อย่างธรรมชาติ

อย่างเดียวเวลาเอาไปทำเป็นผลิตภัณฑ์ ต้องมีข้างสังเคราะห์เข้าไป มันต้องมีเคมีอย่างนั้นอย่างนี้ เข้าไป ตอนนี้เราเตรียมการจากที่มีโรงงาน ทำยางแผ่นรมควันอยู่ ต้องปรับโรงงานตรงนี้ให้มันเป็นยางอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกยางครอมเบาคืออย่างที่เอายางแผ่นตรงนี้ไปบดผสมคาร์บอนแล้วก็ออกมาเป็นยางพร้อมที่จะไปขึ้นรูปได้ มีข้อมูลมีมาตรฐานในตัวของมันอยู่ แล้วก็ยังเป็นความต้องการของตลาดทั้งในเอเชียทั้งยุโรป คิดว่าถ้าเราไปช่วยกันในการศึกษา การวิเคราะห์หาช่องทาง อย่างน้อยที่สุดผมก็ได้เอามาบอกญาติพี่น้องบอกลูกหลานบอกชาวบ้านว่าต่อไปนี้เราควรจะต้องปรับตัวอย่างไรเพื่อความอยู่รอด

2. การทำอาชีพเสริม ไม่ได้ทำเฉพาะคนเดียวก็ชักชวนชาวบ้านด้วยว่าต้องมีอาชีพเสริม ที่นี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เขาก็บอกว่าเขามีประสบการณ์ มีความรู้ความชำนาญความเข้าใจเรื่องอย่างอย่าง เดียว ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นมาศูนย์หนึ่ง แล้วก็มีการจัดระบบอะไรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจะ ใช้เป็นการเรียนรู้ของชาวบ้านได้ เพราะมีการสำรวจเอาผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็น ประสบการณ์ของชาวบ้านในพื้นที่ไว้กลุ่มหนึ่ง

3. ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้า อากาศ จากปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปี ซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้ง ช่วง น้ำท่วมฉับพลัน เป็นต้น จึงเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรกรที่มีกิจกรรม การเกษตรเพียงอย่างเดียว

4. ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต ในการดำเนินระบบการเกษตรที่มี เพียงกิจกรรมเดียว ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้เมื่อออกสู่ตลาดพร้อมกัน ไม่ว่าจะ เป็น ข้าว พืชไร่ ไม้ผล หรือพืชผัก เมื่อมีปริมาณ เกินความต้องการของตลาดย่อมทำให้ราคาของผลผลิต ต่ำลง การแปรเปลี่ยนพื้นที่นาหรือไร่บางส่วนมาดำเนินการ ระบบเกษตรผสมผสานจะสามารถช่วย ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิตในตลาดลงได้ เนื่องจากเกษตรกร สามารถจะเลือก ชนิดพืชปลูกและเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี

5. ลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืช หรือพืชไร่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรจะมี ความเสี่ยงอย่างมากเมื่อเกิดการระบาดของศัตรูพืชขึ้น

6. ช่วยเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ตลอดปี การดำเนินระบบเกษตรผสมผสานซึ่งมี กิจกรรมหลายกิจกรรม ในพื้นที่เดียวกัน จะก่อประโยชน์ในด้านทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและ มีรายได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะเป็นรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายได้ประจำฤดูกาล

7. ช่วยก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) การดำเนินระบบ เกษตรผสมผสาน ซึ่งจะมีกิจกรรมหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน พบว่าทำให้เกิดความหลากหลายทาง ชีวพันธุ์ (Species Diversity) เกิดขึ้นในพื้นที่

8. ช่วยกระจายการใช้แรงงาน ทำให้มีงานทำตลอดปี เป็นการลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคการ เกษตร และในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศขณะนี้ ทำให้เกิดปัญหาค้นว่างงานจำนวนมาก ระบบเกษตรผสมผสานจะรองรับแรงงานเหล่านี้ได้

9. ช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่

10. ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในการดำเนินระบบเกษตรผสมผสานที่มีหลายกิจกรรมช่วยทำให้เกษตรกรสามารถมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวครบ ทุกหมู่

11. ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมในระบบเกษตรผสมผสานช่วยทำให้มีการ กระจายการใช้แรงงานทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี

จำเอกเขียน สร้อยสม ได้อธิบายหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังต่อไปนี้

1. มีการยอมรับความคิดเห็นและค้นคว้าความรู้เพื่อพัฒนาพื้นที่ทำมาหากิน โดยเริ่มจากเข้าไปอบรมที่ศูนย์ช่วยเหลือในโครงการของในหลวง ได้ตั้งคำถามกับกรมพัฒนาที่ดินไว้ว่า “ที่นาของผมปลูกอะไรก็ตายหมด?” เจ้าหน้าที่ก็แนะนำให้ปลูกแฝกดูว่าน่าจะช่วยให้ได้ แต่เจ้าหน้าที่เขาไม่รู้สภาพดินแถวนี้ “เขาไม่บอกวิธีการปลูกเราเอาปลูกมันก็ตาย” เราต้องมาพัฒนาแนะนำวิธีการปลูกแฝก มีการพูดบอกต่อกันว่าแฝกปลูกง่ายเอาไปวางบนดินก็ขึ้นแล้ว แต่พื้นที่ดินแถวนี้ (จังหวัดเพชรบุรี) มันไม่ใช่ที่ดินสมบูรณ์ สิ่งที่เราเรียนรู้มาใช้ไม่ได้กับดินแถวนี้ ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ในการการเรียนรู้วิธีปลูกแฝกให้รอดในพื้นที่ดินแถวนี้ในสภาพดินที่มีความเป็นด่าง และมีความเค็ม

ภาพที่ 25 แสดงภาพการใช้ที่ดินและการปลูกหญ้าแฝกของจำเอกเขียน สร้อยสม

2. มีความพยายามในการลองผิด ลองถูก จนค้นพบนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจำเอนเขียนได้อธิบายว่า “ที่ดินบริเวณแอดนี้ตอนแรกเราก้ซุดหลุมทีแรกเราก้ไม่คิดว่าจะซุดหน้าฝนเรากลัวว่าจะติดทำงานยาก เราก้เลยไปซุดกันหน้าแล้งพอซุดหน้าแล้งดินก้แข็งอีกซุดยากอีกซุดไม่ลงวันหนึ่งผมซุดได้ประมาณแค่ 4 เมตร กว้าง 10 เซนติเมตร ลึก10 เซนติเมตร แล้วเราก้เอาแฝกลงปลูกใช้ดินเก่ากลับตามด้วยการรดน้ำ พอน้ำแห้งดินก้กลับมาแข็งอีก พอดินมันแข็งเรารดน้ำเท่าไร มันก้ไม่ซึมลงไปแล้ว ในไม่ช้าแฝกก็ตาย หลังจากนั้นก้ยังไม่หมดความพยายามหาวิธีใหม่ที่ว่านี้มันจะปลูกแฝกรอดไหม ก็ซุดมันที่เดิมนี้แหละ เราก้ไปขอแฝกมาใหม่จากที่ห้วยทราย ที่นี้ปลูกกันทั้งตุงด้วยเลยเรากคิดว่ามันรอดแน่แหละเพราะในตุงมันมีอาหารเลี้ยงอยู่แล้วทำเหมือนเดิมเอาดินเก่ากลับอีกพอเรารดน้ำดินแห้งจับตัวกันแน่นอีก น้ำไหลซึมลงด้านล่างไม่ได้อีก แฝกก็ตายอีก เราก้ยังไม่หมดความพยายามเราก้ทำเหมือนเดิมอีกแต่ตอนจะกลับดินเราเอาดินเดิมนั้นมาผสมปุ๋ยชนิดต่างๆกับอินทรียวตลู่อื่นๆอีก แล้วเราก้กลับดินหลังจากนั้นเรารดน้ำ น้ำก้ซึมลงไปได้ตลอดแฝกก็รอด เท่านั้นยังไม่พอ เราก้ศึกษาอีกว่าแฝกมันชอบแดด เพราะฉะนั้นมันมีพีชอะไรมาปกคลุมแฝกไม่ได้แฝกก็ตายอีก แฝกมันออกดอกมันก้ตายอีกเราก้ต้องคอยดูแลไม่ให้มันออกดอกอีก โดยการตัดใบของมันไม่ให้มันออกดอกแฝกก็รอด”

ภาพที่ 26 แสดงภาพพื้นที่การปลูกหญ้าแฝกกับไม้ผลชนิดต่างๆ ตามวิถีเกษตรอินทรีย์

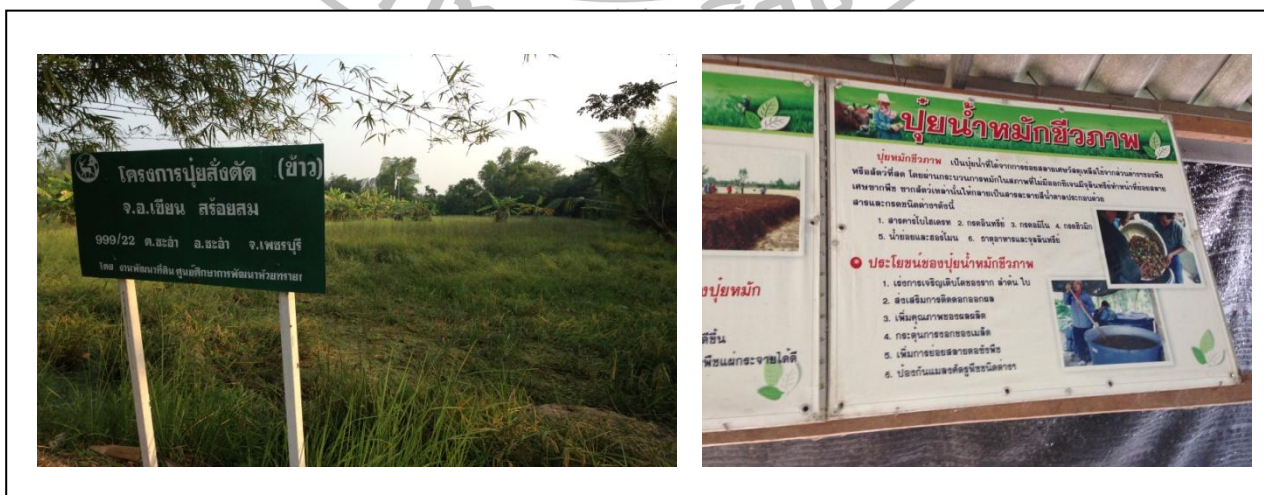
3. มีการประยุกต์พัฒนาความรู้ต่อยอด จำเอนเขียนได้อธิบายว่า “ตอนนี้เราก้เริ่มให้แบล็คโฮล มาจัดแปลงในนาเราใหม่ซุดพื้นดินบริเวณที่ยังไม่ปลูกแฝก แบล็คโฮลเองก็ซุดไม่ค่อยลง แต่ถ้าบริเวณไหนปลูกแฝกแล้วแบล็คโฮลซุดสบายทำงานได้เร็ว ก้ทำให้รู้ได้ทันทีเลยว่าอันนี้คือสิ่งที่เราก้ได้จากแฝก เราก้เลยพัฒนาต่อเนื่องด้วยโดยเราเลยปลูกแฝกทั้ง 20ไร่เลย ปลูกแฝก20 ไร่

มันไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ความอดทนสูง ผมตั้งตั้งแต่ 4 มีพื้นที่บริเวณไหนปลูกได้ปลูกกว่าจะกลับบ้านได้ 2 ทุ่มเราปลูกแฝกเพื่อให้แฝกทำหน้าที่ระเบิดดินให้เรา จริงอยู่แฝกกินไม่ได้แต่ทางอ้อมเราได้ประโยชน์จากมันมหาศาลอย่างน้อย

ภาพที่ 27 แสดงการประยุกต์พัฒนาความรู้ต่อยอดทางการเกษตร

4. มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีหน่วยงานของทางราชการหรือผู้สนใจอื่น ๆ มาศึกษาดูงานสะสมเป็นความรู้ เราคิดว่าเราเอาแฝกมาปลูกเป็นวงกลมไว้ล้อมต้นที่เราจะปลูก อย่างพริกมะเขือ เพื่อให้รากของแฝกระเบิดดินให้กับต้นที่เราจะปลูก ก็ได้ผลดีไม่ผลที่เราไม่ปลูก ล้อมรอบก็ให้ผลได้ดี ก็ได้กินพริกกินมะเขือกันทำให้เราอยู่ได้ นี่ก็ตัวอย่างคือเราต้องคิดจินตนาการให้ได้ว่าเราจะใช้แฝกให้เกิดประโยชน์อย่างไร

ภาพที่ 28 แสดงภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีเกษตรอินทรีย์

5. ต้องพัฒนาพื้นที่จากลักษณะทางกายภาพของที่ดินในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์ “ตอนนี้เราเห็นประโยชน์ของแฝกแล้วเราหยุดไม่ได้เราต้องปลูกแฝกอยู่ตลอดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ถึงตอนนี้ผมก็ยังปลูกอยู่ตลอดนะ เพราะเราเห็นคุณค่าของแฝก อย่างเช่นไม้พวกนี้ที่เราเห็นอยู่ว่าทำไมมันถึงยืนต้นตาย ไม้พวกนี้คือไม้เบิกนํ้ามันเป็นไม้พวกตระกูลถั่วรากของมันจะทำหน้าที่ตรึงไนโตรเจนไว้ได้ ใบของมัน ฝักของมันเมื่อมันร่วงลงมาที่พื้นดินมันก็สร้างความพรวนให้กับดินเพราะเป็นระบบธรรมชาติ

ภาพที่ 29 แสดงภาพการพัฒนาพื้นที่จากลักษณะทางกายภาพของที่ดินตามวิถีเกษตรอินทรีย์

6. บริหารจัดการความรู้ที่เราสะสม “ใช้ความพยายามพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ได้ผลผลิตให้ได้วิธีการในการเอาชนะสภาพที่เราเป็นอยู่ให้ได้ผลผลิต นำไปสู่รายได้ของเรา และที่ดินในบริเวณนี้จะไม่ใช้สารเคมี เราจะเป็นเกษตรอินทรีย์ในที่ดินนี้เราจะเป็นแหล่งเรียนรู้อยู่ 5 เรื่อง คือ 1.เรื่องหญ้าแฝก 2.เรื่องเกษตรอินทรีย์ 3.เรื่องวนเกษตร 4.เกษตรทฤษฎีใหม่ 5. เกษตรอินทรีย์ พื้นที่บริเวณนี้รอบๆ เขาจะใช้สารเคมีเราก็จะปลูกไผ่เพื่อป้องกันสารเคมีทางอากาศ ที่มากับลมไผ่แต่ละชนิดก็ทำกินไม่เหมือนกันคือความยาวของรากไผ่แต่ละชนิดจะยาวไม่เท่ากัน แต่เราปลูกไผ่เราก็ต้องบริหารจัดการไผ่ให้ได้ต้องรู้วิธีตัดรากต้องรู้วิธีใช้ประโยชน์จากไผ่แต่ละชนิดนอกจากนั้นเรายังได้ผลผลิตจากหน่อ จากต้นของไผ่”

7. มีสติในการแก้ปัญหา รู้จักการรอคอย (ใจเย็น) โดยรู้จักสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ต้องมีความรู้ หากความรู้ในสิ่งที่เราจะทำ นำความรู้มาจัดการร่วมกับความมุ่งมั่น โดยมีความกล้าริเริ่มลองทำสิ่งใหม่ ตามจินตนาการ ลงมือทำ แล้วก็นำไปประยุกต์ปรับปรุงจนมันเกิด

ความสำเร็จ นำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจก็จะเกิดประโยชน์ ดังคำกล่าวของจำเอนเขียน สร้อยสม ที่บอกว่า “สิ่งที่ผมทำอยู่ทุกวันนี้ผมไม่ต้องมีหน้ามีตา หรือสิ่งของอันใด แต่เราต้องการทำให้ทุกคนที่มาดูงานที่ผม แล้วเกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการเกษตรของพวกเขาให้พวกเขาสามารถนำไปต่อยอดได้ผมก็จะรู้สึกภูมิใจมาก”

ภาพที่ 30 แสดงภาพการการสำรวจสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

1.4 วิธีการปฏิบัติที่ดี หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิต

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการปฏิบัติที่ดี หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน มีดังต่อไปนี้

1. มีการสร้างอุดมการณ์และตั้งปณิธานเพื่อการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปรับแนวคิดที่สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ลดการใช้สารเคมีและเทคโนโลยีสมัยใหม่ สนใจการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และเพิ่มพูนความรู้เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง

2. ผู้นำชุมชนควรมีลักษณะเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น ๆ นำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา

3. การค้นคว้าความรู้เพื่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยผ่านช่องทางแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งทางหนังสือ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และโครงการหลวงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

4. เรียนรู้สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพของที่ดิน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ใช้กระบวนการเรียนรู้พึ่งพาธรรมชาติ เช่น เรียนรู้วิธีตัดราก รู้วิธีใช้ประโยชน์จากไม้แต่ละชนิด ยังได้ผลผลิตจากหน่อของต้นไม้ ต้องระเบิดดินให้ได้ก่อน ต้องปลูกพืชบำรุง คือพืชที่โตเร็วเพื่อปรับสภาพพื้นที่ให้ได้ ก็มีการเริ่มเรียนรู้ให้ได้ว่าปลูกแบบไหนพืชถึงจะรอด ส่วนทางน้ำเราก็ทำบ่อตักน้ำไว้ให้สารเคมีหนักตกตะกอนก่อน รวมทั้งมีการปลูกพืชเพื่อบำบัดน้ำไว้ก่อนที่เราจะนำไปใช้ในพื้นที่ของเรา

5. วิธีการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำองค์ความรู้ต่างๆมาประยุกต์ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิต เช่น การปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรต่างๆมาปลูกได้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ หัวข่า โหระพา กระเพรา แล้วก็สังเกตคัดเลือกว่าสมุนไพรชนิดไหนสามารถอยู่ได้ต้นไม้อยู่ในร่มเงาไม้ได้ ก็ได้พบว่าพวกกระวาน หน่อแดง เตยหอม พวกสมุนไพรต่างๆที่สามารถอยู่ได้ร่มเงาไม้ได้ เลียนแบบธรรมชาติ

6. ใช้หลักการคิดวิเคราะห์ตามระบบธรรมชาติ สร้างเป็นข้อมูลและองค์ความรู้ด้วยวิธีการทดลองปลูกพืชต่างทุกวัน ปลูกทุกอย่างที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต มีการสังเกตสภาพแวดล้อมและดินฟ้าอากาศ ซึ่งใช้วิธีการสังเกตตามแบบองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการวางแผน จัดทำแผนการพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์ข้อมูลและผลลัพธ์โดยการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัด แล้วตัดสินใจด้วยเหตุผล ซึ่งการใช้เหตุผลเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อลดความผิดพลาด

7. สร้างความสมดุลทางธรรมชาติและความสะดวกในวิถีชีวิตเกษตร เพื่อสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง โดยการอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ มีการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด ซึ่งจะเกื้อกูลกัน เปรียบเหมือนต้นไม้ในป่าธรรมชาติ เมื่อพืชเริ่มโตขึ้น แมลงบางชนิดก็มาอาศัย มีสัตว์มีนกกมาเก็บลูกไม้ มากินแมลงที่เกิดตามธรรมชาติเป็นการสร้างความสมดุลทางระบบนิเวศน์ ซึ่งส่งผลต่อชีวิตของผู้ปลูกก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนี้ ความสมดุลทางอารมณ์จะบังเกิดขึ้น ถ้าเราเริ่มไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น จิตใจก็จะอ่อนโยน มีความเห็นใจ มีเมตตาธรรม ลดการเบียดเบียน แก่งแย่ง หันมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

8. มีการลดต้นทุนการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ การคิดค้นสูตรน้ำหมักชีวภาพ การตั้งโรงงานชุมชนเพื่อผลิตแผ่นยาง

9. มีการรวมกลุ่มและการพึ่งตนเอง สร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เครือข่ายการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เครือข่ายผู้ปลูกยางพารา เครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์

10. การตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขยายผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ทางด้านการเกษตร และธรรมชาติ

11. การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การทำยางแผ่นตอนนี้ มีการเตรียมตัวในการที่จะก้าวข้ามไปสู่ตลาดยุโรป โดยการปรับปรุงกระบวนการผลิตโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน

12. การประเมินตัวเองอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องความพอประมาณสำหรับผมที่เหมาะสมที่ไม่เกินกำลัง ไม่ต่ำด้อยเกินไปอะไรพวกนี้ผมก็ประเมินตลอดเวลา แล้วความมีเหตุผลที่ผมใช้ตั้งแต่ผมใช้เรื่องตัวเองจนมาใช้กับส่วนรวมผมใช้ข้อมูล ผมคิดว่าข้อมูลนี้แหละที่จะทำให้เราสามารถจะวิเคราะห์ห่ออะไรต่าง ๆ ได้ ถ้าเราคิดว่าคาดว่าสงสัยว่าหรือเขาว่า มันไม่ใช่ของจริง เพราะฉะนั้นทุกอย่างพอจะทำอะไรผมจะทำข้อมูล

13. ทูตทางสังคม วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมในการทำการเกษตรเพื่อการดำรงชีพมิใช่การค้า มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยชาวบ้านมีความผูกพันรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า เกิดความตระหนักทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล

14. มีการวางแผนและบริหารจัดการที่ดี ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นที่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกับธรรมชาติสามารถพึ่งตนเองได้

“...สิ่งสำคัญของคนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นคนที่รู้จักให้มีจิตอาสา มีความรู้ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น ๆ นำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา ถ้ายึดหลักตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ องค์ในหลวงของเราคือมีความพอเพียงพึ่งตนเองให้ได้ อย่างผมปลูกพืชสวน สมุนไพร ปลูกข้าว เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เราทำที่เราทำได้ ทำให้ดูแลตัวเองได้เลยหันมาติดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ทางสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางทีวีติดตามอยู่ตลอดเวลา คิดตามไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ สิ่งที่เราไปพบเห็น คือการลด ละเลิกใช้สารเคมีทำอย่างไร เราเริ่มเรียนรู้ และจับประเด็นแนวทางการทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง บริเวณนี้มีพื้นที่ประมาณ 33 ไร่ เป็นทั้งสวนเงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ แก้วมังกร พริกไทย กล้วยต่างๆ ที่แรกเริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรต่างๆมาปลูกได้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ หัวข่า

โทรพา กระพา แล้วก็สังเกตคัดเลือกว่าสมุนไพรมันไหนสามารถอยู่ใต้ต้นไม้ได้อยู่ในร่มเงาไม้ได้ ก็ได้พบว่าพวกกระวาน หน่อแดง เตยหอม พวกสมุนไพรมันไหนที่สามารถอยู่ใต้ร่มเงาไม้ได้ เรียนแบบธรรมชาติ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ปลูกทุกวัน ปลูกทุกอย่างที่คิดว่าชีวิตมันจะใช้ แต่หลัก ๆ ก็คือจะคิดแต่ตอนนี้รุ่นลูกก็อาจจะปลูกไม้กระถินณรงค์ไว้ที่บ้าน แต่รุ่นหลานควรจะได้อยู่ไม้ตะเคียนทอง รุ่นหลานควรจะอยู่ไม้พะยุงไม้ชิงชัน เราก็เตรียมไปเรื่อย ๆ คือทำไงก็ได้ถ้าแก๊สขึ้นราคามันเป็นเรื่องของมันไม่ใช่เรื่องของเรา เรามีพื้นที่ถ่าน จะทำเรื่องปัจจัย 4 ให้สมบูรณ์ ในพื้นที่นี้ปลูกพืชทุกอย่างเท่าที่พื้นดินจะเอื้อ มีการใช้ใช้โซล่าเซลล์ ตอนนี้เราพยายามใช้ระบบธรรมชาติ ถ้าธรรมชาติสมบูรณ์ทุกอย่างก็จะสมบูรณ์ เราอยากทำอะไร ๆ คือถ้ามันเกิดเยอะมันก็สมบูรณ์แน่ ๆ ทั้ง... (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... “เกษตรศึบ้ำ” เกษตรศึบ้ำนี่คือ คนอื่นเขาปลูกข้าวโพด เขาปลูกอะไรกันเราไม่ปลูก เราปลูกผสมผสานอย่างนี้ ปลูกพริก ปลูกมะเขือ เขาบอกว่าคนศึบ้ำหรือเปล่า ทำอะไรไม่ทำ ทำแบบนี้ได้เงินเป็นหมื่นยังไม่พอกิน เอ็งไปทำอะไร ขายกะจึก กะจ็อกอะไรพวกนี้ละ เขานินทามาก แต่พอเราปลดหนี้ได้ปลดอะไรได้ คนก็เริ่มเห็นมากขึ้น ทีนี้เราก็มีการขายกลุ่มเรื่องของเกษตรเรื่องการแก้ปัญหาความยากจน ปี พ.ศ. 2530 มีนักพัฒนาเอกชนมา เราก็ไปสวนไปเรียนรู้ที่สวน สมัยนั้นวิทยุไม่มีทีวี ไม่มีแล้วก็ไปช่วยเอ็นจีโอยายกลุ่มเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ เรื่องของการแก้ปัญหาความยากจน เรื่องของหนี้สิน เรื่องข้าวเรื่องอะไรของเขา เราก็สรุปบทเรียนของเราให้เขาฟังเรื่อย ๆ เราก็ขายกลุ่มให้เขามีออมทรัพย์กัน ทีนี้จะทำอะไรให้คนรวมกลุ่มรวมเครือข่ายให้ใช้ผลประโยชน์เป็นตัวดึงคนนะ... (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...นอกจากฟังตนเองแล้วเรายังต้องปรับตัวนะ ที่เราทำอย่างแผ่นอยู่ตอนนี้เราก็ต้องเตรียมตัวในการที่จะก้าวข้ามไปอย่างแผ่น ยางแผ่นนี้เราขายได้แต่เอเซียอย่างเดียว นะ ขายจีน ขายญี่ปุ่น ขายเกาหลีเท่านั้นแหละ เพราะพวกนี้ยังเป็นเครื่องจักรสมัยเก่าอยู่ที่เอชยางแผ่นไปเข้าแล้วมันจะไปกระบวนการผลิต มันจะเข้าไปทำได้ แต่ทางยุโรปทางอเมริกาเครื่องจักรของเขาเป็นเครื่องจักรชนิดใหม่ มันต้องเอาไปถึงป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วเครื่องคอมพิวเตอร์มันจะคำนวณออกมาให้ว่าถ้าคุณภาพ

มาตรฐานตรงนี้นั้นจะต้องมีสิ่งๆที่เติมอะไรเท่าไร เพราะพวกนี้นั้นไม่ได้ใช้แต่อย่าง
 ธรรมชาติอย่างเดียวเวลาเอาไปทำเป็นผลิตภัณฑ์ มันต้องมียางสังเคราะห์เข้าไป มันต้องมี
 เคมีอย่างนั้นอย่างนี้เข้าไป ทีนี้เครื่องมันคำนวณไม่ได้ถ้ามันไม่มีข้อมูล เราจะต้องไป
 เพิ่มเกี่ยวกับเรื่องหลักวิชาการ เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพิ่มเข้าไปเพื่อให้มันมี
 ประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้นแหละ แต่เริ่มต้นมันเริ่มต้นจากประสบการณ์ที่เขามีอยู่แล้ว
 เพียงว่ามาคัดแปลงมาปรับปรุงให้มันทันสมัยเพื่อให้มันเท่าทันสถานการณ์ที่มัน
 เปลี่ยนแปลงได้ คือคำถามนี้มีคนถามอยู่บ่อยว่ามีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำทุกอย่างตามที่
 เขาเห็นอยู่ปัจจุบันนี้ ผมก็บอกว่ามันเป็นความตั้งใจนะไม่ใช่แรงบันดาลใจเพราะอย่าง
 ที่ผมเรียนแล้วผมได้วางแผนไว้ว่าต้องทำตัวเองให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาตัวเอง
 ให้ได้ แล้วผมก็ตั้งใจ สิ่งๆที่กระตุ้นสิ่งที่คล้อยใจให้ผมทำก็คือพระราชดำรัสของ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผมจะติดตามฟังจากทุกวันที่ 4 ธันวาคม แล้วพอพระราชดำรัส
 ออกมาอย่างไรรู้สึกว่าจะคล้อยกับเรื่องที่ผมทำอยู่ทุกเรื่อง แล้วความภูมิใจความมั่นใจ
 ของผมก็จะเกิดขึ้น ทำอย่างเข้มข้นมากขึ้น ศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น คำว่าเศรษฐกิจพอเพียง
 เนี่ยแหละที่ผมคิดว่ามันเป็นจุดกระตุ้นสำคัญ ผมต้องประเมินตัวเองว่าพอประมาณ
 สำหรับผมคืออะไร เพราะมันไม่มีสูตรสำเร็จ ผมเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีสูตร
 สำเร็จแล้วแต่เหมาะสมกับใคร อาชีพอะไร อยู่ในชั้นไหน ระดับไหนเท่านั้นเอง ผมก็
 ประเมินตัวเองตลอดเวลาเลยว่าพอประมาณสำหรับผมที่เหมาะสมที่ไม่เกินกำลัง ไม่ต่ำ
 ต้อยเกินไปอะไรพวกนี้ผมก็ประเมินตลอดเวลา แล้วความมีเหตุผลที่ผมใช้ตั้งแต่ผมใช้
 เรื่องตัวเองจนมาใช้กับส่วนรวมผมใช้ข้อมูล ผมคิดว่าข้อมูลนี้แหละที่จะทำให้เรา
 สามารถจะวิเคราะห์ห้อะไรต่างๆ ได้ ถ้าเราคิดว่าคาดว่าสงสัยว่าหรือเขาว่า มันไม่ใช่ของ
 จริง เพราะฉะนั้นทุกอย่างพอจะทำอะไรผมจะทำข้อมูล แล้วเอาข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์
 ตามหลักวิชาการ ผมฝึกเรื่องทางการวิเคราะห์ หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัดอะไร
 ต่างๆ นี่ผมฝึกตามหลักวิชาการแล้วมาวิเคราะห์ทุกเรื่องแล้วก็ตัดสินใจด้วยเหตุผล
 การใช้ข้อมูลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจที่ไม่ค่อยผิดพลาด การพึ่งตนเองของเกษตรกร
 ชาวสวนยางนี้ผมคิดว่าที่เรา พอเป็นชาวสวนยางแล้วยางมันเป็นพืชเดี่ยว แล้วเราก็ทำ
 พืชเดี่ยว 100% แล้วเราก็เอาชีวิตไปฝากไว้ตรงนั้นไม่เหมาะสมครับ ไม่เหมาะสมแล้ว คำว่า
 ชาวสวนยาง ผมเริ่มทดลองทำให้เขาเห็นว่าผมเป็นชาวสวนยางก็จริง แต่ผมลดพื้นที่
 การปลูกยางลงมา 8 ไร่ ไม่ปลูกยางตรงนี้ โคนยางแล้วปลูกอย่างอื่น ผมปลูกทุกอย่างที่
 เราต้องกินต้องใช้ ในที่ 8 ไร่นี้ ปุ๋ยหมักก็ทำจากเศษสิ่งอะไรที่มันมีเหลืออยู่นั้นแหละ
 เอามูลสัตว์มาที่ไปซื้อจากภายนอกมาเพราะเราไม่ได้เลี้ยงสัตว์ก็ไปซื้อมูลสัตว์เขามา

นอกจากนั้นก็มีจำพวกเศษหญ้าเศษอะไรต่าง ๆ ที่มีอยู่มาผสมเข้า แล้วก็เอา ผมทำน้ำ จุลินทรีย์ ไข่ที่ผลไม้อ่างต่าง ๆ ของเสียต่าง ๆ เนี่ยผมเอามาหมักหมด หมักให้เป็นน้ำหมัก จุลินทรีย์แล้วก็เอามาไปราดลงบนกองปุ๋ยเพื่อการย่อยสลาย แล้วปุ๋ยหมักนี้ผมก็ทำเดือนละ ครั้ง ใน 12 เดือนนี้ ผมก็ทำอย่างน้อย 10 ครั้ง ที่เอาไปใส่ 4 ปีผมใส่แบบปุ๋ยพรมเลยคือการ บำรุงดิน มันทำให้พอ 3-4 ปีนี้หลังจากนั้นเป็นต้นมาผมก็ไม่ได้ทำแล้วปุ๋ยนี้ เพราะ ตรวจสอบแล้วพบว่าดินเรามีความสมบูรณ์เต็มที่ แล้วต่อจากนี้ไปก็เติมแต่จุลินทรีย์ลงไป ก็โอน้ำหมัก...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ที่ดินในบริเวณแถวนี้เมื่อก่อนเขาก็ปลูกข้าว แต่ได้ผลผลิตไม่ดีคือได้ ประมาณ 15 ถัง คนสมัยก่อนเขาเห็นว่าดินแถวนี้มันแข็ง เห็นนาเกลือดินมันเค็มแต่ ดินซุยก็คิดว่าถ้าดินมันเค็มมันคงจะนิ่มซุย ก็เลยเอากเกลือมาโรยเพราะคิดว่าถ้ามันเค็มมัน คงจะนิ่ม นั่นคือความเชื่อของคนสมัยก่อน สมัยก่อนเกลือถึงละหกสลึงแม่ผมก็ให้ไป ซื้อเกลือมาช่วยกันใส่ในนาข้าวเพื่อให้ดินมันซุยแต่นั้นมันซุยเพราะความเค็มแล้วนะ แต่ความเค็มของเกลือเมื่อโดนน้ำจืดได้ความเค็ม มันจะลงด้านล่างเมื่อน้ำจืดระเหยหมด ความเค็มมันก็จะดันขึ้นสู่ชั้นผิวดินตามเดิมนี่คือสิ่งที่คนโบราณเขาไม่ทราบ เมื่อเรารู้อะไร ก็ต้องพัฒนาเองจะทำยังไงให้แก้ไขมันให้ได้ เราก็ต้องใช้พวกอินทรีย์วัตถุ พวกปุ๋ย พืชสด ใช้หญ้าแฝก หรือพืชตระกูลถั่ว ที่มันสามารถดูดความเค็มขึ้นมาได้หรือใช้ ประโยชน์ได้ เช่น พวกมะขามเทศ ผมเห็นตั้งแต่เด็กเขาปลูกมะขามเทศออกผลงาม ในที่ใกล้ๆนาเกลือ เราต้องเข้าใจว่าธรรมชาติมันเหมาะกับอะไร เราต้องสังเกตเราต้อง เรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ได้ เช่น การทำวนเกษตรเป็นการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด ซึ่งจะ เกื้อกูลกันเหมือนต้นไม้ในป่าธรรมชาติ เมื่อพืชเริ่มโตขึ้น แมลงบางชนิดก็มาอาศัย มีสัตว์มีปีกมาเก็บลูกไม้ มากินแมลงที่เกิดตามธรรมชาติเป็นการสร้างความสมดุลทาง ระบบนิเวศน์ ชีวิตของผู้ปลูกก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนี้ ความสมดุลทางอารมณ์จะ บังเกิดขึ้น ถ้าเราเริ่มไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น จิตใจก็จะอ่อนโยน มีความเห็นใจ มี เมตตาธรรม เริ่มมองเห็นว่ามนุษย์น่าจะมีความเห็นใจซึ่งกันและกัน ลดการเบียดเบียน เก่งแย่ง หันมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.5 สมรรถนะที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาฯโดยมีการเชื่อมโยงก่อเกิดนวัตกรรม

ปราชญ์ชาวบ้านมีสมรรถนะที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาฯโดยมีการวิเคราะห์เชื่อมโยงก่อเกิดนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะการเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ มีวิธีการเรียนรู้ย้อนอดีตของธรรมชาติ โดยการประยุกต์ขึ้นมาใช้ใหม่ ซึ่งก็คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ใช้น้ำจุลินทรีย์ต่างๆ มีการปลูกสมุนไพรร่วมกับพืชสวนต่างๆ เพื่อช่วยในการป้องกันและขับไล่แมลงโดยธรรมชาติ ตรงนี้เป็นจุดก่อตัวที่ทำให้มีประเด็นในการจุดประกายการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการรักษาสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นผลไม้ปลอดสาร อาหารปลอดภัย

2. สมรรถนะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยมีนักวิชาการคอยช่วยให้คำแนะนำหลักวิชาการต่างๆ เพื่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่การเกษตรแบบอินทรีย์ เริ่มการทดลองจากพื้นที่ขนาดเล็กและขยายออกไป

3. สมรรถนะการเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ รู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นนำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร คือ มีความพอเพียงพึ่งตนเองให้ได้ เช่น ปลูกพืชสวน สมุนไพร ปลูกข้าว เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เราทำที่เราทำได้ทำให้ดูแลตัวเองได้ สาเหตุที่ปลูกข้าวด้วยเพราะข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย และได้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. สมรรถนะการเป็นผู้ที่ต่อสู้จัดการแก้ปัญหา มีการใช้ประสบการณ์และบทเรียนในอดีตมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้เพื่อสร้างความยั่งยืน และอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

5. สมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีการจัดการความเครียดได้ ในขณะที่ต้องรับผิดชอบงานมาก เช่น ขณะที่เป็นผู้บริหารเกี่ยวกับเรื่องโรงงานยางมันก็จะมีความเครียด และที่โรงแปงขนมจีนที่เอาข้าวคุณภาพต่ำมาแปรรูปเป็นแป้งขนมจีนก็พบปัญหา แต่ก็สามารถผ่านพ้นจนประสบความสำเร็จ

6. สมรรถนะความคิดสร้างสรรค์ คือ มีการพัฒนาความรู้เดิมต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำไปปฏิบัติได้รับการยอมรับจากสาธารณชน เช่น การตัดระบบรากไผ่เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน การปลูกไผ่เป็นแนวกำบังสารเคมีจากพื้นที่อื่น การปลูกพืชที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน

“...ทำให้เราได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้ดิน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติ เราพยายามเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ เราพยายามย้อนอดีตของธรรมชาติ โดยการประยุกต์ขึ้นมาใช้ใหม่คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ใช้น้ำจุลินทรีย์ต่างๆ การปลูกสมุนไพรพร้อมกับพืชสวนต่างๆ เพื่อช่วยในการป้องกันและขับไล่แมลง โดยธรรมชาติของมันเอง ตรงนี้เป็นจุดก่อดาวที่ทำให้เราสามารถมีประเด็นในการในการจุดประกายในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการรักษาสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นผลไม้ปลอดสาร อาหารปลอดภัยและสมุนไพร ทำให้พวกเรามีรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และมีรายได้ทุกๆเดือน มีรายได้ตลอดไปทั้งปี จากพวกไม้ล้มลุกและสมุนไพร เช่น พวกกล้วย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กระจวาน หน่อแดง เตยหอม รวมทั้งสามารถส่งออกได้ ช่วงแรกเราก็ขายในชุมชนกันเองแต่ตอนนี้เราพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับและสามารถส่งออกได้จนเป็นรายได้หลัก ผมไม่ได้ทำอะไรคนเดียวนะ ก็มี ดร.สาตี คอยช่วยให้คำแนะนำที่อยู่ตลอดรวมทั้งหลักวิชาการต่างๆ และหน่วยงานของรัฐช่วยกันทำการวิจัยต่างๆ ตอนที่กลับจากดูงานที่เมืองจีนใหม่ๆผมก็เริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์ เริ่มที่ 3 ไร่ สิ่งสำคัญของคนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นนำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา ถ้ายึดหลักตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์ในหลวงของเราคือมีความพอเพียงพึ่งตนเองให้ได้ อย่างผมปลูกพืชสวน สมุนไพร ปลูกข้าว เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เราทำที่เราทำได้ ทำให้ดูแลตัวเองได้ ที่ปลูกข้าวด้วย เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย กุ้ง หอย ปู ปลา เป็ด ไก่ พืช ผัก ผลไม้เป็นอาหารรองของเราแล้วแต่ใครจะชอบแบบไหนก็ไปหากันเอาเอง ส่วนพืชอาหารหลักของพืชคือ ชากพืชชากัดัวและน้ำ อาหารรองคือก็พวกฮอร์โมนต่างๆ ปุ๋ยหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ ก็แล้วแต่ใครจะไปหากันได้ สิ่งสำคัญคือความรู้ของคน การหาความรู้ การให้มีความรู้ และนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้ได้ประโยชน์ มันอยู่ที่การจัดการ จัดการให้เกิดการยอมรับ อย่างต้นไม้อายุที่เราปลูกถ้าเราเห็นว่าเริ่มเฉา เราต้องรีบรดน้ำให้ปุ๋ย เพิ่มฮอร์โมนอย่างนี้มันเป็นนายเรา แต่ถ้าเราให้น้ำเป็นเวลา หรือสองวันให้น้ำครั้ง ช่วงนี้ลมแรงอากาศร้อน ควรให้น้ำถี่หน่อยอันนี้เป็นกฎปฏิบัติ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...พอเป็นคนจนนะพอต่อสู้นะ ถ้าพ่อยากจนพ่อกงไม่ต่อสู้นะพ่อกทำหมดนะ สมัยก่อนข้าวก็ไม่พอกินดีฝั่งดีต่ออาจารย์คิดดูสมัยก่อนที่ฝรั่งได้สัมปทาน

ไปหมดนะ แต่ก่อนอยู่เขตลำปางโน้นเอาหวานไปซ้อมเพื่อให้เป็นเหลี่ยมนะไปแบกมาข้ามเขาถูกโน้นสองวันสองคืนแบกมาเรื่อย โอยต่อสู้อุต ต่อสู้อุตความยากจนและที่นี้พ่อขอขอบคุณความยากจนเพราะความยากจนทำให้พ่อเป็นคนสู้งานนะ ผู้ทุกรูปแบบใครจ้างไม่ว่าจะแพงหรือถูกเราเอาหมดคือว่าเราได้เรียนรู้เราได้ทำงานถือว่าเป็นประสบการณ์และก็ได้เห็นคนรวยกลับมาจนได้เห็นคนจนกลับมารวย เราพออยู่พอกินจะได้เห็นคนเยอะพ่อเลยดูวิถีชีวิตของคนและลองปรับสภาพตัวเอง คนที่ไปโกงของคนอื่นอะไรคนอื่นก็ล้มจมกันไปหมด มันทำให้เราเห็นภาพที่ดีและเห็นภาพที่ไม่ดี และพ่อแม่ก็เป็นคนสอนที่ดี พ่อแม่นี้บอกห้ามขโมยเค็ดชาคนะอย่าไปเอาเปรียบผู้อื่นแม่สอนเลยอย่าไปเอาเปรียบผู้อื่นนะถ้ามันไม่รู้ไม่เป็นไรถ้ามันรู้มันจะหมดศรัทธาเราเราจะหมดความเชื่อเราเลย และก็จะเจ็บปวดมากพ่อแม่สอนมาอย่าไปเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ได้ถ้าคนอื่นเอาเปรียบเราเราคงไม่พอใจถ้าคนอื่นเอาเปรียบเราราก็คงไม่พอใจ พ่อคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งที่พ่อแม่สอนให้เราเป็นคนที่ยพยายามช่วยผู้อื่นและถ้าเขาอ่อนแอกว่าเราเราต้องไปช่วยเขาอันนี้การปลูกฝังเป็นผลพอสมควร”... (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ผมก็มี ผมคิดว่าอาจจะเฉพาะตัวผมก็ได้นะ ผมตัดความเครียดได้เมื่อตอนที่ผมต้องรับผิดชอบเยอะ ตอนที่ผมต้องเป็นผู้บริหารเกี่ยวกับเรื่องโรงงานมันก็จะมีปัญหาอยู่เยอะเหมือนกัน ที่โรงแป้งขนมจีนที่ผมไปทำเป็นบริษัทขึ้นมาบริษัทหนึ่งบริษัทเครื่องขายผลิตภัณฑ์อาหารจำกัด ที่เราเอาข้าวคุณภาพต่ำมาแปรรูปเป็นแป้งขนมจีนผมก็เป็นผู้บริหาร ผู้เริ่มก่อตั้ง เป็นผู้บริหารอยู่ระยะหนึ่ง ความเครียดมันก็มี แต่ผมก็สามารถจะตัดตรงนั้นได้ พอก็คืออะไรไม่ออกยังคาราคาซังอยู่แต่ตรงนี้นั้นหมดวันมันถึงเวลาอนผมทิ้งได้หมดเลยแล้วผมก็จะนอนสบาย ดิ้นขึ้นมาก็คือคิดใหม่ ผมทำตรงนั้นได้ หลายคนเขาบอกว่านอนหลับได้อย่างไรถ้ามันวุ่นวายอย่างนี้ ผมไม่มีปัญหาเลยครับ “... (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ใช้วิธีจะปลูกไผ่สีสุกไว้ล้อมรอบพื้นที่ทั้งหมด เพื่อว่าใบไผ่สามารถช่วยชะบายน้ำแมลงไว้ได้ เป็นการป้องกันการฟุ้งกระจายของสารเคมีจากแปลงเกษตรใกล้รอบๆเรา การปลูกพืชแบบผสมผสานนั้นเป็นการลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้าอากาศ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปีซึ่งมีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง น้ำท่วมฉับพลัน เป็นต้น ช่วยลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิตในตลาดลงได้ การปลูกพืชที่มี

ความหลากหลายผสมผสานกันและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยเลียนแบบลักษณะป่าธรรมชาติ จะทำให้ความสมดุลของ ระบบนิเวศวิทยาเป็นไปอย่างเหมาะสม เราต้องคิดในส่วนของเราว่าทำ อย่างไรตัวเราจึงจะอยู่ได้ เรากล้าพอที่จะหยุดวิ่งตามกิเลสใหม่ ถ้าคิดว่ากล้าหยุดและทำ ในสิ่งที่คิดว่าอยู่ได้ ชีวิตน่าจะมีความมั่นคงกว่า เราพิสูจน์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องรอให้ชาวบ้านทั้งหมดพร้อมที่จะทดลองพิสูจน์ หากการทดลองของเราสามารถทำให้เราอยู่ได้จริง ก็จะเป็นเครื่องชักจูงให้คนอื่นหันมาสู่เส้นทางที่เชื่อว่าเป็นตนเองได้... (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.6 การแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ

ปราชญ์ชาวบ้านมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ ดังต่อไปนี้

1. มีการศึกษากระบวนการผลิตตามวิถีธรรมชาติ โดยศึกษาดูงานของโครงการตามพระราชดำริต่างๆ และศึกษาดูงานในประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่น ทุกขั้นตอนทั้งการตีการปั่นจนเป็นเมล็ดป๊วย ที่หมู่บ้านมีทำสวนผลไม้การเพาะปลูกของคนจีนใช้แต่ชีวภาพ ถ้าใครใช้ชีวภาพรัฐบาลสนับสนุน มีถึงมีโองให้หมักจุลินทรีย์ มีสำหรัรัฐบาลบรรทุกแบบบรรดส่วนบ้านเราจนมาแจกให้ไว้หมักป๊วยจากมูลสัตว์ต่างๆกับฟาง วางเป็นชั้นๆเอามูลสัตว์วางเอาฟางวางรดด้วยน้ำหมักทำเป็นชั้นๆเรื่อยๆเอาผ้าใบคลุมถึงเวลามันย่อยสลายก็กลายเป็นป๊วย นำใส่ในนาข้าว สวนผลไม้ต่างๆ

2. อ่านหนังสือก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปลูกพืชสวนโดยไม่ใช้สารเคมีแต่จะใช้วิธีชีวภาพ โครงการพระราชดำริของในหลวงของเรา ท่านทรงแนะนำให้ใช้หญ้าแฝกปลูก แรกๆปราชญ์ชาวบ้านก็ไม่เข้าใจว่าจะปลูกหญ้าทำไม ปลูกพืชสวนก็ไม่จะมีจะกินกันอยู่แล้ว แล้วไปปลูกหญ้าจะเอาอะไรกินช่วงแรกในใจก็ยังนึกไม่เห็นด้วย แต่มารู้ตอนหลังว่าการปลูกหญ้าแฝกรอบๆต้นไม้ที่เราปลูกเป็นวงนี้มันให้ประโยชน์มาก

3. สังเกตและศึกษาธรรมชาติ มีการศึกษาค้นให้พบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ได้ โดยการนำสรรพคุณต่างๆของพืชแต่ละชนิดมาหมักรวมกัน เรียกว่าสมุนไพรเจ็ดรส มีการหมักเจ็ดถึง แต่นำมาใช้ หนึ่งถ้วย สองถ้วย สามถ้วย สี่ถ้วย ห้าถ้วยมา หนึ่งลิตรมาผสมน้ำสองร้อยลิตรแล้วพ่นไป ให้เป็นระบบชีวภาพโดยไม่ใช้

สารเคมี ดังนั้นการทำชีวภาพก็ต้องนำหลักวิชาการเข้ามาร่วมแล้วรัฐก็จะเข้ามาสนับสนุน ไม่ใช่คิดว่าความรู้ของตนเองดีจนไม่ยึดตำราเลขก็ไม่ได้ ก็ต้องคอยสังเกตว่าแมลงชนิดไหน ไม่ชอบอะไร ต้องเอาสิ่งใดมาแก้ไข มีการทำงานเป็นทีมและปรึกษานักวิชาการ

4. การปรับเปลี่ยนความคิดเรื่องเกษตรธรรมชาติ จากสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ศึกษาจากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ศึกษาจากตัวอย่าง มีการเชิญฟูกุโอะมาบรรยายเรื่อง เกษตรธรรมชาติ ซึ่งกล่าวว่าไว้ว่า “เกษตรกรรมไม่ใช่การเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวพืชผลแต่เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะเก็บวิญญาณความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น” ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้กับปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตเชื่อว่าการเกษตรเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณมนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น

5. มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และฝึกอบรม โดยใช้วิธีการเชื่อมโยงข้อมูล สามารถศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ได้ทุกพื้นที่ในชุมชน มีการทำเวทีเรื่องการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่สุดในโลก

6. มีการเชิญอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเข้ามาร่วมรักษาป่า ชาวบ้านต้องดูแลรักษา ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จัดทำป่าสาธิตาบลเลยทำพิธีบวชป่าห้าพันล้านต้น หลังจากนั้นก็แบ่งเขตแบ่งแนวแต่ละหมู่บ้าน สันเขาหมู่บ้านรับผิดชอบ

7. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ปราชญ์ชาวบ้านมีความชอบเรื่องการเรียนตามความต้องการ เรียนในสิ่งที่อยากรู้ มีการนำความรู้จากการเรียน โดยนำหลักวิชาการมาทดลองสู่การปฏิบัติ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมอยู่เรื่อยๆ จนเป็นประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต มีเวลาไปช่วยเหลือสังคม ได้รับการยอมรับกว้างขวางไปเรื่อยๆ ในที่สุดได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องเข้าไปสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้น

8. การเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการชักนำชาวบ้านให้มาประกอบอาชีพเสริมด้วยการทำไร่สวนผสม มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาเป็นต้นทุนสร้างรายได้ คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

“...พอไปดูงานที่เมืองจีน เดินทางมาถึงหมู่บ้านที่กวางเจา ที่หมู่บ้านก็ทำสวนผลไม้เหมือนกันมีการปลูกแอปเปิ้ลต่างๆลูกใหญ่มากส่งมาขายเมืองไทย การเพาะปลูกของคนจีนใช้แต่ชีวภาพทั้งนั้น ผมก็ถามว่าอ้าวแล้วที่ผมมาดูงาน โรงผลิตปุ๋ยการผลิตสารเคมี ผลิตฮอร์โมนต่างๆคนจีน เขาไม่ใช่ทำขายอย่างเดียว รัฐบาลไม่สนับสนุน แต่ถ้าใครใช้ชีวภาพรัฐบาลสนับสนุน มีถึงมีโองให้หมักจุลินทรีย์ มีสำห่อรัฐบาลบรรจุทุก

แบบรดส้วมบ้านเราจนมาแจกให้เลย ไว้หมักปุ๋ยจากมูลสัตว์ต่างๆกับฟาง วางเป็นชั้นๆ เอมูลสัตว์วางเอาฟางวางราดด้วยน้ำหมักทำเป็นชั้นๆเรื่อยๆเอาผ้าใบคลุมถึงเวลามันย่อย สลายก็กลายเป็นปุ๋ย นำใส่ในนาข้าว สวนผลไม้ต่าง เขาไม่ใช่สารเคมี แต่ใครจะใช้รัฐ ก็ไม่ว่าอะไรแต่รัฐบาลไม่ส่งเสริม ญาติๆให้ผมไปเก็บกินผมก็บอกว่าลูกใหญ่กว่าที่ เมืองไทยมากเขาใช้สมุนไพรรอบๆต้นที่เขาปลูกเช่น โสม ชา ช่วงนั้นผมก็เกิด ความคิดเลยว่าจะไม่ใช่สารเคมีต่างๆอีกเลย ก็ตกลงคิดนะมาดูงานการผลิตสารเคมี กระบวนการอันทันสมัยของการผลิตสารเคมีแต่ตอนนี้จะหันหลังให้กับการใช้สารเคมี หลังกลับมาจากเมืองจีนผมไปดูงาน ของโครงการตามพระราชดำริต่างๆและผมเป็นคน ชอบอ่านหนังสือก็เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปลูกพืชสวน โดยไม่ใช่สารเคมีแต่จะใช้ วิธีชีวภาพ โครงการพระราชดำริของในหลวงของเรา ท่านทรงแนะนำให้ใช้หญ้าแฝก ปลูกก่อนแรกๆก็ไม่เข้าใจว่าจะปลูกหญ้าทำไม ปลูกพืชสวนก็ไม่มีจะกินกันอยู่แล้ว แล้ว ไปปลูกหญ้าจะเอาอะไรกินช่วงแรกในใจก็ยังไม่เห็นด้วย แต่มารู้ตอนหลังว่าการปลูก หญ้าแฝกรอบๆต้นไม้ที่เราปลูกเป็นวงนี้มันให้ประโยชน์มาก หญ้าแฝกจะเข้าไปเจาะดิน ที่แข็งดินดานให้แตกให้ทะเลาะวนซุย ทำให้น้ำสามารถไหลซึมลงไปได้รวมทั้งเกิดโพรง อากาศ รากของพืชก็สามารถทำหน้าที่ของมัน ได้อย่างสมบูรณ์ พืชก็สามารถ เจริญเติบโต งอกงามได้ดี พออ่านหนังสือเล่มนี้ก็นึกย้อน ไปถึงอดีตจึงเข้าใจว่ามัน เป็นอย่างนี้เอง ก็ไม่น่าเชื่อว่าภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนนี้เก่งมากๆ เขารู้ได้ยังไง ก็เลย มาคุยกับ ดร.สาตี จึงรู้ว่ามันเป็นชีวเคมี เป็นการเพาะเชื้อเพื่อสร้างสมดุล เช่น พด.3 เป็น เชื้อจากธรรมชาติ มันจะสร้างวงของมัน ไม่ให้เชื้อตัวไม่ดีเข้ามาอันตรายต่อพืช และ ผมก็ค้นพบอีกเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการหมักเหย เราจะเอาหอมมาปลูกได้ต้นผลไม้ พืช สวนที่ผมปลูกคงไม่ได้ ผมก็ใช้กระบวนการหมักเหยที่เป็นพืชในกลุ่มเดียวกับหอม เหมือนกัน มันก็สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อตัวที่เป็นอันตรายต่อพืชได้เช่นกัน ต่อมาผมก็เริ่มหมักเป็นน้ำจุลินทรีย์ โดยมีบอระเพ็ดที่มีรสขม อะไรที่มันมีรสขมมัน สามารถฆ่าไวรัสได้ อะไรที่ฝาดมันก็สามารถฆ่าเชื้อราได้ อะไรที่มีรสเผ็ดร้อนก็สามารถ ฆ่าเพรียชนิดต่างๆได้ คือใช้หนามยอกเอาหนามบ่ง ต้นเบือเมาก็เบือแล้วมาก็ใช้ ฆ่าพวกหนอน พวกพญาไร้ใบ สะเดานำมาพ่นฆ่าพวกหนอน ยางของพญาไร้ใบ ใช้ฆ่าหนอนได้ดี ยางของพืชพวกนี้เราไม่สามารถทานได้เมื่อพ่นแล้วต้องทิ้งช่วงเวลา ก่อนเก็บเกี่ยว อีกพวกคือสัตว์ปีกก็แบ่งเป็นสอง สามชนิด เช่นพวกเพรียไฟก็ต้องเอาไฟ มาปราบก็ต้องใช้พืชพวกเผ็ดร้อนมาฆ่า ส่วนพวกยุงก็ใช้พวกตะไคร้หอมมาไล่เพราะ ตะไคร้เป็นพวกหอมระเหยถ้าเข้มข้นก็ฆ่ายุงได้ ถ้าเจือจางก็สามารถไล่ยุงได้ นี่เป็น

ธรรมชาติที่เราต้องศึกษาค้นให้พบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ได้ เรานำสรรพคุณต่างๆของพืชแต่ละชนิดมาหมักรวมกัน เรียกว่าสมุนไพรดังนั้น การทำชีวภาพเราก็ต้องนำหลักวิชาการเข้ามารวมแล้วรัฐก็จะเข้ามาสนับสนุน ไม่ใช่คิดว่าของเราดีจนไม่ยึดตำราเลยก็ได้ เราก็ต้องคอยสังเกตว่าแมลงชนิดไหนไม่ชอบอะไรเราต้องเอาอะไรมาแกมัน ผมไม่ได้ทำอะไรคนเดียวนะ ก็มี ดร.สาตี คอยช่วยให้คำแนะนำดีๆอยู่ตลอดรวมทั้งหลักวิชาการต่างๆ และหน่วยงานของรัฐช่วยกันทำการวิจัยต่างๆ ตอนที่กลับจากดูงานที่เมืองจีนใหม่ๆผมก็เริ่มทำการเกษตรแบบอินทรีย์เริ่มที่ 3 ไร่...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ตอนนั้นมีมาซาโนบุ ฟุโอะกะ เป็นนักเกษตรกรรมของชาติที่ญี่ปุ่น มาที่เมืองไทยมารับรางวัลที่กรมประมงสัมพันธ ษ์ ชอง 11 คนที่ไปเชิญมาก็คือคุณรสนา โตสิตระกูล ไปเชิญมา ฟุโอะกะ เป็นคนที่ทำนาไม่ไถนาไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ฟุโอะกะมาพูดก็ฟังตรงกับเรา เกษตรธรรมชาติ ก็คือ แกพูดออกมามันมีอยู่ในเรานั้นใช่เลยแกพูดถูกหมดที่มันปิ้งคำใหญ่ ๆ แกพูดปุ๊บ แกบอกว่าเกษตรกรรมไม่ใช้การเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวพืชผลแต่เป็นเครื่องมือในการบ่มเพาะเก็บวิญญาณความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น มันโค่นมาก มันอยากตะ โท่นว่าใช่เลย ทุกวันนี้ผมก็ยืนยันผมไม่ได้ทำเกษตรเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณมนุษย์ให้สมบูรณ์ขึ้น มนุษย์สมบูรณ์คือดูแลโลกยังงัยมอบโลกยังงัยให้ลูกหลาน แล้วเมื่อวันนั้นมันใหม่มากที่เรา ยังไม่มีข้อมูลฟังคำนี้มันก็โค่นใจ หลังจากเสร็จปุ๊บเขาก็มาคุยที่นาผม ฟุโอะกะมาดูการทำนาที่ที่ดินของผม แล้วกล่าวว่าประเทศไทยนี้ดีมากทำเกษตรกรรมธรรมชาติ คุณคำคือทำนาไม่ไถไม่ใช้ปุ๋ยไม่ใช้ยาแค่ 3-4 ปีนี้ดินดีกว่าผมทำอยู่ที่ญี่ปุ่น 50 ปี เมืองไทยอากาศร้อนทำให้วัตถุอินทรีย์ย่อยสลายเร็ว แกพูดเป็นตุเป็นตะ ทุกคนก็รู้ ใช่เลย ๆ ก็พาดหัวหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ หลังจากนั้นคนก็มาดูงาน คนนั้นก็มา คนนี้ก็มา เริ่มตกใจ ทำยังไงทำนาผมไม่ได้ทำนา ผมว่าคืออธิบายอย่างที่ผ่านมา ถ้าเรามาดูแลดินดี ๆ ขึ้นทุกอย่างมันก็จะดีขึ้นเอง ไม่ต้องถามว่าข้าวงามไหมแต่ดินงามมันก็ต้องงามอยู่แล้ว คนก็มาถามเทคนิคการหว่านข้าวหว่านยังงัยหว่านวันที่เท่าไร หว่านก็กิโลกรัม ก็หว่านเหมือนหว่านทั่วไปให้มันห่างแค่นี้ก็กิโลกรัมแล้วแต่ เม็ดใหญ่น้ำหนักมันก็จะเยอะหน่อย เม็ดเล็กก็ไม่ต้องมากเพราะเม็ดเล็ก แล้วไปรยฟางก็กิโล ไม่ได้ซั้ง หอบใส่ก็เอาน้ำประมานนี้ คือทุกคนเอาปากกามาเตรียมจดหมด มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกข้าวที่ศูนย์ปราชญ์มี 3 ศูนย์ในบุรีรัมย์ มีของพ่อผาย ของอาจารย์ไพรัช ของผม เราใช้วิธี link กัน เวลามาดูงานจะมา

ดูงานผม ไปดูงานพ่อผาย พ่อผายมาดูงานผม เราพยายามใช้ระบบธรรมชาติ
ถ้าธรรมชาติสมบูรณ์ทุกอย่างก็จะสมบูรณ์ ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...เชิญอาจารย์ของมหาวิทยาลัย เข้ามาร่วมว่าถ้าชาวบ้านมาร่วมรักษาป่ามันดี
อย่างไรเขาก็เห็นด้วยเราทำดีกลัวอะไร เรายุทธาก็เป็นสิ่งที่ดี อาจารย์ก็เริ่มเข้ามาให้
ความรู้ ชาวบ้านต้องดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมนะ จัดผ้าป่าสภาพตำบลเลยทำพิธี
บวชป่าห้าพันล้านต้นอยู่ที่นั่นหลังจากนั้นก็ทำกันแบ่งเขตแบ่งแนวแต่ละหมู่บ้านสันเขา
หมู่บ้านไหนรับผิดชอบก็รับผิดชอบ มีการกันแนวเขตป่าได้ไม่ต้องบุกรุก มีทางเลือก
หนึ่งคือ การทำเกษตรยั่งยืนเรื่องการเลิกใช้ปุ๋ยเลิกใช้ยาฆ่าแมลงแบบเรียบง่าย การทำ
เกษตรแบบยั่งยืน สมัยนั้นพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่พอดี
เลย เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวฯ นี้ นักวิชาการพูดสอง
สามเจี๊วใจกันไปตีความอะไรกันเยอะไปหมดความจริงมันก็คือ พอเพียงพอประมาณมี
เหตุมีผลมีภูมิคุ้มกันอะไรกันหลายๆ เรื่อง จริงๆ พระเจ้าอยู่หัวฯ เคนเกือบจะรอบโลก
หมดแล้วนะ ดูประเทศไทยทุกมุมจะไปหมดไปเห็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่อยู่แบบเรียบง่าย
ท่านว่าพอเพียงถ้าเรารู้จักพอประมาณพอเพียงนะคนก็จะมีความสุขจะเกิดการแบ่งปัน
จะเกิดการให้มากกว่าการรับจะเป็นอย่างนี้ คือถ้าทุกคนรู้จักคำว่าพอเพียงพอประมาณ
สมมุติว่าเรามีพื้นฐาน เราต้องมาพูดถึงทุนก่อนทุนอะไรหนึ่งคือทุนแห่งความรู้
สองทุนที่ดิน สามทุนที่อยู่อาศัย สี่ทุนเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพ เรื่องอาหาร
การกิน ถ้าเราเข้าใจทุนและเราเข้าใจว่าคือชีวิตคนเราต้องการ เราจะขอให้ทุกคน
ช่วยกันเสียสละ ช่วยกันเสียสละจริงๆ เลย เพราะว่าพอมาตอนหลัง พอมันมีเงินเข้ามา
เยอะ เริ่มมีกำไรขึ้นมา ก็เลยต้องจัดสรรเรื่องของเปอร์เซ็นต์เนี่ยละ อย่างธนาคารข้าวเนี่ย
เขาเรียกว่ากองทุนข้าวสาร กองทุนข้าวสารก็เหมือนกันนายทุนมันเอากำไร และเราก็มา
มีการประชุมเรื่องการเสวนาเรื่องของเราเมื่อก่อนเราแก้ปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องข้าวไม่พอ
กินเราก็ช่วยกันได้แล้ว ได้ก็เปอร์เซ็นต์ หนึ่งสิน มีปัญหาอะไรบ้าง ปัญหาข้าวไม่พอกิน
ก็แก้ปัญหาเรื่องของปุ๋ยเคมีราคาแพงที่เอารัดเอาเปรียบเราก็แก้กันไปแล้ว มันก็ได้ผล
มีปัญหาเรื่องผลผลิตขายกล้วยขายอะไร ราคาไม่เป็นธรรมเราก็ทำเครือข่ายรวมเครือข่าย
ขายทั้งถั่วดินถั่วลิสงอะไรนี่นะ ขายข้าวโพดขายอะไรเราก็แก้ปัญหาเราช่วยกันอยู่แล้ว
ถ้ามีปัญหาอะไรอีกสรุปสุดท้ายก็ปัญหาเรื่องน้ำ มีมูลนิธิสายใยแผ่นดินและสหกรณ์
กรีนเน็ตเขาตั้งสหกรณ์เพื่อส่งเสริมเกษตรยั่งยืนเกษตรอินทรีย์ เกษตรอแกนิกส่งเสริม
เสริมทางอีสานทางทุ่งกุลาร้องไห้ พวกนี้เขาจะส่งเสริมให้ทำเกษตรอินทรีย์และเขาจะ

ช่วยการตลาดให้ขายราคาเป็นธรรม เขามีมาตรฐาน มกท. มาตรฐานอียู คือเขาสร้างมาตรฐานความเป็นธรรมทำให้เกษตรกรชาวนามาทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ผู้บริโภคได้กินดี ส่วนของประเทศไทยส่วนหนึ่งถ้ามันเหลือก็ส่งออกนอกก็เลยขอให้ภาคเหนือทำเมล็ดพันธุ์ มีคนเชิญพ่อไปเป็น ไปเสวนาไปคุยให้คนผู้หลักผู้ใหญ่ฟังบ้างหลังจากนั้นกระทรวงเกษตรก็เห็นว่าเรามีองค์ความรู้ เขาก็ตั้งเป็นปราชญ์ชาวบ้านสี่ศูนย์แรกของประเทศไทยนะสมัยแผนแปดพ่อเป็นเกษตรกรไปร่างแผนแปดนะ ไปคุยเรื่องเสวนาเรื่องแผนแปดเราก็คุย ให้เห็นว่าแผนแปดกระจายเข้าสู่ท้องถิ่นอย่างไรเพราะเท่าที่ผ่านมาความรับผิดชอบอยู่ส่วนกลางหมดท้องถิ่นนะ ใครจะดูแลไม่กระจายลงมาใครจะดูแลความรับผิดชอบอยู่ตรงไหน พ่อร่วมร่างให้เกิดแผนแปดแผนเก้านี้เกษตรกรยังยืน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ผมก็ยังชอบเรื่องการเรียนตลอดผมก็ยังเรียนตามความต้องการของผม เรียนในสิ่งที่ผมอยากรู้ เอาหลักวิชาการมาทดลองสู่การปฏิบัติบ้าง ก็ได้ความรู้เพิ่มเติมอยู่เรื่อย ๆ เหมือนกัน แต่ความรู้ของผมมีความรู้จากประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ ก็ทำให้ผมมาระยะหลังนี้หลายคนก็เห็นว่าผมประสบความสำเร็จในชีวิต เรื่องตัวเองรวมทั้งมีเวลาไปช่วยเหลือสังคมทำเรื่องคนอื่นได้ด้วย ก็ได้รับการยอมรับกว้างขวางไปเรื่อย ๆ ในที่สุดผมก็ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องเข้าไปสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้น ทั้งฝ่ายชุมชนกับฝ่ายหน่วยงานราชการ ฝ่ายนโยบายผมก็มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องได้ เพราะประสบการณ์ที่ผมมีอยู่มันสอดคล้องกับสิ่งที่เขากำลังณรงค์กันอยู่ปัจจุบันนี้คือเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผมก็ทำเรื่องอาชีพเสริม ไม่ได้ทำเฉพาะผมคนเดียวก็คุยชาวบ้านด้วยว่าต้องมีอาชีพเสริมนะอะไรก็ได้ ทีนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เขาก็บอกว่าเขามีประสบการณ์ มีความรู้ความชำนาญความเข้าใจเรื่องอย่างเดียวกัน ไร่ไปทำอาชีพเสริมอาชีพรองอะไรต่าง ๆ เขาก็เห็นด้วยแต่ถ้าทำด้วยไม่มีความรู้ รู้สึกว่ามันเสี่ยงมากในการล้มเหลวผิดพลาด ก็เห็นตัวอย่างอยู่บ่อย ผมก็ตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นมาศูนย์หนึ่ง แล้วก็มีการจัดระบบอะไรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจะใช้เป็นการเรียนรู้ของชาวบ้านได้เพราะผมไปสำรวจเอาผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นประสบการณ์ของชาวบ้านในพื้นที่ไว้กลุ่มหนึ่ง แล้วก็ไปประสานกับหน่วยงานราชการทั้งระดับอำเภอระดับจังหวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน อย่างเกษตรฯ พัฒนาชุมชน สาธารณสุข กศน. ชกส. ขอความร่วมมือว่าให้เขาได้ไปช่วยในการที่จะให้การเรียนรู้กับชาวบ้าน เขาก็ยินดี แล้วผมก็ไปประสานกับมหาวิทยาลัย พอผมเปิดศูนย์เรียนรู้ผมก็มาทำกับชาวบ้านในตำบลไม่เรียกว่า ต่อไปนี้ผมมีความพร้อมแล้วนะ

ใครอยากรู้เรื่องอะไรมาตรงนี้ ผมจะทำให้ได้รู้ทุกเรื่องที่เขาต้องการรู้ เพราะเขาต้องรู้ก่อนที่จะลงมือทำ แล้วให้ทุกคนทำไม่ว่าจะเป็นอาชีพรองอาชีพเสริมที่คิดว่าจะทำทำในสิ่งที่ตัวเองรู้จักแล้วนะ ถ้ายังไม่รู้จริงก็ไม่ควรเสี่ยง เพราะถ้าผิดพลาดมันทำให้หนี้เพิ่มนะ มันไม่ได้ลงแต่แรง เสียแต่เวลา มันเสียเงินด้วยในการทำแต่ละครั้ง ศูนย์เรียนรู้ของผมนี่ก็ทำชาวบ้านมาตั้งแต่ปี 35 ว่าใครอยากรู้เรื่องอะไร ให้มา เราจะให้รู้ทุกเรื่อง ทีนี้พอเขามาแจ้งความจำนงจะรู้เรื่องอะไรผมก็เล็งไปในพื้นที่ก่อนว่าความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นใครที่เป็นจุดเด่นอยู่ก็เชิญเขามา ให้มาถ่ายทอดความรู้ให้ ก็มาคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการปรับแนวคิดต้องปรับแนวคิดกันก่อน นอกจากปรับแนวคิดแล้วให้เขาช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาของตัวเองที่มันมีอยู่ที่มันทำให้เป็นหนี้ มันสาเหตุมันเกิดจากอะไร แต่ส่วนใหญ่มันเกิดจากการไปทำอะไรที่ตัวเองยังไม่รู้นั้นแหละ โออึ๊ตะ เขาให้ผม ไปดูเรื่อง 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ แต่พอไปถึง โออึ๊ตะเขาบอกว่า one village one product ผมก็คิดว่า 1 หมู่บ้าน 1 ผลิตภัณฑ์ของเขาไม่ใช่ 1 ตำบล แต่ของเรามาแปลงซะใหม่ ผมก็เสียคายนเหมือนกันว่าไอ้ที่เราไปดูเหมือนกับไปเลียนแบบ มันน่าจะไม่ได้ไปศึกษา แต่ผมเองผมไปที่ไหนก็ตามผมจะพยายามศึกษาจะไม่เลียนแบบ แล้วก็พบว่า ไอ้ที่เราไปดูเขาเวลาเราเอามาใช้เราไม่เอาหัวใจมัน เราไปเอาปลายมันมาเลย เพราะ one village one product ของ โออึ๊ตะเนี่ย เขามาทำเอาตอนปลาย ตอนที่เริ่มต้นเขาทำเรื่องการพัฒนาคน ..." (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

"...มีการแสวงหาความรู้ คิดหาสาเหตุของปัญหาอย่างมุ่งมั่นและมีความสุขในการหาความรู้ หาข้อเท็จจริงเพื่อไขปัญหาที่เป็นอยู่ ตัวอย่างพื้นที่ดินที่เป็นดินปนทรายมีความแข็งในด้านล่าง ด้านบนเป็นฝุ่นผง มีความเค็มและค่าPHสูง การนำแผลกมาปลูกเพื่อใช้รากของแผลกมาเป็นตัวนำทำให้พื้นดินในบริเวณนี้ ร่วนซุยขึ้น ทดลองกับแผลกหลายชนิดหลายสายพันธุ์ จนรู้ว่าแผลกในแต่ละสายพันธุ์ชอบลักษณะพื้นดินที่แตกต่างกัน ดังนั้นการปลูกหญ้าแผลกเพื่อประโยชน์ในการเกษตร ต้องทราบก่อนว่าดินในพื้นที่นั้นๆเป็นอย่างไร ต้องการให้แผลกทำหน้าที่อะไรบ้าง จะได้เลือกสายพันธุ์ให้ถูกกับวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา มีการถ่ายทอดความรู้ โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้สนใจได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เรื่องสำคัญที่สุดในวนเกษตร คือ การเปลี่ยนวิธีคิด นับเป็นจุดเริ่มต้นเลยทีเดียว..." (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.7 ทูทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา

ทูทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา ดังต่อไปนี้

1. มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ประกอบกับปราชญ์ชาวบ้านมีความรอบรู้เรื่องสภาพดินที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก เช่น “แถวนี้ (จันทบุรี) เป็นดินร่วนปนทราย ดังนั้นดินจะไม่แข็งมาก ซึ่งจะแตกต่างจากทางชะอำ เพชรบุรี ที่สภาพดินจะเป็นดินเหนียวปนทราย ซึ่งดินเหนียวปนทรายนี้จะมีความแข็งมาก คือดินจะแข็ง รากพืชไม่สามารถเจาะทะลุชั้นดินลงไปได้ ดินลักษณะนี้ควรปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบแทนเพื่อให้ รากของหญ้าแฝกเจาะดินให้ร่วนก่อน รากของพืชที่เราปลูกก็จะสามารถซอนไชลงไปด้านล่าง ของดินเพื่อดูดอาหารได้ แต่แถวจันทบุรีนี้ ดินเป็นดินร่วนปนทราย จึงไม่ต้องปลูกหญ้าแฝก เจาะดินลงไปก่อน แต่ปลูกสมุนไพรเพื่อไล่แมลง สภาพทางกายภาพของจันทบุรีเหมาะกับการปลูก เงาะ ทุเรียน ลำไย กล้วย สมุนไพรปลูกได้ดี แต่ถ้าปลูกมะม่วงก็ผิดหวังเลย ผิดหวังเลยนะเพราะ แถวนี้ดินเป็นดินดินน้ำชุ่ม มะม่วงเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำมาก” (ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์คนที่1)

2. การสร้างวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ที่ให้ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจ ตัวอย่างเช่น งานบุญที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำบุญ มีการนำศาสนาเข้ามาช่วยในการสร้างแนวทางในการทำงาน คือพยายามละการฆ่าสัตว์ ลดการใช้ยาฆ่าแมลง ปลูกสมุนไพรไล่แมลงแทนการใช้สารเคมี การ จัดงานบุญทุกครั้งคนในชุมชนต่างก็ช่วยกันกันคิดช่วยกันทำ พยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการ ทำงาน มีการจัดงานโดยนำรูปแบบเก่าๆ ย้อนยุคมาทำกิจกรรมร่วมกันให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีดนตรีไทย มีดนตรีสากลก็แบ่งเป็นช่วงเวลากัน เพื่อให้เยาวชนรุ่น หลังได้ซึมซับเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมในอนาคต

3. วิถีชีวิตชาวบ้านมีผลมากต่อการรวมตัวกันได้ร่วมทำกิจกรรม เช่น เวลาว่าง ของก็ช่วยกันวาง เสร็จงานก็ช่วยกันเก็บ มีการแบ่งงานกันทำในการรับผิดชอบในงานแต่ละส่วน ซึ่งแตกต่างจากในสมัยที่มีการใช้เคมี ต่างคนต่างทำไม่สนใจกันเพราะต้องรีบเร่งให้ทันกับช่วงเวลา แต่เกษตรอินทรีย์มีการใช้ชีวิตที่ช้าลง (slow down) ดีขึ้นมากไม่ต้องเร่งรีบ เพราะไม่ต้องซื้อยาใช้ เงินทุนน้อย สุขภาพดีมีเวลามากขึ้น ตัวอย่างเช่น ช่วงเก็บกล้วยไข่ส่งประเทศจีนในนามของกลุ่ม ทุกห้าวันก็ไล่เก็บผลผลิตได้ตลอดด้วยออกผลทั้งปี ดังนั้นทุกห้าวันเราก็จะมีรายได้จากกล้วย

4. ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นต้นทุนที่มีคุณค่า ปราชญ์ชาวบ้านสามารถ ปลูกผักพื้นบ้านธรรมชาติได้อย่างหลากหลาย และเขาก็ไม่เครียด หมายถึงว่า อากาศ อาหารดี อารมณ์ดี ลูกหลานอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา มีการช่วยกันกินช่วยกันทำ ก็เป็นความสุขอีกแบบหนึ่ง

5. การบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะ ดำเนินชีวิตให้อยู่ดีมีความสุขเหมือนกันทุกคน โดยใช้ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรง

พระราชทานให้แก่พสกนิกรไทย เรื่องความพอเพียง เป็นเครื่องหมายกำกับอยู่เสมอ โดยสมัยก่อนทำการเกษตรไม่ได้ทำอย่างเดียว เขาทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เรื่องปากเรื่องท้องเป็นเรื่องสำคัญ มีทั้งการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประดิษฐ์ของใช้ มีการปลูกผัก ทำเพื่อการยังชีพ พอเหลือกินก็ขาย นี่คือวิถีชีวิตของคนสมัยโบราณ ไม่ได้คิดว่าทำแล้วจะต้องมีความร่ำรวย ทำเพื่อให้เราสามารถจะเลี้ยงตัวเองได้ก่อน

6. ภูมิปัญญาการเพาะปลูกแบบโบราณ วัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีการเพาะปลูกพืชที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ดิน ลม น้ำ ไฟ อาศัยการสังเกตธรรมชาติ พืชพรรณ ัญญาหาร และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลานเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต

“...สภาพดินแฉะนี้เป็นดินร่วนปนทราย ดังนั้นดินจะไม่แข็งมาก ซึ่งจะแตกต่างจากทางชะอำ เพชรบุรีที่สภาพดินจะเป็นดินเหนียวปนทราย ซึ่งดินเหนียวปนทรายนี้จะมี ความแข็งแรงมากคือดินจะแข็งรากพืชไม่สามารถเจาะทะลุชั้นดินลงไปได้ ดินลักษณะนี้ ควรปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบแทนเพื่อให้รากของหญ้าแฝกเจาะดินให้ร่วนก่อนรากของพืชที่เราปลูกก็จะสามารถชอนไชลงไปด้านล่างของดินเพื่อดูดอาหารได้ แต่แฉะจันทบุรีนี้ ดินเป็นดินร่วนปนทราย จึงไม่ต้องปลูกหญ้าแฝกเจาะดินลงไปก่อน แต่ผมปลูกสมุนไพร เพื่อไล่แมลง สภาพทางกายภาพของจันทบุรีเหมาะกับการปลูก เงาะ ทุเรียน ลำไย กล้วย สมุนไพรปลูกได้ดี แต่ถ้าปลูกมะม่วงก็ผิดหวังเลย ผิดหวังเลยนะเพราะแฉะนี้ดินเป็นดินดิน น้ำชุ่ม มะม่วงเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำมาก ถ้าจะปลูกมะม่วงต้องไปที่แล้งหน่อยแฉะ พนม สาระคราม ละเซิงเทรา ทางด้านนั้นเพราะละแฉะนั้นเป็นพื้นที่แล้งปลูกมะม่วงได้ดี หรือว่าใครเอามะพร้าว มะยงชิดมาปลูกที่จันทบุรีไม่ได้กินหลอกนะครับ ที่จันทบุรีปลูก ยางได้ ปาล์มได้ เงาะได้ ทุเรียนได้ มังคุดได้ ลองกองได้ คือคนรุ่นเก่าเขา ได้ลองผิดลองถูกให้เราแล้วว่าพื้นที่แฉะนี้ปลูกอะไรได้ดี ปลูกอะไรแล้วเห็นผล คนรุ่นเก่าได้สร้างวัฒนธรรมต่างไว้ให้เราให้พวกเราช่วยร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน มา ทำกิจกรรมร่วมกันให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ให้เป็นมิตรกับ ผมว่าการจัดกิจกรรม ผ่านวัฒนธรรมต่างๆของไทยเรา มีส่วนมากในการช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน ได้ง่ายขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างได้ง่ายขึ้น อย่างการเปลี่ยนจากเกษตรที่ใช้ สารเคมี มาเป็นเกษตรอินทรีย์ ก็เกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง คนในชุมชนไม่เห็น แก่ตัว มีความเอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันกัน วัฒนธรรมมีผลมากต่อการรวมตัวกันมากได้ ร่วมกิจกรรมช่วยกัน เวลาว่างของก็ช่วยกันวาง เสร็จงานก็ช่วยกันเก็บ มีการแบ่งงาน กันทำในการรับผิดชอบในงานแต่ละส่วน ช่วงการใช้เคมีต่างคนต่างทำไม่สนใจกัน

เพราะต้องรีบเร่งให้ทันกับช่วงเวลา แต่เกษตรอินทรีย์การใช้ชีวิตดีขึ้นมากไม่ต้องเร่งรีบมาก เพราะไม่ต้องซื้อขายใช้เงินทุนน้อย สุขภาพดีมีเวลามากขึ้น อย่างช่วงนี้เก็บกล้วยไข่ส่งเงินในนามของกลุ่ม กล้วยทุกห้าวันก็ไล่เก็บผลผลิตได้ตลอดกล้วยออกผลทั้งปี ดังนั้นทุกห้าวันเราก็จะมีรายได้จากกล้วย หกเดือนผลไม้เก็บเกี่ยวได้ พักหกเดือน เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด ลำไย ทุกๆหกเดือน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ผักพื้นบ้านนี่มันเป็นผักธรรมชาติ และเขาก็ไม่เคยหมายความว่าอาหารดี อารมณ์ดีอะไรพวกนี้ ลูกหลานอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา มีกันช่วยกันกินช่วยกันทำก็เป็นความสุขอีกแบบหนึ่ง เราจะบูรณาการความรู้ได้อย่างไรเพื่อจะเอาไปใช้ชีวิตให้มันสอดคล้องกับใช้ชีวิตให้มันอยู่ดีมีความสุขเหมือนกันทุกคน โดยใช้ตัวกำกับพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พูดตลอดว่าเพื่อคุณธรรมประกอบคุณธรรม เมื่อคุณประกอบคุณธรรมเมื่อไหร่คุณไม่อยากจะทรยศคุณอยาก让别人มากกว่าเห็นผู้อื่น ได้ทุกขเราอยากไปช่วยมากกว่าจะเป็นอย่างนี้ โอ้โฮ...พระเจ้าอยู่หัวฯ ใช้ของศาสนาพุทธใช้ของปัจจัยสี่พระพุทธเจ้าแล้วมาตีความเข้าหมดเลย ปัจจัยสี่นี่ละสายกลางนี่ละพระพุทธเจ้าได้สอนเอาไว้ ทีนี้เรารู้ว่าจริงๆ แล้วมนุษย์ต้องการอะไร ต้องการมีอยู่มีกิน ต้องการที่อยู่อาศัยเครื่องนุ่งห่มอะไร ปัจจัยสี่มันได้หมดได้แล้วก็น่าพอใจแล้ว พอประมาณแล้วถ้าเงินเราโลกต้อไปมากเกินไปต้องไปก็หนียืมสินเขามา คือถ้าลงทุนแล้วเกิดผิดพลาดมันสูงมาก และถ้าผิดพลาดก็จะกลับไปยากจนอย่างนี้เราก็ต้องคิดหนัก คนไทยมันถนัดเรื่องของเกษตร กลีกรรรมทั้งหลาย การผลิตทั้งหลาย คนไทยไม่ได้เรียนรู้เรื่องการตลาด เรื่องการบริหารจัดการพอมองอย่างนี้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...สมัยก่อนทำการเกษตรไม่ทำอย่างเดีวนะ เขาทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เรื่องปากเรื่องท้องนั่นแหละเป็นเรื่องสำคัญ มีทั้งการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประคิษฐ์ของใช้ วัฒนธรรมของคนแถวนี้ก็เพาะปลูกอย่างนี้กันอยู่แล้ว แต่คนโบราณเขาปลูกตามใจนึก นี่ก็จะปลูกอะไรก็ปลูกเรื่อย ๆ แต่ที่ผมปลูกผมใช้หลักวิชาการเข้ามาเสริมด้วยผมต้องดูว่าสังคมของพืชอะไรที่มันจะต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างไร อะไรที่มันต้องการแสงแดด 100% ก็ปลูกให้มันอยู่ชั้นบน อะไรที่อยู่ได้ร่มเงารำไร ใด้ก็ปลูกข้างล่าง อะไรที่มันอยู่ใต้ดินไม่อื่นได้ ทึบ ๆ ใด้ก็ปลูกเป็นระดับ ๆ และจัดสัมพันธ์กันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้านว่าไ้ต้นไม้ที่มันออกลูกออกดอก ออกลูกที่ปลายกิ่งกับไ้ต้นไม้ที่มันออกดอกออกลูกที่ต้นกิ่ง เราปลูกชิดกันได้ มันจะไม่แย่งกัน เพราะ ปะหรนหมัดคหิ ที่รัตภูมิ

ที่สงขลา แยกปลูกพืช 3-4 ชนิดลงในหลุมเดียวกันเลย ต้นติดกันเลยครับ ถ้าเป็นสวนพืชเดียวกันมันต้องหาปุ๋ยจากภายนอกมาให้ แล้วสิ่งที่มันสลายลงมาตรงนี้จะไม่เป็นอาหาร เพราะมันไม่กินซากตัวเอง แต่ถ้าเราปลูกร่วมกันตรงนี้มันจะเกื้อกูลกัน ซากพืชของชนิดนี้มาเป็นอาหารของพืชชนิดนี้ ซากพืชชนิดนี้ไปเป็นอาหารของพืชชนิดนั้นก็เหมือนกับป่าที่อยู่ในป่าในภูเขา พืชทั้งหลายชนิดอยู่ร่วมกันแล้วมันก็อยู่ร่วมกันได้โดยไม่แย่งกันแล้วมันเกื้อกูลกัน มันกินซากเพื่อนมัน ไม่กินซากตัวเอง เพราะฉะนั้นเราก็เอาธรรมชาติตรงนี้แหละมาคิดมาวิเคราะห์แล้วก็มาจัด มันก็ได้ผลพร้อมกันเลย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ผมเป็นคนที่นี่เกิดที่นี่ เป็นลูกเกษตรกรคนสมัยก่อนมีความอดทนสูงต้องต่อสู้ ต้อง สิ่งแวดล้อมมันสอนเราให้เราต้องอดทน ต้องใช้สมองเอาชนะธรรมชาติ คนรุ่นพ่อแม่เราสอนเราให้รู้จักการทำเกษตรต้องรู้จักประหยัด ต้องรู้จักพึ่งพาตนเอง ถ้าเป็นสมัยก่อนปลูกข้าวได้เท่าไรเขาต้องเก็บไว้กินให้ได้ทั้งปีนะครับ ที่เหลือถึงนำมาขาย คนสมัยก่อนทำอะไรก็เก็บทุกอย่างแม้กระทั่งสีข้าว สีด้วยมือซ้อมมือ หรือสีด้วยเครื่อง คนสมัยเก่าถึงมีความอดทนสูงมาก มาในสมัยนี้มีเทคโนโลยีช่วยทำให้เราสะดวกสบายมากขึ้น ผมได้เข้าไปอบรมที่ศูนย์ห้วยทรายร่วมกับทางจุฬาฯและอีกหลายหน่วยงาน แถบทั้งหมดมาอบรมในโครงการของในหลวง ทำให้มีการคิดที่ไม่ใช้สารเคมี โดยมาคิดแบบเกษตรอินทรีย์ผมมองย้อนไปในอดีตในสมัยพ่อแม่เรา เราไม่รู้จักสารเคมีกันเลยนะ ก่อนที่ผมจะเป็นทหารผมก็ไม่รู้จักเคมีเลยและไม่รู้ว่า เคมีใช้อย่างไร มีประโยชน์อย่างไรไม่เคยจะต้องเลย ก็มานึกดูว่าทำไมพ่อแม่เราชอบปลูกบวบ ฟัก แฟง แตงกวา ใกล้เคียงกับไผ่ที่เขาเผากันไว้แล้ว แล้วออกผลดีจัง ออกผลครั้งหนึ่งคันรถขนกันไม่หมด นี่ก็เป็นจุดเริ่มต้นว่าทำไมผมถึงรู้จักการตัดรากไผ่ เพราะไผ่ให้ผลเราทั้งราก หน่อ ต้น ใบ ทั้งหมดก็อยู่ที่เรา เราต้องรู้จักการบริหารจัดการความรู้สมัยก่อนมักปลูกไว้รอบบ้านเป็นรั้วกันขโมย กันลม หน่อเมื่ออยู่ใต้ดินเอาทำอาหารได้หรือเก็บขายได้ หน่อเมื่อโผล่พื้นดินประมาณ 20 - 30 เซนติเมตร มักเอาไปทำหน่อไม้ดอง จะให้รสเปรี้ยว สีขาว และเก็บได้นาน โดยไม่เปื่อยเหมือนหน่อไม้ชนิดอื่น เนื้อไม้หนาแข็งแรง ใช้สร้างบ้านในชนบทได้ทนทาน ทำเครื่องจักสาน เครื่องใช้ในการประมง ใช้ในการทำนั้งร้านก่อสร้าง ส่วนโคนนิยมใช้ทำไม้คานหาบหามและใช้ทำกระดาศให้เนื้อเยื่อสูง และการใช้หญ้าแฝกทำให้เราได้ประโยชน์คล้ายกัน ทุกพื้นที่ตั้งพระราชดำริว่า แฝกช่วยสร้างชาติ ช่วยเกษตรกรให้อยู่ดีกินดี มีความสุขขึ้นมาได้

จากที่ผมได้ทดลองด้วยตัวเองสามารถยืนยันได้ด้วยของจริงที่ท่านเห็นในแปลงว่าสามารถปลูกทุกอย่างได้กิจกรรมต่าง ๆ ในระดับไร่นา เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นา ไม่ให้เสื่อมสลายหรือถูกใช้ให้หมดไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากระบบเกษตรผสมผสานจะมีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.8 การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา

การจัดการความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา ดังต่อไปนี้

1. การคิดทุกอย่างและรู้จักประยุกต์ มีการจินตนาการและแก้ปัญหาให้เป็นความรู้สำคัญมาก โดยเรียนรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ รู้จากการดูงาน รู้จากการดูสารคดี แล้วลองผิดลองถูก จนประสบความสำเร็จเมื่อมีความรู้ความชำนาญในสิ่งที่ทำอยู่ประสบความสำเร็จ ได้มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจโดยการสาธิตทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และมีการรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเสริมสร้างเข้มแข็งมั่นคงด้วย

2. การจดจำเพื่อจัดเก็บความรู้ ด้วยวิธีการตั้งข้อสังเกตที่แตกต่างเอาไว้ว่าทำไมจึงทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ และศึกษาถึงกระบวนการอย่างถ่องแท้ ตัวอย่างเช่น “ตอนที่ไปดูงานที่สุราษฎร์ธานีไปดูการทำกล้วยอบน้ำผึ้ง คนโดยมากก็จะไปดูตอนที่มันออกมาเป็นกล้วยอบน้ำผึ้งแล้ว ไปดูตอนที่บรรจุหีบห่อแล้ว ผมก็ไปดูนะแต่ต้องไปดูขั้นตอนการผลิตด้วยอยากไปดูตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการผลิต ขั้นตอนรายละเอียดเป็นอย่างไร อบกล้วยอบอย่างไร ระยะเวลาของการอบ ลำดับขั้นของการทำงาน กว่าจะออกมาเป็นกล้วยอบน้ำผึ้ง แล้วก็ไปดูงานทางภาคเหนือที่จังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เราได้เห็นการทำเกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่เราไม่เคยรู้เราก็สามารถนำมาประยุกต์ได้”

3. รู้จักวิธีการจัดการด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการศึกษาจากตัวอย่างและพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น การให้ปุ๋ยที่เป็นช่วงเวลา การทำน้ำหมักชีวภาพ การใช้พลังงานแสงอาทิตย์

4. การประยุกต์และพัฒนาสร้างสรรค์องค์ความรู้ โดยใช้การวางแผนออกแบบพิมพ์เขียวในการทำเกษตรธรรมชาติและชีวิต มีการบันทึกความรู้เป็นลายลักษณ์อักษรและเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจและสาธารณชน

5. มีการทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเรื่ององค์ความรู้ด้านการเกษตรซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ มีทีมงานการศึกษาวิจัยโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน

6. มีการเขียนหนังสือจัดพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ โดยสภาการศึกษาได้นำไปแจกจ่ายให้กับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน 10 ประเทศ โดยเขียนเล่าความรู้สึกและประสบการณ์ที่สั่งสมของตนเองถึงการดำเนินงานในพื้นที่

7. การตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อการถ่ายทอดและเผยแพร่แนวคิดกรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปราชญ์ชาวบ้านค้นพบ ตลอดจนช่วยเหลือ ประสานงานและให้คำแนะนำในเรื่องการวางแผนการจัดการ และกระบวนการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ

“...ช่วงนั้นผมดูงานกลับมาผมลุยเลยสั่งพันธุ์มะม่วงมาเลย 500 ต้น โดยที่เราไม่ได้สังเกตสภาพแวดล้อมที่บ้านเราให้ดีกว่าก่อนเลย ว่าพื้นที่บ้านเรานี้ปลูกมะม่วงเป็นอาชีพได้ไหม ไม่ได้กินหรือครับ ต้องปรจจีนโน้น จะเชิงเทราโน้น ถึงดีปลูกเป็นอาชีพได้ มีคนถามผมปล่อยนะว่าปลูกมะม่วงดอกก็ติดสินะ แต่ไม่ค่อยติดลูก ผมก็ถามกลับว่าปลูกแถวไหนหละ อย่างกล้วยไข่นี้ะแถวนี้ถ้าเอาของกำแพงเพชรมาปลูกก็ไม่ได้กินอีก ผมต้องประยุกต์มาต่อกับตอของจันทบุรี สองถึง ได้สินะหวัด ถ้าเอากล้วยไข่พันธุ์จากกำแพงเพชรมาปลูกแถวจันทบุรีนะออกลูกอย่างมากก็สองสามหวี เอามาขายเอามาส่งออกก็ไม่ทัน ก็ต้องคิดทุกอย่างต้องรู้จักประยุกต์ ต้องจินตนาการให้ออกต้องแก้ปัญหาให้เป็น ความรู้สำคัญนะความรู้สำคัญมาก จะรู้จากอะไรรู้จากหนังสือรู้จากการดูงาน รู้จากการดูสารคดี แล้วเราก็กลับมาทดลองผิดลองถูกดู จนมันประสบความสำเร็จ พอเรามีความรู้ความชำนาญในสิ่งที่เราทำอยู่ประสบความสำเร็จ ใครสนใจเราถ่ายทอดให้เขาไปทำดูรวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มเราก็เข้มแข็งเราก็เข้มแข็งมันคงด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนอื่น ๆ นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ผมถือว่าเป็นวิทยาทานที่ดีมากช่วงหนึ่งผมไปดูงาน โครงการพระราชดำริที่หัวหิน ชะอำ แก่งกระจาน มีการปลูกผักเหียง ผักหวานในแปลงก็มี เงาะ มังคุด ทุเรียน ลองกอง ปลูกปนกัน มีช่องว่างก็ปลูกกล้วยเล็บมือนาง เราไปดูงานเราก็ต้องพยายามจดจำ ตั้งข้อสังเกตต่างๆเอาไว้ว่าทำไมเขาทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ ตอนที่ไปดูงานที่สุราษฎร์ธานีไปดูการทำกล้วยอบน้ำผึ้ง คนโดยมากก็จะไปดูตอนที่มันออกมาเป็นกล้วยอบน้ำผึ้งแล้ว ไปดูตอนที่มันบรรจุหีบห่อแล้ว ผมก็ไปดูนะแต่ต้องไปดูขั้นตอนการผลิตด้วยอยากไปดูตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการผลิต ขั้นตอนรายละเอียดเป็นอย่างไร อบรมกล้วยอบอย่างไร

ระยะเวลาของการอบ ลำดับขั้นของการทำงาน กว่าที่จะออกมาเป็นกล้วยอบน้ำผึ้ง ก็สามารถนำมาประยุกต์ได้ ผมทำการเกษตรมาตั้งแต่เด็กลงทุนทำอะไรเองหมดทุกอย่าง จนปัจจุบันนี้มีคนมาให้การสนับสนุนในหลายรูปแบบและก็คอยให้การสนับสนุนกับทุกคนที่ต้องการที่จะเรียนรู้จากเรา มาถึงตอนนี้ก็มีรายได้อยู่ได้ อย่างกล้วยก็ให้รายได้ สัปดาห์ละหมื่นบาทได้นะ การหาความรู้ การให้มีความรู้ และนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ให้ได้ประโยชน์ มันอยู่ที่การจัดการ จัดการให้เกิดการยอมรับ อย่างคันไม้ พืชที่เราปลูกถ้าเราเห็นว่าเริ่มเฉา เราต้องรีบรดน้ำให้ปุ๋ย เพิ่มฮอร์โมนอย่างนี้มันเป็นนายเรา แต่ถ้าเราให้น้ำเป็นเวลา หรือสองวันให้น้ำครั้ง ช่วงนี้ลมแรงอากาศร้อน ควรให้น้ำถี่ หน่อยอันนี้เป็นกฎปัญหา หรือถ้าลมแรงหน่อยแสงแดดแรงหน่อยช่วงนี้ไร่แดงเริ่มเกิด เริ่มวางไข่แล้วเราต้องให้น้ำมากหน่อยให้น้ำด้วยหัวพ่นน้ำเป็นฝอยๆเพื่อให้เกิดความชื้น สูงขึ้นเพราะไร่แดงไม่ชอบความชื้น อย่างนี้ก็เป็นกฎปัญหาที่สะสมกันมา เราต้องรู้จักจัดการด้วยโดยใช้ความรู้ที่เป็นกฎปัญหา...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ถ้าที่ลุ่มจะเป็นดินเหนียว ถ้าขึ้น ไปดอน ๆ หน่อยจะเป็นดินทราย ดินร่วนปน ทราย ถ้าลุ่มจะเหนียวทุกที่ แต่ถ้าลุ่มมันดีหน่อยก็คือเป็นที่ไหลรวมของตะกอนก็ดินไม่ แยมมาก อีสานดินจะไม่ค่อยดีมันเป็นที่ล้างออกชะล้างออกไป จากถนนนี้ไปที่ทำอยู่ ปัจจุบันนี้ก็ทำทุกวัน ๆ ต้องเอาจอบไปทุกที่ใกล้ตรงไหนทำตรงนั้นเลย ไม่อย่างนั้นเวลา ไม่พอ คนนั้นไปคนนั้นมา ก็จะทำได้เป็นที่เหมาะจะทำบ้านทำอะไรไว้เล็กเพื่อคนรุ่นหลัง มามันจะทำบ้านทำได้เลย บรรยายภาคน่าจะทำบ้านเลยปลูกต้นไม้ไว้ ปลูกแล้วก็ต้องดึง สายไฟเข้าไป ต้นประดู่ ต้นสัก เกือบ 100 ต้น ไม่ตัดก็ไม่ได้ ถ้าได้เตรียมการก่อนได้ โชคล่าเซลล์แล้วก็ไม่ต้องมาเสียต้นไม้แถวนี้ผ่านมามาทั่วทุกจังหวัด แต่ปีนี้เรากำลัง กำหนดว่า พอดีมันมี 3 ศูนย์ ศูนย์ปราชญ์มี 3 ศูนย์ในบุรีรัมย์ มีของพ่อผาย ของอาจารย์ ไพรัช ของผม เราใช้วิธี link กัน เวลามาดูงานจะมาดูงานผม ไปดูงานพ่อผาย พ่อผายมาดู งานผม ให้มันแน่นให้มันเต็มกว่าที่อื่น ที่อื่นถ้าเดี่ยวเค้าจะอบรมทีเดียว แล้วปีนี้ผมกำลัง จะทำเวทีเรื่องการขับเคลื่อนบุรีรัมย์ จะสร้างเมืองบุรีรัมย์ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่สุดในโลก หย่อมหญ้าในบุรีรัมย์ให้ได้ ก็คืออุดมสมบูรณ์ มันคง มั่งคั่ง ยั่งยืนนั่นแหละ แล้วก็ไปรวม กับทางโรงพยาบาลต่าง ๆ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สถาบันวิจัยและพัฒนาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตอนนี้อธิการก็ลงมาแล้ว เปิดไฟเขียวแล้วให้ร่วมกันแล้วก็เป็นที่ ก็คือจะมีที่มหาวิทยาลัยกระบวนกรเราฝึกไว้แล้ว จากการดูของเกาหลีดูอะไรมาของหลาย

ๆ ที่หลักสูตรของหลาย ๆ ที่แล้วเอามาประยุกต์ตรงนั้นตัดแปะ แต่หลัก ๆ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...งานวิจัยผมมีหน้าที่อยู่ในมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนความรู้เป็นเรื่องสำคัญ แต่ความรู้จะไปเกี่ยวข้องกับชีวิตเรามากกว่า คือชีวิตคนเราไม่เหมือนกัน บางคนนะอาจมีความรู้เพื่อจะไปสอนผู้อื่นบางคนก็อาจมีความรู้ไปประกอบอาชีพตัวเองบางคนหาความรู้เพื่อจะเอา...หาความรู้เพื่อจะไปทำอะไรที่ทำให้ครอบครัวหรือญาติตัวเองได้อยู่ได้กินอย่างมีความสุข มันมีมันไม่เหมือนกันความรู้บนโลกนี้เยอะแยะ ที่นี้มนุษย์ต้องมาเชื่อมโยงมา ทุกคนเป็นคนเก่งทุกคนเป็นคนมีความสามารถทุกคนมีความรู้แต่มีความรู้กันคนละด้านนะ เราจะบูรณาการความรู้ได้อย่างไรเพื่อจะเอาไปใช้ชีวิตให้มันสอดคล้องกับใช้ชีวิตให้มันอยู่ดีมีความสุขเหมือนกันทุกคน โดยใช้ตัวกำกับพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พูดตลอดว่าเพื่อคุณธรรมประกอบคุณธรรม ใช้หลักศาสนาพุทธและหลักของปัจเจกแล้วมาตีความเข้าหาคเลย ปัจจัยสี่นี้ล่ะสายกลางนี้ล่ะพระพุทธเจ้าได้สอนเอาไว้ พอได้สรุปบทเรียนของพ่อเรื่องพืชเชิงเดี่ยวนะแผนปฏิบัติการเขียวแล้วมาหาทางออกคือการทำเกษตรแบบผสมผสานให้เกิดความยั่งยืนและเกิดพอเพียงนี่นะ และก็มีคนเชิญพ่อไปมันเชิญพ่อ ไปเป็นวิทยากรเชิญพ่อ ไปเป็นวิทยากรบ้างเชิญไปที่มีเวทีใหญ่ๆ นี่เชิญพ่อไปเสวนาไปคุยให้คนผู้หลักผู้ใหญ่ฟังบ้างหลังจากนั้นกระทรวงเกษตรก็เห็นว่าเรามีองค์ความรู้ เขาก็ตั้งเป็นปราชญ์ชาวบ้านสี่ศูนย์แรกของประเทศไทยนะสมัยแผนแปดพ่อเป็นเกษตรกรไปร่างแผนแปดคนนะ ไปคุยเรื่องเสวนาเรื่องแผนแปดเราก็คุยให้เห็นว่าแผนแปดกระจายเข้าสู่ท้องถิ่นอย่างไร เพราะเท่าที่ผ่านมาความรับผิดชอบอยู่ส่วนกลางหมดท้องถิ่นนะ ใครจะดูแลไม่กระจายลงมาใครจะดูแลความรับผิดชอบอยู่ตรงไหน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...คนไทยเราและคนภาคใต้บ้านเรา ความอุดมสมบูรณ์มันเยอะ แล้วทำให้คนไม่ค่อยดิ้นรน แต่คนญี่ปุ่นลำบากยากแค้น เขาต้องดิ้นรน พอดิ้นรนแล้วมันได้ทั้งประสบการณ์ได้ทั้งความรู้ได้ทั้งความสามารถ เขาถึงมีช่องทางก้าวหน้าได้ เมื่อเราไม่ดิ้นรนเราก็ออยู่เฉย ๆ มันไม่ค่อยก้าวหน้าเท่าไร แต่มันก็แตกต่างกัน ถ้ามีการดิ้นรนมีการแข่งขันมากไปผมว่าสังคมมันก็มีปัญหาอีกเหมือนกันครับ แต่สิ่งสังคมไม่ค่อยมีปัญหาเพราะคนไม่ค่อยแย่งชิง ไม่ค่อยแข่งขันเท่าไร แต่มันก็เป็นข้อเสียเหมือนกันที่ทำให้ความก้าวหน้าแทนที่ว่ามันจะไปอย่างนี้ มันไม่เกิด เรายังอุดมสมบูรณ์มากนะ

แถวนี้ไม่มีปัญหาอะไรเลย น้ำก็ไม่ขาดแคลน น้ำก็ไม่ท่วม แผ่นดินก็ไม่ไหว พายุก็ไม่โชน ไม่มีอะไรเลยครับ อยู่สบายอย่างนี้นี่มานานแล้วครับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2505 เป็นต้นมา นี่เราโค่นวาทภัยแลหมตละมทุกในครั้งนั้น ก็ครั้งเดียวนั้นแหละ ตอนนั้นล้มราบเป็นหน้ากลองไม่มีอะไรเหลือเหมือนกัน หลังจากนั้นเราก็อยู่กันอย่างสบาย ได้เขียนหนังสือมีอยู่ 5 เรื่อง คือ เรื่องยางพารา เรื่องศูนย์เรียนรู้ชุมชน เรื่องแผนแม่บทชุมชน เรื่องการจัดองค์กรและเรื่องวิสาหกิจชุมชน ผมบอกว่าผมรู้ 5 เรื่องนี่นะ นอกจากหนังสือเล่มนี้ผมจะไม่รับผิดชอบ ไม่เกี่ยว แล้วพอผมเขียนมาแล้วมีคนเห็นเขียนตรงนี้ขึ้นมาเขาก็อาสาที่ไปจัดพิมพ์ขึ้นมา พิมพ์เสร็จแล้วเขาก็ให้ผมมาส่วนหนึ่งแล้วเขาก็เอาไปใช้ส่วนหนึ่ง ตรงนี้ผมก็นึกในใจอยู่ว่าถ้าใครอ่านแล้วเขาจะหัวเราะ เพราะผมเขียนไม่เหมือนนักเขียนแล้วไม่ใช่เหมือนนักวิชาการ เขียนเหมือนกับเล่าความรู้สึก ผมไม่ค่อยมีเอกสาร เพราะผมไม่ถนัดไอ้เรื่องทำเอกสาร ที่จริงอันนี้เป็นส่วนหนึ่งของสภากาการศึกษาที่เขาทำออกมาแล้วเขาเอาไปแจกจ่ายให้กับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน 10 ประเทศ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...สิ่งที่ผมทำอยู่ทุกวันนี้ผมไม่ต้องหน้าตา หรือสิ่งของอันใดแต่เราต้องการทำเพื่อให้ทุกคนที่มาดูงานที่ผม แล้วเกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ในการเกษตรของพวกเขาให้พวกเขาสามารถนำไปต่อยอดได้ ผมก็จะรู้สึกภูมิใจมาก ประสบการณ์ที่ผมสะสมมาในการทำงานเพื่อพัฒนา เพื่อแก้ปัญหา นำมาใช้ในการเกษตร อย่างดินที่นี้ที่แข็งมาก เพราะฉะนั้นต้องไถเย็น ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้ได้ ก็ต้องระเบิดดินให้ได้ก่อน ต้องปลูกพืชบำรุง คือพืชที่โตเร็วเพื่อปรับสภาพพื้นที่ให้ได้ อย่างที่ผมทำพอเราได้ พืชบำรุงอยู่ได้สภาพดินใช้ได้ ผมก็เริ่มปลูกมะนาวเริ่มจาก 2 กิ่งนะ เราก็เริ่มเรียนรู้ให้ได้ว่าปลูกแบบไหนมันรอดเราก็เรียนรู้จากต้นแรก แล้วเราก็ซำกึ่งเอง การทำวนเกษตรก็เหมือนกับการปฏิบัติธรรม เมื่อเราเข้าไปถึงระดับหนึ่งของการทำ วนเกษตร ก็เท่ากับเราได้ปฏิบัติธรรม และเห็นผลของการปฏิบัตินั้น เราต้องคิดในส่วนของเราว่าทำอย่างไรตัวเราจึงจะอยู่ได้ เรากล้าพอที่จะหยุดวิ่งตามกิเลสไหม ถ้าคิดว่ากล้าหยุดและทำในสิ่งที่คิดว่าอยู่ได้ ชีวิตน่าจะมีความมั่นคงกว่า เราพิสูจน์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องรอให้ชาวบ้านทั้งหมดพร้อมที่จะทดลองพิสูจน์ หากการทดลองของเราสามารถทำ ให้เราอยู่ได้จริง ก็จะเป็นเครื่องชักจูงให้คนอื่นหันมาสู่เส้นทางที่เชื่อว่าพึ่งตนเองได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.8 ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา

ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา คือ การใช้จินตนาการและความคิด เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ มีความตั้งใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาโดยเริ่มต้นจากการวางแผน และลงมือกระทำมีการลองผิดลองถูก ปรับปรุงประยุกต์ใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจนเป็นแนวปฏิบัติที่ดี เป็นภาพความสำเร็จและเป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้ มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเทคนิคและสูตรต่างๆ ทางชีวภาพในการเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุน ก่อให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและสู่การพัฒนาตามหลักปรัชญาพอเพียงอย่างยั่งยืน

“...พอเราเริ่มทำแล้วประสบความสำเร็จพีชที่เราปลูกโตได้ด้วยการใช้สารเคมี คนในชุมชนรู้อาาก็เริ่มให้ความสนใจ ช่วงแรกๆก็เหนื่อยมากๆแต่ทุกคนก็มีความตั้งใจ อีกเหตุคือไปใช้สารเคมีกันไม่ไหวแล้วด้วยเนื่องจากสารเคมีราคาสูงมาก ใช้กับพีชก็ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ก็มีหลายคนมาปรึกษากับผมว่า มีมังคุดอยู่ 40 ต้น มีทุเรียนอยู่ 40 ต้น เงินก็ไม่ค่อยมีไปซื้อสารเคมีไปใส่พีช ซื้อมาใส่มาๆก็กลัวไม่คุ้มกลัวไม่ได้ผล ผมก็บอกเอาแบบผมหรือเปล่าหละ คือใช้แบบอินทรีย์แบบที่ผมทำอยู่ลองไปทำดูไม่ต้องเสียเงินไปซื้อด้วยทำเองได้ ผมบอกวิธีการทำปุ๋ย วิธีไล่ศัตรูพืชอย่างพวกเพลี้ยต่างๆเราก็ใช้น้ำส้มควันไม้ น้ำส้มควันไม้เราก็ทำเองได้ หรือพวกข่าพวกพริกที่มันเผ็ดร้อนก็ใช้ได้ พวกพริกเราก็ไปซื้อพริกที่มันตกลขนาดแล้วไม่เป็นที่ต้องการของตลาดราคามันถูกแต่คุณสมบัติมันยังได้อยู่ ส่วนวิธีการจัดการผมบอกทุกอย่าง ผมไม่บังคับเขาจะให้เขาตัดสินใจกันเอง แต่ไม่ให้ของที่ผมมีอยู่ที่ทำเสร็จแล้วนะเพราะผมถือว่าถ้าผมให้ครั้งนี้ครั้งหน้าพวกเขาที่ต้องมาขออีกทำเองไม่เป็น ผมอยากให้พวกเขาลองทำเองดู จะได้ว่าเราทำกันเองได้ ใช้ได้ผลด้วย ที่จันทบุรีเราไม่บังคับใครใครสนใจสิ่งใดทำขยายตัวร่วมเป็นกลุ่มจนประสบความสำเร็จหน่วยงานราชการเห็นก็เข้ามาสนับสนุน ให้ความร่วมมือกันไป เราจึงมีการรวมเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ของเราขึ้นมา อย่างกรมพัฒนาที่ดินที่เขาเข้ามาช่วยส่งเสริมในกลุ่มเกษตรกรต่างๆ ด้วยการมีการแจกปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่มคนละหนึ่งตัน ใครต้องการถั่งสำหรับหมักน้ำเชื้อจุลินทรีย์ มาเอาไป ใครต้องการกากน้ำตาล ก็มาเอาได้มูลละค้ำรวมไม่เกินห้าพันบาทมาเอาได้เลย ก็ถือเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มช่วยเหลือกัน เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการหาความรู้ การให้มี

ความรู้ และนำความรู้นั้น ไปประยุกต์ใช้ให้ได้ประโยชน์ มันอยู่ที่การจัดการ จัดการให้ เกิดการยอมรับ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ตอนนี้เราพยายามใช้ระบบธรรมชาติ ถ้าธรรมชาติสมบูรณ์ทุกอย่างก็จะ สมบูรณ์ เราอยากทำอะไร ๆ คือถ้ามันเกิดเยอะมันก็สมบูรณ์แน่ ๆ ทั้งโลก เราก็ได้โลก เก่ากลับมา แต่มันก็ไปติดทิวที่เป็นมิชฌาทิฐิมันก็ยากไม่รู้จะทำไง คือมันยังไม่มี อะไรที่ทำให้ดีกว่านี้ตอนนี้ มีหมอกนหนึ่งเขามีที่ดิน 200 กว่าไร่ แล้วทีนี้เขาก็ไม่มี อาหารปลอดภัยกิน ขวนให้ผมไปช่วย เราก็ไปเอาเรื่องเกษตรอินทรีย์ไปขยายผล...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...พ่อผสมผสานตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 พ่อก็ทำของพ่อนี้ละ แต่พ่อมองเรื่องของ เกษตรนี้ก็ไม่รู้ว่าจะมองคิดมองถูกนะ คนทำเกษตรนี้มันไม่รวยแต่มันยังยืนนะ เพราะว่า พ่อเป็นเจ้าของอาหารเพราะว่ามนุษย์ต้องกินไง ไม่มีเงินมันก็อยู่ได้นะเพราะว่าเรามี ข้าวกินทั้งปีมีพืชมีผักไว้กินนี่ เศรษฐกิจมีปัญหา เศรษฐกิจไม่ดีมันก็พึ่งพาตัวนี้ละ อย่างไฟฟ้ามันแพง แก๊สมันแพง เราใช้ชีวะมวลใช้ฟืนอะไรที่มันแพงคนชนบทก็ใช้ เทคโนโลยีให้มันน้อยหน่อย ถ้าใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์ก็ได้ยู่ก็อง่ายๆ องค์กรความรู้ของ เกษตรมันจะพึ่งพาตัวเองได้เยอะ ถ้าพึ่งพาปัจจัยภายในได้เท่าไรนั่นก็คือความยั่งยืน มากเท่านั้นพ่อบมองแบบนี้เลยนะถ้าพึ่งปัจจัยภายนอกมาเท่าไรนั่นก็จะคือตัวปัญหา ตัว ปัญหาที่ว่าถ้าวันใดเราพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไปก็จะเป็นวิกฤติจะเป็นผลกระทบทันทีจะ เอาแบบไหนก็อยู่ที่วิถีชีวิตของแต่ละคนเป็นทางเลือกของมนุษย์ว่าจะเลือกแบบไหน พ่อคิดว่าแบบนี้ดีที่สุดแล้วสำหรับพ่อนะ คือจินตนาการและประยุกต์และก็แก้ปัญหาค คนเรามันอย่างเดียวไม่เชื่ออะสมัยนี้จะพูดยๆ แล้วไม่ ถ้าสมมุติว่าพ่อพูดแล้วไม่มี พื้นฐานไม่มีใครฟังหรอก คือหนึ่งเขาจะเชื่อได้ว่าเขามีจริงเขาทำจริงผู้นำต้องทำจริง อยู่ให้ดูทำให้เห็นว่าอยู่ได้จริงนะอย่างนี้นะเขาถึงจะเชื่อ หัวใจของการพัฒนานี้ผู้นำ สำคัญผู้นำมันมีอยู่สองสามเรื่อง หนึ่งทำให้ดูอยู่ให้เห็น สองเวลาได้เงินมาอย่างน้อย ต้องเห็นว่าเงินไปที่ไหนต้องสร้างความโปร่งใสให้ได้นี่คือชีวิตของผู้นำ ผู้นำจะต้องไม่ เอาประโยชน์ถ้าแบ่งเงินผู้นำจะต้องได้เป็นคนสุดท้าย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ ข้อมูลคนที่ 3)

“...ปลูกพืช 3-4 ชนิดลงในหลุมเดียวกันเลย ปลูกต้นสะตอ ปลูกต้นมังคุด ปลูกต้นลองกอง อยู่ในหลุมเดียวกัน สะตอมันก็ขึ้น ไปอยู่ข้างบนแล้วก็ออกลูกให้เห็นอยู่รอบ แล้วมังคุดมันก็แผ่กิ่งออกไปข้างนอกแล้วลูกมัน ไปอยู่ปลายกิ่ง แล้วลองกองมันก็ขึ้นลูกของมันก็อยู่ในระดับลำต้น พอขึ้น ไปต้นมังคุดจะเก็บลองกองก็ได้เก็บสะตอก็ได้เก็บมังคุดก็ได้ มันอยู่ร่วมกันได้ เพราะฉะนั้นเราก็เอาธรรมชาติตรงนี้แหละมาคิดมาวิเคราะห์ แล้วก็มาจัด มันก็ได้ผลพร้อมกันเลย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ที่ดินแถวนี้ปลูกข้าวมาตั้งแต่อดีต แต่ได้ผลผลิตไม่มากไม่ค่อยคุ้มค่ากับการลงทุน ตอนที่ลูกกลับมาทำการเกษตรอีกครั้ง ก็ได้มีการคิดเปลี่ยนแปลงจากนาข้าวบางส่วน ไปปลูกไม้ผลบ้าง มีความคิดในเรื่องการเพิ่มธาตุอาหารในดินด้วยการปลูกหญ้าแฝก ลองผิดลองถูกอยู่หลายครั้ง คิดอยู่ว่าถ้าเราทำนาข้าวอย่างเดียวก็เป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ช่วงทำนาไม่ได้ก็ไม่มียาได้แต่เราต้องกินต้องใช้ทุกวันต้องมีรายจ่ายทุกวัน จึงได้ริเริ่มแบ่งที่นาบางส่วนขุดบ่อเลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล อยากริเริ่มเปิดเลี้ยงไก่ ก็ประยุกต์ใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่มาทำเป็นเล้าเปิดเล้าไก่ ในพื้นที่ประมาณ 20 ไร่เศษ ก็ริเริ่มแบ่งเป็นส่วนๆ เป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ่อเลี้ยงปลา เป็นที่ทำนา ปลูกไม้ผล ปลูกไข่ ปลูกหญ้าแฝก เพื่อแก้ปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย คือไม่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวอีกต่อไป แต่ใช้พื้นที่ที่มีอยู่สร้างรายได้ทั้งปี ซึ่งก็ตรงกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ให้แบ่งที่ดินแบ่งเป็นส่วน ใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้ประโยชน์สูงสุด ไม่ต้องบริโภคน้ำกินจำเป็นเรากินเราใช้ในเรื่องที่จำเป็น บริโภคในสิ่งที่เรามี พยายามริเริ่มสิ่งใหม่ตามที่ตนเองคิด เช่น การทำวนเกษตร การตัดระบบรากไฟ การกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี ได้ใช้จินตนาการจากความรู้และประสบการณ์ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ประยุกต์ใช้สิ่งต่างๆ เชื่อมโยงความคิด ความรู้ ลองผิดลองถูกด้วยความอดทน และมุ่งมั่น ในการสร้างความสมดุลและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง และอารมณ์เบิกบาน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

ตอนที่ 2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ประชาชนบ้านถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้

1. การปรับและยอมรับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพ มีการให้ความสนใจในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ซึ่งเลิกใช้สารเคมีให้ความสนใจในวิธีการแสวงหาคำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และการเพาะปลูกแบบโบราณ

“... ได้ยินจากการประชาสัมพันธ์ ทางสื่อต่างๆเกี่ยวกับ โครงการพระราชดำริ เกี่ยวกับการปลูกข้าวมากกว่า แล้วก็ได้ยินเกี่ยวกับการทำนาแบบทฤษฎีใหม่ เออเราไม่มีนาแล้วเราจะทำยังไง เราก็อยกไปดูเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เอา แต่พอได้ไปดูจริงก็มีโครงการเกี่ยวกับสวนผสม เริ่มไปดูเกี่ยวกับสวนที่เริ่มที่ภาคเหนือคือที่สวนส้ม แต่ผมเป็นคนแบบสุดๆนะ คือตอนใช้สารเคมีก็ใช้สารเคมีเต็มที แต่ตอนนี้หันหลังให้กับสารเคมีก็ไม่แตะสารเคมีเลย มุ่งมั่นอยู่กับอินทรีย์โดยมีการช่วยเหลือสนับสนุนจากทางภาครัฐ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“... ลองใช้หลักอิตตาฮีต โนนาโถ มันใช้ได้จริง ๆ คิดว่าพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พอพึ่งตนเองสิ่งที่เราพึ่งตนเองเราควบคุมได้หมดเราปลูกทุกอย่าง เท่าที่พื้นดินจะเอื้อ ตอนนี้เงาะขึ้นได้แล้วแต่ยังไม่ออกลูกนะ ดูนอกดูใบว่ามันเป็นยังไง ก็ดูหลาย ๆ อย่าง ก็ดีวันดีคืนเหมือนๆ เรามีข้อมูลเพิ่มขึ้นเราแสวงหาข้อมูลเพิ่มขึ้น ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... พระเจ้าอยู่หัวฯ ท่านว่าพอเพียง ถ้าเรารู้จักพอประมาณพอเพียงนะ คนก็จะเกิดความสุขจะเกิดการแบ่งปัน จะเกิดการให้มากกว่าการรับจะเป็นอย่างเราเข้าใจว่าคือชีวิตคนเราต้องการอะไรล่ะ พ่อก็เลยตั้งปณิธานตัวเองว่าเมื่อก่อนเรายากจน เราหาเข้ากินข้าวจะกินก็ไม่มี ก็ขอให้พ่อมีนาและมีข้าวให้พอกิน และขอให้พ่อมีที่ดินทำกินมีอาหารให้กินทั้งปี มีความมั่นคงทางอาหาร มีบ้านที่ให้อยู่

พ่อพอใจที่สุดละคือที่พอเพียงของพ่อนะพ่อทำได้สำเร็จหมด...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ก็มาคุยกันเกี่ยวกับเรื่องการปรับแนวคิด ต้องปรับแนวคิดกันก่อน นอกจากปรับแนวคิดแล้วให้เขาช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาของตัวเองที่มันมีอยู่ที่มันทำให้เป็นหนี้ มันสาเหตุมันเกิดจากอะไร แต่ส่วนใหญ่มันเกิดจากการไปทำอะไรที่ตัวเองยังไม่รู้นั้นแหละ คือเห็นคนอื่นทำเค้าไปรอดแล้วก็เราจะทำด้วย จัดสัมพันธพีชกันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้านว่า ต้นไม้ที่ออกลูกออกดอก ออกลูกที่ปลายกิ่งกับต้นไม้ที่ออกดอกออกลูกที่ต้นกิ่ง เราปลูกชิดกันได้ มันจะไม่แย่งกัน เพราะ ปะหรนหมัดหลิที่รัตภูมิ ที่สงขลา แยกปลูกพืช 3-4 ชนิดลงในหลุมเดียวกันเลย ปลูกต้นสะตอ ปลูกต้นมังคุด ปลูกต้นลองกอง อยู่ในหลุมเดียวกัน สะตอมันก็ขึ้นไปอยู่ข้างบนแล้วก็ออกลูกให้เห็นอยู่รอบแล้วมังคุดมันก็แผ่กิ่งออกไปข้างนอกแล้วลูกมันไปอยู่ปลายกิ่ง แล้วลองกองมันก็ขึ้นลูกของมันก็อยู่ในระดับลำต้น พอขึ้นไปต้นมังคุดจะเก็บลองกองก็ได้เก็บสะตอก็ได้เก็บมังคุดก็ได้ มันอยู่ร่วมกันได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เรากล้าริเริ่มลองทำสิ่งใหม่ ตามจินตนาการของเราว่าน่าจะทำแบบนี้ เราถึงมือทำ แล้วก็นำไปประยุกต์ปรับปรุงจนมันเกิดความสำเร็จแก่เราได้จากมันคือมันระเบิดดินในแนวคิ่งมันแผ่รัศมีไม่ได้กว้าง เราจึงนำมาใช้มันร่วมกับไฟที่แผ่รากไปได้กว้างแล้วเราก็เรียนรู้การตัดระบบรากเพื่อให้มันสร้างอินทรีย์สารในดิน โดยที่มันไม่แย่งธาตุอาหารจากพืชที่เราปลูก ให้มันรักษาหน้าดินไว้ให้หน้าดินมันมีความชุ่มชื้นอยู่ได้ การปลูกแฝกของเราที่นี่เพื่อปรับสภาพดิน แต่อื่นอาจจะปลูกเป็นวงกว้างเพื่อคลุมหน้าดินให้มันทำหน้าที่ตรึงพื้นดินไว้เราใช้ประโยชน์แตกต่างกันมันอยู่ที่ว่าต้องการใช้ประโยชน์จากแฝกอย่างไร...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

2. การสังเกต และเรียนรู้เรื่องธรรมชาติในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ มีการเรียนรู้และสร้างสรรค์เทคนิคความรู้วิธีการพึ่งพาธรรมชาติเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต สามารถดำเนินชีวิตได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนทำให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน

“...เราก็นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ เราต้องเรียนรู้ สะสมความรู้ นำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เป็น และเป็นประโยชน์ เราจะดูจากสภาพธรรมชาติก็ได้ ถ้าลมมากแดดจ้า เราก็ก็นำน้ำได้ พื้นที่ของผมใช้ระบบการให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ขนาดเล็กที่เรียกว่ามินิสปริงเกอร์ มีการคำนวณปริมาณน้ำที่ใช้อยู่ตลอดเวลา โดยภาพรวมของสภาพดินแถวนี้เป็นดินร่วนปนทราย ดังนั้นดินจะไม่แข็งมาก...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...เราทำการเพาะปลูกเท่าที่พื้นดินจะเอื้อ คือมีหน้าที่ทำให้โลกของเราอุดมสมบูรณ์ ให้มันดีที่สุดเท่าที่มีประสิทธิภาพและข้อมูล อาศัยแสงแดด ลม กับน้ำ ที่จะทำให้เราได้ คือ เราเอาพลังงานแสงแดด ดวงอาทิตย์ มันจะมีพลังงานสูงสุดเท่าไรที่จะทำอันนี้ น้ำเท่าไร ดินเท่าไร กับสมองเราเท่าไรที่จะทำให้มันดีได้ก็เท่านั้น จบอยู่ตรงนั้นเลย เราก็ก็นึกอะไร เอมามาประมวลกับความต้องการกับสิ่งที่มันน่าจะเป็นกับความรู้ที่มีอยู่มาบวกเข้าด้วยกัน คือเหมือนกระสุน นัดไหนก็คือนัดนั้นเลยจบ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...ตัวจุลินทรีย์ก็ไปหาในป่ามาผสมในปุ๋ยคอกแบบนี้ เอมาก็เอาหลานมาส่งเสริมเรื่องนี้ ทีนี้มองว่าเศรษฐกิจพอเพียงมันพูดถึงความมั่นคงทางอาหาร หนึ่งตอบเรื่องความมั่นคงที่ดิน ที่ดินหมายถึงดินเราไม่ใช้ปุ๋ยเคมีไม่ใช้สารเคมีทำลายดิน ดินดีปลูกอะไรก็ได้ มีดินดีแล้วจะมีความมั่นคงที่ดีมีความมั่นคงทางอาหาร คุณชอบอะไรคุณก็ปลูกได้หลากหลายเลยไม่ต้องซื้อ พอคุณเหลือกินก็ขาย ขายเป็นเรื่องอะไรตอบเรื่องเศรษฐกิจได้ และตอบเรื่องสิ่งแวดล้อมได้ว่า เกษตรยั่งยืนต้องสร้างความหลากหลาย ถ้าเป็นที่สูงก็จะปลูกไไร่ยืนต้นสองสามระดับก็ปลูกกันไป เครื่องใช้ไม้สอยอะไรก็ว่ากันไป ถ้าเป็นที่ลุ่มปลูกผักผลไม้ไว้กินทั้งหลาย สร้างความหลากหลายของธัญพืช (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...การพึ่งตนเองของเกษตรกรชาวสวนยางนี้ผมคิดว่าที่เรา พอเป็นชาวสวนยางแล้วยางมันเป็นพืชเดียว แล้วเราก็กินพืชเดียว 100% แล้วเราก็กินชีวิตไปฝากไว้ตรงนั้น ไม่เหมาะนะครับ ไม่เหมาะแล้ว คำว่าชาวสวนยาง ผมเริ่มทดลองทำให้เขาเห็นว่าผมเป็นชาวสวนยางก็จริง แต่ผมลดพื้นที่การปลูกยางลงมา 8 ไร่ ไม่ปลูกยางตรงนี้ โคนยางแล้วปลูกอย่างอื่น ผมปลูกทุกอย่างที่เราต้องกินต้องใช้ ในที่ 8 ไร่นี้ (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เราก็เริ่มด้วยการค่อยๆปลูกใหม่ทั้งหมดตอนนี้เราก็สังเกตว่าพืชอะไรที่มันช่วยเราพัฒนาดินได้เร็ว และเราก็เน้นความยั่งยืนเราก็ได้ผล จากคำริของในหลวงที่เคยบอกว่าเราจะสร้างป่า เราต้องมีพืชนำร่องก่อนเพื่อรักษาความชื้นของดินไว้ก็ได้ผล เป็นพืชนำร่องแล้วจึงปลูกพืชอื่นๆตามมา เช่นพืชไม้โตเร็ว พืชคลุมดิน เป็นพืชเบิกนำ เช่นกระถินเทพา ก้ามปู ก็ดูจากดินแถวนี้ค่าพีเอช ประมาณ 10.2ถ้าเราเอาจอบขุดดูดูไม่หลงดอกครับ แต่ถ้าที่ในนาข้าวนี้ค่า พีเอชประมาณ 8.2 เพราะมีค่าอินทรีย์วัตถุอยู่แล้วแต่มันก็ยังไม่พอเพียงสำหรับทำการเกษตร นอกจากดินแถวนี้มีค่าความเป็นด่างแล้วยังมีค่าความเป็นเกลือเข้ามาด้วย ปลูกผักถ้ามีความเค็มเกิน 4ppm มันก็อยู่ไม่ได้เหมือนกัน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์,ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

3. ทูทางสังคม ได้แก่ ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน และทุนทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

“...คนรุ่นเก่าเขาได้ลองคิดลองดูให้เราแล้วว่าพื้นที่แถวนี้ปลูกอะไรได้ดี ปลูกอะไรแล้วเห็นผล คนรุ่นเก่าได้สร้างวัฒนธรรมต่างไว้ให้เราให้พวกเราช่วยร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน อย่างเช่นงานบุญที่ชาวบ้านได้ร่วมกันทำบุญก็รวบรวมกันได้ล้านกว่าบาท การนำศาสนาเข้าช่วยในการสร้างแนวทางในการทำงานคือพยายามลดการฆ่าสัตว์ ลดการใช้ยาฆ่าแมลง ปลูกสมุนไพรไล่แมลงแทนการใช้สารเคมี การจัดงานบุญทุกครั้งคนในชุมชนต่างก็ช่วยกันกันคิดช่วยกันทำ พยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน พยายามนำรูปแบบต่างๆ แบบย้อนยุคมาทำกิจกรรมร่วมกันให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์,ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...เราหนีจากทุนเดิมคนโบราณว่าลูกเอ๊ย... อย่าไปหวังกินน้ำห้วยหน้าจะน้ำฟ้าจะไม่ไหลลงขอมันน้ำ ตำบลแม่ทานี่เราบอกว่าตอนนี้เราจะไม่ทำน้ำดี ดินดี อาหารดี อาหารอินทรีย์เราดี องค์ความรู้ของเกษตรกรจะพึ่งพาตัวเอง คือพ่อคิดว่าพ่อพยายามคุยเรื่องรากเหง้าประเพณีวัฒนธรรม ที่นี้พูดถึงวัฒนธรรมตั้งแต่เกิดจนตายเป็นวัฒนธรรม ตั้งแต่การเกิด การกินการอยู่การตายเป็นยังงั้นเราก็ยังค้นรากเหง้าไว้ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมว่าอดีตเป็นยังงั้นให้คนแก่ๆ มาเล่าอดีตให้คนรุ่นใหม่ฟัง ที่นี้จะเห็นวัฒนธรรม

การเกิดการกินว่าอยู่กันเป็นที่ เป็นน่องประเพณีทั้งหลายนี้เป็นตัวที่ทำให้คนสนุกสนาน และมาร่วมกัน วัฒนธรรมการอยู่การกินนี้คือการแบ่งปันอาหารการกินกันและก็ทำให้ คนมันรักกันและพอทำให้คนรักกันเป็นที่ เป็นน่องกัน ทีนี้จะพินคินให้ชุมชนรักบ้าน เกิดชุมชนจัดการตัวเองนี้มันจะต้องไปทำวิจัยหลายเรื่อง ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ ข้อมูลคนที่ 3)

“...สมัยก่อนทำการเกษตรไม่ทำอย่างเดียว ทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิต เรื่องปากเรื่องท้องนั้นแหละเป็นเรื่องสำคัญ มีทั้งการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประคินธุ์ของใช้ พ่อผมที่ทำการเกษตรในครอบครัวผมทั้งพ่อทั้งแม่ทำเกี่ยวกับเรื่อง การทำนา มีข้าวไว้กินเอง ทำสวนยาง ก็เป็นรายได้ที่เป็นเงินไว้ซื้อของที่เราผลิตไม่ได้ แล้วก็มีการเลี้ยงสัตว์ เป็นสวนครัว ทำเพื่อกิน มีการปลูกผัก ทำเพื่อกิน แต่เหลือกินเราก็ ขาย นี่คือวิถีชีวิตของคนสมัยโบราณ ไม่ได้คิดว่าทำแล้วจะต้องมีความร่ำรวย ทำเพื่อให้เราสามารถจะเลี้ยงตัวเองได้ก่อน แต่ส่วนที่เหลือกินเหลือใช้ก็มีตลอดเวลาแล้ว ก็ส่วนหนึ่งได้ขาย แต่รายได้หลักที่ได้ขายทำเพื่อขายนี่ก็คือการทำสวนยาง...” (ข้อมูล การสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เราใช้พวกอินทรียัดถู พวกนุ้ยพืชสด ใช้หญ้าแฝก หรือพืชตระกูลถั่ว ที่มัน สามารถดูดความเค็มขึ้นมาได้หรือใช้ประโยชน์ได้ เช่นพวกมะขามเทศ ผมเห็นตั้งแต่ สมัยเป็นเด็ก คนสมัยก่อนปลูกมะขามเทศออกผลงามในที่ใกล้ๆนาเกลือ เราต้อง เข้าใจว่าธรรมชาติมันเหมาะกะกับอะไร เราต้องสังเกตเราต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้ได้ ผมเคยนำตัวอย่างดินบริเวณนี้ไปตรวจประมาณร้อยกว่าตัวอย่าง โดยกรมพัฒนาที่ดินเป็น ผู้นำเดินการให้ จึงทราบว่าดินบริเวณนี้เป็นอย่างไรผมก็เลยพัฒนาเรียนรู้เรื่อยมา จนได้รับรางวัลหมอดินดีเด่นของประเทศ ใครๆก็มาดูงานที่ผมเกี่ยวกับการแก้ดินที่มี ความเป็นต่าง...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

4. วิธีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ โดยใช้การคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์ ได้มี การศึกษาดูงานจากพื้นที่ต่างๆ ปรัชญาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ บันทึกจดจำ ทดลอง ปฏิบัติโดยวิธีการลองผิดลองถูก มีการประยุกต์และพัฒนาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมภูมิปัญญา ท้องถิ่นในรูปแบบของตนเอง

“...ผมมีโอกาสได้ไปดูงานที่สวนป่าใหญ่ ก็ไปดูในแปลงต่างๆมีผลไม้มีสมุนไพรหลากหลายชนิด ต้นไม้ดอกไม้ใบไม้กิ่งไม้ย่อยสลายกลับมาเป็นพลังงานใช้ใหม่ ผมไม่รู้ว่อบนภูเขาจะมีแหล่งน้ำหรือไม่ แต่ช่วงมีนาคม เมษายน ผมไปดูงานก็ไม่เห็นจะแล้งเลย ดินยังชุ่มอยู่เลยเพราะมันอยู่ด้วยกันอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกื้อกูลกัน พวกเซลแมนชอบพูดอยู่ตลอดว่าเศษไม้ใบไม้ย่อยสลายเป็นอาหารไม่เพียงพอ ถ้าไม่พอ ต้นไม้ในป่าคงตายหมดแล้ว ป่าเขาต่างคงตายเป็นโรครันหมด แต่เราก็ต้องมีวิธีการจัดการไม่ใช่ปล่อยให้มันทับถมกันจนมากเกินไป ให้มันพอดีให้มันพึ่งพากันได้ ช่วงตอนปลูกทุเรียนด้วยวิธีเคมีเฉลี่ยกิโลกรัมละ 10 บาท ต้นทุนการผลิตนะ ถ้าแม่ค้ามารับซื้อ กิโลกรัมละ 8 บาทก็จบกันขาดทุนตลอด ถ้า 12 บาทก็อยู่ไม่ได้ค่าน้ำค่าไฟ ค่าคนงานอีกยังมีอื่น ๆ อีกมากก็ยังไม่ได้อยู่ไม่ได้ แต่พอมาทำการปลูกแบบชีวภาพเฉลี่ยต้นทุน กิโลกรัมละ 4 บาท ขาย 10 ก็กำไรมีเหลือพอเก็บ แล้วเราจดทะเบียนของ GAP ก็ส่งออกได้ ก็สามารถรวบรวมผลผลิตได้ต่อรองได้ เข้ามาอยู่ในรูปสหกรณ์...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...การไถนน้ำมันผิสดี้ ทำให้เม็ดดินแตก ทำให้ไส้เดือนที่วางไข่มันแตก ทำให้รากไม้เน่าเป็นรูพรุน คือในวินาทีเดียวมันคิดทั้งหมดออกมาได้ ทีนี้ก็ไปทำนาเกี่ยวข้าว ทีนี้ปลูกที่น้ำต่ำ เราก็ไปนั่งพักอยู่ตรงที่สูง ๆ เพราะว่าตรงนั้นมันและ รวงข้าวมันก็หย่อนมา รวงข้าวที่มันเกิดขึ้นกับพริก รวงมันใหญ่มากเลยนะ แล้วมันก็ไม่มีน้ำตรงพริกจะมีฟางข้าวคลุม แล้วทีนี้เราก็เห็นกองฟางที่เราองให้วัวให้ควายกองที่เดิม ๆ ดินจะดี ตรงนั้นที่กองหลาย ๆ ชั้นดินดี ก็ทำให้น้ำถึงข้าวที่มันงอกเองตรงที่กองฟางคือมันจับแพะชนแกะมาเลย มันน่าจะคิดขึ้น แล้วข้าวก็จะงามกว่าก่อนอีก แล้วเราไปดูที่เราปักค้ำมันต้นเล็ก ๆ นิดเดียว ทั้งปุ๋ยทั้งอะไรเออะเอะ เอ๊ะเราจะทำงี้ได้ไง มันเป็นเรื่องเลยคิดอะไรขึ้นมาที่ลองทำเลย ลองหว่านข้าว เอาฟางคลุม ที่ข้าวมันไม่งอกเออะ เพราะมันหล่นหน้านี้กว่าจะไปถึงพฤษภาน้ำอีก 3-5 เดือนนี้ โคนมคโคนหนูเอาไปกินมันเก็บเต็มจนหมด มันงอกได้คือมันลงในรูป ปุ๋ยมันก็ไม่กินข้าวเปลือก สุดท้ายต้องรูปที่แห้ง ถ้าเปียกมันก็งอกก็ตาย แล้วเม็ดที่รอด ๆ ก็แค่นี้ แต่ถ้าเราหว่านข้าวลงไป ปุ๋ยมันงอกเลยก็จะเหลือทั้งหมดทุกเม็ด ฟางข้าวคลุมมดก็ขนไปไม่ได้ฟางข้าวปิดเอาไว้ก็ลองหว่านข้าวคลุมฟาง 1 ตารางวา ดู ผลปรากฏว่างอกขึ้นมา แล้วมันก็เหมือนเราไถ แต่มันไม่งามเท่าแต่ไม่เป็นไรไม่ได้ไถ ปีที่ 2 เอาฟางข้าวมาคลุมอีกมันน่าจะงามขึ้น เพราะมันมีอินทก่า ก็เริ่มเป็นตุเป็นตะ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... โห..เราโง่มาตลอดเลยสมัยนั้น โง่มาเพราะว่าเราไม่เคยจดต้นทุน นี่คือจุดอ่อนของเกษตรกรคือไม่จดต้นทุนการผลิตของตัวเอง ปรากฏว่าเราไม่คิดค่าแรงเลยนะ ที่เงินมันเหลือนิดเดียนี่คือไม่ได้คิดค่าแรงตัวเองเลย พอได้เงินมาก็มากินมาใช้ เพราะปลูกพืชเชิงเดียวไม่มีเวลาไปปลูกอย่างอื่นหรือก เวลาปลูกข้าวโพดก็ต้องไปสวนข้าวโพดทุกวัน พอเงินมาใช้เหลือนิดเดียนี่มากินมาใช้ไม่พอก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาอีก เป็นหนี้แบบผูกพันหลังจากนั้นเราก็ไม่ไหว พ่อตาเลยให้ที่ดิน 1 ไร่กับ 3 งาน หลังจากนั้น พ่อเลยกลับมาเหมือนอดีตนะคือปลูกไว้กินเหลือก็เอาไปขาย แม้ไม่เห็นด้วยคัดค้านอยู่ตลอดนะเราก็บอกว่ามันไปไม่รอดไม่รอดจริงๆ นะ เห็นไหมเราได้เงินมานิดเดียวเราต้องซื้อ พ่อก็เลยจ๋าว่ารายรับเราได้แค่นี้นะรายจ่ายเราต้องซื้อฟริกซื้ออะไรทุกอย่างผลสุดท้ายเราต้องจดยรับรายจ่ายให้เขาดู แม้ก็ไม่ยอม เราก็ไปขายของเราคนเดียว ไปปลูกทุกอย่างนี้ละอะไรที่เรากินที่เราชอบเขาก็ปลูกในไร่ในสวน หลังจากนั้นก็เหลือและก็ขายครั้งแรกนี้หลังสามเดือนก็ชวนแม่ไปขายเก็บผักกาด เก็บมะเขือ เก็บอะไรหลายๆ อย่างนี้ละเก็บไปขายแม่ค้า ในสวนวันเก็บสามร้อยเงินสามร้อยสมัยก่อนมีค่านะ หลังจากนั้นแม่ก็เริ่มเข้าใจนะเริ่มไปสวนเริ่มไปทำอะไรด้วยกัน หลังจากนั้นเราก็มาดูแล 3 งานเราก็ปลูกทุกอย่างเลยเราก็บอกให้แม่ไปขายตลาดที่ลำพูน เพราะว่าแม่ค้าเขาซื้อไปขายตลาดที่ลำพูน ไปเป็นแม่ค้าเองผลิตเองขายเองขายเองไม่ดีหรือ ปรากฏว่าเราก็เตรียมกล้วย เตรียมหัวปลี เตรียมใบตอง เตรียมฟริก มีฟริก มีมะเขือ มีผักกาด มีผักลิ้นฟ้า มีทุกอย่าง เอาไปอยู่ 12 เ่ง เอาไปขายที่ตลาดหนองคอกที่ลำพูนนะ แม่กลับมาแม่ใจใหญ่เลย แม่บอกว่าโห..ขายดิบขายดีกล้วยบ้านเราขายหวีแค่ 1-2 บาท ไปที่นั่นขายหวีละ 10 บาท สมัยนั้นนะ แม่ได้เงินสองพันห้าหลังจากนั้นแม่ดีใจมาก บอกแม่ว่ามีอะไรก็ขายได้ยอดมะขามก็ขายได้นะ ขายอดขงโคก็ขายได้ ใบขี้เหล็กก็ขายได้ที่นี่แม่อะไรแกก็เก็บไปขาย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ก็ได้ศึกษารายละเอียดจากองค์การสวนยางครับ และเราเอามาทดลองทำ เพราะได้สูตรได้อะไรต่าง ๆ มาจากตรงนั้นส่วนหนึ่งเป็นเบื้องต้น แต่เราก็ต้องมาปรับให้เหมาะสมกับของเราอีกระดับหนึ่ง พอผ่านไปได้ 1 ปี ก็ทุกคนเห็นด้วย มีความเข้าใจ แล้วก็ทำให้ผลงานที่มันออกมาแล้ว ครั้งแรกก็มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องด้านการตลาดอีกเหมือนกัน เพราะเราผลิตยางของเรานี้คุณภาพมันดีเกินไปขายในประเทศไทยไม่ได้ในครั้งนั้น แต่เนื่องจากโอกาสที่ต่างประเทศเขาต้องการมาก ทางยุโรปทางอเมริกา แล้ว

พวกเราต้องหาวิธีการในการขายเพื่อให้ออกไปต่างประเทศก็ไปผ่านพ่อค้าผู้ส่งออก ก็ทำให้มันแก้ปัญหาไปได้ชั้นตอนหนึ่งที่ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางหลายชั้น แต่ก่อนเราขายผ่านพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นแล้วไปผ่านพ่อค้าคนกลางในระดับการแปรรูปแล้วก็พ่อค้าผู้ส่งออกมันตั้งหลายชั้น แต่ตอนนี้เราผ่านพ่อค้าผู้ส่งออกชั้นเดียว เราส่งมอบกันที่ทำเรือคลองเตย และยางเราก็จะออกไปต่างประเทศ 100% ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เราก็เริ่มเรียนรู้ให้ได้ว่าปลูกแบบไหนมันรอดเราก็เรียนรู้จากต้นแรก แล้วเราก็ซำกิ่งเอง เรียนรู้ให้เข้าใจว่าซำกิ่งยังไงให้กิ่งแข็งแรง ปลูกเองจนเป็นสวนมะนาว คือเราต้องรู้จักพลิกแพลง ต้องรู้จักประยุกต์ใช้ไม่ใช่ยึดแต่ตำรา ต้องแก้ปัญหาของตนเองให้ได้ เพราะในสภาพพื้นที่ของแต่ละคนมันมีปัญหาแตกต่างกันไป ถ้ายึดแต่ตำรามันก็เอาตัวไม่รอด มีหลายคนบอกว่าอย่างสภาพดินแบบนี้ถ้าเป็นเขาเขาไปหาที่อื่น ทำกินแล้ว อย่างที่ดินบริเวณข้างเปลี่ยนเจ้าของไปหลายเจ้าแล้ว แต่ผมถือว่ามันเป็นที่มรดกที่ที่พ่อแม่เราให้เรามา เราต้องรักษาไว้ให้ได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

5. การจัดการความรู้ในวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีระบบ โดยการบันทึกความรู้เป็นหนังสือ รายการสารคดี มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์วิธีการเพาะปลูกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และธรรมชาติ และมีหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจ

“...กลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ่มชูตัวเองกันได้ แล้วกลุ่มพวกเราก็ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี่คือจากผลของการขับเคลื่อน ประเด็นของเราที่ทำให้เราได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้ดิน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติ เราพยายามเรียนรู้ธรรมชาติ ตรงนี้เป็นจุดก่อดาวที่ทำให้เราสามารถมีประเด็นในการจุดประกายในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการรักษาสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นผลไม้ปลอดสาร อาหารปลอดภัยและสมุนไพร ทำให้พวกเรามีรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และมีรายได้ทุกๆเดือน มีรายได้ตลอดไปทั้งปี จากพวกไม้ล้มลุกและสมุนไพร เช่น พวกกล้วย กกล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กระจวาน หน่อแดง เตยหอม รวมทั้งสามารถส่งออกได้ ช่วงแรกเราก็ขายในชุมชนกันเองแต่ตอนนี้เราพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับ

และสามารถส่งออกไปได้ เราต้องรู้จักจัดการด้วยโดยใช้ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ...”
(ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...คุณรายการบนเวทีภาคค่ำ มีการเขียนเรื่องทำนาธรรมชาติ ตอนนั้นก็มีมาชา โนบุ ฟุโอะกะ เป็นนักเกษตรกรรมของชาติที่ญี่ปุ่นมาที่เมืองไทยมารับรางวัล ฟุโอะกะ ก็มีชื่อแม้ว่าถ้ามาที่ประเทศไหนก็ตาม ถ้าไม่มีเกษตรธรรมชาติให้แกไปคู่แข่งจะไม่มารับรางวัลก็ไม่ไป คุณรสนาก็รู้จักว่าผมทำเรื่องนาธรรมชาติอยู่ก็จะพามาคุยที่นาผม ตอนนี่เกิดเรื่อง ก็คือทีวีทุกช่องมาหมด หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าว ประเทศไทยนี่ดีมากทำเกษตรกรรมธรรมชาติ คุณคำเคื่องทำนาไม่ไถไม่ใช้ปุ๋ยไม่ใช้ยาแค่ 3-4 ปีนี้ดินดีกว่าผมทำอยู่ที่ญี่ปุ่น 50 ปี เมืองไทยอากาศร้อนทำให้วัชพืชรากินทรีย์ย่อยสลายเร็ว แยกปุ๋ยเป็นตุเป็นตะ ทุกคนก็รู้ ใช่เลย ๆ หลังจากนั้นคนก็มาดูงานชาวนาข้าวบอบฟาง ผมอธิบายอย่างที่ผ่านมา ถ้าเรามาคุณแลคตินดี ๆ ขึ้นทุกอย่างมันก็จะดีขึ้นเอง ต่อมาได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้นปัญญา ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...อยากให้ น้ำคั้นมาต้องรักษาฝืนป่าต้องรักษาป่า ไม่มีน้ำเราตายเราอยู่ที่นี้เราหนีไปไหนไม่ได้ ก็เลยไปเสนอที่หมู่บ้าน สำเร็จเพราะพวกเราเข้าไปรักษาป่าเกษตรยั่งยืนต้องสร้างความหลากหลาย นั่นหมายความว่าตอบเรื่องความมั่นคงเรื่องที่ดินตอบเรื่องของอาหาร พ่อสรุปบทเรียนของพ่อเรื่องพืชเชิงเดี่ยวนะจากแผนปฏิวัติเขียวแล้วมาหาทางออกคือการทำเกษตรแบบผสมผสาน ให้เกิดความยั่งยืนและความพอเพียงนี่นะ และก็มีคนเชิญพ่อเป็นวิทยากร เชิญพ่อไปเสวนาไปคุยให้คนผู้หลักผู้ใหญ่ฟังบ้าง หลังจากนั้นกระทรวงเกษตรก็เห็นว่าเรามีองค์ความรู้เขาก็ เมื่อปี พ.ศ. 2549-2550 เขาก็ตั้งเป็นปราชญ์ชาวบ้านสี่ศูนย์แรกของประเทศไทยนะ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ผมพยายามจะศึกษาทุกเรื่องที่มีปัญหาเพราะเรามีปัญหาในการใช้สารเคมีในการใช้สารเคมีนอกจากเป็นอันตรายกับตัวผู้ใช้แล้วดินมันก็จะเสื่อม ในที่สุดผมไปอบรมที่คิวเซ อบรมเรื่องจุลินทรีย์ของญี่ปุ่นอากระบวนการต่าง ๆ ของเขามา แล้วเรามาเลือกวิธีทำเอาเอง ในปัจจุบันมีการอ้างถึงผมในความรู้ที่ผิดเพี้ยนไปหมดเลย ผมก็ไม่รู้จะป้องกันตัวอย่างไร ก็จัดการนั่งเขียนหนังสือขึ้นมา ผมใช้เวลา 5-6 เดือนเขียนเรื่องนี้แหละ มีอยู่ 5 เรื่องเล่มนี้ เรื่องยางพารา เรื่องศูนย์เรียนรู้ชุมชน เรื่องแผน

แม่บทชุมชน เรื่องการจัดองค์กรและเรื่องวิสาหกิจชุมชน ผมบอกว่าผมรู้ 5 เรื่องนี้นะ นอกจากหนังสือเล่มนี้ผมจะไม่รับผิดชอบ ไม่เกี่ยว แล้วพอมเขียนมาแล้วมีคนเห็นเขียนตรงนี้ขึ้นมาเขาก็อาสาที่ไปจัดพิมพ์ขึ้นมา พิมพ์เสร็จแล้วเขาก็ให้ผมมาส่วนหนึ่งแล้วเขาก็เอาไปใช้ส่วนหนึ่ง ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...การปลูกหญ้าแฝกเพื่อประโยชน์ในการเกษตร ต้องทราบก่อนว่าดินในพื้นที่นั้นๆเป็นอย่างไร ต้องการให้แฝกทำหน้าที่อะไรบ้าง จะได้คัดเลือกสายพันธุ์ให้ถูกกับวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา การสร้างความรู้ในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อช่วยในการทำเกษตร มีการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบต่างๆทั้งบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ให้คำปรึกษา แนะนำให้กับผู้ที่สนใจ อธิบายตอบข้อซักถามกับผู้มาเยี่ยมชมที่บ้านซึ่งเป็นศูนย์ของการเรียนรู้ทางการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้สนใจได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และเผยแพร่ต่อ สังคมในวงกว้างเป็นอย่างมาก...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

6. การประยุกต์ใช้ความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา มีการบูรณาการความรู้เทคนิคทางด้านต่างๆ ทั้งรูปแบบโบราณและรูปแบบใหม่ เพื่อนำมาปรับให้สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ และวิถีชุมชนของชาวบ้าน

“...ไม่น่าเชื่อว่าภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนนี้เก่งมากๆ เขารู้ได้ยังไง ก็เลยมาคุยกับ ดร. สาลี จึงรู้ว่ามันเป็นชีวเคมี เป็นการเพราะเชื้อเพื่อสร้างสมดุล เช่น พด.3 เป็นเชื้อจากธรรมชาติ มันจะสร้างวงของมัน ไม่ให้เชื้อตัวไม่ดีเข้ามาทำอันตรายต่อพืช และผมก็ค้นพบอีกเรื่องเกี่ยวกับกระวานหอมระเหย เราจะเอาหอมมาปลูกได้ต้นผลไม้พืชสวนที่ผมปลูกไม่ได้ ผมก็ใช้กระวานหอมระเหยก็เป็นพืชในกลุ่มเดียวกับหอมเหมือนกัน มันก็สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อตัวที่เป็นอันตรายต่อพืชได้เช่นกัน ต่อมาผมก็เริ่มหมักเป็นน้ำจุลินทรีย์โดยมีบอระเพ็ดที่มีรสขม อะไรที่มันมีรสขมมันสามารถฆ่าไวรัสได้ อะไรที่ฝาดมันก็สามารถฆ่าเชื้อราได้ อะไรที่มีรสเผ็ดร้อนก็สามารถฆ่าเชื้อแบคทีเรียต่างๆได้ คือใช้หนามยอกเอาหนามบ่ง ดั้นเบือเมาก็เบือแล้วแมกก็ใช้ฆ่าพวกหนอน พวกพยาไรใบ สะเดานำมาพ่นฆ่าพวกหนอน ยางของพญาไรใบใช้ฆ่าหนอนได้ดี ยางของพืชพวกนี้เราไม่สามารถทานได้เมื่อพ่นแล้วต้องทิ้งช่วงเวลา ก่อนเก็บเกี่ยว อีกพวกคือสัตว์ปีกก็แบ่งเป็นสอง สามชนิด เช่นพวกเพี้ยไฟก็ต้องเอาไฟ

มาปราบก็ต้องใช้พืชพวกเผ็ดร้อนมาฆ่า ส่วนพวกยุงก็ใช้พวกตะไคร้หอมมาไล่เพราะ
 ตะไคร้เป็นพวกหอมระเหยถ้าเข้มข้นก็ฆ่ายุงได้ ถ้าเจือจางก็สามารถไล่ยุงได้ นี่เป็น
 ธรรมชาติที่เราต้องศึกษาค้นให้พบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการ
 ดำรงชีวิตให้ได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...ถ้าเรามาดูแลคินดี ๆ ขึ้นทุกอย่างมันก็จะดีขึ้นเอง ไม่ต้องถามว่าข้าวงามไหม
 แต่คินงามมันก็ต้องงามอยู่แล้ว มีคนมาถามเทคนิคการหว่านข้าวหว่านยังไง
 หว่านวันที่เท่าไร หว่านกี่กิโลกรัม ก็หว่านเหมือนหว่านทั่วไปให้มันห่างแค่นี้
 กี่กิโลกรัมแล้วแต่ เม็ดใหญ่น้ำหนักมันก็จะเยอะหน่อย เม็ดเล็กก็ไม่ต้องมากเพราะ
 เม็ดเล็ก แล้วโปรยฟางก็กิโล ไม่ได้ซึ้ง หอบใส่ก็เอาน้ำประมานนี้ ก็ทุกคนเอาปากกามา
 เปรียบจดหมด มีคนบอกว่าทำนาคุณคำต้องทำได้สิ บ้านผมทำไม่ได้แล้วทำไมจะทำ
 ไม่ได้ บ้านไหนก็ทำได้หมดแหละทำอย่างผม หว่านข้าว คลุมฟาง แล้วก็รอเกี่ยวเฉย ๆ
 ทำไมจะทำไม่ได้ ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...เกษตรกรบ้านนี้คือ คนอื่นเขาปลูกข้าวโพด เขาปลูกอะไรกันเราไม่ปลูก เราปลูก
 ผสมผสานอย่างนี้ ปลูกพริก ปลูกมะเขือ เขาบอกว่าคนผีบ้าหรือเปล่า ทำอะไรไม่ทำ ทำ
 แบบนี้ได้เงินเป็นหมื่นยังไม่พอกิน เอ็งไปทำอะไร ขายกะจึกกะจ้อกอะไรพวกนี้นะ เขา
 นินทามาก แต่พอเราปลดหนี้ได้ปลดอะไรได้ คนก็เริ่มเห็นมากขึ้น ทีนี้เราก็มีการขยาย
 กลุ่มเรื่องของเกษตรกร เราดูแลเรื่องของการเก็บเมล็ดพันธุ์แต่ถ้าเป็นทีมส่งเสริมก็จะดูแล
 ทั้งทีม ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ถ้าเป็นสวนพืชเดี่ยวมันต้องหาปุ๋ยจากภายนอกมาให้มัน สิ่งของมันสลายลงมา
 ตรงนี้จะไม่เป็นอาหารมันเลย เพราะมันไม่กินซากตัวเอง แต่ถ้าเราปลูกร่วมกันตรงนี้
 มันจะเกื้อกูลกัน ซากพืชของชนิดนี้มาเป็นอาหารของพืชชนิดนี้ ซากพืชชนิดนี้ไปเป็น
 อาหารของพืชชนิดนั้น ก็เหมือนกับป่าที่อยู่ในป่าในภูเขา พืชทั้งหลายชนิดอยู่ร่วมกัน
 แล้วมันก็อยู่ร่วมกันได้โดยไม่แย่งกันแล้วมันก็เกื้อกูลกัน มันกินซากเพื่อนมันไม่กินซาก
 ตัวเอง เพราะฉะนั้นเราก็เอาธรรมชาติตรงนี้แหละมาคิดมาวิเคราะห์แล้วก็มาจัด มันก็
 ได้ผลพร้อมกันเลย เวล่านักวิชาการเขาถามว่าทำอาชีพอะไรบอกว่าเป็นสวน ถามว่าทำ
 สวนอะไรลู่ ทำสวนมังคุด มีมังคุดอยู่เท่าไร 10 ไร่ แล้วทำอะไรอีก ทำสวนสะตอ
 มีสะตออยู่เท่าไร 10 ไร่ ทำสวนลองกอง ลองกองก็ 10 ไร่ ทำอะไรต่ออะไร แล้วถาม

โธ๊ะ ลุงมีที่ดินเยอะ? มี 10 ไร่ ก็อยู่ใน 10 ไร่ นั่นแหละมันให้ผลเหมือนกันทั้งหมด...”
(ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...การเลือกปลูกสายพันธุ์หญ้าแฝกก็เป็นสิ่งสำคัญต้องปลูกให้ตรงกับสภาพของแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสม อย่างสภาพพื้นดินแบบนี้แฝกลุ่มหรือแฝกหอมก็ไม่ควรมาปลูก เพราะไปก็ตาย เพราะดินที่นี้มันมีความเป็นด่างสูง แฝกที่เหมาะสมกับพื้นดินแฉะนี่คือแฝกดอนและควรเป็นสายพันธุ์ประจำวนะ เพราะพวกนี้มันจะทนแล้งทนเค็ม ส่วนแฝกลุ่มหรือหอมเราจะใช้ที่มีความชื้นเพียงพอมันก็เหมาะสม ความต่างของแฝกหอมกับแฝกดอน จะมีความต่างกันที่ใบ และลำต้นที่แตกต่างกัน แฝกหอมมีร่องสีขาวใบมันจะมีความนุ่มขอบใบไม่คมสันใบไม่คม แฝกดอนใบจะแข็งกระด้างขอบใบคมสัน ใบคมการดูแลรักษาลำบากแต่มันทนแล้งได้ดีมากและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เป็นต่างมันอยู่ได้ ผมปลูกแฝกจนเป็นที่ยอมรับก็เพราะเราปลูกในพื้นที่ที่ใครๆมองว่าไม่สามารถทำกินได้ดีแต่ผมทำจนมันสามารถทำกินได้ดี...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

7. สมรรถนะผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน ควรเป็นผู้ที่มีลักษณะรอบรู้ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ในด้านการเกษตรธรรมชาติ สามารถแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ ทำงานด้วยความตั้งใจจริง มีความคิดสร้างสรรค์สามารถใช้จินตนาการ รู้จักกระบวนการแก้ปัญหาจนสามารถประยุกต์และพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญา สามารถบริหารจัดการและประสานงานทางด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายในการพัฒนาวิถีเกษตรและวิถีชีวิตของชาวบ้านบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“...สิ่งสำคัญของคนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่นนำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...แนวคิดอย่างนี้ คิดที่จะไปสร้างสวรรค์ในอนาคตก็ได้ ในอาณาจักรตัวเองก็ได้ คือ คิดอันเดียวกับของผมแต่เวลาไปทำบางคน เลือกไม่ได้อาจจะมึปลูกอ้อยอยู่ คือเราเอาคนที่เข้าใจก่อน ไม่ได้ทำได้ทุกคน บางหมู่บ้านมาไม่เข้าใจกลับไป แต่สิ่งที่เราปลูกฝัง

ก็คือ ให้ไปสร้างให้ต้นไม้ในที่ไร่ที่นาเพื่ออนาคตของลูกหลาน ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...จินตนาการและประยุกต์และก็แก้ปัญหาคนเรามันอย่างเดียวไม่เชื่อนะสมัยนี้ จะพูดๆ แล้วไม่ ถ้าสมมุติว่าพ่อพูดแล้วไม่มีตัวอย่างให้เห็น ไม่มีใครฟังหรอก คือหนึ่ง เขาจะเชื่อได้ว่าเขามีจริง เขาทำจริงผู้นำต้องทำจริงอยู่ให้ดูทำให้เห็นว่าอยู่ได้จริงนะ อย่างนี้เขาถึงจะเชื่อ หัวใจของการพัฒนานี้ผู้นำสำคัญผู้นำมันมีอยู่สองสามเรื่อง หนึ่งทำให้ดูอยู่ให้เห็น สองเวลาได้เงินมาอย่างน้อยต้องเห็นว่าเงินไปที่ไหนต้องสร้างความโปร่งใสให้ได้นี่คือชีวิตของผู้นำ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...คือคำถามนี้มีคนถามอยู่บ่อยว่ามีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำทุกอย่างตามที่เขา เห็นอยู่ปัจจุบันนี้ ผมก็บอกว่ามันเป็นความตั้งใจนะ ไม่ใช่แรงบันดาลใจ เพราะผมได้วางแผนไว้ว่าต้องทำตัวเองให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาตัวเองให้ได้ ผมเป็นผู้ประสาน ถ้าเขาคิดว่าเขาตัดสินใจว่าต้องทำอย่างนี้แต่จำเป็น มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทุน ผมก็ประสานทางแหล่งทุนให้ ถ้าเขาคิดว่าเขาจะต้องไปฝึกภาคปฏิบัติเพื่อทักษะตรง นี้มันชัดเจนผมก็มีที่ให้ไปฝึกเพิ่มเติมเป็นทางการ ผมจัดการได้ แล้วทำให้คนแถวนี้รู้สึก ว่าในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมามีการปรับตัวได้พอสมควร จะเห็นว่าในตำบลไม้เรียง คนไม้เรียงไม่กลัวปัญหาแล้ว ไม่กลัวปัญหาเลย แต่ก่อนเราไปที่ไหนเขาบอกอย่างนั้น ก็มีปัญหาอย่างนี้ก็มีปัญหา แต่คนไม้เรียงพอมีปัญหาอะไรก็เอาปัญหานั้นมาแก้ทันทีเลย ถ้าเป็นปัญหาส่วนตัวก็แก้ได้ถ้าเป็นปัญหาร่วมกันก็มาร่วมกันแก้ ถ้าเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้น เราก็ประสานความร่วมมือจากหลายฝ่ายเข้ามาช่วยกันแก้และต้องแก้อย่างรวดเร็วไม่คาราคาซัง ผมก็พอใจตรงนี้แหละว่าที่ผมทำมานะ ไม่เห็นคนไม้เรียงมีความร่ำรวยมากขึ้น แต่ทำให้คนไม้เรียงไม่กลัวปัญหา แล้วคนไม้เรียงมีความสามารถในการแก้ปัญหาตัวเอง ได้แก้ปัญหาส่วนรวมได้ ได้เท่านี้ผมก็สบายใจ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...นอกจากนี้เราต้องมีจิตมุ่งมั่น ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ สุจริต จึงจะทำให้เราไปสู่ความสำเร็จได้ อย่าทำด้วยจิตที่มีความโลภ หรือลักษณะตาโตเห็นคนอื่นรวยเราก็อยากจะรวยด้วย ถ้าจะทำการเกษตรต้องค่อยๆทำ ค่อยเป็นค่อยไป เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ อย่าก้าวกระโดดจะทำให้เราหกล้มได้ ให้กินข้าวทีละคำ คือกินให้พอดี ไม่มาก

เกินไปจะจุกทำงานไม่ได้ กินน้อยเกินไปก็หิวโหย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

8. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวางแผน คิดอย่างเชื่อมโยงทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเครือข่าย เป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

“...เราเริ่มเรียนรู้ และจับประเด็นแนวทางการทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง บริเวณนี้มีพื้นที่ประมาณ 33 ไร่ เป็นทั้งสวนเงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ แก้วมังกร พริกไทย กล้วยต่างๆ ที่แรกเริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรมานำมาปลูกได้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ ห้วข่า โหระพา กระเพรา แล้วก็สังเกตคัดเลือกกว่าสมุนไพรมีการตั้งกลุ่มระดมหุ้นสมาชิก ก่อนจะมาตั้งกลุ่มนำสมาชิกมาไปอบรมหาความรู้เกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริ พอเห็นรูปธรรมจากการดูงาน จากการบรรยายทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และสามารถปฏิบัติได้เองจริง ทำให้กลุ่มของเราสามารถลดต้นทุนในการทำเกษตรได้จริง หน่วยงานของภาครัฐก็เข้ามาให้การสนับสนุน เช่นฝ่ายวิจัยพืชสวน สำนักงานเกษตร ตำบล เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เทศบาล ต่างก็เข้ามา ที่สำคัญที่สุดคือกรมพัฒนาที่ดิน นำดินไปตรวจวิเคราะห์ หลังจากนั้นกลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ่นชูตัวเองกันได้ แล้วกลุ่มพวกเราก็ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี้คือจากผลของการขับเคลื่อน ประเด็นของเราที่ทำให้เราได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...เป้าหมายเรื่องเงินนี้จะให้มันน้อยที่สุด คืออย่างที่ผมคิดว่ามันเป็นเรื่องการสะสม ถ้าสะสมเงินมันก็เป็นเงินแล้วมันก็เท่าเดิมสะสมไว้ 10 บาท ก็ 10 บาท แล้วราคาอาจจะลดลงด้วยเพราะกลไกการตลาดของเงินถูกทำให้ค่าลดลง แต่ถ้าผมสะสมเป็นต้นไม้ สะสมปุ๊บมันโตขึ้น แล้วโตขึ้น 10,000% ต่อปีด้วย จะยั่งยืนมากกว่า...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“...ชุมชนที่จะจัดการตัวเองได้มันจะไปวิเคราะห์ถึงวิถีชีวิตของรากเหง้า ว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร และยุคปัจจุบันนี้เรามีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไรและอนาคตลูกหลานเขาจะอย่างไร พ่อจะทำสามระดับพ่อทำให้เห็นอนาคตด้วยเพราะว่าคนจะไม่รู้ว่าลูกหลานจะเป็นอย่างไรเพราะสมมุติว่าลูกหลานทุกคนนี่หนีออกจากชุมชนหมดแล้วจะไปเพื่อใครต่อไปจะให้นักข้ามชาติมาอยู่แทนเราหรือเปล่าอันนี้ต้องมานั่งคิดนะ และถ้าจะรักชุมชนนี้ต้องปลูกฝังให้ลูกหลานนี้เข้าใจในชุมชน ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...ถ้าผมทำคนเดียวคนอื่นไม่เห็นด้วย ไม่มีความร่วมมือมันก็จะไม่มีการขยายผล เพราะฉะนั้นการที่ผมเริ่มทำผมคิดคนเดียวก่อน คิดคนเดียวแล้วคิดได้แล้ว ผมก็ไม่ได้บอกใคร ทดลองทำก่อน พอทำแล้วพอเห็นผลที่เกิดผลดีขึ้นมา ก็ขยายผลคือถ่ายทอดไปสู่คนอื่น ว่าถ้าใครมีปัญหาเหมือนกับที่มีอยู่ผมแก้ด้วยวิธีนี้นะ แล้วคนอื่นเขาฟังเขาก็ไปคิดวิธีของเขาออกมาที่เปรียบเทียบกันก็มี หรือว่าบางทีเขาก็เอาแนวทางที่ผมเคยทดลองทำแล้วเอาไปใช้กับเขาก็มี แล้วมันเป็นการขยายวงกว้างมากขึ้น ๆ ที่ทำให้ผมขยายได้กว้างครั้งแรกก็เกี่ยวกับเรื่องแผน ผมเป็นคนทีถนัดเรื่องการทำแผน เพราะผมเอาประสบการณ์ของผมไปเล่าคนอื่นให้ฟังว่าที่ผมประสบความสำเร็จในชีวิตผมเพราะผมมีแผน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...สิ่งสำคัญของเกษตรกรต้องคิดริเริ่ม ประยุกต์ นำสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ เช่น ไม้พริกนี้ที่เราเห็นอยู่ว่าทำไมมันถึงยืนต้นตาย ไม้พริกนี้คือไม้เบิกนำมันเป็นไม้พวกตระกูลถั่วรากของมันจะทำหน้าที่ตรึงไนโตรเจนไว้ได้ ใบของมัน ผักของมันเมื่อมันร่วงลงไปที่พื้นดินมันก็สร้างความพูนให้กับดิน เมื่อผมต้องการใช้พื้นที่ผมก็จะทำให้มันยืนต้นตายโดยมันจะค่อยปล่อยไป ปล่อยยอด ปล่อยให้กิ่งเล็กๆ จนถึงกิ่งใหญ่ๆ จนมันตาย เราก็จะล้มมันได้ง่าย ไม่อย่างนั้นเราต้องมาตัดกว่าจะชนทุกส่วนของมันจนหมดต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากกว่าจะชนมันออกจนหมด โดยวิธีการตัดน้ำเลี้ยงของมัน การทำคือเราปลอกเปลือกมันจากพื้นประมาณ 1 ฟุต ปลอกเปลือกออกประมาณหนึ่งคืบแล้วเราก็ชูดน้ำเขื่อน้ำเลี้ยงออก พอพืชมันไม่สามารถส่งน้ำและอาหารขึ้นไปได้มันก็จะตาย โดยยืนต้นตาย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

9. มีการพึ่งพาตนเองโดยอาศัยระบบธรรมชาติ มีการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสมัครใจยอมรับองค์ความรู้ใหม่ และร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีการพัฒนาความรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยฝ่ายวิสาหกิจบ้านตอบสนองความต้องการของตนเองและชุมชน ทำให้เกิดความสุขที่มั่นคงและสร้างชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

“...กลุ่มของเราก็พยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ่มชูตัวเองกันได้ แล้วกลุ่มพวกเราก็ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี่ก็จากผลของการขับเคลื่อน ประเด็นของเราที่ทำให้เราได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ จากการเรียนรู้คืน น้ำ สภาพอากาศจากธรรมชาติ เราพยายามเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ เราพยายามย้อนอดีตของธรรมชาติ โดยการประยุกต์ขึ้นมาใช้ใหม่ก็คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ใช้น้ำจุลินทรีย์ต่างๆ อย่างกล้วยไข่นี้เนาะถั่วนี้ถั่วเอาของกำแพงเพชรมาปลูกก็ไม่ได้กินอีก ผมต้องประยุกต์มาต่อกับตอของจันทบุรี สองถึงได้ดีนะหวีดก ถั่วเอากล้วยไข่พันธุ์จากกำแพงเพชรมาปลูกแถวจันทบุรีนะออกลูกอย่างมากก็สองสามหวี เอามาขาย เอามาส่งออกก็ไม่ทันหรอก ก็ต้องคิดทุกอย่างต้องรู้จักประยุกต์ ต้องจินตนาการให้ออก ต้องแก้ปัญหาให้เป็น ความรู้สำคัญนะความรู้สำคัญมาก จะรู้จากอะไรรู้จากหนังสือ รู้จากการดูงาน รู้จากการดูสารคดี แล้วเราก็กลับมาทำลองผิดลองถูกดู จนมันประสบความสำเร็จ พอเรามีความรู้ความชำนาญในสิ่งที่เราทำอยู่ประสบความสำเร็จ ใครสนใจเราถ่ายทอดให้เขาไปทำดูรวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มเราก็เข้มแข็งเราก็เข้มแข็งมั่นคงด้วย...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...รู้จักกำลังตัวเองคือการรู้จักทุนทรัพย์ตัวเองมีเท่าไร เพราะถ้าตัวเองทะเยอทะยานมากเกินไปก็ไม่ไหวพอเพียงแล้ว รู้จักประมาณตัวเองเสร็จแล้วต้องรู้จักใช้ชีวิตแบบไหนที่ให้เป็นสุข แม้ทาทาเป็นแห่งแรกของประเทศไทยที่ออกโฉนดชุมชนในเขตป่าสงวน ทุกคนมีโฉนดหมดแต่โฉนดจะมีค่ากระดาษจะมีค่านี้จะทำยังไง ก็คิดว่าโฉนดที่ดินมันมีค่าเอาไปจ้างองธนาการได้ใช่ไหม เราก็ตั้งกองทุนที่ดินตอนนี้เรามีกองทุนดิน ถ้าคุณไม่มีเงิน คุณเอาโฉนดคุณไปจ้างองได้ที่ธนาการ มีการสอนให้รู้จักการทำงานและเกษตรอินทรีย์...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“...หยุดการใช้สารเคมี ก็คิดว่าเราน่าจะเพิ่มจุลินทรีย์ในดินของเราที่มีอยู่แล้วก็ได้ไปศึกษา ผมไม่ได้ใช้สารเคมีเลยแต่ทุกอย่างมันก็สมบูรณ์ แต่ก่อนที่เราใช้สารเคมีอยู่อย่างต้นไม้ที่เราปลูกเราต้องป้อนมันทุกระยะเวลามันถึงคราวที่เราจะต้องใส่ปุ๋ยถ้าเราไม่ใส่ให้มันจะแสดงอาการทันที ใบเหลืองบ้าง ยอดมันหมดบ้าง นั่นคือการที่เราตามใจมันมากเกินไป มันไม่ต้องทำมาหากิน มันคอยเฝ้าที่จะกินของที่เราไปป้อนให้ตลอดเวลา ทีนี้พอเราทำใจแข็งปล่อยให้มันไปบ้างแล้วก็เอาไอพวกนี้ไปเทียบว่าน ไปหากินเองก็แล้วกัน พออยู่ซัก 3-4-5 ปี มันสมบูรณ์ดีครับ แสดงว่ามันมีความสามารถที่จะไปหาอะไรกินเองเมื่อเราไม่ป้อนให้มัน แต่เราก็ต้องสร้างแหล่งที่สามารถให้มันไปหาทำได้คือการที่เราทำปุ๋ยหมัก ทำอินทรีย์จากเศษพืชเศษอะไรพวกนี้ไปทำให้มันเกิดการย่อยสลายลงไปในดินแล้วดินมันจะเป็นผู้ที่สร้างธาตุอาหารพืชไว้ตรงนั้น แล้วพืชก็มีความสามารถที่จะขนไchorากไปดูดซึมเอาตรงนั้นได้ พอมาถึงตอนนี้รู้สึกที่เราสบายใจมาก เพราะรู้สึกว่าการที่เราทำไม่ค่อยมีต้นทุน มาปัจจุบันนี้ผมรู้สึกว่าผมเอาตัวรอด แล้วก็พึ่งตนเองได้เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้เป็นตัวอย่างของกระแสที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกัน...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...การพึ่งตนเองคือการสร้างสถานการณ์ ที่ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อว่าครอบครัวสามารถหาปัจจัย 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย โดยไม่ต้องไปขอความช่วยเหลือใคร การพึ่งตนเอง คือ การจัดเตรียมสวัสดิการและความมั่นคงให้กับตนเองทั้งในกาลปัจจุบันและในอนาคต โดยไม่ต้องไปเรียกร้องให้ใครมาจัดให้ หรือหวังความช่วยเหลือจากใคร เราสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในเหตุการณ์ปกติ การพึ่งตนเองไม่ได้หมายความว่าไม่พึ่งใครเลย ไม่ใช่ทุกอย่างต้องทำเอง กินเอง ใช้เองไม่ต้องซื้อไม่ต้องขาย นั่นเป็นความเข้าใจที่แคบมาก นอกจากนี้ การหาปัจจัย 4 อย่างเพียงพอต้องไม่ไปช่วงชิงเอารายได้ของคนอื่นในชุมชนมาเป็นของตน การทำ เช่นนี้ไม่ใช่การพึ่งตนเองที่แท้เพราะตัวเองดีขึ้นแต่คนอื่นแย่ลง เรื่องสำคัญที่สุดในวันเกษต คือ การเปลี่ยนวิธีคิด นับเป็นจุดเริ่มต้นและลงมือกระทำ มีการตระหนักถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ...” (ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

ตอนที่ 3 กระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

จากการสัมภาษณ์กระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

1. ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ มีกระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

เริ่มจากการเรียนรู้บทเรียนในอดีตจากประสบการณ์ในอดีต ในช่วงพ.ศ. 2535 การทำเกษตรบริเวณพื้นที่นี้ได้มีการนิยมใช้สารเคมีกันอย่างรุนแรง ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ ได้เป็นผู้นำร่วมกลุ่มเกษตรกรแถวนี้ไปซื้อยาฆ่าแมลง ชื่อปุ๋ยเคมี ผลสุดท้ายสิ่งที่ได้รับคือ กำไรขาดทุน กำไรขาดทุน กำไรกำไร ขาดทุนขาดทุน ขาดทุนขาดทุน จนมีแต่ขาดทุนมากกว่ากำไร ทำให้เกิดความรู้สึกว่าถ้าเป็นแบบนี้ต่อไปคงไม่มีอะไรเหลือ ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนของความคิดและวิธีการทำการเกษตร ด้วยการหันมาสนใจและติดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทางสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง ได้มีการศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อนำแนวทางมาประยุกต์ให้เหมาะสมโดยมีการนำสมุนไพรมานำมาปลูกร่วมกับไม้ผลยืนต้น ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ กล่าวว่า

“...สิ่งที่เราไปพบเห็น คือการลด ละเลิกใช้สารเคมีทำอะไร เราเริ่มเรียนรู้ และจับประเด็นแนวทางการทำงานมาประยุกต์ใช้ในที่ของเราเอง บริเวณนี้มีพื้นที่ประมาณ 33 ไร่ เป็นทั้งสวนเงาะ ทุเรียน ลองกอง สละ แก้วมังกร พริกไทย กล้วยต่างๆ ที่แรกเริ่มต้นเป็นการปลูกพืชสวนแบบเชิงเดี่ยว แล้วตอนหลังมาปรับปรุงประยุกต์ปลูกแบบพืชสวนผสม นำสมุนไพรมานำมาปลูกได้ต้นทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ตอนแรกก็เริ่มนำสมุนไพรมาลองปลูกทีละอย่าง สองอย่าง ตะไคร้ ห้วข้าว โหระพา กระเพรา แล้วก็สังเกตคัดเลือกว่าสมุนไพรมานำมาปลูกไหนสามารถอยู่ได้ต้นไม้อยู่ในร่มเงาไม้ได้ ก็ได้พบว่าพวกกระวาน หน่อแดง เตยหอม พวกสมุนไพรมานำมาปลูกที่สามารอยู่ได้ร่มเงาได้ จึงตัดแปลงความรู้โดยการเลียนแบบธรรมชาติ...”

ต่อมาได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเป็นสหกรณ์ ระดมหุ้นสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักจุลินทรีย์ ได้มีการนำสมาชิกไปอบรมหาความรู้และทัศนศึกษาดูงานเกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริ เมื่อมองเห็นรูปธรรมก็มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในด้านต่างๆ มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ น้ำชีวภาพต่างๆ ใช้เอง ด้วยการใช้ถังใช้โองหมักจุลินทรีย์ มีส่าเหล้า มีการหมักปุ๋ยจากมูลสัตว์ต่างๆ กับฟาง วางเป็นชั้นๆ เอามูลสัตว์วางเอาฟางวางราดด้วยน้ำหมักทำเป็นชั้นๆ เรื่อยๆ เอาผ้าใบคลุม เมื่อถึงเวลาก็อยสลายกลายเป็นปุ๋ย นำใส่ในนาข้าว และสวนผลไม้ต่าง ก็ทำให้เกษตรกรในกลุ่มสามารถลดต้นทุนในการทำการเกษตรได้ และได้มีการพัฒนาสูตรปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักจุลินทรีย์ต่างๆ พัฒนาการปลูก

สมุนไพรร่วมกับพืชสวนต่างๆ เพื่อช่วยในการป้องกันและขับไล่แมลงโดยธรรมชาติของมันเป็นเอง ซึ่งเป็นจุดประกายความคิดในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในการรักษาสภาพแวดล้อม จนได้รับผลผลิตที่ได้รับการยอมรับจากสังคม คือ ผลไม้ปลอดสาร อาหารปลอดภัยและสมุนไพร ลูกค่านึง ชนะสิทธิ์ กล่าวว่า “...จากพวกไม้ล้มลุกและสมุนไพร เช่น พวกกล้วย กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กระจวาน หน่อแดง เตยหอม ทำให้ได้รับรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และมีรายได้ทุกๆ เดือน มีรายได้ตลอดไปทั้งปีรวมทั้งสามารถส่งออกได้ ช่วงแรกเราก็ขายในชุมชนกันเองแต่ตอนนี้เราพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับและสามารถส่งออกได้จนเป็นรายได้หลัก...”

ต่อมามีการเผยแพร่แนวคิดกรมภูมิปัญญา คือ ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักจุลินทรีย์ต่างๆ และพัฒนาเทคนิคการปลูกสมุนไพรร่วมกับพืชสวนต่างๆ ไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้มีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุน เช่น ฝ่ายวิจัยพืชสวน สำนักงานเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เทศบาลต่างๆก็เข้ามา และกรมพัฒนาที่ดิน ได้นำดินไปตรวจวิเคราะห์ มีการศึกษาวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่ของประเทศไทยแตก เป็นช่วงที่ทุกคนจะเป็นหนี้กันมากที่สุด จึงได้มีการพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส โดยพยายามช่วยเหลือตัวเองกัน อุ้มชูตัวเอง เกิดการยอมรับและสามารถส่งออกผลไม้ได้จนเป็นรายได้หลัก มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ เพื่อขอจดทะเบียนขึ้นทะเบียนต่างๆ เพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ ทั้ง GAP จนในปัจจุบันสามารถก้าวสู่ออร์แกนิกไทยแลนด์จนเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนขยายต่อไปเรื่อยๆจนเป็นวงกว้างมากขึ้นถึงระดับนานาชาติ เป็นสินค้าส่งออก ทำให้เกิดอำนาจสามารถรวบรวมผลผลิตได้ต่อรองได้ “...กลุ่มพวกเราที่ช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัด สิ่งเหล่านี้คือจากผลของการขับเคลื่อน รวมทั้งสามารถส่งออกได้ ช่วงแรกเราก็ขายในชุมชนกันเองแต่ตอนนี้เราพัฒนาจนเป็นที่ก่อนหน้าที่เราปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างเดียว คือ ปลูกเงาะก็ปลูกแต่เงาะอย่างเดียว ทุเรียนก็ปลูกแต่ทุเรียนอย่างเดียว ลองกองก็ปลูกแต่ลองกองอย่างเดียว มังคุดก็มังคุดไม่ปลูกมาปนกันในพื้นที่ 33 ไร่นี้แหละแต่ใช้วิธีแบ่งเป็น โชนๆเอาเช่น แบ่งเป็นเงาะ 5 ไร่ มังคุด 3 ไร่ ทุเรียน 10 ไร่ ลองกอง 5 ไร่ แล้วใช้สารเคมีตามปกติเหมือนคนอื่นๆทั่วไป ในช่วงปี 39 ปี 40 มีผลกระทบซ้ำจากภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง อุทกภัยมีความซ้ำซากของปัญหาอยู่ในช่วงจังหวะนั้น รวมถึงเป็นช่วงประเทศไทยมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ฟองสบู่แตก ช่วงนี้ชาวสวนผลไม้ก็มีปัญหาเริ่มจับทิศทางไม่ได้ปัญหาต่างๆมูมเร้า เริ่มมีการกลับมาคิดทบทวนถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น และคิดแบบอินทรีย์ ...”

ได้มีการต่อยอดความคิด ด้วยการศึกษาวิจัยและทดลองทำการเกษตรกับหน่วยงานวิจัยพืชสวน โดยมี ดร.สาตี ชินสถิตย์ ได้ช่วยให้การสนับสนุนงานด้านต่างๆ มีการทดลองปลูกพืชสวนแบบอินทรีย์ ลองผิดลองถูก มีการวิเคราะห์ปุ๋ยจากการหมักว่ามีธาตุอาหาร N,P,K เท่าไหร่ มีความเป็นกรดเป็นด่างมากน้อยอย่างไร มีค่าประจุไฟฟ้าอย่างไร ปุ๋ยปลามีอะไรบ้างมี แมกนีเซียม แคลเซียม โปแตสเซียม “...เมื่อผมมาขอจดทะเบียน GAP จึงได้มาเจอกับ ดร.สาตี ชินสถิตย์ แล้วก็ได้ทำงานร่วมกัน ไปดูงานด้วยกันจึงได้รับการสนับสนุนกันมา ตอนแรกก็ไม่ได้คิดว่าจะมีข้าราชการที่คิดแบบอินทรีย์ เจอแต่ข้าราชการที่เน้นให้ใช้แต่เคมี มีด้วยหรือ ข้าราชการที่คิดแบบอินทรีย์ พอมีแนวความคิดตรงกันก็คุยกันตลอดมา...”

ภาพที่ 31 แสดงการปลูกพืชสวนผลไม้ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์

การพัฒนาสูตรน้ำหมักสมุนไพรชีวภาพ ซึ่งเป็นการเพาะเชื้อเพื่อสร้างสมดุล เช่น พด.3 เป็นเชื้อจากธรรมชาติ โดยมีการสร้างวงส์ไม่ให้เชื้อตัวไม่ดีเข้ามาทำอันตรายต่อพืช และทำให้ค้นพบนวัตกรรมภูมิปัญญาอีกชนิดหนึ่ง คือ เรื่องเกี่ยวกับกระวานหอมระเหย มีการนำกระวานหอมระเหยมาปลูกร่วมกับพืชผลไม้ สามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อตัวที่เป็นอันตรายต่อพืชได้เช่นกัน ต่อมาได้คิดค้นการหมักสมุนไพรเป็นน้ำจุลินทรีย์โดยมีบอระเพ็ดที่มีรสขม ซึ่งสามารถฆ่าไวรัสได้ สิ่งใดที่ฟาดก็สามารถฆ่าเชื้อราได้ สิ่งใดที่มีรสเผ็ดร้อนสามารถฆ่าเพลี้ยชนิด

ต่างๆได้ คือ มีการใช้หนามขอกเอาหนามบ่ง ต้นเมื่อเมาคือเมื่อแล้วเมาก็ใช้มาพวกหนอน พวก พญาไร้ใบ สะเดานำมาพ่นฆ่าพวกหนอน ยางของพญาไร้ใบใช้ฆ่าหนอนได้ดี ส่วนพวก ยุง ก็ใช้พวกตะไคร้หอมมาไล่ เพราะตะไคร้เป็นพวกหอมระเหยถ้าเข้มข้นก็ฆ่ายุงได้ ถ้าเจือจางก็ สามารถไล่ยุงได้ มีการศึกษาค้นพบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ ได้ มีการนำสรรพคุณต่างๆของพืชแต่ละชนิดมาหมักรวมกัน เรียกว่า สมุนไพรเจ็ดรส เรา หมักเจ็ดถึง แต่นำมาใช้ หนึ่งถ้วย สองถ้วย สามถ้วย สี่ถ้วย ห้าถ้วยมา หนึ่งลิตรมาผสมน้ำสองร้อย ลิตรแล้วพ่นไป ให้เป็นระบบชีวภาพโดยไม่ใช้สารเคมี ดังนั้นการทำชีวภาพก็ต้องนำหลักวิชาการ เข้ามาร่วมจึงจะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 มีคนจากประเทศอิสราเอล เนเธอร์แลนด์ จีน เวียดนาม ลาว มาดูงานที่นี่ โดยติดต่อผ่านจากทางจังหวัดเพื่อขอเข้าดูงานที่นี่ มีการนำเครื่องมือวัดความชื้นมา ตรวจสอบที่พื้นที่ ดังนั้นจึงเกิดความคิดติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดความชื้นกับต้นไม้ทุกต้น และนำ ภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ เราต้องเรียนรู้ สะสมความรู้ นำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เป็น และเป็น ประโยชน์ มีการสังเกตสภาพธรรมชาติก็ได้ ถ้าลมมากแดดจาก็เพิ่มน้ำได้ พื้นที่บริเวณนี้ใช้ระบบ การให้น้ำด้วยสปริงเกอร์ขนาดเล็กที่เรียกว่ามินิสปริงเกอร์ มีการคำนวณปริมาณน้ำที่ใช้อยู่ ตลอดเวลา โดยภาพรวมของสภาพดินแฉะนี้เป็นดินร่วนปนทราย ดังนั้นดินจะไม่แข็งมาก จึงสามารถปลูกสมุนไพรเพื่อไล่แมลง สภาพทางกายภาพของจังหวัดบุรีรัมย์เหมาะกับการปลูก เงาะ ทุเรียน ลำไย กล้วย สมุนไพรปลูกได้ดี แต่ถ้าปลูกมะม่วงก็ต้องผิดหวังเพราะแฉะดินเป็นดินดินน้ำชุ่ม มะม่วงเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำมาก ต่อมาการรวมกลุ่มก็มีการพัฒนาจนสามารถจดทะเบียนเป็น วิสาหกิจชุมชน ทางธนาคาร ธกส. ได้มีการช่วยหาช่องทางจำหน่ายสินค้าให้กับกลุ่มเพิ่มมากขึ้น กรมพัฒนาที่ดินได้เข้ามาช่วยส่งเสริมในกลุ่มการเกษตรต่างๆ มีการแจกปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่ม คนละหนึ่งตัน และแจกถังสำหรับหมักน้ำเชื้อจุลินทรีย์ แจกกากน้ำตาล ซึ่งเป็นการส่งเสริม ให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มช่วยเหลือกัน เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วย ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ ได้เล่าว่า “...อย่างช่วงนี้เก็บกล้วยไข่ส่งเงินในนามของกลุ่ม กล้วยทุกห้าวันก็ไล่เก็บ ผลผลิตได้ตลอดกล้วยออกผลทั้งปี ดังนั้นทุกห้าวันเราก็จะมีรายได้จากกล้วย หกเดือนผลไม้เก็บ เก็บได้ พักหกเดือน เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด ลำไย ทุกๆหกเดือน ตอนนี้ใช้พื้นที่ปลูกผลไม้ ทั้งหมด 33 ไร่ คือปลูกรวมกันหมด เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด ลำไย รวมกับสมุนไพร ส่วนกล้วย ต้องการแสงแดดหน่อยผมว่าไม่เป็นไร ผมก็ฝึกปลูกกล้วยให้อยู่ใต้ต้นทุเรียนและให้ผลดีด้วย ทุเรียน ก็ปลูกอยู่ใกล้ๆลองกอง ออกลูกก็ออกพร้อมกัน เงาะด้วยเงาะกับมังคุดก็ปลูกอยู่ด้วยกัน กระวานหน่อแดง เเตยหอมปลูกร่วมกันให้อยู่ด้วยกันคือเราต้องคิดให้เป็น มีการสะสมความรู้

รู้จักเรียนรู้จากทุกที่ ทั้งจากหน่วยงานของรัฐของกรมส่งเสริมการเกษตรและจากการลองผิดลองถูกด้วยตัวเอง รู้จักคิดสิ่งใหม่ นำความรู้เชิงวิชาการมาประยุกต์ใช้ร่วมกับประสบการณ์ ความชำนาญ...”

2. พอคำเตือน มีกระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สำคัญดังต่อไปนี้

เริ่มต้นจากการแก้ปัญหาการเพาะปลูกในอดีตที่มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว พอคำเตือนได้เล่าให้ฟังว่า “...ในหมู่บ้านก็จะปลูกพืช อาชีพการเกษตรจะเป็นพืชพวกเชิงเดี่ยว เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา มันเป็นพื้นที่ที่แปลกมาก มันเปลี่ยนได้สารพัด คือ ถ้าอ้อยขึ้นราคาก็จะไถที่ดินปลูกอ้อย แต่ถ้าข้าวหอมมะลิขึ้นราคาก็ทำคันมาขึ้นมาแล้วก็ทำหอมมะลิ แต่ถ้ายางพาราขึ้นก็ไถคันนาทิ้งแล้วมาปลูกยางพาราจนไปจนมาอย่างนี้...” ทำให้ได้รับรายได้ไม่แน่นอน พอคำเตือนจึงปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกเป็นแบบลดต้นทุน “...ปลูกพริกประมาณ 4 ไร่ปลูกพริก ปลูกมะเขือประมาณปี 2528 – 29 ปลูกพริกไป 4 ไร่ แล้วก็หาบน้ำมารด ตักน้ำในบ่อแล้วเอามารดห่างกันเกือบครึ่งกิโล หาบน้ำมารด 4 ไร่ ทีนี้พอคอบคุมพวกนี้ได้ก็ทำให้ทุกอย่างก็ดีขึ้น ...”

ต่อมาได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน เพื่อค้นหาเทคนิคและวิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่นี้ “... มีวันหนึ่งเพื่อนบอกว่ามีการปลูกพริกที่ศรีสะเกษเอาฟางข้าวคลุม เอาฟางข้าวคลุมมันจะไม่แห้งแล้วก็ไม่ต้องรดทุกวัน เพื่อนบอก ก็ไปเอาฟางข้าวมาคลุม พอมากลุ่มปุ๊บเอาน้ำไปรดเม็ดข้าวที่ติดกับฟางเรากำลังงอก ๆ เราก็มาถอนออกก็ชื่อเรียกว่าดาจรุ่นให้ พอมมาถึงหน้าฝน ตอนก่อนนั้นมันเป็นหน้าแล้งที่รด พอมเข้าเดือนพฤษภา-มิถุนา ผมก็ไปเห็นต้นข้าวที่มันงอกเอง งอกเองตามท้องนา เอ๊ะทำไมมันเกิดขึ้นได้ คือตอนนี้เห็นอะไรเราก็จะแบบเหมือนธรรมชาติในตัวทุกอย่างเลย ทำไมมันเกิดได้ เราก็ไม่ได้ไถแล้วข้าวกับคนอันไหนเกิดก่อน ถ้าข้าวเกิดก่อนเราไปไถตอนไหนมันถึงขึ้นได้ แสดงว่าการไถนี้มันผิดสิ ทำให้เม็ดดินแตก ทำให้ไส้เดือนที่วางไข่มันแตก ทำให้รากไม้เน่าเป็นรูปพูน คือในวินาทีเดียวมันคิดทั้งหมดออกมาได้เลย ทีนี้ก็ไปทำนาเกี่ยวข้าว พื้นที่ปลูกที่นาต่ำเราก็ไปนั่งพักอยู่ตรงที่สูง ๆ เพราะว่าตรงนั้นมันแฉะ รวงข้าวมันก็หย่อนมา รวงข้าวที่มันเกิดขึ้นกับพริก รวงมันใหญ่มาเลยนะ แล้วมันก็ไม่มีน้ำ ไ้ตรงพริกจะมีฟางข้าวคลุม แล้วทีนี้เราก็เห็นกองฟางที่เราองให้วัวให้ควายกองที่เดิม ๆ ดินจะดี ตรงนั้นที่กองหลาย ๆ ชั้นดินดี มันก็ทำให้นึกถึงข้าวที่มันงอกเองตรงที่กองฟาง คือมันจับแพะชนแกะมาเลย มันน่าจะคิดดีขึ้น แล้วข้าวก็จะงามกว่ากอนี้ อีก แล้วเราไปดูที่เราปักดำมันต้นเล็ก ๆ นิดเดียว ทั้งปุ๋ยทั้งอะไรเออะเอะ เอ๊ะเราจะทำอย่างนี้ได้ไง มันเป็นเรื่องเลยคิดอะไรขึ้นมาก็ลองทำเลย ลองหว่านข้าว เอาฟางคลุม ก็ได้ผลผลิตมากขึ้น...”

มีการดูแลสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินจะส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูก พ่อคำเดื่อง กล่าวว่า “... ไม่ต้องถามว่าข้าวงามไหม แต่ดินงามมันก็ต้องงามอยู่แล้ว แต่ทุกวันทำไมถามว่าข้าวได้เยอะไหม ไปถามปลายแถว ซึ่งไม่ใช่สาเหตุที่ต้องถามเลย ต้องถามว่าถ้าเป็นดินดีข้าวไม่ต้องถามมันงามแน่ ๆ คนก็มาถามเทคนิคการหว่านข้าวหว่านยังไง หว่านวันที่เท่าไร หว่านกี่กิโลกรัม ก็หว่านเหมือนหว่านทั่วไปให้มันห่างแค่นี้ ก็กิโลกรัมแล้วแต่เมล็ดใหญ่น้ำหนักมันก็จะมากหน่อย เมล็ดเล็กก็ไม่ต้องมากเพราะเมล็ดเล็ก แล้วไปรยฟางก็กิโลไม่ได้ซั้ง หอบใส่ก็เอาน้ำประมาณนี้...” พ่อคำเดื่อง ได้ปลูกพืชทุกชนิดเท่าที่พื้นที่ดินจะเอื้ออำนวย เช่น ถั่วเขียว ขนุน กระถิน มีหน่อไม้ มีไฟ มีพืชล้มลุก “... เท่าที่พื้นดินจะเอื้อ แล้วมันมีช่องเราสามารถทำให้โลกของเราอุดมสมบูรณ์ ให้มันดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ข้อมูล สมอง กับแสงแดดลม กับน้ำ ที่จะทำให้เราได้ คือ เรามีการใช้ประโยชน์จากพลังจากแสงแดด ดวงอาทิตย์ ในการเกษตรและการดำเนินชีวิต...” พ่อคำเดื่อง มีแนวคิดในการทำเกษตรโดยกล่าวว่า “...ถ้ามีความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติ ก็คือความสมบูรณ์ในพื้นที่ แล้วสุดท้ายลูกหลานมันก็อยู่ได้ยั่งยืน...”

ภาพที่ 32 แสดงบรรยากาศสภาพพื้นที่การเพาะปลูกของพ่อคำเดื่อง

พ่อค้าต้อง ได้นำการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ด้วยแผงโซลาร์เซลล์มาใช้ประโยชน์ในพื้นที่การเกษตรและชุมชน มีการทดลองและเรียนรู้ด้วยตนเองและจากผู้มีประสบการณ์ จึงมีการพัฒนาการประกอบการทำแผงโซลาร์เซลล์แบบนี้ใช้ในครัวเรือน ใช้ในการปั้มน้ำ สูบน้ำใช้ในการทำการเกษตรต่างๆ ในอนาคตพ่อค้าต้องมองว่า จะไม่ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าเลย แต่จะใช้แผงโซลาร์เซลล์ในพื้นที่ของที่ประกอบขึ้นเอง ซึ่งในตอนนี้นี้การใช้ไฟฟ้าก็ใช้ของโซลาร์เซลล์ไปส่วนหนึ่งแล้ว มีการศึกษาวิธีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ “...บ้านหนึ่งหลังต้องใช้แผงโซลาร์เซลล์ใหญ่ขนาดไหน ต้องศึกษาว่าอุปกรณ์อะไรบ้างก็ เช่น ทีวี มีตู้เย็น แอร์ 1 ตัว ไฟ 10 จุด ปั้มน้ำ ก็ต้องใช้ประมาณ 7 แผง แผงหนึ่งกว้างยาวประมาณ 1 เมตร กว้าง 10 cm แผงหนึ่งเราซื้อได้ไม่แพง ประมาณ 5,000 กว่าบาท เป็นของเก่าประเทศจีน ถ้าซื้อใหม่จะอยู่ประมาณ 20,000 กว่าบาท พ่อค้ามีบริษัทรับเหมาทำไฟฟ้าเพื่อขายให้รัฐ มีเนื้อที่ 40-50 ไร่ พอทำแล้วเราจะขายไฟให้รัฐโดยโซลาร์เซลล์มีการขายไฟเข้าระบบ ตอนที่โดนน้ำท่วมเราก็ทำการทดลองนำแผงมาล้างคราบโคลนออก ก็เอาเครื่องวัดมาวัด ก็เหลือ 285 วัตต์เท่าเดิม จำนวนวัตต์ไม่หายเพราะ โดนน้ำแต่ยังคงประสิทธิภาพไว้ เราซื้อไป 100-200 บาท ก็เอาเงินจากชาวบ้านไปซื้อมาหมุนเวียนให้ชาวบ้านใช้ในการผลิตไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์เพื่อใช้ในครัวเรือน อายุการใช้งานต่อแผงประมาณ 14-15 ปี ต้องเปลี่ยนใหม่เพราะเทคโนโลยีจะเปลี่ยนไปเรื่อย บริษัท ไอบีเอ็ม ได้ทุ่มทุน 1,700 ล้านดอลลาร์ เพื่อจะพัฒนาต้นแบบต่อไปโลกทั้งโลกนี้จะสะดวกมากขึ้นรวดเร็วเรื่องเทคโนโลยีเป็นพลังงานทางเลือกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ชนบท ผมแนะนำว่าบ้านที่อยากติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เบื้องต้นแล้วโดยที่เราก็ยังใช้ไฟของรัฐบาลของการไฟฟ้าอยู่ด้วยนั้นมี 2 แบบ การเก็บแผงไฟในช่วงกลางวัน แต่มันต้องไปไว้ในรูปแบบแบตเตอรี่แพง แล้วการเก็บแบตเตอรี่มันไม่ได้ทน 2-3 ปี แบตเตอรี่จะเสื่อม เหมือนการทำงาน “ทิตไทล์” ที่ต่อเข้าไปในระบบไฟหลวงของรัฐ ก็วิ่งเข้าไปมันเก็บอยู่ใน แต่ไม่ได้หายไปไหนอยู่ในหม้อในนั้น แล้วถ้าไฟไหลเข้าไหลออกได้เหมือนแค่ไปใส่ท่อน้ำเฉยๆ ระหว่างไฟเรากับไฟน้ำมันก็ไหลไปไหลมา ถ้ามันมามันก็ขึ้น ถ้ามันไหลเข้ามันก็ลง แล้วตัวนี้มันก็มีอยู่แล้วมีขายด้วย แต่รัฐไม่เปิดให้ เปิดให้เฉพาะพวกไปทำโซลาร์เซลล์ ตรงนี้ยังเป็นช่องโหว่ ปัจจุบันนี้เราทำแผงโซลาร์เซลล์สามารถเชื่อมต่อคือกลางวันก็ส่งขายภาครัฐไปด้วย แล้วก็ถ้าเกิดกลางคืนเราก็ใช้ของรัฐไปด้วย ตอนนี่ยังทำไม่ได้ นอกจากว่ารัฐบาลยังไม่ยินยอมแล้วยังให้ไม่ได้เฉพาะรายใหญ่ พ่อค้าต้องจะเข้าไปเจรจากับการไฟฟ้าเพื่อนำมาใช้ในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับชาวบ้านในชุมชน...”

3. พ่อพัฒนา อภัยมุล มีกระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

เริ่มต้นจากการย้อนมองอดีตในการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษ ที่มีการทำนา ปลูกข้าว ทำสวน จนทำให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ พ่อพัฒนาเล่าว่า “...การทำเกษตรสมัยก่อน คือ ว่าการทำเกษตรกับพ่อกับแม่ได้เรียนรู้การทำไร่ ทำสวน การปลูกผักทุกอย่างพอทำวิถีชีวิตในอดีตก็อยู่กับแบบเรียบง่ายและก็เป็นเป้าหมายก็คือ มีเหลือกิน เหลือกินก็ขาย และก็มีลูกเยอะ วิถีชีวิตของเขาคือการพึ่งพาตัวเองเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทำทั้งไร่นา ปลูกฝ้ายที่เอามาทำเครื่องนุ่งห่ม อาหารอยู่ในไร่ ในนาทั้งหมด คือที่เขาพึ่งพาตัวเองไม่ได้ก็คือ เรื่องของไม่มีเกลืออย่างเดียว...”

ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการทำเกษตรเพื่อการค้าเป็นการทำเกษตรแบบดั้งเดิม มีการจดบันทึกทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน พ่อพัฒนาเล่าว่า “...เมื่อก่อนแม่ไม่เห็นด้วยที่จะกลับไปทำเกษตรแบบดั้งเดิม คัดค้านอยู่ตลอดเราก็บอกว่ามันไปไม่รอดไม่รอดจริงๆเห็นไหมเราได้เงินมานิดเดียวเราต้องซื้อ พ่อก็เลยจ๋าว่ารายรับเราได้แค่นี้รายจ่ายเราต้องซื้อฟริกซื้ออะไรทุกอย่างผลสุดท้ายเราต้องจกรายรับรายจ่ายให้เขาดูแม่ก็ไม่ยอม เราก็ไปขายอะไรของเรากันเดียว...” พ่อพัฒนาได้พิสูจน์แนวคิดนี้ โดยมีการทำให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วยการเพาะปลูกพืชผักผลไม้ทุกอย่างตามความชอบ และความจำเป็นในการดำเนินชีวิต กลายเป็นไร่นาสวนผสม หลังจากนั้นก็เก็บผลผลิตที่เหลือจากการดำรงชีวิตนำไปขายที่ตลาด พ่อพัฒนาเล่าว่า “...ครั้งแรกนี้หลังสามเดือน ก็ชวนแม่ไปขายเก็บผักกาด เก็บมะเขือ เก็บอะไรหลายๆอย่าง ให้แม่ค้าเก็บขายแม่ค้าในสวนวันละเกือบสามร้อยเงินสามร้อยสมัยก่อนมีค่านะ หลังจากนั้นแม่ก็เริ่มเข้าใจนะเริ่มไปสวนเริ่มไปทำอะไรด้วยกัน หลังจากนั้นเราก็มาดูไร่ 3 งาน เราก็ปลูกทุกอย่างเลยเราก็บอกให้แม่ไปขายตลาดที่ลำพูน ไปเป็นแม่ค้าเองผลิตเองขาย ปรากฏว่าเราก็เตรียมกล้วยเตรียมอะไร เตรียมหัวปลี เตรียมใบตอง เตรียมฟริก มีมะเขือ มีผักกาด มีผักลิ้นฟ้า มีทุกอย่าง เอาไปอยู่ 12 เหวง เอาไปขายที่ตลาดหนองดอกที่ลำพูน แม่กลับมาแม่ดีใจใหญ่เลย แม่บอกว่าขายดิบขายดีกลับบ้านเราขายหวีแค่ 1- 2 บาท ไปที่นั่นขายหวีละ 10 บาท สมัยนั้นแม่ได้เงินสองพันห้าหลังจากนั้นแม่ดีใจมาก บอกแม่ว่ามีอะไรก็ขายได้ ยอดมะขามก็ขายได้นะ ขายอดขงโคก็ขายได้ ใบขี้เหล็กก็ขายได้ที่นี้แม่อะไรแก่ก็เก็บไปขายก็ปลูกต้นขี้เหล็ก ปลูกพืชผักต่างๆในสวน...”

การปรับแนวคิดการดำเนินชีวิต มีการวางแผนที่เป็นระบบ โดยการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต พ่อพัฒนาเล่าว่า “...ถ้าเราจะใช้หนี้ได้เราจะต้องทำอะไร อะไรบ้าง ก็เลยคิดเป็นระบบ พอเรามีเงินก็คิดถึงหนี้เข้าไปใหญ่ พอเราทำอะไรก็ต้องคิดแก้ปัญหาให้ได้เราเป็นหนี้เขาเราต้องใช้ หลังจากนั้นเราก็คุยกับแม่ว่าเราเป็นหนี้เราต้องใช้ แต่พ่อวางระบบนะจะเก็บเงิน พอครบรอบปีเอามัดเจาะตุ๋นออกมตินนะและเราคิมคิบออก ปรากฏว่าได้เงินเกือบสามหมื่น พ่อก็คิดว่าจะไปซื้อ

อะไรดีก็คิดไปจะทำอย่างไรให้เงินร่อยเป็นเงินพัน ทำอย่างไรจะให้เงินพันเป็นเงินหมื่นเงินแสนก็เอาไปซื้อวัว ที่ตลาดเขาจะมีแม่วัว ลูกวัวเพราะลูกมันตัวเล็กๆเพราะราคามันถูก สมัยนั้นตัวละสองพันสองพันห้าก็แพงแล้ว พ่อซื้อมายี่สิบตัว พ่อวางแผนสามปี สามปีเลยจะต้องเลี้ยงวัวพวกนี้พอโตแล้วจะขายใช้หนี้ ต้องซื้อตัวเล็กๆราคาจะถูก เราก็กินซื้อสัตว์เล็กๆมาขุน พอที่นี้เราต้องขุนวัว เราไม่ได้ปล่อย เราเลี้ยงเป็นรวงคัดหญ้ามาให้มันกินเอาน้ำมาให้มันกินเอาต้นข้าวโพดให้มันกิน พอได้สองปีครึ่งพ่อขายได้เกือบสามแสน ปีแรกเก็บซื้อได้ยี่สิบตัวปีที่สองก็เก็บเงินได้อีก ซื้อแล้วมาสมทบให้เขาเลี้ยงอีกซื้อตัวใหญ่ให้เขาเลี้ยง พอครบสองปีครึ่งพ่อขายวัวได้เกือบสามแสน พ่อไปปลดหนี้เลยวันนั้นเป็นวันที่ดีใจที่สุดที่เราไปปลดหนี้เขาได้ จะเห็นได้ว่าทุกอย่างเราผลิตเองขายเองไม่ต้องมีต้นทุน เราจะเลิกใช้ ปุ๋ยเคมีมันมีต้นทุนสารเคมีเลิกใช้เลย เลิกมันเลย รถไถจะไม่จ้างเลยจะใช้แรงไถ คือที่ขายทุกบาทนี่กำไรหมด เราปลดหนี้ปลดสินได้...”

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะของพืชผักต่างๆในไร่ของพ่อพัฒนา อภัยมุล

ค้นพบนวัตกรรมภูมิปัญญาการทำเกษตรฝึบ้ำ ด้วยวิธีการปลูกพืชผักผสมผสานสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ พ่อพัฒนาเล่าว่า “...คนอื่นเขาปลูกข้าวโพด เขาปลูกอะไรกันเราไม่ปลูก เราปลูกผสมผสานอย่างนี้ ปลูกพริก ปลูกมะเขือ เขาบอกว่าคนฝึบ้ำหรือเปล่า ทำอะไรไม่ทำ ทำแบบนี้ได้เงินเป็นหมื่นยังไม่พอกิน เอ็งไปทำอะไร ขายกะจึกกะจ้อกอะไรพวกนี้นะ เขานินทามาก แต่พอเราปลดหนี้ได้ปลดอะไรได้ คนก็เริ่มเห็นมากขึ้น ที่นี้เราก็กมีการขยายกลุ่ม...” มีการรวมเครือข่าย

เกี่ยวกับเรื่องธนาคารข้าว ในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากธนาคารข้าวเปลือกเป็นธนาคารข้าวสาร พ่อพัฒนาเล่าว่า “...เราออมทรัพย์กันแล้วเอาเงินไปซื้อข้าวสารที่โรงสีในเมือง เพราะเรามีเครือข่ายทั้งตำบลแม่ทาในตอนนั้น เราซื้อล็อตหนึ่งนี้ประมาณแสนสองแสนที่นี้ระบบการรวมกลุ่มรวมเครือข่ายเนี่ยมันมีเครือข่ายมีอำนาจการต่อรองสูงก็เลยเข้าไปต่อรองโรงสีตั้งแต่ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ โรงสีไหนให้การต่อรองราคาถูกเพราะฉันให้เงินสดซื้อครั้งหนึ่งเป็นแสนสองแสนซื้อทีหนึ่งไม่ต่ำกว่าสองแสน ปรากฏว่าโรงสีเขาแข่งราคากันเพื่อจะขาย ขายแล้วได้เงินสดไง เราได้ราคาเป็นธรรมเลย เราให้สมาชิกมีข้าวกิน...”

การแก้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำไม่พอใช้ทำการเกษตร ได้แก้ปัญหาโดยการเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เข้ามาร่วม สร้างความตระหนักกว่าให้ชาวบ้านมาร่วมรักษาป่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาให้ความรู้ ชาวบ้านต้องดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มีการเริ่มรักษาป่ากันตั้งแต่ พ.ศ. 2535 จัดทำป่าสาธิตตำบลเลยทำพิธีบวงสรวงป่าห้าพันล้านต้นอยู่ที่หลังจากนั้นก็ทำกันแบ่งเขตแบ่งแนวแต่ละหมู่บ้านสันเขาหมู่บ้านไหนรับผิดชอบก็รับผิดชอบ ปีที่รักษาป่ากันเริ่มทีนี้ พ่อพัฒนาเล่าว่า “...ก็มีคำถามจากคนตัดไม้ขายว่า เขาจะเอาไม้ที่ไหนขายและทางเลือกอะไรคือของฉัน ทางเลือกของพ่อก็คือพ่อเอาข้าวโพดมาให้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนข้าวโพดฝักอ่อนกันแนวเขตป่าได้ไม่ต้องบุกรุกกันแนวเขตกัน และมีทางเลือกหนึ่งคือการทำเกษตรยั่งยืนเรื่องการเลิกใช้ปุ๋ยเลิกใช้ยามาปลูกแบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นวิธีการทำเกษตรแบบยั่งยืน...”

ต่อมามีปัญหาเรื่องราคารูปที่มีต้นทุนสูง จึงได้เผยแพร่เทคนิคการทำนาและการปลูกพืชโดยไม่ใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน ด้วยวิธีการเลี้ยงสัตว์ พ่อพัฒนาเล่าว่า “...หว่านหญ้าตรงนั้นเลย หว่านในนาเอาหญ้าให้วัวกินและให้มันตรงนั้น จีตรงนั้นและจากนั้นให้มันอยู่อย่างนั้น มีการหมุนเวียนแต่ละพื้นที่ แล้วก็เวียนกลับไปที่เคยหว่านมันก็จะขึ้นใหม่อีก แค่เวียนปีหนึ่ง พอปีที่สองเราทำอินทรีย์ได้เพราะว่าปุ๋ยนี้เกิดจากข้าว ถั่ว ทุกวันนี้รัฐบาลไม่ช่วยพ่อไม่สนใจหรอกเพราะเราพึ่งพาตัวเองได้ เพราะว่า พ่อส่งลูกให้เรียนและให้กลับมาพัฒนาเมล็ดพันธุ์เช่าที่ดิน ให้ลูกสาวทำเมล็ดพันธุ์ช่วยเหลือชาวบ้านขายราคาให้เป็นธรรม เมล็ดพันธุ์ผักพันธุ์พืชพวกนี้...”

4. ลุงประยงค์ รมรงค์ มีกระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

เริ่มต้นการทำการเกษตรจากการเรียนรู้ภายในครอบครัว ลุงประยงค์เล่าว่า “...สมัยก่อนทำการเกษตร ไม่ได้ทำอย่างเดี๋ยวนะ เขาทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เรื่องปากเรื่องท้องนั่นแหละเป็นเรื่องสำคัญ มีทั้งการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประดิษฐ์ของใช้

ในครอบครัวของผมทั้งพ่อ ทั้งแม่ทำเกี่ยวกับเรื่องการทำนา มีข้าวไว้กินเอง ทำสวนยาง ก็เป็น รายได้ที่เป็นเงินไว้ซื้อของที่เราผลิตไม่ได้ แล้วก็มีการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว ทำเพื่อกิน ทำเพื่อกิน แต่เหลือกินเราก็ขาย นี่คือวิถีชีวิตของคนสมัยโบราณ ไม่ได้คิดว่าทำแล้วจะต้องมีความ ร่ำรวย ทำเพื่อให้เราสามารถจะเลี้ยงตัวเองได้ก่อน...”

เกษตรกรในพื้นที่นี้มีรายได้หลักคือการทำสวนยาง มีการเรียนรู้และสั่งสม ประสบการณ์เรื่องยางพารา ลุงประยงค์เล่าว่า “...ราคาขงในอดีตราคาถูกมาก กิโลกรัมละ 4 บาท มีการฝึกเรื่องกรีดยาง ช่วยพ่อแม่ในการกรีดยางได้เงินมาก็ส่งน้องเรียนหนังสือ แล้วก็ยังมีเป็น ค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทำเรื่องยางมาทั้งชีวิต ผมเน้นเรื่องยาง แล้วพอมาระยะหลังนี้ รู้สึกว่ายาง ก็มีปัญหาลดตลอดเวลา เพราะเราไม่สามารถกำหนดอะไรได้เลย ผมก็ทำไปก็คิดไปแล้วก็ศึกษาอยู่ ต่อเนื่องเรื่อย ๆ ว่าทำไมที่ผมกรีดยางมาตั้งแต่อายุ 12 ปี มาถึงอายุ 40-50 แล้วก็ยังไม่ค่อย เปลี่ยนแปลงอะไร มันยังทำเหมือนเดิม ยังกรีดยางแล้วมาทำยางแผ่นดิบ แล้วไปขายให้พ่อค้าแล้ว พ่อค้าค้าขายเราก็ไปถามเค้าว่าดูซิของผผมได้เกรดไหน แล้ววันนี้ให้ราคาเท่าไร แล้วของผผมได้ น้ำหนักเท่าไร ที่จริง 2-3 เรื่องนี้มันเป็นหน้าที่ของผู้ขายนะ ไม่ใช่ให้ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนด แต่ผู้ขายไม่มีอำนาจในการกำหนดอะไรได้เลย...”

ต่อมามีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่องยางพารา โดยคิดหาวิธีพัฒนาคุณภาพของยาง เพื่อมีอำนาจต่อรองราคากับพ่อค้า ลุงประยงค์เล่าว่า “...คิดไปคิดมาผมก็ปรารถนาอยู่กับเพื่อนที่เป็น เกษตรกรชาวสวนยางอยู่บอกว่าถ้าเราไม่แก้ทั้ง 3 อย่างนี้ให้ได้เนะเราก็จะแย่ ในที่สุดเราถูกกำหนด มาจากผู้อื่นหมดเลย เรากำหนดเองอะไรไม่ได้ คือเราต้องกำหนดน้ำหนักให้ได้ ต้องกำหนด คุณภาพของเราให้ได้ แล้วเราจะมีโอกาสได้กำหนดราคาได้ด้วย คุยกัน ไปคุยกันมาก็มีคนเห็นด้วย แนวทางนี้หลายคนขึ้นมาเรื่อย ๆ...”

มีการทดลองในการที่จะหาวิธีการในการกำหนด 3 อย่าง คือ 1.ปัญหาเรื่องคุณภาพ เพราะเกษตรกรต่างคนต่างทำ คุณภาพของยางไม่สม่ำเสมอ จึงมีการคิดแก้ปัญหาเรื่องคุณภาพ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และรักษามาตรฐานคุณภาพของยาง มีการกำหนด น้ำหนัก กำหนดราคา ได้มีการศึกษาหาวิธีจากหลักวิชาการเรื่องเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาเสริม ในที่สุดประมาณปี พ.ศ. 2527 มีการรวมตัวกัน ร่วมทุนลงหุ้นกันในการที่จะเอาน้ำยางของแต่ละ คนที่บริสุทธิ์เหมือนกันหมด แล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตที่เดียวกัน เพื่อให้มีคุณภาพออกมาเป็น หนึ่งเดียวตรงกับความต้องการของตลาด แล้วมีการนำยางคุณภาพสูงที่ผลิตได้ไปเสนอให้กับผู้ที่ ส่งยางออกที่เป็นพ่อค้ารายใหญ่ๆ ในที่สุดก็ได้รับความสนใจ ภายหลังต่อมาก็ร่วมกันใน การวิเคราะห์เรื่องต้นทุนการผลิต และใช้เทคนิคการประมูล ลุงประยงค์อธิบายว่า “... เรา สามารถวางกฎของเราขึ้นมาได้ว่า น้ำยางที่เอามาทุกคนก็ต้องบริสุทธิ์เหมือนกันหมดนะ ไม่มี

อะไรเกือบปน ไม่นุดไม่น่า ไอ้ที่ไม่นุดไม่น่านี่ เราทดสอบโดยการให้ผ่านกรองเบอร์ 60 ถ้าผ่านกรองเบอร์ 60 ได้แสดงว่าน้ำยังยั้งดี ยังสามารถเอามาทำยางชั้นดีนี้ได้ แต่การคิดราคาก็ต้องคิดเป็นแต่ละวันแต่ละครั้ง เพราะต้องเอาตัวอย่างของยางของแต่ละคนมาทดสอบว่าในน้ำยางมีเนื้อยางแห้งอยู่จำนวนเท่าไร ต้องเอาทำตัวอย่างมา เราใช้วิธีการตักน้ำยางขึ้นมา 50 กรัม แล้วก็มาทำให้จับตัวแล้วก็ไปรีดออกมาเป็นแผ่นแล้วผ่านเครื่องอบให้แห้งแล้วเอามาชั่งใหม่ คือหาตัว DRC ตัวเปอร์เซ็นต์ยางแห้งในเนื้อยางในน้ำยาง ตรงนี้ก็จะมีความเข้าใจ กว่าจะมีการทดสอบกันได้ดีก็ให้การเรียนรู้กันเป็นเวลาเกือบปีครับ...”

มีการแสวงหาวิธีการให้เกษตรกรเจ้าของสวนยางกลับมาใช้แนวทางในการพึ่งตนเอง และปรับวิธีการผลิต เพราะในอนาคตไม่สามารถกำหนดราคาขายได้ ลุงประยงค์อธิบายว่า “... เราต้องปรับโรงงานตรงนี้ให้มันเป็นยางอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เรียกยางครอมเบ่า คือ ยางที่เอายางแผ่นตรงนี้ไปบดผสมคาร์บอนแล้วก็ออกมาเป็นยาง พร้อมทั้งจะไปขึ้นรูปได้ มีข้อมูลมีมาตรฐานในตัวของมันอยู่ แล้วก็ยังเป็นความต้องการของตลาดทั้งในเอเชียทั้งยุโรป แต่ตรงนี้อ่างน้อยที่สุดองค์กรของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป็นสหกรณ์จะต้องลงทุนเกือบ ๆ 100 ล้านบาทเหมือนกัน เพราะแค่เครื่องจักรอย่างเดียวก็อย่างน้อยที่สุดก็ 32 ล้านบาท นั่นเล็กสุดแล้วยังมีตัวอาคารยังมีอะไรต่ออะไรอีกไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาทถึงจะดำเนินการได้ ก็กำลังทำการศึกษาคำวิจัยอยู่ตอนนี้...”

การสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาด้วยอาชีพเสริมด้านการเกษตร มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ลุงประยงค์อธิบายว่า “... ผมก็ทำเรื่องอาชีพเสริม ไม่ได้ทำเฉพาะผมคนเดียวก็ชาวบ้านด้วยว่าต้องมีอาชีพเสริมอะไรก็ได้ ที่นี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เขาก็บอกว่าเขามีประสบการณ์ มีความรู้ความชำนาญความเข้าใจเรื่องยางอย่างเดียว ใ้ไปทำอาชีพเสริมอาชีพรองอะไรต่าง ๆ เขาก็เห็นด้วยแต่ถ้าทำด้วยไม่มีความรู้ รู้สึกว่ามันเสี่ยงมากในการล้มเหลวผิดพลาดก็เห็นตัวอย่างอยู่บ่อย ผมก็ตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นมาศูนย์หนึ่ง แล้วก็มีการจัดระบบอะไรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจะใช้เป็นการเรียนรู้ของชาวบ้านได้เพราะผมไปสำรวจเอาผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญาเป็นประสบการณ์ของชาวบ้านในพื้นที่ไว้กลุ่มหนึ่ง แล้วก็ไปประสานกับหน่วยงานราชการทั้งระดับอำเภอระดับจังหวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน อย่างเกษตรฯ พัฒนาชุมชน สาธารณสุข กศน. ชกส. ประมง ผมจะทำให้ได้รู้ทุกเรื่องที่เขาต้องการรู้ เพราะเขาต้องรู้ก่อนที่จะลงมือทำแล้วให้ทุกคนทำไม่ว่าจะเป็นอาชีพรองอาชีพเสริมที่คิดว่าจะทำ ทำในสิ่งที่ตัวเองรู้จริงแล้วนะ ถ้ายังไม่รู้จริงก็ไม่ควรเสี่ยง เพราะถ้าผิดพลาดมันทำให้หนี้เพิ่มนะ มันไม่ได้ลงแต่แรง เสียแต่เวลา มันเสียเงินด้วยในการทำแต่ละครั้ง ศูนย์เรียนรู้ของผมนี้ก็ทำชาวบ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ว่าใครอยากรู้เรื่องอะไร ให้มา เราจะให้รู้ทุกเรื่อง ที่นี้พอเขามาแจ้งความจำนงจะรู้เรื่องอะไรผมก็เส่งไปใน

พื้นที่ก่อนว่าความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นใครที่เป็นจุดเด่นอยู่ที่เชิญมาถ่ายทอดความรู้ให้ ...”

การพึ่งตนเองของเกษตรกรชาวสวนยาง ด้วยวิธีการทำเกษตรแบบผสมผสาน เพาะปลูกพืชผักทุกอย่างที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมีการใช้หลักวิชาการเข้ามาเสริม มีการปลูกพืชที่พึ่งพากันอยู่ในหลุมเดียวลุงประยงค์อธิบายว่า “... ผมคิดว่าที่เราเป็นชาวสวนยางแล้วอย่างมันเป็นพืชเดี่ยว เราก็อำพืชเดี่ยว 100% แล้วเราก็อำชีวิตไปฝากไว้ตรงนั้นไม่เหมาะสมครับ ไม่เหมาะสมแล้ว คำว่าชาวสวนยาง ผมเริ่มทดลองทำให้เขาเห็นว่าผมเป็นชาวสวนยางก็จริง แต่ผมลดพื้นที่การปลูกยางลงมา 8 ไร่ ไม่ปลูกยางตรงนี้ โคนยางแล้วปลูกอย่างอื่น ผมปลูกทุกอย่างที่เราต้องกินต้องใช้ ในที่ 8 ไร่นี้ สวนของผมมีพืชอยู่ 42 ชนิด แต่ก่อนพวกเราที่อยู่ในพื้นที่ วัฒนธรรมของคนแถวนี้ก็เพาะปลูกอย่างนี้กันอยู่แล้วแต่คนโบราณนี้จะปลูกอะไรก็ปลูกเรื่อย ๆ แต่ที่ผมปลูกผมใช้หลักวิชาการเข้ามาเสริมด้วย ผมต้องดูว่าสังคมของพืชอะไรที่มันจะต้องอยู่ร่วมกันได้อย่างไร อะไรที่มันต้องการแสงแดด 100% ก็ปลูกให้มันอยู่ชั้นบน อะไรที่อยู่ใต้ร่มเงารำไรได้ก็ปลูกข้างล่าง อะไรที่มันอยู่ใต้ต้นไม้อื่นได้ ทึบ ๆ ได้ก็ปลูกเป็นระดับ ๆ และจัดสัมพันธ์กันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้านว่าไ้ต้นไม้มันออกดอกออกผล ออกลูกที่ปลายกิ่งกับไ้ต้นไม้มันออกดอกออกลูกที่ต้นกิ่ง เราปลูกชิดกันได้ มันจะไม่แย่งกัน เพราะ ปะหรนหมัดหลิ ที่รัตภูมิ ที่สงขลา แยกปลูกพืช 3-4 ชนิดลงในหลุมเดียวกันเลย ปลูกต้นสะตอ ปลูกต้นมังคุด ปลูกต้นลองกอง อยู่ในหลุมเดียวกัน สะตอมันก็ขึ้น ไปอยู่ข้างบนแล้วก็ออกลูกให้เห็นอยู่รอบแล้วมังคุดมันก็แผ่กิ่งออกไปข้างนอกแล้วลูกมันไปอยู่ปลายกิ่ง แล้วลองกองมันก็ขึ้นลูกของมันก็อยู่ในระดับลำต้น พอขึ้นไปต้นมังคุดจะเก็บลองกองก็ได้เก็บสะตอก็ได้เก็บมังคุดก็ได้ มันอยู่ร่วมกันได้...”

ภาพที่ 34 แสดงบ้านครูภูมิปัญญาไทย ประยงค์ ธรรมรงค์

5. จำเอกเขียน สร้อยสม มีกระบวนการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

จำเอกเขียน สร้อยสม ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในการทำการเกษตรจาก คนรุ่นพ่อแม่ ที่สอนให้รู้จักพึ่งพาตนเอง ด้วยการทำนาทุกกระบวนการ จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวว่า “...คนสมัยก่อนทำเองเกือบทุกอย่างแม้กระทั่งสีข้าว สีด้วยมือซ้อมมือ หรือสีด้วยเครื่องคนสมัยเก่าถึงมีความอดทนสูงมาก...” และมีการบริหารจัดการน้ำโดยใช้วิธีการปลูกหญ้าแฝก สร้างเป็นฝายชะลอน้ำ ด้านกระแสน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้ต้นข้าวมันล้มได้รับความเสียหาย มีการขุดเป็นทางน้ำเพื่อตัดระบบรากไฟผุด ซึ่งการตัดระบบรากไฟ คือ การปลูกไฟในพื้นที่ทั่วไป แต่ถ้าต้องการปลูกพืชเศรษฐกิจที่บริเวณไหน ก็สามารถตัดระบบรากไฟโดยขุดดินให้ลึกประมาณ 30 เซนติเมตรตลอดแนวที่ต้องการ รากของไฟในพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจก็จะเป็นตัวพัฒนาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีการสังเกตว่าพืชชนิดใดที่ช่วยพัฒนาดินได้เร็ว และก็นั่นความยั่งยืน ซึ่งก็คือแฝกจากพระราชดำริของในหลวง

มีการพัฒนาพื้นที่ดินให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ด้วยวิธีการปลูกพืชนำร่องเพื่อรักษาความชื้นของดินไว้ มีการปลูกแฝกเป็นพืชนำร่องแล้วจึงปลูกพืชอื่นๆตามมา เช่น พืชไม้โตเร็ว พืชคลุมดิน เป็นพืชเบิกนำ เช่น กระถินเทพา ก้ามปู มีการวิเคราะห์สภาพดินวัดค่า pH ที่รากของหญ้าแฝกมีจุลินทรีย์ ซึ่งสามารถดึงไนโตรเจนได้ทำให้เกิดช่องว่างทำให้อากาศ น้ำสอดแทรกลงไปดิน สามารถเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ต่อมามีการประยุกต์โดยปลูกแฝกเป็นวงกลมล้อมต้นไม้ที่จะปลูก เช่น พริก มะเขือ เพื่อให้รากของแฝกกระเบิดดินให้กับต้นไม้ตัวเอง จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวว่า “...ต้องพัฒนาพื้นที่จากลักษณะทางกายภาพของที่ดินในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์กับเราอย่างไร ตอนนี้เราเห็นประโยชน์ของแฝกแล้วเราหยุดไม่ได้เราต้องปลูกแฝกอยู่ตลอดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ถึงตอนนี้ผมก็ยังปลูกอยู่ตลอดนะ เพราะเราเห็นคุณค่าของแฝก อย่างเช่น ไม้พวกนี้ ที่เราเห็นอยู่ว่าทำไมมันถึงยืนต้นตาย ไม้พวกนี้คือไม้เบิกนำมันเป็นไม้พวกตระกูลถั่วรากของมันจะทำหน้าที่ตรึงไนโตรเจนไว้ได้ ใบของมัน ฝักของมันเมื่อมันร่วงลงมาที่พื้นดินมันก็สร้างความพูนให้กับดินเพราะผมต้องการใช้พื้นที่ ผมก็จะทำให้มันยืนต้นตายโดยมันจะค่อยๆปล่อยใบ ปล่อยยอด ปล่อยกิ่งเล็กๆ จนถึงกิ่งใหญ่ๆ จนมันตาย เราก็จะล้มมันได้ง่าย...”

วิธีการในการเอาชนะสภาพพื้นที่เพื่อให้ได้ผลผลิต โดยไม่ใช้สารเคมี ด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกไฟเพื่อป้องกันสารเคมีทางอากาศที่มากับลม ไฟแต่ละชนิดก็หากินไม่เหมือนกันคือความยาวของรากไฟแต่ละชนิดจะยาวไม่เท่ากัน ซึ่งมีวิธีตัดรากไฟและการใช้ประโยชน์จากไฟแต่ละชนิด นอกจากนั้นยังได้รับผลผลิตจากหน่อ จากต้นของไฟ ส่วนทางน้ำได้มีการทำบ่อคักน้ำไว้ให้สารเคมีหนักตกตะกอนก่อน รวมทั้งมีการปลูกพืชเพื่อบำบัดน้ำไว้ก่อนที่

จะนำไปใช้ในพื้นที่ของเรา ซึ่งเป็นการคิดแบบเกษตรอินทรีย์ จำเอกเขียน สร้อยสม กล่าวว่า “... เมื่อปลูกพืชนำร่องปรับสภาพดินใช้ได้ ผมก็เริ่มปลูกมะนาวเริ่มจาก 2 กิ่งนะ เราก็เริ่มเรียนรู้ให้ได้ ว่าปลูกแบบไหนมันรอดเราก็เรียนรู้จากต้นแรก แล้วเราก็ซำกิ่งเอง เรียนรู้ให้เข้าใจว่าซำกิ่งยังไงให้ กิ่งแข็งแรง ปลูกเองจนเป็นสวนมะนาว คือเราต้องรู้จักพลิกแพลง ต้องรู้จักประยุกต์ใช้ไม่ใช่ยึด แต่ตำรา ต้องแก้ปัญหาของตนเองให้ได้เพราะในสภาพพื้นที่ของแต่ละคนมันมีปัญหาแตกต่างกัน ไป ถ้ายึดแต่ตำรามันก็เอาตัวไม่รอด มีหลายคนบอกว่าอย่างสภาพดินแบบนี้ถ้าเป็นเขา เขาไปหา ที่อื่นทำกินแล้ว อย่างที่ดินบริเวณข้างเปลี่ยนเจ้าของไปหลายเจ้าแล้ว แต่ผมถือว่ามันเป็นที่มีรดกที่ ที่พ่อแม่เราให้เรามา เราต้องรักษาไว้ให้ได้อย่างที่ในหลวงทรงบอกว่าเราต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้ ตัวเอง ความอดทนค้นหาความรู้เพื่อพัฒนาที่ดินแถวนี้ให้ได้ก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเรา ให้เรา ทำกินได้ให้เราช่วยเหลือตัวเอง...”

ภาพที่ 35 แสดงการทำงานเกษตรของจำเอกเขียน สร้อยสม

วิธีการทำระบบเกษตรผสมผสานที่มีการปลูกพืชที่มีความหลากหลายผสมผสานกันและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยเลียนแบบลักษณะป่าธรรมชาติ จะทำให้ความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาเป็นไปอย่างเหมาะสม เช่น การหมุนเวียนของธาตุอาหารในระบบการควบคุมโรคและแมลงเป็นไป ตามธรรมชาติ ลดการใช้สารเคมี เพิ่มความยั่งยืนในการให้ผลผลิต เป็นต้น ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในการดำเนินระบบเกษตรผสมผสานที่มีหลายกิจกรรมช่วยทำให้เกษตรกรสามารถมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวครบทุกหมู่ โดยอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตจะได้จากข้าว ข้าวโพด อาหารประเภทโปรตีน จะได้จากไก่ ปลา พืชตระกูลถั่ว อาหารประเภทวิตามิน เส้นใยจากพืชผักผลไม้และเห็ดฟาง ช่วยทำให้เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายค่าอาหารและมีการปรับปรุงคุณภาพโภชนาการและสุขภาพของเกษตรกรในท้องถิ่นให้

ดีขึ้น ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมในระบบเกษตรผสมผสานช่วยทำให้มีการกระจายการใช้แรงงานทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี และมีการกระจายรายได้จากกิจกรรมต่างกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับไร่นา เป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับไร่นา ไม่ให้เสื่อมสลายหรือถูกใช้ให้หมดไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากระบบ เกษตรผสมผสานจะมีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ช่วยทำให้เกิดการหมุนเวียนของกิจกรรมต่าง ๆ ในแปลงของเกษตรกร นอกจากนี้ในการดำเนินกิจกรรมระบบเกษตรผสมผสานยังช่วย อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย ดังตัวอย่างที่เดิมเกษตรกรจะปลูกข้าวในช่วงฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งจะหาของป่าและเผาถ่านขาย เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่ภายหลังจากการดำเนินการระบบเกษตรผสมผสาน เกษตรกรสามารถมีรายได้จากการขายผลผลิต ข้าว พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก ไข่ไก่ ปลา จึงสามารถเลิกหาของป่าและเผาถ่านขายอัน เป็นการลดปัญหาการทำลายป่าในระดับหนึ่ง

วิธีการทำวนเกษตรเป็นการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด ซึ่งจะเกื้อกูลกันเหมือนต้นไม้ในป่าธรรมชาติ เมื่อพืชเริ่มโตขึ้น แมลงบางชนิดก็มาอาศัย มีสัตว์มีนกกมาเก็บลูกไม้ มากินแมลงที่เกิดตามธรรมชาติเป็นการสร้างความสมดุลทางระบบนิเวศน์ ชีวิตของผู้ปลูกก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนี้ ความสมดุลทางอารมณ์จะบังเกิดขึ้น ถ้าเริ่มไม่เบียดเบียนสัตว์เหล่านั้น จิตใจก็จะอ่อนโยน มีความเห็นใจ มีเมตตาธรรม เริ่มมองเห็นว่ามนุษย์น่าจะมีความเห็นใจซึ่งกันและกัน ลดการเบียดเบียนแก่แย่ง หันมาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นี่คือ “มิติทางสังคม” ของวนเกษตร การทำวนเกษตรก็เหมือนกับการปฏิบัติธรรม เมื่อเราเข้าไปถึงระดับหนึ่งของการทำ วนเกษตร ก็เท่ากับเราได้ปฏิบัติธรรม และเห็นผลของการปฏิบัตินั้น จำเอกรเขียนให้ข้อคิดว่า “เราต้องคิดในส่วนของเราว่าทำอย่างไรตัวเราจึงจะอยู่ได้ เรากล้าพอที่จะหยุดวิ่งตามกิเลสใหม่ ถ้าคิดว่ากล้าหยุดและทำ ในสิ่งที่คิดว่าอยู่ได้ ชีวิตน่าจะมีความมั่นคงกว่า เราพิสูจน์ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องรอให้ชาวบ้านทั้งหมดพร้อมที่จะทดลองพิสูจน์ หากการทดลองของเราสามารถทำให้เราอยู่ได้จริง ก็จะเป็นเครื่องชักจูงให้คนอื่นหันมาสู่เส้นทางที่เชื่อว่าพึ่งตนเองได้” และยังกล่าวเสริมอีกว่า หากมีเกษตรกร หันมาดำเนินการแบบวนเกษตรหรือแบบอื่น ๆ ที่คล้ายกัน ก็นับว่าน่าพอใจการพึ่งตนเองคือการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลเกิดความเชื่อว่าครอบครัวสามารถหาปัจจัย 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาหาร ยา รักษาโรค และที่อยู่อาศัย โดยไม่ต้องไปขอความช่วยเหลือใคร การพึ่งตนเอง คือ การจัดเตรียมสวัสดิการและความมั่นคงให้กับตนเองทั้งในกาลปัจจุบันและในอนาคต โดยไม่ต้องไปเรียกร้องให้ใครมาจัดให้ หรือหวังความช่วยเหลือจากใคร เราสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในเหตุการณ์ปกติ

ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่างๆ

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความสะดวกยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนค่าสถิติและตัวแปรต่างๆ ในการนำเสนอ ดังนี้

\bar{x}	หมายถึง ค่าเฉลี่ย (mean)
S.D.	หมายถึง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
CV	หมายถึง สัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation)
MIN	หมายถึง ค่าต่ำสุด (minimum)
MAX	หมายถึง ค่าสูงสุด (maximum)
SK	หมายถึง ค่าความเบ้ (skewness)
KU	หมายถึง ค่าความโด่ง (kurtosis)
χ^2	หมายถึง ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนประเภทค่าสถิติไค-สแควร์
df	หมายถึง องศาอิสระ (degree of freedom)
R	หมายถึง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง สัมประสิทธิ์การทำนาย
p	หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
GFI	หมายถึง ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน

AGFI	หมายถึง ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขได้
RMR	หมายถึง ดัชนีรากล้างสองของเศษ
RMSEA	หมายถึง ดัชนีรากล้างสองเฉลี่ยของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน
TE	หมายถึง อิทธิพลรวม
IE	หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม
DE	หมายถึง อิทธิพลทางตรง
n	หมายถึง จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่างๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย และส่วนที่สอง ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และ ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการกระจายและการแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวแปร

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด สถานภาพ ระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน สาขาที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาดูงาน และประเภทการศึกษาดูงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 266 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 82.3 และ 17.7 ตามลำดับ มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.3 สูงที่สุดรองลงมาคือ อายุระหว่าง 60 – 69 ปี (ร้อยละ 30.8) ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คิดเป็นร้อยละ 30.5 รองลงมาคือ ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 22.6) สถานภาพสมรสส่วนใหญ่คือ สมรส คิดเป็นร้อยละ 94.0 รองลงมาคือ โสด (ร้อยละ 4.5) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้านตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 61.3 รองลงมาคือ 6 ปี แต่ไม่เกิน 9 ปี (ร้อยละ 28.9) ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสาขาหลักที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมาคือ สาขาการผลิต (ร้อยละ 16.5) สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 7.5) สาขา

สถาบันเกษตรกร (ร้อยละ 7.5) และสาขาปราชญ์การเกษตร (ร้อยละ 1.9) ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสาขาย่อยที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เกษตรผสมผสาน คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาคือ เกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 17.7) ส่วนใหญ่ศึกษาดูงานเป็นประจำมากกว่า นานาๆ ครั้ง คือ ร้อยละ 62.0 และ 38.0 ตามลำดับ และส่วนใหญ่ศึกษาดูงานหน่วยงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 53.4 รองลงมา คือ ศึกษาดูงานเครือข่ายอื่น (ร้อยละ 39.1) ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	219	82.3
- หญิง	47	17.7
รวม	266	100.0
2. อายุ		
- 30 – 39 ปี	3	1.1
- 40 – 49 ปี	40	15.0
- 50 – 59 ปี	102	38.3
- 60 – 69 ปี	82	30.8
- 70 ปีขึ้นไป	39	14.7
รวม	266	100.0
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
- ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	60	22.6
- ประถมศึกษาปีที่ 6	24	9.0

ตารางที่ 7 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด(ต่อ)		
- มัธยมศึกษาปีที่ 3	14	5.3
- มัธยมศึกษาปีที่ 6/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)	81	30.5
- อนุปริญญา/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	12	4.5
- ปริญญาตรี	54	20.3
- ปริญญาโท	19	7.1
- สูงกว่าปริญญาโท	2	0.8
รวม	266	100.0
4. สถานภาพ		
- โสด	12	4.5
- สมรส	250	94.0
- หม้าย	3	1.1
- แยกกันอยู่	1	0.4
รวม	266	100.0
5. ระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน		
- 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี	4	1.5
- 3 ปี แต่ไม่เกิน 6 ปี	22	8.3
- 6 ปี แต่ไม่เกิน 9 ปี	77	28.9
- ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป	163	61.3
รวม	266	100.0
6. สาขาหลักที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง		
- สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน	177	66.5
- สาขาการผลิต	44	16.5
- สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์	20	7.5
- สาขาสถาบันเกษตรกร	20	7.5
- สาขาปราชญ์การเกษตร	5	1.9
รวม	266	100.0

ตารางที่ 7 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน (ต่อ)

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
7. สาขาย่อยที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง		
สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน		
- วนเกษตร	2	0.8
- เกษตรผสมผสาน	90	33.8
- เกษตรอินทรีย์	47	17.7
- เกษตรธรรมชาติ	19	7.1
- เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ	19	7.1
สาขาการผลิต		
- พืชไร่/ ข้าว	8	3.0
- พืชสวน	8	3.0
- พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอก ไม้ประดับ	5	1.9
- ประมง/ ปศุสัตว์	20	7.5
- เครื่องมือ- เครื่องจักรกลทางการเกษตร	3	1.1
สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์		
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์	20	7.5
สาขาสถาบันเกษตรกร		
- กลุ่มเกษตรกร	15	5.6
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1	0.4
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	4	1.5
สาขาปราชญ์การเกษตร		
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	3	1.1
- เกษตรกร	2	0.8
รวม	266	100.0
8. การศึกษาดูงาน		
- นานาๆ ครั้ง	101	38.0
- ประจำ	165	62.0
รวม	266	100.0

ตารางที่ 7 ความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน(ต่อ)

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
9. ประเภทการศึกษาคุณงาน		
- ศึกษาคุณงานบุคคลอื่น	11	4.1
- ศึกษาคุณงานเครือข่ายอื่น	104	39.1
- ศึกษาคุณงานหน่วยงานของรัฐ	142	53.4
- ศึกษาคุณงานหน่วยงานเอกชน	9	3.4
รวม	266	100.0

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ 16 ตัวแปร ที่ใช้ในการศึกษาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนแบ่งเป็นตัวแปรภายนอกสังเกตได้ 6 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วม ทูททางกายภาพ ทูททางวัฒนธรรม มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจ และตัวแปรภายในสังเกตได้ 10 ตัวแปร ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การริเริ่มสิ่งใหม่ จินตนาการ การประยุกต์การแก้ปัญหา นวัตกรรมกระบวนการและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ในกลุ่มของตัวแปรอิสระ พบว่า ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.44 – 3.86 โดยตัวแปรทูททางกายภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 3.86 รองลงมาคือ มีความรู้ ($\bar{x} = 3.68$) ทูททางวัฒนธรรม ($\bar{x} = 3.58$) แรงจูงใจ ($\bar{x} = 3.53$) การมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.48$) และความเชี่ยวชาญ ($\bar{x} = 3.44$) เมื่อพิจารณาการกระจายของตัวแปร พบว่า ตัวแปรการมีส่วนร่วมมีการกระจายมากที่สุด ($CV = 38.73$) และตัวแปรที่มีการกระจายต่ำที่สุด คือ ตัวแปรทูททางกายภาพ ($CV = 25.91$) เมื่อพิจารณาความเบ้ พบว่า ค่าความเบ้ของตัวแปรทุกตัวเป็นลบ และเมื่อพิจารณาค่าความโด่งของตัวแปร พบว่า ค่าความโด่งของตัวแปรทุกตัวเป็นลบเช่นเดียวกัน สำหรับในกลุ่มของตัวแปรตาม พบว่า ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.38 – 4.31 โดยตัวแปรนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.31 รองลงมาคือ นวัตกรรมกระบวนการ ($\bar{x} = 3.75$) การแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.71$) การสร้างความรู้ ($\bar{x} = 3.67$) จินตนาการ ($\bar{x} = 3.58$) การนำความรู้ไปใช้ ($\bar{x} = 3.53$) การประยุกต์ ($\bar{x} = 3.48$) การริเริ่มสิ่งใหม่ ($\bar{x} = 3.46$) การจัดเก็บความรู้ ($\bar{x} = 3.41$) และการแสวงหาความรู้ ($\bar{x} = 3.38$) เมื่อพิจารณาการ

กระจายของตัวแปร พบว่า ตัวแปรการนำความรู้ไปใช้มีการกระจายมากที่สุด ($CV = 38.53$) และตัวแปรที่มีการกระจายต่ำที่สุด คือ ตัวแปรนวัตกรรมกระบวนการ ($CV = 20.53$) เมื่อพิจารณาความเบ้ พบว่า ค่าความเบ้ของตัวแปรโดยรวมเป็นลบ ยกเว้นตัวแปรการจัดเก็บความรู้และตัวแปรนวัตกรรมกระบวนการ และเมื่อพิจารณาค่าความโด่งของตัวแปร พบว่า ค่าความโด่งของตัวแปรทุกตัวเป็นลบ ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ ($n = 266$)

ตัวแปร	MEAN	S.D.	CV	MIN	MAX	SK	KU
ปัจจัยทุนทางสังคม							
1. การมีส่วนร่วม	3.48	1.35	38.73	1.00	5.00	-0.723	-0.707
2. ทุนทางกายภาพ	3.86	1.00	25.91	2.00	5.00	-0.521	-0.766
3. ทุนทางวัฒนธรรม	3.58	0.98	27.37	2.00	5.00	-0.318	-0.914
ปัจจัยสมรรถนะบุคคล							
4. มีความรู้	3.68	1.02	27.71	1.60	5.00	-0.474	-0.605
5. ความเชี่ยวชาญ	3.44	1.00	29.07	1.00	5.00	-0.617	-0.289
6. แรงจูงใจ	3.53	1.29	36.54	1.00	5.00	-0.627	-0.633
ปัจจัยการจัดการความรู้							
7. การแสวงหาความรู้	3.38	1.22	36.09	1.00	5.00	-0.354	-0.796
8. การสร้างความรู้	3.67	1.07	29.16	1.20	5.00	-0.308	-1.108
9. การจัดเก็บความรู้	3.41	1.06	31.09	1.40	5.00	0.027	-1.220
10. การนำความรู้ไปใช้	3.53	1.36	38.53	1.00	5.00	-0.690	-0.618
ปัจจัยความคิดสร้างสรรค์							
11. การริเริ่มสิ่งใหม่	3.46	1.13	32.66	1.80	5.00	0.084	-1.384
12. จินตนาการ	3.58	1.24	34.64	1.40	5.00	-0.143	-1.445
13. การประยุกต์	3.48	1.06	30.46	1.67	5.00	-0.093	-1.126
14. การแก้ปัญหา	3.71	1.11	29.92	1.00	5.00	-0.501	-0.853
นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจ							
พอเพียง							
15. นวัตกรรมกระบวนการ	3.75	0.77	20.53	1.86	5.00	0.402	-1.072
16. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	4.31	0.91	20.88	1.26	5.00	-1.197	0.569

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.3

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแปรที่สังเกตได้จำนวน 16 ตัวแปร วิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรจำนวน 120 คู่ มีค่าตั้งแต่ 0.018 ถึง 0.911 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 118 คู่ คิดเป็นร้อยละ 98.33 และมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 2 คู่ คิดเป็นร้อยละ 1.67 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ แรงจูงใจกับความเชี่ยวชาญ ($r = 0.911$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์กับการสร้างความรู้ ($r = 0.018$)

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมติฐานว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) หรือไม่มีค่าสถิติ เท่ากับ 6155.8348 ค่า p เท่ากับ 0.00 แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาค่า Kaiser Mayer Olkin (KMO) เท่า 0.906 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กันและตัวแปรเหล่านี้เหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลลิสรลดต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มตัวแปรด้านปัจจัยทุนทางสังคมพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.743 – 0.864 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ทุนทางวัฒนธรรมกับการมีส่วนร่วม ($r = 0.864$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ทุนทางวัฒนธรรมกับทุนทางกายภาพ ($r = 0.743$)

กลุ่มตัวแปรด้านปัจจัยสมรรถนะบุคคล พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.702 – 0.911 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ แรงจูงใจกับความเชี่ยวชาญ ($r = 0.911$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ มีความรู้กับทุนทางวัฒนธรรม ($r = 0.702$)

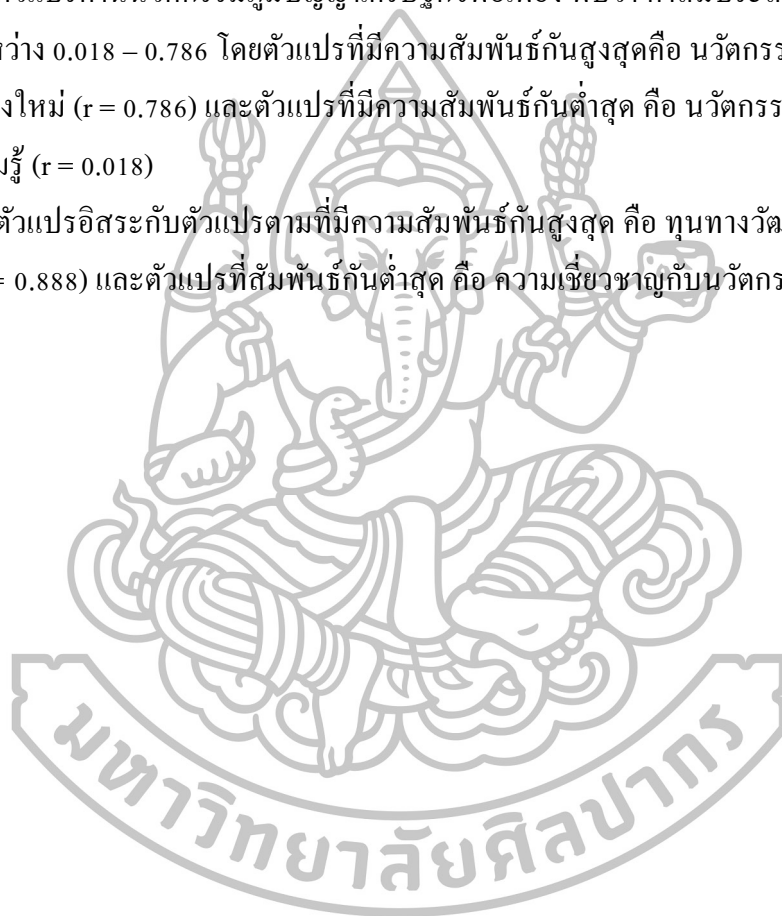
กลุ่มตัวแปรด้านปัจจัยการจัดการความรู้พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง 0.345 – 0.822 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ การนำความรู้ไปใช้กับการสร้าง

ความรู้ ($r = 0.822$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ การสร้างความรู้กับมีความรู้ ($r = 0.345$)

กลุ่มตัวแปรด้านปัจจัยความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง $0.530 - 0.894$ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ การประยุกต์กับการริเริ่มสิ่งใหม่ ($r = 0.894$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ การประยุกต์กับการสร้างความรู้ ($r = 0.530$)

กลุ่มตัวแปรด้านนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วงระหว่าง $0.018 - 0.786$ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ นวัตกรรมกระบวนการกับการริเริ่มสิ่งใหม่ ($r = 0.786$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์กับการสร้างความรู้ ($r = 0.018$)

กลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ทูทางวัฒนธรรมกับการแก้ปัญหา ($r = 0.888$) และตัวแปรที่สัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ความเชี่ยวชาญกับนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ($r = 0.254$)

ตารางที่ 9 เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิจัย (n = 266)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. การมีส่วนร่วม	1.000															
2. ทนทางกายภาพ	0.820**	1.000														
3. ทนทางวัฒนธรรม	0.864**	0.743**	1.000													
4. มีความรู้	0.792**	0.803**	0.702**	1.000												
5. ความเชี่ยวชาญ	0.792**	0.731**	0.824**	0.816**	1.000											
6. แรงจูงใจ	0.826**	0.745**	0.803**	0.842**	0.911**	1.000										
7. การแสวงหาความรู้	0.742**	0.800**	0.793**	0.686**	0.768**	0.816**	1.000									
8. การสร้างความรู้	0.468**	0.459**	0.501**	0.345**	0.476**	0.505**	0.505**	1.000								
9. การจัดเก็บความรู้	0.760**	0.711**	0.819**	0.606**	0.745**	0.805**	0.821**	0.627**	1.000							
10. การนำความรู้ไปใช้	0.552**	0.517**	0.608**	0.403**	0.591**	0.610**	0.597**	0.822**	0.647**	1.000						
11. การริเริ่มสิ่งใหม่	0.746**	0.789**	0.813**	0.656**	0.750**	0.791**	0.832**	0.617**	0.809**	0.721**	1.000					
12. จินตนาการ	0.787**	0.753**	0.803**	0.620**	0.684**	0.765**	0.844**	0.584**	0.881**	0.664**	0.866**	1.000				
13. การประยุกต์	0.811**	0.741**	0.818**	0.673**	0.750**	0.822**	0.847**	0.530**	0.815**	0.673**	0.864**	0.894**	1.000			
14. การแก้ปัญหา	0.799**	0.888**	0.657**	0.722**	0.655**	0.674**	0.755**	0.489**	0.662**	0.549**	0.760**	0.783**	0.772**	1.000		
15. นวัตกรรมกระบวนการ	0.726**	0.649**	0.782**	0.633**	0.681**	0.720**	0.744**	0.573**	0.737**	0.579**	0.786**	0.706**	0.704**	0.629**	1.000	
16. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์	0.335**	0.432**	0.401**	0.353**	0.254**	0.307**	0.449**	0.018	0.452**	0.100	0.499**	0.466**	0.386**	0.404**	0.527**	1.000
MEAN	3.47	3.86	3.58	3.68	3.44	3.53	3.38	3.67	3.41	3.53	3.46	3.58	3.48	3.71	3.75	4.31
SD	1.35	1.00	0.98	1.05	1.00	1.29	1.22	1.07	1.06	1.36	1.13	1.24	1.06	1.11	0.77	0.91

** p < 0.01

Kaiser Mayer Olkin (KMO) = 0.906

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square = 6155.834, df = 120, sig = 0.00

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ในตอนนี้เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 5 ตัวแปร ได้แก่ ทุนทางสังคม สมรรถนะบุคคล การจัดการความรู้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 16 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วม ทุนทางกายภาพ ทุนทางวัฒนธรรม มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ แรงจูงใจ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การริเริ่มสิ่งใหม่ จินตนาการการประยุกต์การแก้ปัญหานวัตกรรมกระบวนการและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ตัวแบบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ ($\chi^2 = 66.47$, $df = 93$, $p = 0.983$) นั่นคือ ระดับนัยสำคัญสูงกว่า 0.05 จึงไม่ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีวัดความสอดคล้องของตัวแบบ คือ การที่ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ดัชนีรากกำลังสองของเศษเหลือ (RMR) เท่ากับ 0.028 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน(GFI) เท่ากับ 0.97 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ได้(AGFI) เท่ากับ 0.96 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2 / df) เท่ากับ 0.710 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์นี้หากมีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับสองแล้วให้ถือว่าตัวแบบที่ทดสอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.52) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรความคิดสร้างสรรค์ได้รับอิทธิพลทางตรงในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.70) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์

ตัวแปรการจัดการความรู้ได้รับอิทธิพลทางตรงในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.47) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการจัดการความรู้

ตัวแปรนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.80 แสดงว่า ตัวแปรทุนทางสังคมตัวแปรสมรรถนะบุคคล ตัวแปรการจัดการความรู้และตัวแปรความคิดสร้างสรรค์ อธิบายความแปรปรวนของการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถึงร้อยละ 80 ตัวแปรความคิดสร้างสรรค์มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.96 แสดงว่า ตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรสมรรถนะบุคคล อธิบายความแปรปรวนของความคิดสร้างสรรค์ได้ถึงร้อยละ 96 และตัวแปรการจัดการความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.98 แสดงว่า ตัวแปรทุนทางสังคม และตัวแปรสมรรถนะบุคคล อธิบายความแปรปรวนของความคิดสร้างสรรค์ได้ถึงร้อยละ 98

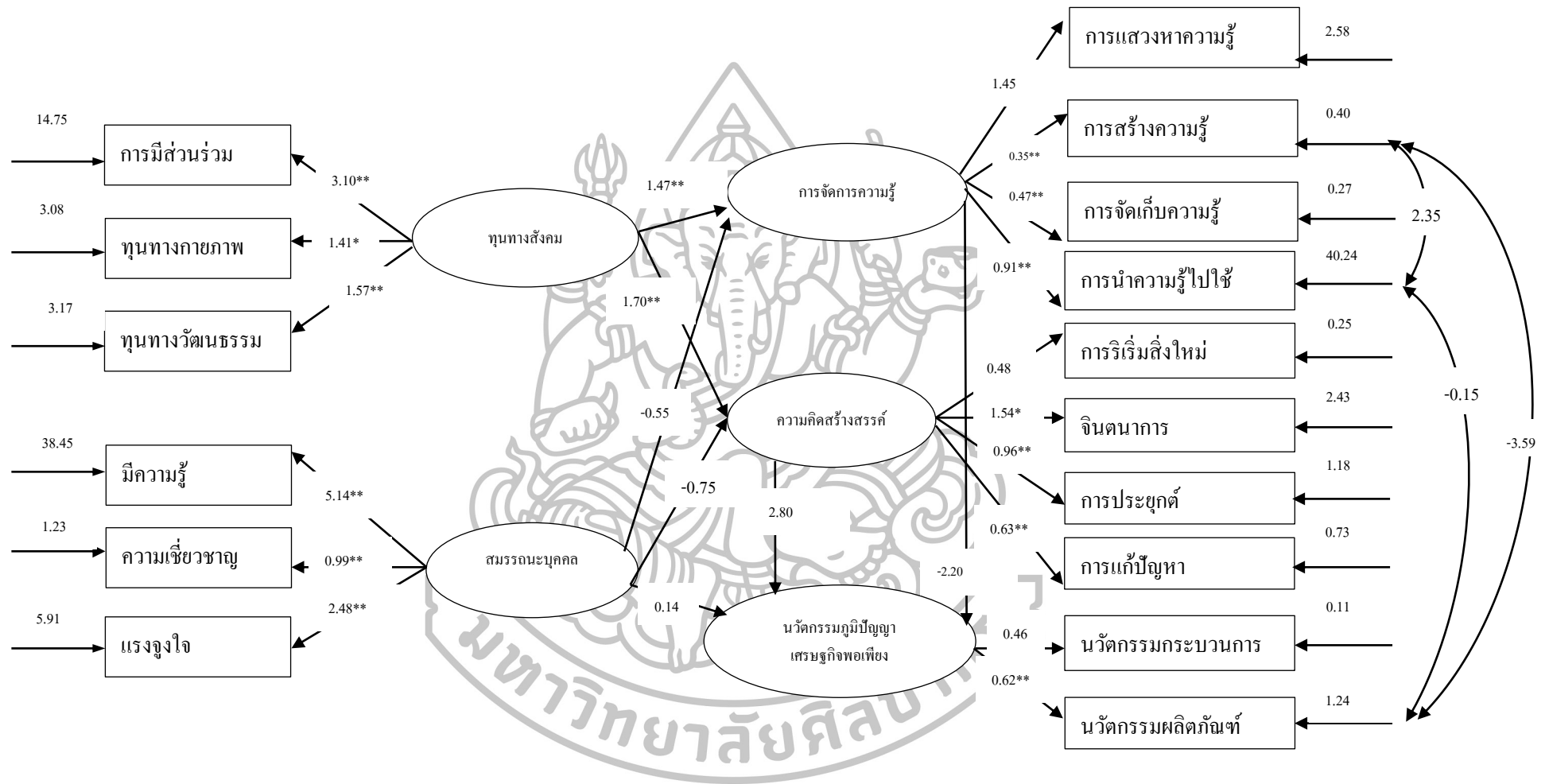
เมื่อพิจารณาเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.71 ถึง 0.99 โดยคู่ของตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ ตัวแปรแฝงทุนทางสังคมกับความคิดสร้างสรรค์ (0.99) รองลงมาคือ ตัวแปรแฝงความคิดสร้างสรรค์กับการจัดการความรู้ (0.98) ตัวแปรแฝงทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ (0.97) ตัวแปรแฝงสมรรถนะบุคคลกับทุนทางสังคม (0.94) ตามลำดับ ตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ตัวแปรแฝงสมรรถนะส่วนบุคคลกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง (0.71) ค่าความสัมพันธ์แสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน สำหรับผลการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ดังตารางที่ 10 และแผนภาพที่

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์หาคืออิทธิพลของการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
 ประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรผล	การจัดการความรู้			ความคิดสร้างสรรค์			นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง		
ตัวแปรเหตุ	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ทุนทางสังคม	1.47** (0.37)	-	1.47** (0.37)	1.70** (0.51)	-	1.70** (0.51)	1.52* (0.66)	1.52* (0.66)	-
สมรรถนะบุคคล	-0.55 (0.38)	-	-0.55 (0.38)	-0.75 (0.51)	-	-0.55 (0.38)	-0.74 (0.66)	-0.89 (0.77)	-
การจัดการความรู้							-2.20 (5.52)	-	-2.20 (5.52)
ความคิดสร้างสรรค์							2.80 (5.27)	-	2.80 (5.27)
$\chi^2 = 66.47, df = 93, p = 0.983, RMSEA = 0.000, RMR = 0.028, GFI = 0.97, AGFI = 0.96$									
ตัวแปร	การมีส่วนร่วม	ทุนทางกายภาพ		ทุนทางวัฒนธรรม		มีความรู้	ความเชี่ยวชาญ		
ความเที่ยง	0.39	0.39		0.44		0.41	0.45		
ตัวแปร	แรงจูงใจ	การแสวงหาความรู้		การสร้างความรู้		การจัดเก็บความรู้	การนำความรู้ไปใช้		
ความเที่ยง	0.51	0.44		0.20		0.44	0.25		
ตัวแปร	การริเริ่มสิ่งใหม่	จินตนาการ		การประยุกต์		การแก้ปัญหา	นวัตกรรมกระบวนการ		
ความเที่ยง	0.48	0.46		0.45		0.36	0.64		
ตัวแปร	นวัตกรรมผลิตภัณฑ์								
ความเที่ยง	0.23								
โครงสร้างของตัวแปร	การจัดการความรู้			ความคิดสร้างสรรค์			นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง		
R ²	0.98			0.96			0.80		
เมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง									
ตัวแปรแฝง	การจัดการความรู้		ความคิดสร้างสรรค์		นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง		ทุนทางสังคม		สมรรถนะบุคคล
การจัดการความรู้	1.00								
ความคิดสร้างสรรค์	0.98		1.00						
นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง	0.84		0.79		1.00				
ทุนทางสังคม	0.97		0.99		0.85		1.00		
สมรรถนะบุคคล	0.85		0.84		0.71		0.94		1.00

หมายเหตุ *p < 0.05, **p < 0.01

แผนภาพที่ 36 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยมีทั้งแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสร้างตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิจัยเอกสาร (documentary research) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) ปราชญ์ชาวบ้านที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) พัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย ศึกษาจากการวิจัยเอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจากแบบสอบถามจากปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 266 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลกระบวนการการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่า ผลกระบวนการการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้

1. สาเหตุ และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ
3. หลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. วิธีการปฏิบัติที่ดี หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. สมรรถนะที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมการแก้ปัญหาฯ โดยมีการเชื่อมโยงก่อเกิดนวัตกรรม
6. การแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ
7. ทักษะทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมการแก้ปัญหา
8. การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมการแก้ปัญหา
9. ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมการแก้ปัญหา

ตอนที่ 2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการแก้ปัญหาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้

1. การปรับและยอมรับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพ มีการให้ความสนใจในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ

2. การสังเกต และเรียนรู้เรื่องธรรมชาติจัดสัมพันธ์กันอยู่ตามภูมิปัญญาของชาวบ้าน
3. ทูทางสังคม ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรมดั้งเดิม
4. วิธีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ โดยใช้การคิดวิเคราะห์ จดจำ ศึกษาคุณ
ลองผิดลองถูก และพัฒนา
5. การจัดการความรู้อย่างมีระบบ
6. การประยุกต์ใช้ความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา
7. สมรรถนะผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน
8. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ
9. การถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด สถานภาพ ระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน สาขาที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาคุณงาน และประเภทการศึกษาคุณงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 266 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี ส่วนใหญ่วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 6/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สถานภาพสมรสส่วนใหญ่คือ สมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการเป็นปราชญ์ชาวบ้านตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสาขาหลักที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสาขาย่อยที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เกษตรผสมผสาน ส่วนใหญ่ศึกษาคุณงานเป็นประจำ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่สังเกตได้ 16 ตัวแปร ที่ใช้ในการศึกษาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งเป็นตัวแปรภายนอกสังเกตได้ 6 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วม ทูทางกายภาพ ทูทางวัฒนธรรม มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจ และตัวแปรภายในสังเกตได้ 10 ตัวแปร ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การริเริ่มสิ่งใหม่ จินตนาการ การประยุกต์ การแก้ปัญหา นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่สังเกตได้ของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแปรที่สังเกตได้จำนวน 16 ตัวแปร วิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรจำนวน 120 คู่ มีค่าตั้งแต่ 0.018 ถึง 0.911 โดยตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 118 คู่ คิดเป็นร้อยละ 98.33 และมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 2 คู่ คิดเป็นร้อยละ 1.67 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ แรงจูงใจกับความเชี่ยวชาญ ($r = 0.911$) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์กับการสร้างความรู้ ($r = 0.018$)

4. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ในตอนนี้อยู่เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 5 ตัวแปร ได้แก่ ทูทางสังคม สมรรถนะบุคคล การจัดการความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ 16 ตัว

แปร ได้แก่ การมีส่วนร่วม ทักษะทางกายภาพ ทักษะทางวัฒนธรรม มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ แรงจูงใจ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การริเริ่มสิ่งใหม่ จินตนาการ การประยุกต์ การแก้ปัญหา นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบจากการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆได้ 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลกระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่า ผลกระบวนการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้

1. สาเหตุ และแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ถึงสาเหตุในการน้อมนำแนวพระราชดำริหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพ พบว่ามีสาเหตุอันเนื่องมาจาก 1. ปราชญ์ชาวบ้าน และเกษตรกรได้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในอดีต (บทเรียนในอดีต) ที่มุ่งเน้นตามกระแสทุนนิยมสมัยใหม่ พึ่งพาสารเคมีและเทคโนโลยีในการเพาะปลูกมากเกินไปจนเกิดความพอดี ดังนั้นปราชญ์ชาวบ้าน จึงค้นคว้าและแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ด้วยการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เสนอให้มีการน้อมนำแนวพระราชดำริหลักการเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน โดยการรู้จักการพึ่งตนเอง มีการทดลองทำด้วยตัวเอง ลองผิดลองถูก และศึกษาจากหลักวิชาการ มีการปรับใช้เพื่อให้เกิดวิธีการที่เหมาะสมกับท้องถิ่น จนเกิดเป็นประสบการณ์ 2. ข้อจำกัดของสภาพที่ดินในการทำมาหากิน จึงค้นคว้าวิธีการและแสวงหาความรู้ในการพึ่งพาและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ 3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาทำการเกษตร สร้างองค์ความรู้ใหม่จัดทำนวัตกรรมโดยใช้หลักการวิถีแห่งธรรมชาติและความสะดวก เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนสารเคมี การขุดพื้นที่นา การปลูกหญ้าแฝก การใช้สมุนไพรไล่แมลง เป็นต้น 4. เกิดจากการผลการเกษตรที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้ปัจจัยการผลิตหมุนเวียน มีการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบวิถีชีวิตความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับ เชาวณีย์ ศิริสาคร (2555: 86) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

บ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวในการทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แรงจูงใจของเกษตรกรทุกคนได้ผ่านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้วจึงมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่เศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่จะมาจากการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียงและการศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้เกษตรกรประสบปัญหาจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแล้วเกิดโรคแมลงระบาด ภัยธรรมชาติทำให้เกษตรกรขาดรายได้เกิดความเสียหายทางด้านรายได้ ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรจากการกู้ยืมเงินนอกระบบ จึงต้องหาแนวทางในการลดหนี้สินจึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เกษตรกรในชุมชนใกล้เคียงนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ความรู้ ปัจจัยการผลิต ผู้นำชุมชนที่มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งตนเองและชุมชน จึงเป็นแรงจูงใจในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกัน ร่วมกับเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ปราชญ์ชาวบ้านได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในเรื่องดังต่อไปนี้ 1. พอประมาณ โดยการประกอบอาชีพและมีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมไม่เกินกำลัง 2. มีเหตุผล ปราชญ์ชาวบ้านได้รวบรวมข้อมูลตามหลักวิชาการ แล้วนำมาคิดวิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกและค้นคว้าความรู้ต่างๆ ในการทำเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และธรรมชาติ 3. ภูมิคุ้มกัน ปราชญ์ชาวบ้านได้มีการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการเพาะปลูกและบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงในกลุ่มของตน มีการประเมินกำลังและความสามารถของตนเอง มีการนำองค์ความรู้มาใช้ในการวางแผนการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักเงื่อนไขความรู้ คุณธรรม คือ ค้นคว้าความรู้ มีความรอบคอบ , ระมัดระวัง, ซื่อสัตย์สุจริต, ขยันอดทน) เช่น การเปลี่ยนวิถีเกษตรจากที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้สารเคมี มาเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานและใช้อินทรีย์วัตถุต่างๆ แทนสารเคมีและยาฆ่าแมลง และมีการพึ่งตนเองมากกว่าการพึ่งจากภายนอก จะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทย ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง สายกลาง ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถี ชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาเพื่อความมั่นคงและมีความสุข อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ เซาณีย์ ศิริสาคร (2555: 86) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตเกษตรกรรมตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า วิถีชีวิตตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรทุกคนยึดหลักพอประมาณ โดยใช้ชีวิตเรียบง่ายไม่ไหลตามกระแส วัตถุนิยม ในด้านการเกษตรปลูกอะไร ได้กินอย่างนั้น ความมีเหตุผลโดยใช้เหตุผลในการใช้จ่าย จัดทำบัญชีครัวเรือน รวมทั้งการใช้พื้นที่ในการทำเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีภูมิคุ้มกัน ที่ดีที่สุดก็คือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน สร้างครอบครัวให้อบอุ่น การปลูกที่หลากหลาย เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ความรู้ที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้หลักพระพุทธศาสนามีคุณธรรมเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แล้วก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การสร้างทีมวิทยากร พัฒนาปราชญ์ชาวบ้าน จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่ เหมาะสมกับบริบทชุมชน ฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม เสริมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดในชุมชนสร้าง กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และขยายผลการเรียนรู้สู่คนในชุมชน และสอดคล้องกับ สหัชยา พลบัณฑิ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มี คุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงแบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) ความพอประมาณ ได้แก่ ความไม่โลภเกินไปจน เบียดเบียนผู้อื่น พอประมาณกับศักยภาพของตน 2) ความมีเหตุผล ได้แก่ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่ เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่พึ่งตนเอง ได้ทางเศรษฐกิจและสังคม รู้เท่าทันและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง สำหรับแนวทางในการพัฒนา คนในชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ การพัฒนาความรู้ และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้ง ในระบบและนอกระบบ ทั้งสมาชิกมีความรู้ในเรื่องของแนวคิด หลักการ เทคนิค ข้อดี ข้อเสีย สมาชิกประยุกต์ใช้การทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพึ่งตนเองเป็นส่วน ใหญ่ ภูมิปัญญาชาวบ้านใช้วัสดุที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีคุณลักษณะสำคัญของการ ทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการพึ่งตนเอง เพื่อลดต้นทุนการผลิตพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ หากมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคา โดยมีความรู้ในการทำ

เกษตรอินทรีย์ และไม่ผลิตผลผลิตที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค สมาชิกมีความเชื่อมั่นว่าการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงว่าสามารถทำได้จริง และสอดคล้องกับ สติน สุวรรณวงศ์ (2552 : 59) ศึกษาเรื่อง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระดับความรู้เกี่ยวกับการความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงเรียนรู้การเกษตรพอเพียง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรร้อยละ 89.8 มีระดับความรู้มาก โดยเกษตรกรมีการสนใจหาความรู้ ควรที่จะมีการลงมือทำกินทำใช้เองบ้าง โดยไม่ต้องซื้อหมดทุกอย่าง เช่น ทำน้ำยาล้างจานเอง การมีคุณธรรม จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่ รวมถึงสอดคล้องกับ อานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2555:69) ศึกษาเรื่อง พลวัตของความยากจน : กรณีศึกษาครัวเรือนชาวนาในพื้นที่เขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของไทย พบว่า ครอบครัวยุคใหม่ที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต ยึดหลักความพอดี พอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันกับตนเอง และครอบครัว และต้องอยู่บนเงื่อนไข มีความรอบคอบ ระมัดระวัง มีคุณธรรม พากเพียร ขยัน อดทน เมื่อเกษตรกรยึดหลักเหล่านี้ ทำให้การประกอบอาชีพก้าวหน้าอย่างมั่นคง มีผลกำไร มีเงินเก็บ เงินออม ทำให้ยังยืนทางเศรษฐกิจ เมื่อเกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ พอเพียง พอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อมีการเก็บออม ไม่ใช้จ่ายเกินกำลังตน ทำให้ไม่เดือดร้อนเมื่อเจอเศรษฐกิจตกต่ำ ครอบครัวยุคใหม่มีความสุขจึงเป็นชีวิตที่มั่นคงยั่งยืน

3. หลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า มีหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังต่อไปนี้ เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงหรือปรับแนวคิดจากบทเรียนและประสบการณ์ในอดีต โดยมีการเรียนรู้หลักคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งจากหนังสือ โทรทัศน์ การศึกษาดูงานจากสถานที่จริง จากนั้นนำมาทดลองและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมพื้นที่การเกษตรของตนเอง ดังต่อไปนี้

ลุงคำนึ่ง ชนะสิทธิ์ มีหลักคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้ 1. มีการวิเคราะห์บทเรียน และประสบการณ์การทำการเกษตรในอดีตเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนแนวความคิด เลย์หันมาติดตามโครงการพระราชดำริของในหลวงเกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียง ทางสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ ทางทีวีติดตามอยู่ตลอดเวลา ติดตามไปดูงานตามสถานที่ต่างๆ สิ่งที่เราไปพบเห็น คือ

การลด ละเลิกใช้สารเคมีอย่างไร 2. การเรียนรู้และทดลองปฏิบัติ 3. สร้างภูมิปัญญาโดยใช้วิธีการเรียนแบบธรรมชาติ โดยไปดูงานสวนผลไม้ในโครงการพระราชดำริ และได้นำความรู้แล้วนำมาปรับปรุง และก็กลับมาตั้งกลุ่ม ทำปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ชีวภาพ 4. มีการรวมกลุ่มชาวบ้าน โดยตั้งกลุ่มระดมหุ้นสมาชิก ก่อนจะมาตั้งกลุ่มอาสาสมัครมาไปอบรมหาความรู้เกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริ พอเห็นรูปธรรมจากการดูงาน จากการบรรยายทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ และสามารถปฏิบัติได้เองจริง มาตั้งกลุ่มตั้งประธานรองประธาน เภรัณยูิก ฝ่ายการตลาด ฝ่ายประชาสัมพันธ์ 5. การขยายผล ชาวบ้านช่วยกันผลักดันขยายผลจากกลุ่มเป็นหมู่บ้าน จากหมู่บ้านเป็นตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัดนี่คือจากผลของการขับเคลื่อน ทำให้ได้เรียนรู้จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ 6. การทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดก่อดาวที่ทำให้สามารถมีประเด็นในการจุดประกายในการทำงานด้านการรักษาสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นผลไม้ปลอดสาร อาหารปลอดภัยและสมุนไพร ทำให้พวกเรามีรายได้ประจำวัน ประจำสัปดาห์ และมีรายได้ทุกๆเดือน มีรายได้ตลอดไปทั้งปี

พื่อคำเตือน มีหลักคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้ 1. สำรวจและศึกษาสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม มีความสมบูรณ์ 2. การเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ 3. คำนึงถึงการใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดต้นทุน โดยการทำแผงโซลาร์เซลล์เพื่อใช้ในครัวเรือน

ลุงประยงค์ ธรรมรงค์ เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงหลักคิดต้องเป็นแบบการพึ่งตนเอง โดยใช้ระบบเกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรกรรมที่มีกิจกรรมตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไปในพื้นที่เดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้จะมีการเกี่ยวคู่ประโยชน์ซึ่งกันและกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นระบบที่นำไปสู่ การเกษตร แบบยั่งยืน (Sustainable Agriculture) จึงก่อให้เกิดผลดีและประโยชน์ คือ 1. การพึ่งตนเอง เราควรจะต้องปรับตัวอย่างไรเพื่อความอยู่รอด 2. การทำอาชีพเสริม ไม่ได้ทำเฉพาะคนเดียวก็ชักชวนชาวบ้านด้วยว่าต้องมีอาชีพเสริม ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นมาศูนย์หนึ่งเพื่อให้สามารถจะใช้เป็นการเรียนรู้ของชาวบ้านได้เพราะมีการสำรวจเอาผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นประสบการณ์ของชาวบ้าน 3. ลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพลม ฟ้า อากาศ จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีความแปรปรวนในแต่ละปี 4. ลดความเสี่ยงจากความผันแปรของราคาผลผลิต ในการดำเนินระบบการเกษตรที่มีเพียงกิจกรรมเดียว ที่มีการผลิตเป็นจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้เมื่อออกสู่ตลาดพร้อมกัน 5. ลดความเสี่ยงจากการระบาดของศัตรูพืช หรือพืชไร่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรจะมีความเสี่ยงอย่างมากเมื่อเกิดการระบาดของศัตรูพืชขึ้น 6. ช่วยเพิ่มรายได้และกระจายรายได้ตลอดปี การดำเนินระบบเกษตรผสมผสานซึ่งมีกิจกรรมหลายกิจกรรม ในพื้นที่เดียวกัน 7. ช่วยก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวพันธุ์ (Species Diversity) การดำเนินระบบเกษตรผสมผสาน ซึ่งจะมีกิจกรรมหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน พบว่า

ทำให้เกิดความหลากหลายทาง ชีวพันธุ์ (Species Diversity) เกิดขึ้นในพื้นที่ 8. ช่วยกระจายการใช้แรงงาน ทำให้มีงานทำตลอดปี เป็นการลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกภาคการเกษตร 9. ช่วยก่อให้เกิดการหมุนเวียน (Recycling) ของกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ 10. ช่วยให้เกิดกรรมมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือน ในการดำเนินระบบเกษตรผสมผสานที่มีหลายกิจกรรมช่วยทำให้เกษตรกรสามารถมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวครบ ทุกหมู่ 11. ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น การดำเนินกิจกรรมในระบบเกษตรผสมผสานช่วยทำให้มีการกระจายการใช้แรงงานทำให้มีงานทำตลอดทั้งปี

ซึ่งเสรี พงศ์พิศ (2550 : 21 – 30) ได้เสนอทางออกของชุมชนโดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนโดยเริ่มจากการปรับกระบวนการทัศน์ ได้แก่ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า รวมไปถึงการปรับการมองโลกความเป็นจริงแบบเดิม ๆ ให้มามองโลกความเป็นจริงแบบใหม่ โดยปรับกระบวนการทัศน์ที่คิดหาทางรอดมากกว่าทางรวย โดยปรับกระบวนการทัศน์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความพอประมาณที่ยึดคุณธรรม ความดี ภูมิปัญญา และความเรียบง่าย และกระบวนการทัศน์ในเรื่องความมีเหตุมีผล หมายถึง การทำอะไรควรใช้ข้อมูล ความรู้ วิชาการ คนทำงานอย่างมีแบบแผน ใช้ความเห็นมากกว่าการพิจารณา ไม่ถูกครอบงำ คิดได้ คิดเป็น การมีเหตุผลจึงหมายถึงการเรียนรู้และกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการมีภูมิคุ้มกันซึ่งเป็นระบบที่เป็นความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนด้วยกัน กิจกรรมต่าง ๆ ต้องเกื้อกูลเชื่อมโยงกัน และปาริชาติ วลัยเสถียร (2544 : 41 – 44) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งทำให้ชาวบ้านรู้ตัว เกิดปัญญารู้เท่าทันสถานการณ์ และสามารถกำหนดชีวิตตัวเองได้ ซึ่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงของชุมชน จะต้องเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในสิ่งที่เห็นว่าเป็นเรื่องมีคุณค่า เป็นประโยชน์และความจำเป็นของชุมชน ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเริ่มจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และเริ่มเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นฐานของชุมชนเอง ทั้งทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากร ทุนทางธรรมชาติ จากประสบการณ์ที่มีอยู่ การเรียนรู้จากผู้รู้ การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมโดยมีเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น เป้าหมายเบื้องต้นคือ เรียนรู้เพื่อทำได้ ตามที่ได้รับการถ่ายทอดมา ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้ ระดับที่ก้าวหน้าขึ้นคือเรียนรู้แล้วสามารถปรับประยุกต์แล้วคิดต่อได้ในบริบทเงื่อนไข ปัจจัยของตัวเอง และสิ่งที่อยากให้เกิดขึ้น คือ เรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงจากความคุ้นชินดั้งเดิม ตัวอย่างเช่น ในเรื่องของการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนไปวิธีการผลิต แต่เป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วยคือ เปลี่ยนในวิธีคิด เปลี่ยนในระบบคุณค่า และเปลี่ยนไปถึงการปฏิบัติ เรียนรู้ที่จะเป็นไทย เป็นอิสระ เปลี่ยนแปลงจากดั้งเดิม

สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ วีระภัทรกุล (2558:249) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การได้เรียนรู้ ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างสมาชิกในชุมชน มีการเรียนรู้ด้านต่างๆ เช่นการพัฒนาด้านการเกษตร ด้านการทำการตลาด ด้านการบริหารจัดการร่วมกัน โดยการจัดการแบบมีส่วนร่วม อาศัยความร่วมมือจากชุมชน เข้ามาร่วมกันจัดการองค์กรในชุมชน มีการพัฒนาร่วมกันจนเกิดเป็นกระแสที่ส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างเครือข่ายจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำงานกิจกรรมชุมชนมากขึ้น ชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงของชุมชน และสอดคล้องกับ ชนบดินทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555 : 137) ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน พบว่า ชาวบ้านมีความคาดหวังว่าจะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน คาดหวังความรู้ทางด้านการเกษตร เทคนิคและทักษะวิธีการใหม่ๆ ความคาดหวังในด้านการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ของครอบครัว ความคาดหวังในความรู้เรื่องของการลดต้นทุนทางการเกษตร ความคาดหวังในการนำความรู้ไปเผยแพร่แก่ครอบครัวและชุมชน และคาดหวังในการแลกเปลี่ยนความรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน และวิธีการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน และผลที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรหลังผ่านการฝึกอบรม ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน ได้ 6 ปัจจัยหลัก ตั้งแต่ ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และนโยบาย ซึ่งปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการทั้งสิ้น ในส่วนปัจจัยในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และนโยบาย ถือว่าเป็นปัจจัยหนุน ที่ช่วยเสริมให้การดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะทุกปัจจัยมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้นสิ่งสำคัญ คือ ต้องควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ฯ ให้ได้ทั้งหมดหรืออย่างน้อยต้องควบคุมให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพและสมดุลที่เหมาะสมของการขับเคลื่อนการพัฒนา และการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ ดังนี้ 1. เป็นแหล่งศึกษาดูงาน ได้แก่ เดินทางไปดูงานสถานที่จริงการทำงานของกลุ่มต่างๆ เดินทางไปดูงานในสวนไร่นาของชาวบ้าน ที่มีการนำความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ไปใช้ในการทำการเกษตร รวมถึงการอนุรักษ์ปรับปรุงบำรุงดิน ดูงานพื้นที่ป่าชุมชน เดินทางเข้าไปดูงานการอนุรักษ์ป่า และสรุปผลการศึกษาดูงาน เป็นกิจกรรมสุดท้ายก่อนจบกิจกรรมการศึกษาดูงาน

โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาศึกษาดูงาน แสดงทัศนะ เกี่ยวกับการศึกษาดูงานในแต่ละครั้ง และ 2. เป็นสถานที่ฝึกอบรมศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน คือการอบรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ โคนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วสามารถนำ ความรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้รับการอบรมจากศูนย์ฯ นำไปประยุกต์ใช้ หรือ นำไปใช้ ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถนำไปขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ ได้ กิจกรรมการอบรมได้ใช้วิธีการ ถ่ายทอดความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านเนื้อหาวิชา หลักการ แนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือก ทางรอด หลักการอยู่ร่วมกัน ศิลปะการพูดในที่ชุมชน การจัด โครงเรื่อง เนื้อหาในการบรรยาย เทคนิคการเป็นพิธีกร การทำหน้าที่พิธีกรในโอกาสต่างๆ บัญชี คราวเรือน และการประยุกต์ใช้ ทักษะการเป็นผู้นำ และธรรมะการดำเนินชีวิต และ การดำเนินชีวิต ตามเศรษฐกิจพอเพียง หลักการและแนวคิดการอยู่ร่วมกัน ปัญหา ผลกระทบ จากการทำการเกษตร เจริญเดี่ยว และการใช้สารเคมี การทำไม้กวาดทางมะพร้าว การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ป่า บัญชี คราวเรือนการอนุรักษ์ และการปรับปรุง บำรุงดิน การผลิตสารสกัดชีวภาพ การผลิตน้ำมันไปโอ ดีเซล การผลิตน้ำส้มควันไม้ การทำน้ำยาอเนกประสงค์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การปลูกผัก สวนครัว และไร่นาสวนผสม การเลี้ยงกบ และปลาชุก การเลี้ยงสัตว์และจัดการพืชอาหารสัตว์ การ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาดูงานป่าชุมชน แผนชีวิตการนำไปปรับใช้กับครอบครัว และ ธรรมะกับวิถีเกษตรกรรม สำหรับหลักสูตรการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกร ทั่วไป โดยมีวิธีการต่างๆ ที่ใช้ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การอภิปรายกลุ่ม การศึกษาดูงานในชุมชน และกิจกรรมนันทนาการ โดยมีสื่อที่ใช้ได้แก่ 1) สื่อบุคคล ได้แก่ ปราชญ์ และทีมวิทยากรหลัก 2) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารประกอบการอบรม โปสเตอร์วิชาการ บอร์ด ประชาสัมพันธ์ของศูนย์ฯ 3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิดีทัศน์ สไลด์ และ Power Point และ 4) สื่อ กิจกรรม ได้แก่กิจกรรมต่างๆ ที่ศูนย์ฯ จัดขึ้นมาในกิจกรรมการอบรม และสอดคล้องกับ เชาวณีย์ สิ ริสาคร (2555: 87) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนา โคน อำเภอมือง จังหวัดนครพนม พบว่า แนวทางส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ ดำเนินชีวิต 1. การสร้างทีมวิทยากร / พัฒนาปราชญ์ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็น กลไกในการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ สร้างทีมวิทยากรโดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงานศูนย์ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเรียนรู้แล้วนำกลับมาพัฒนาในพื้นที่ของ ตนเอง 2. การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดทำหลักสูตรให้หลากหลายมีความเหมาะสมกับความ ต้องการของเกษตรกร โดยกำหนดหลักสูตรออกเป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรสำหรับเกษตรกรที่ ผ่านการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียง และหลักสูตรสำหรับเกษตรกรที่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3. การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่วาง

ไว้ ซึ่งหลักสูตรมีการบรรยาย การสาธิต พร้อมลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและยังสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพได้จริง 4. การเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชน รับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชน เรียนรู้ร่วมกันระหว่างปราชญ์และคนในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาและขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบต่อไป รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับคณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อจัดทำสื่อในการฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีภาษาที่หลากหลาย มีศูนย์บริการวิชาการและปัจจัยการผลิตนครพนมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการให้กับเกษตรกร 5. การขยายผลการเรียนรู้ เกษตรกรในชุมชนเมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วก็ควรที่จะดำเนินการวางแผนขยายผลการเรียนรู้ไปสู่ชุมชนใกล้เคียง โดยพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรของผู้นำปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ โดยใช้หลักสูตรที่กำหนดขึ้นจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ นอกจากการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรแล้ว สามารถศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเต่า อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม ที่มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

4. วิธีการปฏิบัติที่ดี หรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้ 1. มีการสร้างอุดมการณ์และตั้งปณิธานเพื่อการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. ผู้นำชุมชนควรมีลักษณะเป็นคนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ต้องรู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น ๆ นำไปใช้ได้ มีความมุ่งมั่นช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร ขยายผล มีความคงเส้นคงวา 3. การค้นคว้าความรู้เพื่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านช่องทางแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งทางหนังสือ วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และโครงการหลวงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 4. วิธีการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำองค์ความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิต 5. ใช้หลักการคิดวิเคราะห์ตามระบบธรรมชาติ สร้างเป็นข้อมูลและองค์ความรู้ 6. มีการลดต้นทุนการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ 7. มีการรวมกลุ่มและการพึ่งตนเอง สร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 8. การตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขยายผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ทางด้านการเกษตร และธรรมชาติ 9. การปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การทำยางแผ่นตอนนี้ มีการเตรียมตัวในการที่จะก้าวข้ามไปสู่ตลาดยุโรป โดยการปรับปรุงกระบวนการผลิตโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน 10. การประเมินตัวเองอย่างต่อเนื่อง 11. ทุนทางสังคม วัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิมในการทำการเกษตรเพื่อการดำรงชีพมิใช่การค้า มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยชาวบ้านมีความผูกพันรักและห่วงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า เกิดความตระหนักทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับ

ธรรมชาติได้อย่างสมดุล 12. มีการบริหารจัดการที่ดี ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเน้นที่ การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกับธรรมชาติสามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 :10) ที่กล่าวถึง แนวทางปฏิบัติ โดย เริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิต ข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรมกิน อยู่ตาม อรรถภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุน เกินขนาด ดำเนิน ชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความ มั่นคงในอนาคต และเป็น ที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ตระหนี่ ลด ละ เลิก อบายมุข รู้จักคุณค่ารู้จักใช้รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการ แบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณีและการอยู่ ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการ สร้างภูมิคุ้มกันด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้ มีคุณธรรม ทั้งนี้บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรมและ ความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติดำเนินปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษา อบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ข่มใจของตนเอง ใช้หลัก วิชา-ความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผนและ ปฏิบัติ ด้วยความดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทนมีสติปัญญา และความรอบคอบ

5. สมรรถนะที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา โดยมีการเชื่อมโยงก่อเกิด นวัตกรรม ดังต่อไปนี้ 1. สมรรถนะการเรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ มีวิธีการเรียนรู้ย้อนอดีตของ ธรรมชาติ โดยการประยุกต์ขึ้นมาใช้ใหม่ 2. สมรรถนะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ 3. สมรรถนะการเป็น คนที่รู้จักให้ มีจิตอาสา มีความรู้ รู้จักแบ่งปันความรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้คนอื่น ๆ นำไปใช้ได้ มี ความมุ่งมั่น ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้ออาทร คือ มีความพอเพียงพึ่งตนเองให้ได้ 4. สมรรถนะการ เป็นผู้ที่ต่อสู้จัดการแก้ปัญหา มีการใช้ประสบการณ์และบทเรียนในอดีตมาพัฒนาเพื่อความ ยั่งยืน และอยู่ร่วมกับธรรมชาติ 5. สมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีการจัดการ ความเครียดได้ในขณะที่ต้องรับผิดชอบงานมาก สอดคล้องกับ ทองใบ สิงสีทา (2552 : 125) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านรางแจง หมู่ 9 ตำบลเขาหิน อำเภอดงหลวงจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะที่ผลักดันให้

เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาของผู้นำชุมชนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชน โดยผู้นำชุมชนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน โดยการระดมความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน การประสานงานกับสมาชิกเพื่อเกิดกิจกรรม

6. การแสวงหาความรู้ ข้อมูล การนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จดังต่อไปนี้ 1. มีการศึกษากระบวนการผลิตตามวิถีธรรมชาติ โดยศึกษาดูงานของโครงการตามพระราชดำริต่างๆ และศึกษาดูงานในประเทศต่างๆ 2. อ่านหนังสือก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปลูกพืชสวนโดยไม่ใช้สารเคมีแต่จะใช้วิธีชีวภาพ โครงการพระราชดำรินของในหลวง 3. สังเกตและศึกษาธรรมชาติ มีการศึกษาค้นให้พบแล้วนำความรู้ต่างๆเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ได้ 4. การปรับเปลี่ยนความคิดเรื่องเกษตรธรรมชาติ จากสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ศึกษาจากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ศึกษาจากตัวอย่าง 5. มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และฝึกอบรม โดยใช้วิธีการเชื่อมโยงข้อมูล สามารถศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ได้ทุกพื้นที่ในชุมชน มีการทำเวทีเรื่องการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่สุดในโลก 6. มีการเชิญอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเข้าร่วมรักษาป่า 7. การเรียนรู้ตลอดชีวิต 8. การเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการชักนำชาวบ้านให้มาประกอบอาชีพเสริมด้วยการทำไร่ นา สวน ผสม มีการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาเป็นต้นทุนสร้างรายได้ คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ จักรพันธ์ อินไสย (2554 :55) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับหนึ่ง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารทางโทรทัศน์ และเกษตรกรมีความเชื่อมั่นในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าจะสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และแนวทางการแก้ไขปัญหาในชุมชนของเกษตรกรได้ แต่การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของเกษตรกร ยังมีไม่มากนัก โดยจะพบเกษตรกรที่สามารถนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้ในเฉพาะในพื้นที่ทำการเกษตรที่มี มีปัจจัยเกื้อหนุน เช่น ลักษณะการทำเกษตรแบบผสมผสาน หรือมีกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย เช่นการเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดเพื่อการบริโภค หรือมีกิจกรรมที่หลากหลายภายในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องการใช้จ่ายที่มีอยู่ในพื้นที่การเกษตรของตนเองเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก เช่นการ ผลิตอาหารเพื่อการบริโภคจากพื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง

นอกจากจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายลงแล้ว ยังเป็นการลดความเสี่ยงจากการได้รับสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อน มาพร้อมกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ซื้ออีกด้วย และจากการศึกษายังพบว่า การเน้นย้ำถึงเรื่องแนวทางการปฏิบัติในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเกษตรกรบ่อยครั้ง มีผลให้เกษตรกรได้รับความรู้และแนวทางในการปฏิบัติจนสามารถนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ภาระหนี้สินของเกษตรกรเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเกษตรกร

โดย อภิชัย พันธเสน (2549 : 156 – 160) ได้เสนอว่า การวิจัยโดยชุมชน(Popular Research) เพื่อการพัฒนาตนเอง ความเป็นงานวิจัยที่นักวิจัยจากองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรประชาชนร่วมมือกันเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนค้นหาคำตอบต่อโจทย์การพัฒนาตนเอง และเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยวิถีคิด วิถีการผลิต และวิถีชีวิตของชุมชน การวิจัยจึงควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงสังคม (Transformative Action Learning) หรือ TALR ให้ความสำคัญต่อการสร้างความรู้ควบคู่กับการเรียนรู้ เชิงปฏิบัติการโดยประชาชนต้องมีเป้าหมายการเสริมพลังวัฒนธรรมชุมชนด้วย และเสรี พงศ์พิศ (2549 : 19) ได้กล่าวสรุปว่า ชุมชนเกิดการเรียนรู้นำไปสู่การพึ่งพาตนเองนั้นต้องทำให้ชาวบ้านค้นหาศักยภาพของตนเองและพัฒนาศักยภาพไปสู่การพึ่งพาตนเองต่อไป วิธีการนี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เรียกว่า “ประชาพิชัย” (People Research and Development : PR&D) คือ ชาวบ้านวิจัยตนเอง พวกเขาเรียนรู้ตนเอง ชุมชน รู้จักเอกลักษณ์ รากเหง้า ความรู้ภูมิปัญญาทรัพยากรท้องถิ่น เรียนรู้สภาพที่แท้จริงของตนเอง รายรับ รายจ่าย หนี้สิน สุขภาพ สิ่งแวดล้อมรู้จักปัญหาความต้องการและทุนของตนเอง

7. ทูตทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมภูมิปัญญา ดังต่อไปนี้

1. มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้านมีความรอบรู้เรื่องสภาพดินที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก 2.การสร้างวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ที่ให้ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจ 3.วิถีชีวิตชาวบ้านมีผลมากต่อการรวมตัวกันได้ร่วมทำกิจกรรม 4. ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นต้นทุนที่มีคุณค่า ปราชญ์ชาวบ้านสามารถปลูกผักพื้นบ้านธรรมชาติได้อย่างหลากหลาย และเขาก็ไม่เครียด 5.การบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อจะดำเนินชีวิตให้อยู่ดีมีความสุขเหมือนกันทุกคน โดยใช้ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานให้แก่พสกนิกรไทย เรื่องความพอเพียง 6.ภูมิปัญญาการเพาะปลูกแบบโบราณ วัฒนธรรมของชาวบ้านที่มีการเพาะปลูกพืชที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ดิน ลม น้ำ ฟ้า อาศัยการสังเกตธรรมชาติ พืช

พรรณ รัชฎาหาร และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลานเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับ เพ็ญประกา ภัทรานุกรม (2553 : 6) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนประสภกัยพิบัติสินามิ : กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา กล่าว ว่า ทุนทางสังคม จึงเป็นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนให้มีความ เข้มแข็งบนรากฐานรากเหง้าของตนเอง ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของประเทศ โดย รวม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิทยา ว่องกุล, 2542 : 5) ทุนทางสังคมจึงนับเป็นพลังสำคัญ ในการสรรค์สร้างสิ่งที่ดีงามให้กับชุมชน และสังคม ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนและ เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง การ ส่งเสริม“ทุนทางสังคม” จึงมีความสำคัญในการพัฒนาโดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน เพื่อ ชุมชนเข้มแข็ง เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย ผู้สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาประเทศไทยตามแผน พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 ได้กล่าว ถึงแนวทางการ พัฒนาเพื่อเสริมสร้างยุทธศาสตร์ดังกล่าวโดยให้ความสำคัญการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้ คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่ง ความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา พัฒนา รูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับสภาพของเมืองและชุมชน โดยเปิด พื้นที่ชุมชนให้เป็นสถานที่เรียน รู้ของคนในชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น ความรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาและการ ปรับ ตัวของชุมชน เป็นความรู้ที่เรียกกันว่า “ภูมิปัญญา” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มาจาก ประสบการณ์จริง มีความเป็นบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม มี วัฒนธรรมเป็นฐาน มีการเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง และเน้น ความสำคัญของจริยธรรม มากกว่าวัตถุนิยม” การเรียนรู้ของชุมชนมีความเป็นพลวัตสูง เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เอาชีวิต และปัญหาเป็นตัวตั้ง เป็นกระบวนการของการ เรียนรู้ที่มีลักษณะการร่วมคิด ร่วมไม่ร่วมมือกัน ปฏิบัติ มีการสื่อสารแลกเปลี่ยน ระหว่างผู้คนที่แตกต่างหลากหลาย ลดความขัดแย้งเป็น เครื่องมือทรงพลังในการ ยกระดับบุคคลและพัฒนาชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้คิดเป็น ทำ เป็น แก้ปัญหาได้ (สุชาดา จักรพิสุทธิ์ และคณะ, 2548 : 26 – 27) และเป็นการพัฒนาโดยใช้ ชุมชน เป็นฐาน (Community – Based Development) ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนบน ฐานของวิถีชีวิตของชุมชน มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยใช้ทุนเดิมที่ มีอยู่ในชุมชน หรือทุนทางสังคม เป็นฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศให้เข้มแข็งอย่าง ยั่งยืน สอดคล้องกับ เทวี สวรรยาธิปิติ และคณะ (2552 : 269) พบว่า ทุนทางสังคม ประกอบด้วย 1.ทุนทางปัญญา ชุมชนมีความศรัทธาให้ความร่วมมือกันแก้ปัญหา 2.ทุนความรู้ กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนต้องแก้ไขปัญหาโดยใช้ความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ พร้อมกับแสวงหา

ความรู้ใหม่ที่จำเป็นตลอดเวลา 3. ทุนสุขภาพร่างกาย 4. ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 5. ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 6. ทุนสวัสดิการกลาง 7. ทุนแกนนำ 8. ทุนเวทีสาธารณะ 9. ทุนทางเศรษฐกิจ

8. การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา ดังต่อไปนี้ 1. การคิดทุกอย่างและรู้จักประยุกต์ มีการจินตนาการและแก้ปัญหาให้เป็นความรู้สำคัญมาก โดยเรียนรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ รู้จากการดูงาน รู้จากการดูสารคดี แล้วลองผิดลองถูก จนประสบความสำเร็จเมื่อมีความรู้ความชำนาญในสิ่งที่ทำอยู่ประสบความสำเร็จ ได้มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจโดยการสาธิตทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และมีการรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเสริมสร้างเข้มแข็งมั่นคงด้วย 2. การจดจำเพื่อจัดเก็บความรู้ ด้วยวิธีการตั้งข้อสังเกตที่แตกต่างเอาไว้ว่าทำไมจึงทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ และศึกษาถึงกระบวนการอย่างถ่องแท้ 3. รู้จักวิธีการจัดการด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการพัฒนาความคิดของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการศึกษาจากตัวอย่างและพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ 4. การประยุกต์และพัฒนาศาสตร์สร้างสรรค์ความรู้ 5. มีการทำงานวิจัยเพื่อการพัฒนา โดยปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเรื่ององค์ความรู้ด้านการเกษตรซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ มีทีมงานการศึกษาวิจัยโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน 6. มีการเขียนหนังสือจัดพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ สอดคล้องกับ สิริพงษ์ วีระภักทรกุล (2558:248) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การจัดการบริหารที่มีคุณภาพที่สำคัญคือ ต้องพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในระดับครอบครัวก่อนให้มีความรู้ในการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งถึงเป้าหมายวัตถุประสงค์ รูปแบบการดำเนินชีวิตระยะเวลา ควบคุมค่าการที่จะเป็นจุดเปลี่ยนสู่การทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน มั่นคง ในอนาคต และเป็นการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงและถาวร โดยเกษตรกรและครอบครัวจะต้องรู้ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งรอบด้าน เข้าใจหลักทฤษฎีอย่างถูกต้องรู้ถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคตเป้าหมายที่ต้องการ และมีความขยันอดทน อดออม วนใจหาความรู้ สนใจศึกษาหาความรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่าของตัวเอง และต้องมีเจตคติที่ดีต่อการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเชื่อความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ เพื่อความมั่นคง และยั่งยืนในอาชีพและชีวิต

9. ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญา คือ การใช้จินตนาการและความคิด เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา

โดยเริ่มต้นจากการวางแผน และลงมือกระทำมีการลองผิดลองถูก ปรับปรุงประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจนเป็นแนวปฏิบัติที่ดี เป็นภาพความสำเร็จและเป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้ มีการรวมตัวกันเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเทคนิคและสูตรต่างๆ ทางชีวภาพในการเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุน ก่อให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและสู่การพัฒนาตามหลักปรัชญาพอเพียงอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ขนิษฐา นันทบุตร (2556:226) กล่าวถึง เมื่อนำนวัตกรรม งานและกิจกรรมที่ทุนทางสังคมได้ดำเนินการอยู่วิธีการทำงานที่ดำเนินอยู่ของกลุ่มและเป็นงานที่ทำให้เกิดการสร้างแหล่งเรียนรู้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวข้อความรู้ได้เป็นการจุดประกายหรือสร้างแรงบันดาลใจ เกิดวิธีการทำงานจนนำไปปฏิบัติได้จริง ทำให้เกิดทักษะความชำนาญ ขยายผล เพิ่มสมาชิก จึงถือเป็นการสร้างความรู้ได้ งานของกลุ่มได้เห็นประจักษ์ในชุมชนว่าทำให้เกิดการสร้างรายได้ เกิดการขยายกลุ่มเป็นเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน ทำให้ผู้นำกลุ่มมีภาวะของการนำและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้จริง สมาชิกที่รวมกลุ่มเกิดความรักและห่วงหาอาชีพรักที่ตนได้พัฒนาร่วมกันทำให้เกิดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและสร้างความเป็นเจ้าของได้ ซึ่งนวัตกรรม หมายถึง กระบวนการนำใช้ความคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ แนวทางและวิธีการทำงานใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์และผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในแง่ของการเพิ่มคุณค่า การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มผลตอบแทน การเพิ่มคุณภาพ การลดปัจจัยเสี่ยงที่กระทบสุขภาพ การลดค่าใช้จ่าย การสร้างความพึงพอใจ ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นซึ่งนำไปสู่นวัตกรรม อาจประกอบด้วย โครงสร้างที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสู่ผลที่ดีกว่าผลผลิต และกระบวนการ เป็นต้น และ ทุนทางสังคม หมายถึง ผู้ทำให้มีกิจกรรม หรือกลุ่มผู้ที่ทำให้มีกิจกรรมรวมตัว เพื่อร่วมคิด ร่วมทำให้เกิดงานและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องใน 4 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล (ผู้นำ นักสู้ ปราชญ์ คนเก่งคนสำคัญ) (2) ระดับกลุ่ม องค์กรชุมชน (3) ระดับหน่วยงาน แหล่งประโยชน์ และ (4) ระดับหมู่บ้าน (ชุมชน) จัดการตนเอง นิยามของ ฟรีแมน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2552 : 50 ; อ้างอิงจาก Freeman, 1997) ซึ่งกล่าวว่า ประดิษฐกรรมนั้นเป็นเพียงการทำให้ความคิดใหม่ๆ นั้นเป็นความจริงขึ้นมา และสามารถจับต้องได้ หากแต่ไม่สามารถหรือไม่ได้นำเอาความคิดเหล่านั้นไปใช้ หรือประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ เนื่องมาจากนวัตกรรมนั้นเป็นมากกว่าความคิดใหม่ แต่เป็น กระบวนการในการนำเอาความคิดที่มีนั้นไปประยุกต์ใช้ได้จริง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางสังคมและการค้า

ตอนที่ 2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังต่อไปนี้

1. การปรับและยอมรับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพ มีการให้ความสนใจในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ วีระภัทรกุล (2558:251) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ คือ เกษตรกรได้มีการดำรงชีวิตที่ยั่งยืนสอดคล้องกับสภาพความจริงของอาชีพคนไทยทั้งประเทศ เพราะประเทศไทยอยู่ในเขตภูมิภาคร้อนชื้นมีปริมาณน้ำฝนตามฤดูกาลเพียงพอต่อการเพาะปลูก และประชากรยึดอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก และประสบความสำเร็จในการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการเรียนรู้ ความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วิธีการรู้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ในการแก้ปัญหาความยากจนมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ รวมถึงผู้นำกลุ่มเกษตรกร หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน และสอดคล้องกับ จักรพันธ์ อินไสย (2554 :55) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร อยู่ในระดับความรู้มาก ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติความเชื่อมั่นของเกษตรกรต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร อยู่ในระดับความเชื่อมั่นสูง เกษตรกรมีความเชื่อมั่นสูงสุด ในประเด็น “การทำกรเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยการใช้ผลผลิตในไร่นาเป็นอาหารสัตว์ ช่วยลดต้นทุนการผลิต และทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางรายได้” และเกษตรกรมีความเชื่อมั่นต่ำสุดที่ประเด็น “ครอบครัวของท่านมีแรงงานเพียงพอในการทำกรเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานต่างถิ่น” และมีความคิดเห็นที่สามารถทำกรเกษตรตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติต่อไปได้ เนื่องจาก เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นหลักการที่ดี และเกษตรกรเชื่อมั่นในแนวคิดขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจากการติดตามประเมินผลหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน พบว่าเกษตรกรทั้งหมด 215 ราย ได้นำความรู้จากการฝึกอบรมในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ไปใช้ในชีวิตประจำวันและในการประกอบอาชีพ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน, การทำกองปุ๋ยหมักใช้เองในพื้นที่แปลงเกษตรของตน, การทำน้ำยาอเนกประสงค์ใช้เพื่อ

ลดรายจ่าย และเกษตรกรที่จบไปจากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ยังคงรวมตัวกันเลี้ยงไก่ไข่ และปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อใช้บริโภคและจำหน่ายให้กับชุมชนของตนเอง พร้อมส่งตัวแทนเกษตรกรมาเป็นพี่เลี้ยงในการช่วยเจ้าหน้าที่ และวิทยากรในการสอนเกษตรกรภายในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในรุ่นต่อๆ ไปอีกด้วย

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547 : 40-41) ได้กล่าวว่า เราสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน และระดับรัฐ ดังนี้

1. ในระดับปัจเจกบุคคล/ครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

2. ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกชุมชนมีความเพียงพอในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐานแล้ว สมาชิกสามารถนำหลักปรัชญามาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชน ได้รวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่ตนมีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีความช่วยเหลือแบ่งปันกันจนเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันต่อไป ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวมในการดำเนินชีวิตที่สมดุลอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้าเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่ง ที่มีความพอเพียงมาร่วมแลกเปลี่ยนความเห็นและประสบการณ์ ตลอดจนร่วมมือพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน

ด้วยหลักการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุดเมื่อรู้แจ้งเห็นจริงด้วยเหตุผลที่ว่า พื้นฐานของประเทศเป็นอย่างไรก็สามารถวางนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้ โดยไม่เสี่ยงว่าการพัฒนาจะไม่ยั่งยืน

ดังนั้น การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากการมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และหลักการสำคัญอะไรบ้างที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์จากการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำปรัชญาฯ ไปใช้ในการดำเนินชีวิต หลังจากที่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็จำเป็น ต้องทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้นการเดินทางสายกลางที่ไม่สุดโต่ง การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และการกระทำต่างๆ การทำอะไรที่ไม่เสี่ยงจนเกินไปที่จะทำให้ตนเองหรือคนรอบข้างเดือดร้อนในภายหลัง การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องและการ

ใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน การรู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางโดยใช้ความพอประมาณความมีเหตุผล มีการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายใต้ความรู้และคุณธรรม เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

2. การสังเกต และเรียนรู้เรื่องธรรมชาติในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ มีการเรียนรู้และสร้างสรรค์เทคนิคความรู้วิธีการพึ่งพาธรรมชาติเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต สามารถดำเนินชีวิตได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนทำให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ชมัยภรณ์ ศรีสมัย (2551 : 91) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดยะลา มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ในเรื่องของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วยหลักพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นหลักการพื้นฐาน และการมีความรู้คู่คุณธรรม เป็นเงื่อนไขสำคัญ และ หลักพอประมาณ หมายถึง การวางตัวให้มีความพอดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่กู้หนี้ยืมสินเกินกำลัง และสอดคล้องกับที่ เทวี สวรรธาภิติ และคณะ (2552 : 285) ที่ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนในจังหวัดราชบุรี กล่าวว่า การเกิดกระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่น จะเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยตรง เช่น การฟื้นฟู ถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ให้กับคนรุ่นต่อไป โดยคนท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นเก่งขึ้น และนำความรู้ที่ได้รับไปดำเนินงานในเรื่องอื่นได้ดียิ่งขึ้น

3. ทูทางสังคม ได้แก่ ทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน และทุนทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับที่ พัฒนพงศ์ สุกิจปาณีนิจ (2553 : 59) พบว่า บทบาททุนทางสังคมโดยเฉพาะการร่วมแรงร่วมใจภายใต้ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน ค่านิยมเดียวกันนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขและจัดการกับปัญหา เพราะจะก่อให้เกิดจิตสำนึก การแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ทุนทางสังคมระดับจุลภาคมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกการพัฒนาด้านสังคมอย่างมีนัยสำคัญ โดยร่วมกันตรวจสอบดูแล รักษา และจัดสรรทรัพยากรภายในชุมชนส่วนทุนทางสังคมระดับกลางมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกในการก่อให้เกิดการเรียนรู้โดย

ชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดทิศทางการพัฒนาประเทศทั้ง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ และทุนทางสังคมระดับมหภาคยังไม่พบความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการพัฒนาประเทศ โดยทุนทางสังคมระดับกลางมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการเรียนรู้โดยชุมชน ซึ่งหมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก/บุคคลที่มีความหลากหลายลักษณะ ในการก่อตัวเป็นเครือข่าย โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเครือข่ายแนวราบ จนเกิดโครงสร้างองค์กรในแนวราบ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะจนทำให้กลุ่ม/ชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยอาศัยเครือข่ายสังคมมีค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน ในที่สุดทำให้เกิดการร่วมมือและประสานงานกัน รวมทั้งมีกระบวนการตัดสินใจร่วมและมีการตรวจสอบระหว่างกันได้ในชุมชน เครือข่าย นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการและการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่งผลให้การเรียนรู้โดยชุมชนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาประเทศ โดยจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการพัฒนาสังคมอีกด้วย

วรวิมล โรมรัตน์ (2548 : 46) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มียู่แล้วในสังคมไทย และนำมาใช้ในมิติที่หลากหลาย ทั้งรูปธรรมและนามธรรม รวมทั้งมีความสัมพันธ์ระดับปัจเจก องค์กร สถาบัน ชุมชน หรือเครือข่าย ก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้ ทุนทางสังคมประกอบด้วยหลักธรรมทางศาสนา สำนึกในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชนและความเอื้ออาทร ประโยชน์ของทุนทางสังคม ได้แก่ การเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ลดต้นทุนการทำงานได้มากกว่าการปลีกตัวทำแบบปัจเจกชน เกิดประเพณีการพึ่งพาอาศัยกันหรือการต่างตอบแทนทำให้องค์กรชุมชนเข้มแข็งและมีพลังมากขึ้น เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่ายทำให้มีการติดต่อและเกิดระบบข้อมูลข่าวสาร มีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ประโยชน์ในการสร้างความร่วมมือในอนาคต ช่วยให้บุคคลมีทางเลือกมากขึ้นในการพัฒนาชีวิตส่วนบุคคลหรือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

และสอดคล้องกับ บัณฑิตา ชำนาญกิจ (2557 : 29) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี พบว่า มิติของความรู้ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเป็นหมู่บ้านที่มีความเกี่ยวพันเป็นเครือญาติกัน ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้นมา การดำรงชีพของผู้คนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความอยู่รอดของทุกชีวิตจึงผูกพันพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้และการใช้ภูมิปัญญาเพื่อความอยู่รอดตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน ในมิติของความรู้เป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย องค์ความรู้และภูมิปัญญา และศักยภาพของคนและผู้นำ

อธิบายได้ดังนี้มี การสืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญามาใช้จากรุ่นสู่รุ่นมาจากบรรพบุรุษ จากการศึกษาพบว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนบ้านห้วยสะพานมีความเกี่ยวโยงกับป่า มีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในป่ามารักษาอาการเจ็บป่วยเพื่อความอยู่รอด มีกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอด เพื่อให้คนรุ่นหลังนำองค์ความรู้ และภูมิปัญญาไปใช้ช่วยเหลือกัน คนในชุมชนและผู้นำ นับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของชุมชนเพราะคนเป็นทุนทางสังคมที่สามารถก่อให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนและพัฒนา ส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนโดยตรง จากการศึกษาวิจัยพบว่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีทุนทางสังคมที่เป็นทุนบุคคล ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดพลังในชุมชน เกิดความเข้มแข็ง มีการพัฒนาที่ยั่งยืนจนเป็นสังคมที่พึงปรารถนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำของชุมชน ทั้งผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำที่เป็นทางการ และสอดคล้องกับ ธวัชชัย เกษะบาล (2557 : 100) ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคม กับ กระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม : เครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งผลการศึกษา พบว่าแนวทางในการนำแนวคิดทุนทางสังคมและกระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทั้ง 2 แนวคิด มีเป้าหมายการพัฒนาาร่วมกัน คือ “การจัดการตนเอง” หมายถึง มีความสามารถในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และแก้ไขปัญหา ชุมชนด้วยตนเอง ได้ อย่างยั่งยืน และแนวทางในการบูรณาการ ทั้ง 2 แนวคิด เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มี 8 แนวทาง ได้แก่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลทุนทางสังคมของพื้นที่แบบบูรณาการ มีการคัดเลือกประเด็นนโยบายบนฐานทุนทางสังคม มีกระบวนการจัดทำนโยบายที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนท้องถิ่น จัดเวทีประชาคมแบบเป็นระบบและมีส่วนร่วม ผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติในหลายช่องทาง การสร้างการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีการประเมินผลนโยบายที่เน้นการพัฒนาทุนทางสังคม และมีการสื่อสารสาธารณะโดยใช้สื่อท้องถิ่น ทุนทางสังคม คือ พลังที่จะขับเคลื่อนชุมชนต่างๆ ให้มีความสามารถในการเพิ่มมูลค่าและทุนทางสังคมให้กับชุมชนตนเองมากขึ้น มีความเท่าทันต่อปัญหาและมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และท้ายที่สุดสามารถพึ่งพาตนเองได้จริงในระยะยาว โดยสรุปเป้าหมายการพัฒนาภายใต้แนวคิดทุนทางสังคม คือ “การสร้างพลังชุมชนในการจัดการตนเองของชุมชน อย่างยั่งยืน” เป้าหมายของการพัฒนาภายใต้กระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม “ทุนทางสังคม” ที่เป็นเสมือนชุมพลังงานภายในที่คอยค้ำจุน หล่อเลี้ยงสังคมไว้ และได้กลายเป็นทิศทางการพัฒนาจนถึงปัจจุบันในท้องถิ่น โดยเฉพาะ อปท.ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ควรทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการนำทุนทางสังคมในด้านที่ดี มาใช้ในกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อให้ นโยบายสาธารณะสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ซึ่งการที่จะให้ อปท.ทำหน้าที่ได้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิชาการ ที่จะพัฒนาศักยภาพ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้อปท.สามารถทำหน้าที่ที่

เป็นกลไกกลางที่เอื้ออำนวย ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

4. วิธีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ โดยใช้การคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์ ได้มีการศึกษาดูงานจากพื้นที่ต่างๆ ปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ บันทึกจดจำ ทดลองปฏิบัติโดยวิธีการลองผิดลองถูก มีการประยุกต์และพัฒนาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบของตนเอง สอดคล้องกับ วิจิตร อวระกุล (2537 : 88) ได้อธิบายว่าปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มีอยู่ด้วยกันหลายประการ กล่าวคือ 1. ความสนใจ (Interest) เป็นภาวะที่บุคคลจดจ่อ และปรารถนาที่จะรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อนำไปบำบัดความต้องการ 2. ความต้องการ (Need) ความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีวิต (Biological Needs) 3. ความพร้อมในการเรียนรู้ (Readiness) 4. การจดจำสิ่งที่เรียน (Retention) 5. การกระตุ้นเตือน (Motivation) มนุษย์เราจะกระทำหรือเรียนรู้สิ่งใดย่อมจะมีสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดความอยากที่จะทำหรืออยากที่จะเรียน การเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจ 6. การจูงใจ (Persuasion) คนเราจะเรียนได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การจูงใจกระตุ้นเตือน คนเราจะเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อ ได้มีแรงจูงใจกระตุ้นเตือนมาจากทั้งภายนอกและภายใน

5. การจัดการความรู้นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีระบบ โดยการบันทึกความรู้เป็นหนังสือ รายการสารคดี มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์วิธีการเพาะปลูกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และธรรมชาติ และมีหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจ สอดคล้องกับ อุทัย อันพิมพ์ (2554 :227) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อการทำเกษตรประณีตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน บางครั้งไม่สามารถที่จะสื่อออกมาในรูปของความรู้ที่ชัดเจน ในส่วนของผู้เรียน และผู้ให้ความรู้ (ปราชญ์ชาวบ้าน) ได้เน้นกระบวนการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้สมาชิกเครือข่ายได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หรือแนวความคิดทำเกษตร หรือแนวคิดแบบเดิมๆ โดยเน้นการทดลอง วิจัย และจดบันทึก ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ดีและมีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน ที่มองว่าการจัดการความรู้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างความรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนางาน และถ้าสมาชิกเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพจะต้องหมั่นเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมถึงต้องปรับทิศทางในการจัดการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการความรู้เกษตรประณีต ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาการเกษตรให้เกิดความยั่งยืน 3 ประเด็น คือ 1. สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ นับเป็นสิ่งสำคัญ 2. กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างต่อเนื่อง นับเป็นจุดเด่น

ที่จะทำให้ได้ชุดความรู้ที่ถูกต้อง และรวดเร็ว ถ้ามีการทำอย่างต่อเนื่องจะเป็นการเสริมกำลังใจ และแก้ปัญหาการทำงานร่วมกันอันจะนำไปสู่เครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและขยายในวงกว้างขึ้น และสอดคล้องกับ ทศนีย์ ทองไชย (2557 :321) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด การจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ที่กล่าวถึง การสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยทักษะความสามารถในการจัดการความรู้ที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ การสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กันโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลและสังคมที่เราดำรงชีวิตอยู่ และนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา ตัดสินใจและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

6. การประยุกต์ใช้ความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญา มีการบูรณาการความรู้เทคนิคทางด้านต่างๆ ทั้งรูปแบบโบราณและรูปแบบใหม่ เพื่อนำมาปรับให้สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ และวิถีชุมชนของชาวบ้าน สอดคล้องกับ กษณิกัทร โสคทุน (2550 : 92) ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงประเมินโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จังหวัดเลย กรณีศึกษา ตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอผาขาว จังหวัดเลย พบว่า ที่สภาพแวดล้อมของเกษตรกร มีความเหมาะสมด้านการประยุกต์ใช้ เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก การเลี้ยงกบในมุ้งเขียว การปลูกพืชผักสวนครัว เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถนำความรู้ไปดำเนินการในพื้นที่ตัวเองได้ รวมถึงการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ประยุกต์การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิม

7. สมรรถนะผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน ควรเป็นผู้ที่มีลักษณะรอบรู้ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ในด้านการเกษตรธรรมชาติ สามารถแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ ทำงานด้วยความตั้งใจจริง มีความคิดสร้างสรรค์สามารถใช้จินตนาการ รู้จักกระบวนการแก้ปัญหาจนสามารถประยุกต์และพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญา สามารถบริหารจัดการและประสานงานทางด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายในการพัฒนาวิถีเกษตรและวิถีชีวิตของชาวบ้านบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ ศิริพงษ์ วีระภัทรกุล (2558:253) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งค่อนข้างหายากเพราะต้องเป็นผู้เสียสละ ต้องมีจิตอาสา ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจเสมอ และพร้อมเป็นแบบอย่างให้ชุมชนทำตาม ต้องมีความรู้ ประสบการณ์ต้องเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่นได้ดี และยอมสละเวลาส่วนตัวเพื่อผู้อื่น

สอดคล้องกับ ชัยมงคล วรรณหนองคู (2553 :48) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกร คือผู้ขับเคลื่อนการทำงานทุกอย่าง การได้รับการคัดเลือกให้มาปฏิบัติงานงานในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดยโสธร จะต้องเป็นที่มีความเสียสละและมีใจที่มุ่งมั่นตั้งใจ และความรู้ ความเข้าใจในเศรษฐกิจพอเพียงมาก จึงทำให้เกษตรกรได้รับความพึงพอใจในการบริการ และปราชญ์ชาวบ้านมีคุณค่าสูงในเชิงสัญลักษณ์ของความรู้และความดี โดยถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้สู่บุคคลอื่น เพื่อการพัฒนาและการสร้างสรรค์สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขภายใต้กระบวนการที่ทันสมัย โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแรงบันดาลใจที่หลากหลายภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับ ธวัชชัย เฟื่องพิณิจ (2550 :119) ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบ คุณลักษณะเฉพาะของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมแผนใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ชัดเจนมากที่สุดคือ “ฉายา” ที่ปราชญ์ชาวบ้านแต่ละคนได้รับ โดยทางเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานเป็นผู้ตั้งให้ ซึ่งมีการนำเสนอผ่านเอกสารและสื่อใน รูปแบบต่างๆ ต่อสังคมในวงกว้าง จนยอมรับกันว่านั่นคือคุณลักษณะเฉพาะของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละคนไปโดยปริยาย ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านแต่ละคนก็ยอมรับในคำนิยามที่สังคมตั้งให้ จะเห็นได้ว่าการ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน ที่มีการพบปะประชุม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่องของปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 11 คน ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของปราชญ์ชาวบ้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้ง 11 คนมีลักษณะที่เหมือนหรือคล้ายกันใน 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ล้มแล้วลุก 2) คิดแตกต่าง 3) สร้างทางเลือก 4) ยึดศาสนธรรม 5) ปฏิบัติ เพื่อพัฒนา 6) กล้านำเสนอ และ 7) ศรัทธาเศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือกเกษตรกรรมแผนใหม่ตามแนวปฏิบัติของปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 11 คน เป็น รูปแบบการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยยึดหลักการพัฒนาที่เน้นความสามัคคีในท้องถิ่น เน้นการผลิตเพื่อบริโภค เหลือ จากบริโภคจึงแบ่งปันเพื่อนบ้าน เหลือจากการแบ่งปันจึงขาย โดยการทำการเกษตรกรรมแผนใหม่ ของปราชญ์ชาวบ้านเริ่มจากการอมน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ปลูกทุกอย่างที่กินได้ กินทุกอย่างที่ปลูก มี การรวมกลุ่มกันดำเนินกิจการ และขยายเครือข่ายสู่การพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง นำไปสู่การ ปลดหนี้สิน จิตใจมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำการ เกษตรกรรมแผนใหม่ สิ่งแวดล้อมดีขึ้นเนื่องจากระบบนิเวศวิทยามีความสมดุลและมีความ หลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ทำการเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับ สิ่งแวดล้อมของสิ่งมีชีวิตทั้งด้านกายภาพหรือชีวภาพ ในประเด็นของการ

ปรับตัว การช่วยเหลือกัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ แนวทางการทำการเกษตรกรรมแผนใหม่ของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการเกษตรกรรมที่เน้นการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างชุมชน เข้มแข็ง ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน นำสู่ความเจริญทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ แนวทางการพัฒนาที่สมดุลอย่างยั่งยืน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แนวคิดทฤษฎีใหม่ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแท้จริง และสนับสนุนแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็น การพิสูจน์ชัดเจนว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำพาเกษตรกรของไทยสู่การหลุดพ้นจากวังวนของ หนี้สินและความทุกข์ยากได้อย่างเป็นรูปธรรม

8. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวางแผน คิดอย่างเชื่อมโยงทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต เกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเครือข่าย เป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ เทวี สวรรธาธิบดี และคณะ (2552 : 286) ที่ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนในจังหวัดราชบุรี พบ การเกิดกลไกการจัดการ เกิดกลุ่มหรือองค์กรภายในชุมชนที่จะดำเนินงานต่อไป กรณีนี้เป็นการช่วยหนุนเสริมให้องค์กรที่มีอยู่ทำงานได้ดีขึ้น คนในชุมชนสามารถเรียนรู้กระบวนการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยการที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางดำเนินงานหนุนเสริมให้เกิดนักวิจัยในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเชื่อมประสานงานระหว่างชุมชนกับคณะผู้วิจัย ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นก็จะทำให้มีการบริหารจัดการ โครงการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่พัฒนาโครงการ การติดตาม สนับสนุนโครงการในด้านต่างๆ อาทิ เช่น การรวบรวมข้อมูล การใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การคิด วิเคราะห์ การเขียนรายงาน การบริหารจัดการ ตลอดจนการนำเสนอผลงานสู่ชุมชน และสอดคล้องกับ ขนิษฐานันท์บุตร (2556:176) ที่กล่าวว่า สร้างการมีส่วนร่วมแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลสุภาวะเป้าหมาย คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับรู้ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมขับเคลื่อน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับองค์กรท้องถิ่น และท้องที่ เน้นการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และส่วนองค์กรเอกชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ขั้นตอนซึ่งแต่ละขั้นตอนมีช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วม และองค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปิดหรือสร้างช่องทางใหม่ๆ ให้ประชาชนเข้าร่วมได้มากที่สุดทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการการมีผู้รับความคิดเห็นเป็นช่องทางรับข้อมูลข่าวสารถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลสุจร แม้เป็นทางการแต่บางครั้งอาจยังไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของผู้คน ดังนั้นจำเป็นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องรับรู้ความต้องการหรือข้อขัดข้องเดือดร้อนของประชาชนผ่านจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการแม้ในวงสนทนางานบุญประเพณีต่างๆ แล้วดำเนินการ

แก้ไขข้อขัดข้องเหล่านั้น แม้เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อนั้นสมาชิกในชุมชนจะรู้สึกว่าการบริหารส่วนตำบลเอาใจใส่สนใจความเห็นของตนและพร้อมจะให้ความร่วมมือในเรื่องอื่นๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นบรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด กระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เป้าหมายคือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติความรู้และทักษะโดยมีบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในตำบลเป็นเป้าหมายโดยใช้วิธีการศึกษาดูงานเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจัดเวทีประชาชนระดมความคิดเห็นสรุปบทเรียนทำความเข้าใจปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันรวมทั้งร่วมลงมือปฏิบัติ ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองซึ่งในกระบวนการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันให้เกิดซึ่งกันและกัน และใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมเนื่องจากแต่ละคนล้วนมีความรู้ความสามารถแตกต่างกันและที่สำคัญจำเป็นต้องมีการสรุปการเรียนรู้ ในแต่ละครั้งเพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ใหม่การเรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวงของการเรียนรู้นี้เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการที่มุ่งแก้ไขทุกข์และสร้างสุขให้ประชาชนในตำบล และสอดคล้องกับ อุทัย อันพิมพ์ (2554 :226) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อการทำเกษตรประณีตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่กล่าวว่า ในกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากการถอนตัวเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์ อันเนื่องมาจากขาดงบประมาณ หรือคำดำเนินการในกิจกรรมน้อยเกินไป หรือบางครั้งไม่เพียงพอ จนทำให้ไม่มีพลังในการขับเคลื่อน และต่อมาก็ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว งบประมาณจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะใช้ในกระบวนการจัดการความรู้และงบประมาณทำให้เครือข่ายทำงานได้ง่ายและสะดวกขึ้นในการขับเคลื่อน

9. มีการพึ่งพาตนเองโดยอาศัยระบบธรรมชาติ มีการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสมัครใจยอมรับองค์ความรู้ใหม่ และร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีการพัฒนาความรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผ่านวิถีชาวบ้านตอบสนองความต้องการของตนเองและชุมชน ทำให้เกิดความสุขที่มั่นคงและสร้างชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ สติน สุวรรณวงศ์ (2552 : 59) ศึกษาเรื่อง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในส่วนของข้อเสนอแนะของเกษตรกร มีดังนี้ คือ เกษตรกรต้องการให้ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงมีทุนสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร สนับสนุนในด้านวัสดุทางการเกษตร สนับสนุนในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ ให้มีเบี้ยเลี้ยง และต้องการให้มีการแจกเอกสาร เช่น คู่มือ หรือหนังสือ แนะนำให้แก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ หลังจากที่ได้รับรู้แล้ว ประกอบกับการจัดการอบรม

หรือจัดประชุมแบบไม่กำหนดระยะเวลา เช่น เดือนละครั้ง เพราะเกษตรกรจะได้เข้ามารับความรู้ได้บ่อยครั้งขึ้น หรือตามความสะดวกของเกษตรกร ในส่วนของเจ้าหน้าที่ บางพื้นที่เจ้าหน้าที่ยังไม่มี ความชำนาญ จึงอธิบายเนื้อหาให้เข้าใจได้ลำบาก สื่อการนำเสนอกินเวลามาก จึงอยากให้มีวิดีโอทัศน์ เพื่อย่นระยะเวลา และให้มีการจัดการอบรมเข้ารับความรู้ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปตลอด เพราะต้องการความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลดีต่อตนเองอย่างแท้จริง นอกจากนี้ เกษตรกรยังต้องการให้ทางภาครัฐมีการสำรวจความพร้อมของเกษตรกร ว่าเกษตรกรมีความพร้อม ในการที่จะมาเรียนรู้หรือไม่ ก่อนที่จะเข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่เกษตรกร สอดคล้องกับ แสง เดือน โพนนา (2555 : 90) ศึกษาเรื่อง การผลิตเกษตรแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับเกษตรกรที่ทำการผลิตเกษตรแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจเลือกการผลิต คือ เห็นตัวอย่างจากเกษตรกรรายอื่นที่ประสบความสำเร็จ จากการทำเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับคำแนะนำส่งเสริมจากทางราชการ ได้รับคำแนะนำจากเกษตรกรรายอื่นและปัจจัยอื่น ๆ

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากผลการพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป พบว่า ผลการวิเคราะห์ตัวแบบการจัดการ นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ตัวแบบ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 4 ตัวแปร ได้แก่ ทุนทางสังคม สมรรถนะบุคคล การจัดการความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อ ประชาชนชาวบ้านมีตัวแบบต่อไปนี้ จะทำให้ประชาชนชาวบ้านมีการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญา เศรษฐกิจพอเพียง

1. ทุนทางสังคม

จากการศึกษา พบว่า ตัวแปรนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับอิทธิพล ทางอ้อมในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.52) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อประชาชนชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ประชาชนชาวบ้านมีการ จัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานวิจัยและพัฒนา สถาบัน พระปกเกล้า (2554 : 11) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญา คือ สิ่งที่เป็นทุนทางสังคม อันจะนำไปสู่การเอื้อต่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2542 อ้างถึงใน สังคม คุณคนากรสกุล, 2544 :

307-308) กล่าวถึง ทูทางสังคม ว่าคือ ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ในชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทูทางสังคมจึงมีคุณค่าและเป็นพลังแก่ชุมชนและสังคม โดย สุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551: 5) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษาแนวความคิดและองค์ประกอบของทูทางสังคม ตลอดจนกำหนดกรอบตัวชี้วัดเพื่อแสดงให้เห็นความมีอยู่ของทูทางสังคมของไทย โดยกำหนดว่า “ทูทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจ สายใยผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม” และในบริบทไทย ทูทางสังคมถือเป็นทุนสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของประเทศมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริการและกระบวนการผลิตในภาคเศรษฐกิจ การช่วยบรรเทาความรุนแรงและแก้ปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยที่องค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าวมีบทบาทและลักษณะการยึดโยงให้เกิดเป็นทูทางสังคม ดังนี้ 1. คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศ ที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติทั้งด้านสุขภาพที่มุ่งให้คนมีร่างกายแข็งแรงสามารถดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจให้เป็นคนที่มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความรักชาติ ฯลฯ และด้านสติปัญญาเพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เมื่อมารวมตัวร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมต่างๆ นำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาแลกเปลี่ยน ก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและก่อให้เกิดประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น 2. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีสถาบันหลัก อาทิ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอมคนตั้งแต่แรกเกิดเป็นแหล่งบ่มเพาะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งจิตสำนึก รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม สถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม กล่อมเกลาคิดใจให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี สถาบันศาสนาที่เข้มแข็งจะสร้างศรัทธาให้แก่คนในสังคมและเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการ ควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรมให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สถาบันภาครัฐกิจเอกชนซึ่งมีความพร้อมทางด้านการบริหารจัดการ บุคลากร ทรัพยากรและเครือข่าย เมื่อประกอบกับการใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจหรือมีการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์สังคมแล้ว ก็จะเป็นทูทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาล สถาบันสื่อเป็นสถาบันที่สามารถชี้นำ

และมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม ค่านิยมของคนในสังคมในวงกว้าง 3.วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดั่งงาม ค่านิยม ความเป็นไทยนอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมที่เป็นในรูปของแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ และ 4.องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ที่นำมาใช้ในทางปฏิบัติได้มีความหลากหลายปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม

ทุนทางสังคมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนเป็นทุนที่มีจำนวนมหาศาลที่จะผลักดันการดำเนินการให้ชุมชนและท้องถิ่นเกิดความแข็งแกร่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาตลอดจนดำเนินการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งเป็นที่ฝึกหัดการบริหารจัดการของชุมชนและท้องถิ่นสร้างให้ประชาชนสำนึกและเกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนและท้องถิ่น ถ้ามีสังคมที่มีทุนที่สมบูรณ์มั่นคงเพียงพอเท่ากับเป็นภูมิคุ้มกันให้สังคมไม่องประสพภาวะวิกฤตทุนทางสังคมที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2543: 33-34) ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพ เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์และตั้งสมมติเพื่อการดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม นวัตกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การแพทย์พื้นบ้าน การจัดการทรัพยากรศิลปหัตถกรรม การอยู่อาศัย เป็นต้น ภูมิปัญญาของชุมชนมีแง่มุมรายละเอียดที่น่าสนใจ

เมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง 1. ทุนทางวัฒนธรรม 2. ทุนทางกายภาพ และ 3. การมีส่วนร่วม สำหรับสังคมไทยในการสร้างเสริมและใช้ประโยชน์ทุนทางสังคมระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพทางสังคม อันเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การสร้างทุนทางสังคมที่นำมาเติมเต็มใน

กระบวนการพัฒนาให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายและทุกระดับของกระบวนการพัฒนาประเทศเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการสร้างกระแสให้เกิดการเรียนรู้และความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ รวมถึงการขยายฐานและพัฒนาต่อยอดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ให้ชุมชนสามารถกำหนดตำแหน่งการพัฒนาชุมชน ที่บ่งบอกจุดหมายปลายทางการพัฒนาตัวเองบนฐานของทุนที่มีอยู่ในชุมชน และสร้างพลังให้เกิดทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาปราชญ์ชาวบ้านที่ตอบสนองความต้องการกำลังคนในอนาคต โดยเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทุนทางสังคมที่เข้มแข็งในทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ภัณฑิลา สหายมิตร (2551 : 77) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านกิ้วลม ตำบลบ่อหลวง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทุนสังคม มิติด้านกิจกรรมและการร่วมมือ การมีส่วนร่วม พบว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากภายในชุมชนมีการจัดงานสำคัญตามประเพณีและกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการพัฒนาชุมชน อีกทั้งสมาชิกได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา วิชาพันธ์ (2549 : 138) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการทุนทางสังคมในโครงการหมู่บ้านอยู่กรณีศึกษาบ้านเกาะกลาง ตำบลบางนวมโค อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้นำและปราชญ์ชาวบ้าน ถือว่าเป็นปัจจัยภายในที่มีความสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอันดับต้นๆ ในการพัฒนา เป็นผู้ที่สามารถนำทางของการพัฒนาให้เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ตรงกับปัญหาของชุมชนได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรดา ผ่าเจริญ (2549 : 86) ที่ศึกษา เรื่อง การศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านห้วยต้นดู่ ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่า มีบุคคลที่มีความเป็นผู้นำ เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในหมู่บ้าน จนเกิดความสนิทสนม ความไว้วางใจกัน มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ระหว่างกัน มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี เกิดกระบวนการทบทวนบทเรียนจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ประกอบกับปัจจัยต่างๆ จากภายนอก ทำให้กลุ่มกลับมารวมทำกิจกรรมอีกครั้ง และการนำเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับจากหน่วยงานราชการมาปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตของสมาชิกในกลุ่มหมู่บ้าน ทุนทางสังคมที่สำคัญจะเป็นแหล่งวัดดูดิบ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น ประกอบกับปราชญ์ชาวบ้านที่เข้มแข็งและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม เมื่อรวมกับการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ในระบบเครือข่าย ความเป็นเพื่อนบ้าน ความเป็นพี่น้อง ก็ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีรวมกลุ่มกันเกิดเป็นการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถทำเป็นตัวอย่างให้กับคนในชุมชนได้หันกลับมารักถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งยังเป็นทางเลือกให้กับคนใน

ชุมชนได้มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง และยังสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อีกด้วย

2. สมรรถนะบุคคล

สมรรถนะบุคคล ซึ่งได้แก่ การจัดการความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีตัวแบบต่อไปนี้จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548 :26) ที่กล่าวว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ถือเป็นทุนมนุษย์ที่ได้ทำประโยชน์ต่อสังคมไทยมากมายมหาศาล บุคคลเหล่านี้ถือเป็นต้นแบบที่ดี เป็นต้นทุนทางสังคมที่เป็นกำลังสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติ เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากจะมีพื้นความรู้ความสามารถแล้วคงยังไม่พอ จะต้องมีการคิดค้นเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก มีการปรับปรุง จนเห็นดีเห็นงามว่าสามารถนำมาทำมหากิน แก้ไขปัญหาต่างๆ ไปจนถึงพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิปัญญาต่างๆที่บรรพบุรุษได้คิดค้น ปรับปรุงเห็นผลออกเบียดงาม และเห็นว่ามีความค่าพอ ก็จะถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน คนรุ่นต่อไปเกิดเป็นภูมิปัญญาที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น หากเห็นว่า ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่นั้น ไม่เหมาะสมกับยุคสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ก็จะมีการรวบรวมภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้ว นำมาปรับปรุง คิดค้นภูมิปัญญาใหม่ๆที่ต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดเป็นนวัตกรรมภูมิปัญญา เช่นเดียวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีทุนที่เป็นสถาบันพระมหากษัตริย์ คอยค้ำจุน เป็นที่พึ่ง เป็นเสาหลักของประเทศ จากคราวที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเตือนสติ มีพระราชดำริเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ชี้แนวทางสว่างให้พสกนิกรไทย จึงได้มีการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนพัฒนาประเทศ และคนไทยก็น้อมเกล้ารับพระราชดำรินี้มาปรับใช้ในวิถีการดำรงชีวิตใหม่ให้ตั้งมั่นอยู่บนฐานความพอเพียง โดยต้องอาศัยทุนทางสังคม เพื่อเกิดเป็นพลังในการสร้างฐานเศรษฐกิจของชุมชนให้แข็งแกร่ง จึงจะทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ เมื่อชุมชนพึ่งตนเองได้ และเศรษฐกิจของชุมชนมีความแข็งแกร่งขึ้นแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเสริมฐานของประเทศให้แข็งแกร่งตามไปด้วย โดยสอดคล้องกับ บุศยรินทร์ ศิลากรธนบูลย์ (2553 : 117) ที่ศึกษาเรื่อง ผลการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา บ้านศรีจอมแจ้ง หมู่ 1 ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา พบว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีศักยภาพและความชำนาญเฉพาะด้านที่ชุมชนต้องการ และการที่บุคคลในชุมชนได้รู้สึกมีส่วนร่วมในชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนให้อยู่รอดด้วยความรักใคร่ ผูกพัน สามัคคี และ

สอดคล้องกับ สิริเพ็ญ ยาวะโนภาส (2552 : 46) ที่ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านเป็ด หมู่ 7 ตำบลโพนแสง อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และเป็นบุคคลที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดความมั่นคง ด้วยความรู้ความสามารถในศาสตร์เฉพาะด้านของแต่ละคน ได้ช่วยกันดูแล จัดการ เสริมสร้าง ความผาสุกแก่ชุมชน ด้วยการสร้างความรู้สึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาดูแลชุมชนตามภูมิปัญญา ตามนวัตกรรม ที่ตนเองถนัด เกิดเป็นหน้าที่ของแต่ละคนตามโครงสร้างของสังคมและชุมชนที่ถูกกำหนดไว้โดยสังคมนั้นเองและสอดคล้องกับ พรทิพย์ ชนะคำ (2547 :127) ที่ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ประชาชนชาวบ้าน มีความเป็นผู้นำ เนื่องจากเป็นคนที่มีริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถ และหัวใจที่เปี่ยมด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชาวบ้านในหมู่บ้าน จนเป็นที่ยอมรับนับถืออย่างล้นหลาม ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย แต่การเรียนรู้ของประชาชนชาวบ้านไม่ได้หยุดเพียงเท่านั้น แต่ละท่านแสวงหาความรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ส่งผลให้ประชาชนชาวบ้านมีความสามารถสูงกว่าชาวบ้านอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่อง การเกษตร และสอดคล้องกับ ธวัชชัย เพ็งพินิจ (2555: 198) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการทำเกษตรของประชาชนชาวบ้านด้านเกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชาชนชาวบ้านในฐานะผู้นำที่ดีควรมี ความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความสามารถในการจูงใจ เน้นการทำงานดับทุกข์ สร้างสุข ยึดหลักพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ส่วนรวม มีอุดมการณ์ เสียสละ สื่อสารได้ และถ่ายทอดความรู้กับสมาชิกได้ มีคุณธรรม มีศีลธรรม มีความรับผิดชอบ เป็นแบบอย่างที่ดีของคนในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน เน้นการเปลี่ยนวิธีคิดมาทำเกษตรกรรมเพื่อดับทุกข์ สร้างสุขทั้งกาย ทางใจ ทางสังคม และทางปัญญา

รวมถึงสอดคล้องกับ กิตติมา คุณประยูร (2552 : 92) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้เครือข่ายประชาชนบ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีศึกษา จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นผู้ที่คิดและทดลองทำด้วยประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จนเกิดผลประสบความสำเร็จในการทำเกษตรจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป รวมถึงนักวิชาการ ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจ ถือได้ว่าเป็นการนำความรู้ที่อยู่ในตัวของตนมาผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้ออกมาเพื่อที่จะทำให้อื่นได้รับรู้ โดยลักษณะของการแนะนำ พูดคุย ได้ยิน ได้เห็น และการสัมผัส การแจกคู่มือและเอกสารวิชาการ รวมถึงการปฏิบัติงานจริง เพื่อให้เกิดความชำนาญ ซึ่งคนในชุมชนหรือกลุ่มเกษตรกร หรือแม้แต่ นักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ ก็ให้ความเชื่อถือ และศรัทธาในตัวประชาชนชาวบ้าน ที่อุทิศตนไม่ว่าจะเป็นบ้านพักอาศัย เพื่อใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ

ให้กับเกษตรกร และผู้ที่สนใจอย่างไม่ปิดบัง หรือหวงความรู้ ทำให้เกษตรกรมีความรู้ในการทำเกษตรมากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาประยุกต์ใช้ตนเอง ฝึกฝนจนชำนาญ ทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ออกไปในวงกว้างมากขึ้น เพียงแค่นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับตัวเอง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตัวเอง และสอดคล้องกับ สุชาติ วิลาพันธ์ (2549 : 19) ศึกษาเรื่องกระบวนการทุนทางสังคมในโครงการหมู่บ้านน่าอยู่ กรณีศึกษาวัดเกาะกลาง ตำบลบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้นำปราชญ์ชาวบ้าน ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่อง เพราะปราชญ์ชาวบ้านจะทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขสิ่งต่างๆ ให้ตรงกับปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อน ส่วนต่อ เป็นผู้ริเริ่มทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ ประสานการเรียนรู้ของชุมชน เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการรวมตัว เป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชน และสอดคล้องกับพิทยา นุชรัตน์ (มปป : 83) กล่าวว่า บนความสำเร็จและที่มาของปราชญ์ชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ และในส่วนอื่นๆ ล้วนเป็นผลมาจาก ประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และภูมิปัญญาของผู้นำชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้จุดประกายไฟในความหวังให้แก่หมู่บ้าน แล้วค่อยแตกหน่อ ขยายผล ขยายเครือข่ายไปสู่ชุมชนอื่นๆ ซึ่งเขาเหล่านี้ล้วนอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ การจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์และเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากล และลักษณะเฉพาะของตนเองและท้องถิ่นหลอมรวมจนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ และองค์คุณที่มีคุณูปการต่อตนเอง ชุมชนหมู่บ้านในที่สุด ซึ่งปราชญ์ชาวบ้าน จึงเป็นผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังคงทำหน้าที่ต่อตนเอง เพื่อนบ้านและท้องถิ่น พร้อมขยายเครือข่าย แนวคิด วิธีการ นวัตกรรมสู่ชุมชนอื่นๆ เป็นกระแสแห่งสังคมที่นับวันจะแผ่ขยายกว้างออกไป เช่นเดียวกับที่ เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า วันเวลาได้ผ่านเลย เราไม่อาจย้อนกลับไปสู่อุดมคติได้ก็จริง แต่เรายังสามารถคืนสู่รากเหง้าปรับวิถีชีวิตแห่งบรรพบุรุษและกระบวนการทรงสนของเขาให้เป็นรากฐานชีวิตในสังคมสมัยใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หากแต่จะใช้สิ่งเหล่านี้ด้วยสติและปัญญา ซึ่งได้สร้างสมนวัตกรรมการภูมิปัญญา รวมถึงการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอด ปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์มาถึงปัจจุบัน

3. การจัดการความรู้

การจัดการความรู้ได้รับอิทธิพลทางตรงในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.47) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทาง

สังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีการจัดการความรู้ โดยงานวิจัยของทรูแบรน และคณะ (Turban and others, อ้างถึงใน พรธิดา วิเชียรปัญญา 2547 : 52) แสดงให้เห็นถึง การสร้างความรู้ เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ การสร้างความรู้ใหม่เกี่ยวข้องกับแรงผลักดัน การหยั่งรู้ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล การจัดการและเก็บความรู้ เป็นการเสาะหา และจัดเก็บองค์ความรู้ในองค์กรให้เป็นระบบทั้งองค์ความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ (Explicit Knowledge) และในรูปแบบประสบการณ์ (Tacit Knowledge) ให้เป็นทุนความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งพร้อมยกระดับความรู้ และขยายความรู้ให้ทั่ว ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นขั้นตอนการปรับปรุงและประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจและใช้ได้ง่าย กำจัดความรู้ที่ไม่เกิดประโยชน์ ด้านการกระจายความรู้ เป็นการใช้เครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศทางความรู้จากฐานข้อมูลที่จัดเก็บแล้วกระจายสู่หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการใช้งาน การใช้ความรู้ที่เป็นการใช้ประโยชน์ การนำไปประยุกต์ใช้งาน ก่อให้เกิดประโยชน์ และผลสัมฤทธิ์เกิดขึ้น และเกิดเป็นปัญหาปฏิบัติหรือภาคปฏิบัติการของชุมชน การขยายผลให้ระดับความรู้และขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น สามารถติดตามและตรวจสอบข้อมูลได้เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ วรรณนัง ที่ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้ผู้ชุมชนพึ่งตนเอง (2553 : 225) พบว่า การจัดการความรู้ของชุมชนพึ่งตนเองมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดย 1. การสร้างความรู้ของชุมชน คือ การสร้างความรู้ที่ได้มาจากการพัฒนาภายในกลุ่ม และการสร้างความรู้ที่ได้รับมาจากภายนอกกลุ่ม ความรู้ของชุมชน ส่วนใหญ่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างสมาชิก การค้นคว้าทดลอง และการลองผิดลองถูก ส่วนความรู้ภายนอกกลุ่มได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การปรึกษาหารือร่วมมือกัน การได้รับคำแนะนำ และการศึกษาดูงาน จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และภาคประชาชน 2. การจัดเก็บความรู้ พบว่า ได้แก่ ระบบที่จัดเก็บไว้ในตัวคน และระบบที่เก็บไว้นอกตัวคน มักมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ รวมทั้งการบอกเล่าหรือการสอนจากบุคคลอื่น เป็นการถ่ายทอดจากตัวคนแล้วบันทึกไว้ในสื่อบันทึกชนิดต่างๆ 3. การแบ่งปันความรู้ พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ของกลุ่มให้แก่สมาชิก การแบ่งปันความรู้จากภายนอกกลุ่มสู่สมาชิก และการแบ่งปันความรู้ของกลุ่มสู่ภายนอกกลุ่ม ซึ่งแล้วแต่ชุมชนมักเลือกใช้วิธีการแบ่งปันความรู้โดยคำนึงถึงศักยภาพและความเหมาะสม จึงมีวิธีการแบ่งปันความรู้โดยคำนึงถึงศักยภาพและความเหมาะสม จึงมีวิธีการแบ่งปันความรู้ที่หลากหลายที่พบ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การลงมือปฏิบัติจริง การสร้างเครือข่าย การสอน การถ่ายทอดประสบการณ์ การอบรม การเทศนา และการใช้สื่อ และ 4. การประยุกต์ใช้ความรู้ โดยกระบวนการที่บุคคล กลุ่ม และชุมชนนำความรู้เรื่องหนึ่งไปปรับใช้

กับอีกเรื่องหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา หรือเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการผสมผสานภูมิปัญญาที่มีอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานของชุมชน การประยุกต์ใช้ความรู้ของชุมชนพึ่งตนเอง มีหลายลักษณะ

ซึ่งจากการศึกษาพบว่าทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของชุมชน ทุนทางสังคมในมิติโครงสร้างมีลักษณะเป็นรูปแบบของการติดต่อทางสังคมระหว่างบุคคล กลุ่ม และชุมชน ซึ่งทำให้บุคคล กลุ่ม และชุมชน มีช่องทางที่ทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ และยังก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางความรู้ด้วย ทุนทางสังคมในมิติการรับรู้มีลักษณะเป็นกระบวนการที่บุคคล และกลุ่มได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การระบุปัญหา การทำความเข้าใจ และการจัดการความขัดแย้ง และทุนทางสังคมในมิติความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นความผูกพันหรือความสัมพันธ์ของบุคคล และกลุ่ม ซึ่งส่งผลให้บุคคลมีการช่วยเหลือเกื้อกูล และแบ่งปันสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทุนทางสังคมกับกระบวนการจัดการความรู้

4. ความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ได้รับอิทธิพลทางตรงในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จากตัวแปรทุนทางสังคม (1.70) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อประชาชนชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ประชาชนชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่ง สมบัติ กุสุมาลี (2553 : 102) กล่าวว่า “ทุนความคิดสร้างสรรค์” (creative capital) ซึ่ง John Howkins ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจสร้างสรรค์และเขียน หนังสือเรื่อง Creative Economy (2001) ได้จำแนกทุนความคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็น “ทุน” ประเภทหนึ่งอย่างชัดเจน แต่กระนั้น เขาก็ยังได้ชี้ให้เห็นว่าทุนความคิดสร้างสรรค์ ไม่สามารถดำรงอยู่หรือผุดบังเกิดขึ้นมาได้ หากปราศจาก “ตัวช่วย” อันได้แก่ ทุน ประเภทอื่น ๆ ดังนั้น Howkins จึงได้ย้ำ เน้นถึงความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันระหว่าง ทุนความคิดสร้างสรรค์ (creative capital) กับทุนมนุษย์ (human capital) ทุนทางปัญญา (intellectual capital) และทุน ทางโครงสร้าง (structural capital) แน่นนอนว่าทุนความคิดสร้างสรรค์ ย่อมอยู่ในตัวมนุษย์ หากปราศจากมนุษย์ ย่อมไม่มีทางที่จะเกิดทุนความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น ทุนความคิดสร้างสรรค์กับทุนมนุษย์ ย่อมเป็น 2 สิ่งที่อยู่กันเปรียบเสมือน 2 ด้าน ของเหรียญเดียวกัน หากปราศจากมนุษย์ ย่อมไม่บังเกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างแน่นอน แต่เรื่องยังไม่จบเพียงแค่นั้น ปัจจัยทุนมนุษย์เพียงอย่างเดียวยังไม่อาจ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ เช่น มนุษย์ ที่มีการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรหรือ ปริญญาบัตรชั้นสูงก็มิได้หมายความว่า จะต้องมีความสร้างสรรค์ เสมอไป ในทางกลับกัน หากมนุษย์ขาดความรู้ และไม่ได้รับการศึกษาที่ดี พอ ความคิดสร้างสรรค์ก็ ยากที่จะผุดบังเกิดขึ้นมา เนื่องจากระบบการศึกษาที่ดี

มักจะนำมาซึ่งการพัฒนาภูมิปัญญา และหากมนุษย์ขาด ไร่เสียซึ่ง “ภูมิปัญญา” (intellectual) ก็ย่อมเป็นการยากที่ ความสร้างสรรค์จะถูกพัฒนา ขึ้น มาได้ สังคมใดที่มนุษย์ขาดภูมิปัญญา ไร่ซึ่งสติปัญญา ไม่แสวงหาและเคารพใน ความรู้ สังคมนั้นมักจะเต็มไปด้วยความ มีคบอด อวิชา และมักจะนำไปสู่การ ทำลายมากกว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้อาจจะกล่าวได้ว่าความสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์มี “ทุนทางปัญญา” (intellectual capital) ซึ่งอาจจะ เป็นได้ทั้งภูมิปัญญาที่ตนเอง/องค์กรการ/ สังคมสร้างสมขึ้นมาหรือเป็นภูมิปัญญาที่ เรียนรู้หยิบฉวยมาจากผู้อื่น/องค์กรอื่น/ สังคมอื่น แล้วมาผสมผสานเข้ากับค่า นิยมความคิดของตนเองจนเกิดเป็นสิ่งแปลกใหม่ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ความคิดสร้างสรรค์ ของมนุษย์อื่นเกิดจากความผสมผสาน ทางความคิดของทุนทางปัญญาชุดเดิม ๆ จนเกิดเป็นความแปลกใหม่ขึ้นมา นั่น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ จะเกิดขึ้นได้เร็วหรือช้า มากหรือน้อย สูงหรือต่ำ ย่อมขึ้นอยู่กับทุนอีกประเภทหนึ่ง ที่เรียกว่า “ทุนทางโครงสร้าง” (structural capital) ของสังคมนั้น ๆ ประเทศนั้น ๆ หรือองค์กรนั้น ๆ ทุนทางโครงสร้าง หรือนักวิชาการ บางท่านเรียกว่า “ทุนโครงสร้างพื้นฐาน” (infrastructure capital) คือ วิธีการที่ ประเทศหรือองค์กรแห่งนั้นใช้ในการ บริหารจัดการทุนมนุษย์และทุนทางปัญญา โดยทั่วไปแล้วทุนทางโครงสร้างจะมีความกว้างครอบคลุมนับตั้งแต่ นโยบาย และแนวทางการสรรหา คัดเลือก ว่าจ้าง ดูแลรักษา ให้คุณให้โทษ ฝึกอบรมและ พัฒนา ระบบการบริหารสารสนเทศเพื่อการบริหาร ระบบการจัดการความรู้ รูปแบบ ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกันของ คนในองค์กร รวมถึงการบริหารจัดการ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น องค์กรที่มีทุนทางโครงสร้างที่ดี จะเป็นองค์กรที่เปรียบเสมือน “ชุมชนที่มีสัมพันธ์ภาพที่ดี” (community of relationships) ที่ซึ่งบุคลากร (ทุนมนุษย์) อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมและโครงสร้างที่เอื้อต่อการแปลงแนวความคิด/ภูมิปัญญา (intellectual capital) ให้กลายเป็นผลงานที่ สร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ธุรกิจเพื่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนจับเคลื่อน ให้เกิดการค้นคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่นกัน

เมื่อปราชญ์ชาวบ้านมีทุนทางสังคมก็จะทำให้ปราชญ์ชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ กุลฉัตร ฉัตรกุล ณ อยุธยา (มปป. : 2) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เกิดจากสองปัจจัยหลัก คือ ทุนทางปัญญากับทักษะความสร้างสรรค์ ทุนทางปัญญาที่นำไปต่อยอดทางความคิด ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนสถาบัน (Institutional Capital) และทุนด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Capital) ส่วนด้านทักษะ (Skills) ได้แก่ ทักษะที่สนับสนุนการนำความรู้และทุนทางปัญญา มาประยุกต์ให้เกิดผลงานหรือคุณค่าเชิงรูปธรรม เช่น ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทักษะ

การสร้างนวัตกรรม ทักษะการเป็นผู้ประกอบการและกรอบความคิดที่มีการสร้างสรรค์ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองสามารถนำมาผสมผสานกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยนั้นมีปัจจัยทั้งสองอยู่อย่างเพียบพร้อม โดยเฉพาะประชาชนชาวบ้านที่จะมาสามารถต่อยอดและขับเคลื่อนกระบวนการ ผลิตผลผลิต ผลลัพธ์ ที่ผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ที่มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนในสังคม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีทางสังคมต่างๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือความยั่งยืน เพื่อสร้างคุณค่า คุณประโยชน์ขึ้นพื้นฐานแก่สังคมโดยรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม โดยการนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบัน ได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงใช้มาต่อยอดทักษะทางความคิด ซึ่งได้แก่ ทูทางสังคม และเป็นจุดแข็งไปใช้ในการสร้างสรรค์ พัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัย การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ประชาชนชาวบ้านเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถจึงควรพัฒนาต่อยอดโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ อาศัยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าไปสนับสนุนในเรื่องของความรู้ และสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นสืบทอด ส่งเสริม และสร้างเครือข่ายในการพัฒนานวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป
2. เกิดนักวิจัยในท้องถิ่นที่เป็นประชาชนชาวบ้าน ได้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ
3. ควรจัดทำแหล่งข้อมูลในหลายๆ แหล่งเพื่อประโยชน์กับบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษานวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้าน

4. เกิดการจัดการความรู้ในท้องถิ่น ทำให้เกิดความรู้ และเป็นประโยชน์กับท้องถิ่น โดยตรง เช่น การฟื้นฟู ถ้วยทอด ปรับเปลี่ยน เกิดขึ้นใหม่ เป็นนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

5. จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า เนื่องจากเกษตรกรที่ทำการเกษตรทั่วไปมีต้นทุนในการผลิตสูง จึงอยากที่จะลดต้นทุนในการผลิต ไม่อยากเป็นหนี้ อีกทั้งยังก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ และสารตกค้างในดินอันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีบางประเภท จึงเกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

6. ควรจัดกิจกรรมค้นหาปราชญ์ชาวบ้านรุ่นใหม่ และพัฒนาปราชญ์ชาวบ้านเดิม เพื่อเป็นการต่อยอดนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านให้ยั่งยืนต่อไป

7. ควรที่จะมีแหล่งศึกษาเพิ่มเติมให้มากขึ้น เช่น สถานที่จัดแสดงนิทรรศการ แปลงตัวอย่างพื้นที่ทำการเกษตร นวัตกรรมภูมิปัญญาใหม่ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรได้เห็นตัวอย่างของความสำเร็จจากการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปราชญ์ชาวบ้านในสาขานวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 สาขา ได้แก่ 1. สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน 2. สาขาการผลิตเทคโนโลยีการผลิตพืช ประมง ปศุสัตว์ 3. สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ 4. สาขาสถาบันเกษตรกรเป็นสถาบันเกษตรกรบนหลักการพึ่งพาตนเอง 5. สาขาปราชญ์เกษตรบุคคลที่มีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2. ควรมีการทดลองนำกระบวนการ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ นำมาใช้ควบคู่กับการศึกษาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ควรมีการศึกษาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงกับปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่อื่นๆ เพื่อดูความเหมือนและแตกต่างถึงผลการวิจัย ซึ่งทำให้จะเห็นภาพที่ชัดเจนและเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กชณิภัทร โสคทูน. (2550) “การวิจัยเชิงประเมิน โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จังหวัดเลย กรณีศึกษา ตำบลบ้านเพิ่ม อำเภอผาขาว จังหวัดเลย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กมลวรรณ วรรณชนง. (2553). “ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่ชุมชนพึ่งตนเอง.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2535). **ความคิดสร้างสรรค์หลักการทฤษฎีการเรียนรู้การสอน การวัดผลประเมินผล.** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา และคณะ. (2549). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพิธีสู่ขวัญของชาวอีสาน: รายงานการวิจัย.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์. (2550). **การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม: แนวคิดและวิธีวิจัย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติมา คุณประยูร. (2552). “การจัดการความรู้ของศูนย์เรียนรู้เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีศึกษา จังหวัดนครปฐม.” การศึกษาค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี วิทยาลัยนวัตกรรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติ ชัคคานนท์. (2543). **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: แปลงอักษร.
- กীরติ ยศยิ่งยง. (2549). **การจัดการความรู้ในองค์กรและกรณีศึกษา.** กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- กุลฉัตร นัตร์กุล ณ อยุธา. (มปป). **การตลาดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Marketing).** คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). **การคิดเชิงสร้างสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ชัคเซสมิเดีย.
- เกสร ชิตะจारी. (2552). **ความคิดสร้างสรรค์.** เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2552. เข้าถึงได้จาก <http://www.media.academic.chula.ac.th>
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2547). **ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ.** กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการฯ.

คณะนักศึกษาลัทธิสุทรนิกายพุทธศาสตร์ รุ่นที่ 7. (2554).”พุทธศาสตร์ประเทศไทย ปี พ.ศ.2555-2558”.กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง*.กรุงเทพฯ : มูลนิธิชัยพัฒนา.

จักรพันธ์ อินไสย. (2554). “ปัจจัยที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน.” การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(เกษตรศาสตร์) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิรประภา อัครบวร. (2547). “การพัฒนาองค์การตามแนวปรัชญาเต๋า”วารสารบริหารคน. 25 (2): 67-74.

ฉวีวรรณ สายบัว. (2554) . “การกำหนดและดำเนินการตามนโยบายเพื่อสาธารณประโยชน์” รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.(2543). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*.กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยภรณ์ ศรีสมัย.(2551) “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดยะลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ชวลิต ศุภศักดิ์. (2550). “ความสำเร็จในการนำแนวคิดการจัดการความรู้ไปปฏิบัติในองค์กรและผลของการจัดการความรู้ต่อบุคลากร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยมงคล วรรณหนองคู. (2553). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านจังหวัดยโสธร.” สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจสถานบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ชัยมงคล วรรณหนองคู. (2553). “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านจังหวัดยโสธร.” สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2546). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานี จิตตรีประเสริฐ.(2543). *พัฒนาคุณภาพด้วนความคิดสร้างสรรค์*.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :ดีไซร์.

- ชื่นฤทัย กาญจนจิตรรา และวาสนา อิ่มเอม. (2546). “นวัตกรรมสังคม: การให้ความหมายและลักษณะกิจกรรมในประเทศไทย. นวัตกรรมสังคม: ทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี.
- เชาวณีย์ ศิริสาคร. (2555). “วิถีชีวิตเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโคก อำเภอมืองจังหวัดนครพนม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชยยศ เรื่องสุวรรณ. (2521). หลักการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. (2542). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ : ทัศนะแบบองค์รวม. กรุงเทพมหานคร: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- ณัฐกานต์ พวงไพบูลย์. (2555). “รูปแบบการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในมหาวิทยาลัยราชภัฏ.” วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสมเด็จพระเจ้าพระยา.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไตรสิทธิ์ เบญจบุญสิทธิ์.(2550).การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยTRIZ(Theory of Inventive Problem Solving). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2548). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เล่ม 1 คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาองค์การชุมชนสังคม. กรุงเทพฯ: โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง.
- _____ . (2550). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเล่ม 2 คู่มือปฏิบัติการวิจัยประยุกต์เพื่อพัฒนาองค์การชุมชนสังคม. กรุงเทพฯ : โชคเจริญมาร์เก็ตติ้ง.
- ทองใบ ลิงลีทา. (2552). “การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง บ้านรางแฉง หมู่ 9 ตำบลเขาดิน อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ทัศนีย์ ทองไชย.(2557).“การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา.”วารสารวิชาการ Veridian E-Journalฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 7 (2)พฤษภาคม – สิงหาคม:317-334.

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2547). **การจัดการความรู้ในองค์การธุรกิจ.** (พิมพ์ครั้งที่1).กรุงเทพฯ: ทรกมลการพิมพ์.
- ทิพวัลย์ ปัญจมะวัต. (2548). “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ของนิติระดับปริญญาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทวี สวรรราชิปิติ และคณะ.(2552). **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนในจังหวัดราชบุรี.**
ราชบุรี : สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ชนบดินทร์ วงษ์เมืองแก่น. (2555). “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานอำเภอสามเงา จังหวัดตาก.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธวัชชัย เฟ็งพิณีจ. (2555). **รูปแบบการทำเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- นภดล เหลืองภิรมย์.(2555).**การจัดการนวัตกรรม.** กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิง.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2548). **รายงานผลการวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- นรินทร์ สังข์รักษา และธีรศักดิ์ อุ่่นอารมย์เลิศ. (2552). **รายงานการวิจัยผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี.** นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2537).**การจัดการความรู้กับคลังความรู้.** กรุงเทพฯ : บริษัท เอสอาร์ ฟรินด์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- นิสดารค์ เวชยานนท์. (2549). **Competency-Based Approach.** กรุงเทพฯ: กราฟิโกซิสเต็มส์.
- บดินทร์ วิจารณ์.(2547). **การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- บุญดี บุญญากิจ. (2547). **การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- บดินทร์ วิจารณ์. (2549). **การจัดการความรู้สู่ -- ปัญญาปฏิบัติ = Knowledge management in action.** กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- บุษยรินทร์ ศิลากรชนบุลย์. (2553) “ผลการนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา บ้านศรีจอมแจ้ง หมู่ 1 ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา.”วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เบญจา ยอดดำเนิน. (2548). การศึกษาเชิงคุณภาพ: เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากรสถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- ประพนธ์ ผาสุกขีต. (2548). การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่หัดขับ. กรุงเทพฯ: ไช้ไหม.
- ประเวศ วะสี.(2541). การปกครองท้องถิ่นที่ประชาชนมีส่วนร่วม.กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและศูนย์ศึกษาและพัฒนากิจการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี.(2545). “นวัตกรรมสังคม: ทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด.”นวัตกรรมสังคม: ทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี.
- ประเวศ วะสี. (2545).การจัดการความรู้การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อยกร่างโครงการนำร่องการจัดการความรู้ 27 กรกฎาคม 2545 ณ. จังหวัดกาญจนบุรี. มปท.
- _____.(2541). การปกครองท้องถิ่นที่ประชาชนมีส่วนร่วม.กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและศูนย์ศึกษาและพัฒนากิจการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (2545). ความคิดสร้างสรรค์:พรสวรรค์ที่พัฒนาได้. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). การใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์.(2555). รื้อถอนการพัฒนาความยั่งยืนทางนิเวศและความยุติธรรมทางสังคม. กรุงเทพฯ: ก.พล.
- ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงาน. (2550). การศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : กองนโยบาย.
- ปารีชาติ วลัยเสถียร.(2544).ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชนในนโยบายเพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนเวทีนโยบายสาธารณะวันจันทร์ที่ 26 กันยายน 2548 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. กรุงเทพฯ :สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- พยัคฆ์ วุฒิรงค์. (2553) .“การสร้างสรรค่นวัตกรรมองค์กร :กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้.”วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทย.30 (1) :139.

.....(2555).**การจัดการนวัตกรรมจากแนวคิดสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ**. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรทิพย์ ชนะคำ. (2547). “กลยุทธ์การสื่อสารเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ภา ประทุมรัตน์ เเคอร์ และ บุญทัน ดอกไธสง. (2557). การพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อการบริหารการผลิตอาหารโอท็อปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *Heritage Journal*. 4,1(January-April) : 150.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547).**การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ : ธรรมกมลการพิมพ์.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2545). **ศาสตร์แห่งการวิจัยทางการเมืองและสังคม**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีไทยและสมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย.

พลุ เศษะรินทร์. (2549). **ผู้นำทะลุคัมภีร์ (Leadership Factors)**. กรุงเทพฯ: เนชั่นมัลติมีเดีย.

..... (2547). **ยุคผู้นำยุคใหม่ (The New Era of Leaders)**. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.

พัฒนพงศ์ สุกิจปาณีนิจ. (2553). **ทวนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พันธ์อาจ ชัยรัตน์. (2543). **นวัตกรรม**. เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/rohaneethitima/106401>.

พิทยา บุชรรัตน์. (มปป). “ปราชญ์ชาวบ้าน : ผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น.” **ทักษิณคดี**: 81-95.

พิทยา ว่องกุล.(2541). “**ชุมชนริบไทย : ประชาธิปไตยทางรอดและการพัฒนาที่ยั่งยืน**” ใน **จุดจรรู้ชาติสู่ ชุมชนริบไทย**. กรุงเทพฯ. : โครงการวิถีทรรศน์.

เพ็ญนภา หัสรงค์. (2553). “ การทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดจันทบุรี.”วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553) “การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในชุมชนประสบภัยพิบัติสึนามิ :กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา.” **วารสารร่มพญักษ์**. 28

(2)กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม : 1-34.

- เพ็ญทิมล ลีโนทัย. (2542). “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา
สมรรถภาพเชิงวิชาชีพของนิสิตนักศึกษา สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม.(2555). **แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย**. เข้าถึงเมื่อ 25 มีนาคม 2555. เข้าถึงได้
จาก: <http://www.thailabour.org/thai/news/47120601.html>.
- ภักติกา สหายมิตร. (2551). “ทุนทางสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านก้อลม ตำบล
บ่อหลวง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่.”รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มนัส สุวรรณ. (2544). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โอเอสพรีน
ติ้งเฮ้าส์.
- รัตนา โดสกุล และคณะ. (2548). **เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ : ภูมิปัญญาในการจัดการความรู้ของ
ชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ราล์ฟ คาทท์. (2549).**การบริหารจัดการนวัตกรรม (Managing Creativity and Innovation)**. แปล
โดย ฉัฐยา สันตระกูลผล. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด.
- วนิช สุวรัตน์. (2547).**ความคิดและความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วรรณิ ทองระย้า. (2549). “กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมี
ของเกษตรกร :กรณีศึกษาโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ บ้านหลั่น หมู่ที่ 4 ตำบลท่า
ฉนวน อำเภอโนนรมย์ จังหวัดชัยนาท.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร
มหาบัณฑิตมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันพิชิต ศรีสุข.(2550). “กลยุทธ์การพัฒนาสังคมของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์.”
วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.3(2) กรกฎาคม- ธันวาคม :1-20.
- วาสนา พรหมอยู่. (2552). “การจัดการความรู้ของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล.
กรุงเทพมหานคร.”รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2548).**การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ**.กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการ
ความรู้เพื่อสังคม (สคส.).
- _____. (2549). **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ**.กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการ
จัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

.....(2547ข). การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

..... (2551). การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. บริษัทสถาปัตย์ลิเคชั่นจำกัด, กรุงเทพฯ.

วิจิตร อวาทะกุล. (2537). การฝึกอบรม : คู่มือฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิวัฒน์ ชัยอรรถกร.(2544). ผ่านแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักพิมพ์มิ่งมิตร: กรุงเทพฯ.

วีรยา อักกะโชติกุล. (2557). “บทบาทสื่อบุคคลในการส่งเสริมการรับรู้องค์การนวัตกรรม.”

วิทยานิพนธ์นิตยสารมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วุฒิพงษ์ ภักดีเหล่า. (2554). “การศึกษาคุณลักษณะขององค์การนวัตกรรม:กรณีศึกษาองค์การที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรม.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย์และองค์การ) คณะพัฒนาศาสตร์พยาบาล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศตวรรษ พิกุล และญาตาวินทร์ พิษทองกลาง. (2556). “ทุนทางปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านกิ้วแลน้อยอำเภอสันป่าตองจังหวัดเชียงใหม่.” วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. 1(3) : 153-161.

ศิริพงษ์ วีระภัทรกุล. (2558). “รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ศิริเพ็ญ ยาวะโนภาส. (2552). “ทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาบ้านเป็ด หมู่ 7 ตำบลโพนแสง อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี.” รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิระนันท์ ศิวพิทักษ์.(2554). “การจัดการนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของพนักงาน.” วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- สถาบันสร้างเสริมนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร.(2552).**นวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงองค์ความรู้ของเกษตรกรและชุมชน.** กรุงเทพฯ : สถาบันสร้างเสริมนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2553).**การจัดการความรู้กับนวัตกรรม.** กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สมบัติ กุสุมาวดี. (2553). “ทุนการสร้างสรรคมาจากคนสร้างสรรค์และสังคมที่สร้างสรรค์.” *for Quality*. 16 (149) March : 102.
- สมพงษ์ สุวรรณจิตกุล. (2545). **องค์กรอมตะ: Built to Last Successful Habits of Visionary Companies.**กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สมศักดิ์ ภู่วิภาคารวรรณ.(2541).**เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สลิน สุวรรณวงศ์. (2552). “ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(เกษตรศาสตร์)สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สหทัย พลบืดพี. (2548). “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนศึกษา)บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2543). **ชุมชนเข้มแข็งคือพลังกอบกู้สังคมไทยหนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ 5.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). “การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์.” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง สมรรถนะของข้าราชการ, 31 มกราคม 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคธุรกิจเอกชนเพื่อเป็นทุนทางสังคม.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548).**ทุนทางสังคม : ฉบับประชาชน.**กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2554).**เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2548).**เศรษฐกิจพอเพียง.**

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2547). **การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร.**กรุงเทพฯ:

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2548). **สุดยอดนวัตกรรมไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรม

แห่งชาติกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2552). **การจัดการนวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร : Innovation**

Management for Executives (IMEs).เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สินพันธุ์ พินิจ. (2547). **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์: Research Techniques in Social**

Science.กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

สุกิตติ เอี่ยมหเจริญ.(2547). **จุดกำเนิดของนวัตกรรม.**เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2553.เข้าถึงได้จาก.

<http://drkik.blogspot.com/>.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์ และคณะ. (2548). **การศึกษาทางเลือกโลกแห่งการเรียนรู้นอกรั้วโรงเรียน.**

กรุงเทพฯ. : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).

สุชาดา วิชาพันธ์. (2549). “กระบวนการทุนทางสังคมในโครงการหมู่บ้านน่ายู่ กรณีศึกษาบ้าน

เกาะกลาง ตำบลบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์

ปริญญาหลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุดารัตน์ ภัทรคุณพิทักษ์. (2548). “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ร้อยเอ็ด: กรณีศึกษาผ้าฝ้ายข้อมสีเปลือกไม้ ตำบลนาอุดม อำเภอโพนทอง จังหวัด

ร้อยเอ็ด.” มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

สุนีย์ ภิรมย์ประเทศ. (2554). “การศึกษาเพื่อสำรวจองค์กรนวัตกรรม.”วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร

มหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและ

นวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

สุพัฒนา ทวางศ์.(2552). **ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking).** เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม

2552. เข้าถึงได้จาก<http://dllibrary.spu.ac.th>

- สุภางศ์ จันทวานิช. (2547). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”
ข้าราชการครู. มีนาคม-เมษายน 45(2).
- สุรพงษ์ มาลี. (2552). การจัดการความรู้เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงาน. กรุงเทพฯ : กลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงาน ก.พ. และพัฒนา สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงาน ก.พ.
- สุวจิ กู๊ดและกฤษณ์ พงศ์พิรุฬห์. (2545). “นวัตกรรมสังคม: ทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด.”
นวัตกรรมสังคม: ทางเลือกเพื่อประเทศไทยรอด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การสอนคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สุวรรณีย์ คำมั่น และคณะ. (2551). การสัมมนาวิชาการประจำปี 2551 เรื่องสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนกลุ่มที่ 3 ทุนมนุษย์ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์ร่วมจัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยวันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี. มปท.
- สุวิระ ทรงเมตตา. (2543). เทคนิคภาวะผู้นำยุคใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ.
- เสน่ห์ จุ้ยโต. (2546). การบริหารนวัตกรรม : ศาสตร์ใหม่ของการจัดการ. วารสารการจัดการสมัยใหม่. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสวี พงศ์พิศ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ถ้าใจปรารถนา. กรุงเทพฯ :เจริญวิทย์การพิมพ์.
- แสงเดือน โพนนา. (2555). “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดลำปาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ . กรุงเทพฯ: สามลดา.
- อภิรดา ฟ้าเจริญ. (2549). “การศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมดำรงชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านห้วยต้นคุ่ม ตำบลห้วยลาน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อังกูร บุรินทรชาติ. (2553). “ปัจจัยแห่งความสำเร็จของผลิตภัณฑ์นวัตกรรมในองค์กรนวัตกรรม.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาการจัดการ
อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีไทย – ญี่ปุ่น.

อานนท์ ศักดิ์วีระชัย. (2547). “ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ชาวปัญญาและ
บุคลิกภาพห้าด้านตามแนวความคิดของคอสตาและแมคเคลรของบุคลากรทางการตลาดใน
ประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานันท์ชนก สกนชวัฒน์. (2555). รายงานวิจัยพลวัตของความยากจน : กรณีศึกษาครัวเรือน

ชาวนาในพื้นที่เขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของไทย. กรุงเทพฯ :
สถาบันคลังสมองของชาติ.

อารี พันธุ์ณี. (2540). ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อนแถมมี.

_____. (2540). คิดอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน

_____. (2543). คิดอย่างสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน

_____. (2529). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา

_____. (2532). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.

อุทัย อันพิมพ์. (2554). “การจัดการความรู้เพื่อการทำเกษตรประณีตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.”

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์ คณะบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อุษณีย์ โพธิ์สุข และคณะ. (2544). สร้างสรรค์นักคิด : คู่มือการจัดการศึกษาสำหรับผู้มี

ความสามารถพิเศษด้านทักษะความคิดระดับสูง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2538). การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ

ชาวบ้านไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุทุมพร จามรมาน. (2537). การทำวิจัยเชิงสำรวจ. กรุงเทพฯ : ฟันนี้พับบิชิ่ง

ภาษาต่างประเทศ

- Armitage, James W. et al. (2005). **Remodeling Leadership : Developing Mature Leaders and Organizational Leadership Systems with the Leadership Maturity Model.** Boston, MA: University, Wave Solutions.
- Arieti, S.(1976).**Creativity The Magic Synthesis.** New York : Basic Books.
- Bass, Bernard M. and Stogdill, Ralph M. (1990).**Handbook of Leadership: Theory Research and Managerial Applications.** New York: Free Press.
- Burn, J. M. (1978).**Leadership.** New York: NY Harper and Row.
- Bentler, P. M. and C.-P.Chou (1987)."Practical issues in structural modeling."**Sociological Methods & Research**16(1): 78-117.
- Clover, J. (1980).**Becoming a More Creative Person.** Englewood Cliffs, New Jersey:Prentice Hall.
- Crockenberg, Susan B. (1972). Creativity Tests: A Boon or Boondoggle for Education?. **Review of Educational Research.** 42(1): 27-45.
- Cropley, A.L. (1966).“Creative and Intelligence.”**The British Journal of Educational Psychology.**(36):124.
- Csikszentmihalyi, M. **Creative.** (1997).**Flow and the psychology of discovery and invention.** New York : Harper Collins,
- De Bono, Edward. (1970).**Lateral thinking : creativity step by step.** New York : Harper and Row.
- Fiedler, Fred. E.and Chemers, Martin M. (1984).**Improving Leadership Effectiveness: the Leader Match Concept.**New York: John Wiley.
- Getzels, J.W; & Jackson, P.W. (1962).**Creativity and Intelligence.** London and New York: Wiley and Sons, Inc.
- Guilford, J.P. (1967) .**The Nature of Human Intelligent.** New York :McGraw– Hill.
- Guilford, J.P.; &Hoepfner R. (1971).**The anailsis of intelligence.** New York: McGraw-Hill.
- Hersey, P.; Blanchard, K.H., and Johnson, D.E. (1996).**Management of Organizational Behavior.**7th ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hutchison, E.D. (1949). **How to Think Creativity.**New York: Abindon press.

- Isaksen, S. G., & Treffinger, D. J. (1985). **Creative Problem Solving: The Basic Course**. 2nd.ed. New York: Bearly.
- Jamsari, H., Jasmine, A. M., Norhamidah, J., Suwaiba, Z. & Nordin, M. (2012). "Factors Associated with the Continuity of Agricultural Innovation Adoption in Sabah, Malaysia." **Journal of Sustainable Development**. 5(1):47.
- Jellen, G.; & Urban, K. (1986). **The creative child and adult quarterly**. 7(3):137-152.
- Keyser, Richard Lewis. (2004). "Assessing the Relationship between Knowledge Management and Plant Performance at the Tennessee Valley Authority." Thesis Ph.D. New York: The University of Alabama in Huntsville.
- Kitahara, A. (2011). The Thai Rural Community Reconsidered. **Historical community formation and contemporary development movements**. [Online]. Bangkok: Political Economy Centre, Chulalongkorn. Accessed September 20, 2011. Available from <http://onopen.com/thorntu/>
- Laurens Klerk, Andy Halland Cees Leeuwis. (2009). "Strengthening Agricultural Innovation Capacity: Are Innovation Brokers the Answer?." Working Paper Series. United Nations University - Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology - Keizer Karelplein, Netherlands.
- Lindeman, R. H., Merenda, P. F., & Gold, R. Z. (1980) **Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis**. P163
- Mayesky, M., Neuman, D.; & Woodkowski, R. T. (1985). **Creative activities for young Children**. New York: Pelmar
- McGrgor, Douglas. (1960). **The Human Side of Enterpris**. New York: McGraw-hill.
- Moulaert, F., Martinelli, F., Swyngedouw, E., and Gonzalez, S. (2005). **Towards Alternative Model (s) of Local Innovation**. *Urban Stuies*. 42(11): 1969-1990.
- Osborn, A. F. (1963). **Creative Imagination**. New York : Charles Serbner Sons.
- Parnes, S. J. (1976). **Creative Behavior Work Look**. New York : Charles Scribner.
- Robert S. Kaplan. (1998). "Creating New Management Practice Through Innovation Action Research." **Journal of Management Accounting Research**. <http://ssrn.com/abstract=124388>.

- Rogers, C.R. (1970). **The Gifted. Developing Total Talent.** Springfield, Illinois : Charles & C. Thomas Publishers.
- Rogers, C.R.(1985) .“What does the Experts Say About Creativenss? In Donald Herberholz and Key Aleaxandar.” **Developing Artistic and Perceptual.Awreness:Art Practice in the Elementary classroom.** Lova: WM.C.Brown Company.
- Rylatt ,W.J. and Kazanas ,(1994).**Creating Training Miracle.** Sydney : Prentice.
- Simpson. N.D. (1999).Relationships between the Academic Achievement and the intelligence, Creativity. **Motivation and Gender Rollndentit of Gifted children. Dissertation abstracts International–A.** 59 (10): 1999.
- Spencer,L.M. and S.M. Spencer. (1993). **Competence at Work: Model for Superior Performance.** New York: John Wiley&Son, Inc.
- Sternberg, J.M.; & Williams, B.H. (1996) **Introduction: Theory of Creativity.** New York: The Ronaid Press..
- Susan Upton. (2010). “Remembering your Feet: Imaginings and Lifecourses in Northeast Thailand.” Thesis for the degree of Doctor of Philosophy.Department of Social and Policy Sciences. University of Bath .
- Torrance. E.P. (1973).**Encouraging Creative in the Classroom.**Lown :WmC.Brown.
- Torrance. E.P. (1962).**Guiding Creative Talent.** New Delhi : Prentice – Hall.
- Wescout, A.M.; & J.A. Smith. (1967). **Creative Teaching of Mathematics in the Elementary School.**Boston :Allys and Bacon, Inc.
- Yamane, Taro.(1967).**Statistics: An introductory analysis.** New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีดังนี้

1. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล
ตำแหน่ง: อาจารย์
สังกัด: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชรินทร์ อินทพรหม
ตำแหน่ง: อาจารย์
สังกัด: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
3. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ดร.รัชนิกา สายอุบล
ตำแหน่ง : ข้าราชการ
สังกัด: สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี
4. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน
ตำแหน่ง : อาจารย์
สังกัด: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ : ดร.พิทักษ์ ปักยานนท์
ตำแหน่ง: อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้แบบมาตรา
ส่วนประเมินค่า

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4	5			
1	การจัดการความรู้: การแสวงหาความรู้ ท่านแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการ พัฒนากระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
2	ท่านเข้าร่วมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การ ประชุม การสัมมนา และการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
3	ท่านเข้าร่วมและการศึกษาดูงานในกลุ่มหรือ หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านศึกษาค้นคว้าและติดตามข้อมูลข่าวสารจาก แหล่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
5	ท่านแสวงหาความรู้จากบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้และ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ท่านสนใจโดยตรง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
6	การจัดการความรู้: การสร้างความรู้ ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ กับปราชญ์ชาวบ้านคนอื่นๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
7	ท่านพัฒนาและสร้างความรู้ใหม่ๆ ร่วมกับคน ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
8	ท่านมีการถกถ่วงหรือตรวจสอบความถูกต้อง ของความรู้โดยการทดลองปฏิบัติ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
9	ท่านเรียนรู้จากผลที่เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่การปรับปรุง การทำงานให้ดีขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
10	ท่านคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ เพื่อพัฒนา กระบวนการทำงานหรือสินค้าให้ดีขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้แบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
11	การจัดการความรู้: การจัดเก็บความรู้ ท่านจัดเก็บความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆอย่างเป็น ระบบทำให้สามารถค้นหาได้อย่างรวดเร็ว	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
12	ท่านรวบรวมความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานอย่างเป็น ระบบเพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ ง่าย	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	ท่านได้จัดบันทึกความรู้ต่างๆเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้และการเรียนรู้ของคนใน ชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
14	ท่านจัดหมวดหมู่ของความรู้ที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ เพื่อความสะดวกในการค้นหา	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
15	ท่านมีศูนย์กลางความรู้เพื่อให้คนในชุมชนเข้าถึงและใช้ ความรู้ได้อย่างสะดวก	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
16	ท่านเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับ คนอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
17	ท่านนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆ มาทดลองใช้เพื่อ ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
18	ท่านถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่นๆ ในรูปแบบที่ไม่ เป็นทางการ เช่น สภากาแฟ การพบปะพูดคุย	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
19	ท่านมีการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายในชุมชนและนอกชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
20	ท่านแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้โดยการปฏิบัติให้ คนในชุมชนเห็นเป็นตัวอย่าง และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ สนใจเยี่ยมชมการทำงานของท่าน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
21	ท่านต่อยอดความรู้เดิมด้วยการปรับเปลี่ยน หรือทดลองทำสิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์แบบ
มาตราส่วนประเมินค่า(ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
1	ความคิดสร้างสรรค์: การริเริ่มสิ่งใหม่ ท่านกล้าที่จะนำความรู้ใหม่ๆ มาทดลองใช้ในการ ทำงาน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
2	ท่านกล้าที่จะริเริ่มทำสิ่งใหม่แม้จะไม่มีใครเห็นด้วย กับการทำสิ่งนั้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
3	ท่านยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดหรือ ความล้มเหลวจากการทำสิ่งใหม่ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านมีความอดทนต่อการทดลองที่ต้องทำซ้ำแล้วซ้ำ อีก เพื่อสร้างสิ่งใหม่ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
5	ท่านมีความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงถ้ารู้ว่าสิ่งที่ ทำไม่ถูกต้อง	+1	+1	+1	0	0	3.00	0.60	ใช้ได้
6	ความคิดสร้างสรรค์: จินตนาการ ท่านเป็นผู้จุดประกายความคิดใหม่ๆ ที่จะช่วยพัฒนา กระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
7	ท่านรู้สึกสนุกและไม่เครียดกับการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ	+1	+1	+1	0	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
8	ท่านมักจะนำแนวความคิดที่แตกต่างมาประยุกต์ใช้ ในการทำงาน	+1	+1	+1	0	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
9	ท่านมีความคิดเป็นของตัวเอง โดยท่านจะไม่ทำตาม ผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล	+1	+1	+1	0	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
10	ท่านมักจะนำปัญหาต่างๆ มาขบคิดเพื่อแสวงหา คำตอบและแนวทางใหม่ๆ	+1	+1	+1	0	0	3.00	0.60	ใช้ได้
11	ความคิดสร้างสรรค์: การประยุกต์ ท่านประยุกต์ใช้ความรู้ต่างๆ โดยนำมาดัดแปลงให้ สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์แบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
12	ท่านนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในชุมชนของท่าน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	ท่านออกแบบและปรับปรุงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีในครัวเรือนให้เหมาะสมกับการทำงานของท่าน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
14	ความคิดสร้างสรรค์: การแก้ปัญหา ท่านเป็นนักคิด นักวิเคราะห์ และกระตือรือร้นในการหาสาเหตุของปัญหาต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
15	เมื่อมีปัญหาหรือความผิดพลาดเกิดขึ้น ท่านจะใช้กระบวนการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
16	ท่านสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะท่านมีความเข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ	+1	+1	+1	+1	-1	3.00	0.60	ใช้ได้
17	ท่านมักพูดคุยและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางสังคมแบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
	ทุนทางสังคม: การมีส่วนร่วม								
1	ท่านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน	0	+1	+1	+1	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
2	ท่านได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้กับ คนอื่นๆ ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	-1	3.00	0.60	ใช้ได้
3	ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่ช่วย แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
5	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมในชุมชนเพื่อรับ ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
	ทุนทางสังคม: ทุนทางกายภาพ								
6	ชุมชนของท่านมีความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
7	ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
8	ชุมชนของท่านมีวัสดุท้องถิ่นที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการทำงานต่างๆ ได้	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
9	ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะแก่การอยู่ อาศัยและการประกอบอาชีพ	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
	ทุนทางสังคม: ทุนทางวัฒนธรรม								
10	ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการ สร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ในชุมชน	+1	0	+1	0	+1	3.00	0.60	ใช้ได้
11	ชุมชนของท่านมีประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
12	ชุมชนของท่านให้ความสำคัญกับการยอมรับฟัง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคนอื่นๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	ชุมชนของท่านมีกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชน มีการทำงานแบบทีม	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
14	ชุมชนของท่านให้คุณค่าแก่บุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดี ในเรื่องต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคลแบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
1	สมรรถนะบุคคล: มีความรู้ ท่านมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของ ท่านอย่างเพียงพอ	+1	+1	+1	0	0	3.00	0.60	ใช้ได้
2	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ของท่านเป็นอย่างดี	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
3	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิง ทฤษฎีและการปฏิบัติ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรม ใหม่ๆ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
5	ท่านสามารถต่อขอความรู้หรือภูมิปัญญาต่างๆ เพื่อ พัฒนาตนเอง การทำงาน และชุมชน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
6	สมรรถนะบุคคล: ความเชี่ยวชาญ ท่านมีทักษะในการบริหารจัดการงานของท่านอย่าง เป็นระบบ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
7	ท่านนำความรู้และหลักวิชาการมาบูรณาการในการ ทำงานหรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
8	ท่านมีความสามารถในการคิด เช่น การคิดเชิงระบบ การคิดวิเคราะห์ การคิดเปรียบเทียบ และการคิดเชิง สังเคราะห์ เพื่อสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
9	ท่านมีทักษะในการตัดสินใจที่รอบคอบบนพื้นฐาน ของเหตุและผล	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
10	ท่านมีทักษะและไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้าอย่างสร้างสรรค์	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคลแบบ
มาตราส่วนประเมินค่า (ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
11	สมรรถนะบุคคล: แรงจูงใจ ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยไม่คำนึงความเหน็ดเหนื่อย	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
12	ท่านแสวงหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้ ตนเองมีความพร้อมต่อการทำงานอยู่เสมอ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ของท่านสามารถสร้าง ประโยชน์แก่ชุมชน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
14	ท่านจะไม่ละความพยายามในการทำงานจนกว่างาน นั้นจะประสบความสำเร็จ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
15	ท่านตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา กระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ ในชุมชน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
16	ท่านมุ่งมั่นที่จะเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ ของท่านให้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน	+1	0	+1	+1	+1	4.00	0.80	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญา
เศรษฐกิจพอเพียงแบบมาตราส่วนประเมินค่า(ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
1	ท่านสามารถสร้างกระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคนในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
2	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงกระบวนการทำงานใหม่ที่ช่วยแก้ไขปัญหาและทำให้เกิดผลดีต่อการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
3	ท่านสามารถคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ช่วยให้เกิดความประหยัดหรือลดต้นทุนในการทำงานให้ต่ำลง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านสามารถคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ช่วยเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
5	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
6	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
7	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่ภายใต้หลักความมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
8.	ท่านสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคนในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
9	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น	+1	+1	+1	0	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
10	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญา
เศรษฐกิจพอเพียงแบบมาตราส่วนประเมินค่า(ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
11	ท่านสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากองค์ความรู้ และประสบการณ์ของชุมชน	+1	+1	+1	0	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
12	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างมีความสอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมของชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่บนพื้นฐานของ คุณธรรมและจริยธรรม	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
14	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่ภายใต้หลักความ มีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence : IOC)

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

.....
ตารางที่ 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
1	สาเหตุและแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรและส่งผลดีต่อท่านและครอบครัวอย่างไร	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
2	ท่านประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความมีเหตุมีผลความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันร่วมกับเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม) ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพอย่างไรบ้างใช้หลักการใด	+1	+1	+1	+1	0	4.00	0.80	ใช้ได้
3	ท่านคิดค้นสิ่งใดบ้างในด้านวิธีการหรือวัตถุดิบเพื่อการดำเนินการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
4	ท่านมีขั้นตอนกิจกรรมหรือกระบวนการในการดำเนินการเกี่ยวกับการลดรายจ่ายการเพิ่มรายได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
5	ท่านมีการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการวัสดุอุปกรณ์และสร้างผลิตภัณฑ์อย่างไรเพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4	5			
6	ท่านมีการประยุกต์ใช้วัตถุดิบ/ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในสังคม/ชุมชนมาใช้ในการ ประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
7	ท่านมีหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างไรการดำเนิน ชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงอย่างไร	0	+1	+1	+1	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
8	ท่านมีวิธีการปฏิบัติที่ดีวิธีดี ๆ หรือแนวทางที่ดี เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
9	ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมีหน่วยงาน /องค์กร/บุคคลใดให้ การสนับสนุนท่านบ้างและให้การสนับสนุนในเรื่อง ใดและลักษณะอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
10	ท่านมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลการนำความรู้ไปใช้ และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการ ประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ ประสบความสำเร็จได้อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
11	11. ท่านมีการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตของ ตนเองอย่างไรในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพ ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
12	ท่านดำเนินการประกอบอาชีพ/การดำเนินชีวิตตาม หลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ประสบ ความสำเร็จเพราะอะไรอะไรคือหลักการสำคัญ	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
13	ท่านคิดว่า การจะดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตาม หลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบ ความสำเร็จจะต้องมีกระบวนการ /เงื่อนไขปัจจัยใด เข้ามาสนับสนุนบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

ตารางที่ 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลัก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ต่อ)

ข้อ	นิยามเชิงปฏิบัติการ	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ความ หมาย
		1	2	3	4	5			
14	ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะหลัก หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ ความสำเร็จควรจะต้องมีลักษณะอย่างไร	0	+1	+1	+1	+1	4.00	0.80	ใช้ได้
15	การได้มาของนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง (สิ่งที่คุณคิดขึ้นมาและได้รับการยอมรับ)เป็นมา อย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
16	ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรที่เป็นส่วนในการก่อเกิด นวัตกรรมนี้(ผลงานที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จ)	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
17	ท่านคิดว่าอะไรในตัวท่าน(สมรรถนะ)ที่ผลักดันให้ เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาฯโดยมีการเชื่อมโยงสิ่ง ใดบ้างในการก่อเกิดนวัตกรรม(สิ่งที่คุณคิดขึ้นมา และได้รับการยอมรับ)	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
18	ทุนทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อ นวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
19	ทุนทางสังคมมีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิด นวัตกรรมภูมิปัญญา	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
20	การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อ นวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
21	การจัดการความรู้มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อ เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
22	ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อ นวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
23	ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการ ก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้
24	ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการจะดำเนินชีวิต/ ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	+1	+1	+1	+1	+1	5.00	1.00	ใช้ได้

--	--	--

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำอธิบาย

1. แบบสอบถามฉบับนี้สำหรับปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม
 2. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ประกอบด้วย
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้
 - ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
 - ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม
 - ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคล
 - ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
 3. โปรดพิจารณาข้อความในแต่ละข้อคำถามและตอบให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริงเพื่อให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ได้จริง ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามจะเป็นความลับและไม่มีผลกระทบต่อผู้หนึ่งผู้ใด ขอให้ท่านตอบอย่างอิสระตามความเป็นจริง
- ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมืออย่างดีมา ณ โอกาสนี้ด้วย คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาตัวแบบความสามารถการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ

 ต่ำกว่า 30 ปี 30 – 39 ปี 40 – 49 ปี 50 – 59 ปี 60 – 69 ปี 70 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาสูงสุด

 ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6/ปวช. อนุปริญญา/ปวศ. ปริญญาตรี ปริญญาโท สูงกว่าปริญญาโท อื่นๆ โปรด

ระบุ

4. สถานภาพ

 โสด สมรส หม้าย แยกกันอยู่

5. ระยะเวลาในการเป็นประชาชนชาวบ้าน

 น้อยกว่า 1 ปี 1 ปี แต่ไม่เกิน 3 ปี 3 ปี แต่ไม่เกิน 6 ปี 6 ปี แต่ไม่เกิน 9 ปี ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

6. สาขาที่เกี่ยวข้องชาญเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

สาขาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน (โปรตระนะ)

- วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์
 เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

สาขาการผลิต (โปรตระนะ)

- พืชไร่/ข้าว พืชสวน พืชผัก สมุนไพร ไม้ดอก ไม้ประดับ
 ประมง/ปศุสัตว์ เครื่องมือ-เครื่องจักรกลทางการเกษตร

สาขาการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ (โปรตระนะ)

- การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ผ้าและสิ่งทอ หัตถกรรม ศิลปะประดิษฐ์

สาขาสถาบันเกษตรกร (โปรตระนะ)

- กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

สาขาปราชญ์เกษตร

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
 เกษตรกร

7. การศึกษาดูงาน

เคย (โปรตระนะ)

- ประจำ นานๆ ครั้ง

ไม่เคยให้ข้ามไปตอนที่ 2

8. ประเภทการศึกษาดูงาน

ศึกษาดูงานบุคคลอื่น

ศึกษาดูงานเครือข่ายอื่น

ศึกษาดูงานหน่วยงานของรัฐ

ศึกษาดูงานหน่วยงานเอกชน

อื่นๆ โปรตระนะ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเลือกเพียงช่องเดียวเท่านั้น
โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
4 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
3 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
2 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
การจัดการความรู้ : การแสวงหาความรู้						
1	ท่านแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ					
2	ท่านเข้าร่วมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชุม การสัมมนา และการฝึกอบรม					
3	ท่านเข้าร่วมและการศึกษาดูงานในกลุ่มหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ					
4	ท่านศึกษาค้นคว้าและติดตามข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง					
5	ท่านแสวงหาความรู้จากบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ท่านสนใจโดยตรง					
การจัดการความรู้ : การสร้างความรู้						
6	ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับประชาชนชาวบ้านคนอื่นๆ					
7	ท่านพัฒนาและสร้างความรู้ใหม่ๆ ร่วมกับคนในชุมชน					
8	ท่านมีการถกแถลงหรือตรวจสอบความถูกต้องของความรู้โดยการทดลองปฏิบัติ					
9	ท่านเรียนรู้จากผลที่เกิดขึ้นแล้วนำไปสู่การปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น					
10	ท่านคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานหรือสินค้าให้ดีขึ้น					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	การจัดการความรู้ : การจัดเก็บความรู้					
11	ท่านจัดเก็บความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆ อย่างเป็นระบบทำให้สามารถค้นหาได้อย่างรวดเร็ว					
12	ท่านรวบรวมความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ง่าย					
13	ท่านได้จัดบันทึกความรู้ต่างๆ เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน					
14	ท่านจัดหมวดหมู่ของความรู้ที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ เพื่อความสะดวกในการค้นหา					
15	ท่านมีศูนย์กลางความรู้เพื่อให้คนในชุมชนเข้าถึงและใช้ความรู้ได้อย่างสะดวก					
	การจัดการความรู้ : การนำความรู้ไปใช้					
16	ท่านเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับคนอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชน					
17	ท่านนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆ มาทดลองใช้เพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น					
18	ท่านถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่นๆ ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น สภากาแฟ การพบปะพูดคุย					
19	ท่านมีการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและนอกชุมชน					
20	ท่านแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้โดยการปฏิบัติให้คนในชุมชนเห็นเป็นตัวอย่าง และเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเยี่ยมชมการทำงานของท่าน					
21	ท่านต่อยอดความรู้เดิมด้วยการปรับเปลี่ยนหรือทดลองทำสิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง					

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเลือกเพียงช่องเดียวเท่านั้น โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
- 4 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 3 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 2 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ความคิดสร้างสรรค์ : การริเริ่มสิ่งใหม่						
1	ท่านกล้าที่จะนำความรู้ใหม่ๆ มาทดลองใช้ในการทำงาน					
2	ท่านกล้าที่จะริเริ่มทำสิ่งใหม่แม้จะไม่มีใครเห็นด้วยกับการทำสิ่งนั้น					
3	ท่านยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดหรือความล้มเหลวจากการทำสิ่งใหม่ๆ					
4	ท่านมีความอดทนต่อการทดลองที่ต้องทำซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อสร้างสิ่งใหม่ๆ					
5	ท่านมีความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงถ้ารู้ว่าสิ่งที่ไม่ถูกต้อง					
ความคิดสร้างสรรค์ : จินตนาการ						
6	ท่านเป็นผู้จุดประกายความคิดใหม่ๆ ที่จะช่วยพัฒนากระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ ในชุมชน					
7	ท่านรู้สึกสนุกและไม่เครียดกับการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ					
8	ท่านมักจะนำแนวความคิดที่แตกต่างมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน					
9	ท่านมีความคิดเป็นของตัวเอง โดยท่านจะไม่ทำตามผู้อื่น โดยไม่มีเหตุผล					
10	ท่านมักจะนำปัญหาต่างๆ มาขบคิดเพื่อแสวงหาคำตอบและแนวทางใหม่ๆ					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ความคิดสร้างสรรค์ : การประยุกต์						
11	ท่านประยุกต์ใช้ความรู้ต่างๆ โดยนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น					
12	ท่านนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในชุมชนของท่าน					
13	ท่านออกแบบและปรับปรุงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีในครัวเรือนให้เหมาะสมกับการทำงานของท่าน					
ความคิดสร้างสรรค์ : การแก้ปัญหา						
14	ท่านเป็นนักคิด นักวิเคราะห์ และกระตือรือร้นในการหาสาเหตุของปัญหาต่างๆ					
15	เมื่อมีปัญหาหรือความผิดพลาดเกิดขึ้น ท่านจะใช้กระบวนการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ					
16	ท่านสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ เพราะท่านมีความเข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ					
17	ท่านมักพูดคุยและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน					

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเลือกเพียงช่องเดียวเท่านั้น
โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
- 4 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 3 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 2 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 1 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ทุนทางสังคม : การมีส่วนร่วม						
1	ท่านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน					
2	ท่านได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้กับคนอื่นๆ ในชุมชน					
3	ท่านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่ช่วยแก้ไขปัญห และพัฒนาชุมชน					
4	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ในชุมชน					
5	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมในชุมชนเพื่อรับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานต่างๆ					
ทุนทางสังคม : ทุนทางกายภาพ						
6	ชุมชนของท่านมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ					
7	ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
8	ชุมชนของท่านมีวัสดุท้องถิ่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานต่างๆ ได้					
9	ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะแก่การอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ทุนทางสังคม : ทุนทางวัฒนธรรม						
10	ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ในชุมชน					
11	ชุมชนของท่านมีประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่างๆ					
12	ชุมชนของท่านให้ความสำคัญกับการยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคนอื่นๆ					
13	ชุมชนของท่านมีกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชนมีการทำงานแบบทีม					
14	ชุมชนของท่านให้คุณค่าแก่บุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่างๆ					

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะบุคคล

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเลือกเพียงช่องเดียวเท่านั้น
โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
- 4 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 3 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 2 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 1 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
สมรรถนะบุคคล : มีความรู้						
1	ท่านมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของท่านอย่างเพียงพอ					
2	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านเป็นอย่างดี					
3	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ					
4	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5	ท่านสามารถต่อยอดความรู้หรือภูมิปัญญาต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองการทำงาน และชุมชน					
สมรรถนะบุคคล : ความเชี่ยวชาญ						
6	ท่านมีทักษะในการบริหารจัดการงานของท่านอย่างเป็นระบบ					
7	ท่านนำความรู้และหลักวิชาการมาบูรณาการในการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น					
8	ท่านมีความสามารถในการคิด เช่น การคิดเชิงระบบ การคิดวิเคราะห์ การคิดเปรียบเทียบ และการคิดเชิงสังเคราะห์ เพื่อสร้างและพัฒนาสิ่งใหม่ๆ					
9	ท่านมีทักษะในการตัดสินใจที่รอบคอบบนพื้นฐานของเหตุและผล					
10	ท่านมีทักษะและไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างสร้างสรรค์					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
สมรรถนะบุคคล : แรงจูงใจ						
11	ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนโดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย					
12	ท่านแสวงหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้ตนเองมีความพร้อมต่อการทำงานอยู่เสมอ					
13	การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ของท่านสามารถสร้างประโยชน์แก่ชุมชน					
14	ท่านจะไม่ละความพยายามในการทำงานจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ					
15	ท่านตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนากระบวนการทำงานหรือสินค้าใหม่ๆ ในชุมชน					
16	ท่านมุ่งมั่นที่จะเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ของท่านให้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน					

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ต้องการเลือกเพียงช่องเดียวเท่านั้น

โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
- 4 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
- 3 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
- 2 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
- 1 หมายถึงท่านเห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
นวัตกรรมกระบวนการ						
1	ท่านสามารถสร้างกระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคนในชุมชน					
2	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงกระบวนการทำงานใหม่ที่จะแก้ไขปัญหาและทำให้เกิดผลดีต่อการทำงานมากขึ้นกว่าเดิม					
3	ท่านสามารถคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ช่วยให้เกิดความประหยัดหรือลดต้นทุนในการทำงานให้ต่ำลง					
4	ท่านสามารถคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ๆ ที่ช่วยเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น					
5	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน					
6	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม					
7	กระบวนการทำงานใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่ภายใต้หลักความมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน					

ข้อที่	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
นวัตกรรมผลิตภัณฑ์						
8	ท่านสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมต่อคนในชุมชน					
9	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น					
10	ท่านสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น					
11	ท่านสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากองค์ความรู้และประสบการณ์ของชุมชน					
12	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน					
13	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม					
14	ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ท่านสร้างขึ้นอยู่ภายใต้หลักความมีเหตุผลพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน					

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

.....

2. แนวทางการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน

การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมการภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....ตำแหน่ง.....
2. อายุ.....ปี
3. อาชีพในปัจจุบัน.....จำนวน.....ไร่/รายได้.....
4. ประสบการณ์ประกอบอาชีพในปัจจุบัน.....ปี
5. ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว.....
6. ระดับการศึกษา.....
7. เบอร์โทรศัพท์.....
8. ประวัติส่วนตัวของปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.....
9. สภาพบริบทและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปราชญ์ชาวบ้าน (สภาพสังคมเศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อม)

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1..สาเหตุและแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต/หรือประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรและส่งผลดีต่อท่านและครอบครัวอย่างไร
- 2..ท่านประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ความมีเหตุมีผลความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันร่วมกับเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม)ในการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพอย่างไรบ้างใช้หลักการใด
3. ท่านคิดค้นสิ่งใดบ้างในด้านวิธีการหรือวัตถุดิบเพื่อการดำเนินการดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง
4. ท่านมีขั้นตอนกิจกรรมหรือกระบวนการในการดำเนินการเกี่ยวกับการลดรายจ่ายการเพิ่มรายได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะอย่างไรบ้าง

5. ท่านมีการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการวัสดุอุปกรณ์และสร้างผลิตภัณฑ์อย่างไรเพื่อสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ
6. ท่านมีการประยุกต์ใช้วัตถุดิบ/ภูมิปัญญาในท้องถิ่นทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในสังคม/ชุมชนมาใช้ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร
7. ท่านมีหลักการ/กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างไรในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
8. ท่านมีวิธีการปฏิบัติที่ดีวิธีใดๆหรือแนวทางที่ดีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
9. ในการประกอบอาชีพ/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหน่วยงาน /องค์กร/บุคคลใดให้การสนับสนุนท่านบ้างและให้การสนับสนุนในเรื่องใดและลักษณะอย่างไรบ้าง
10. ท่านมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลการนำความรู้ไปใช้และเผยแพร่และเปลี่ยนความรู้/เทคนิคเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จได้อย่างไร
11. ท่านมีการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างไรในการดำเนินชีวิต/การประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
12. ท่านดำเนินการประกอบอาชีพ/การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ประสบความสำเร็จเพราะอะไรอะไรคือหลักการสำคัญ
13. ท่านคิดว่า การจะดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีกระบวนการ /เงื่อนไขปัจจัยใดเข้ามาสนับสนุนบ้าง
14. ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่จะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จควรจะต้องมีลักษณะอย่างไร
15. การได้มาของนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง(สิ่งที่เขาคิดขึ้นมาและได้รับการยอมรับ)เป็นมาอย่างไร
16. ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรที่เป็นส่วนในการก่อเกิดนวัตกรรมนี้(ผลงานที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จ)
17. ท่านคิดว่าอะไรในตัวท่าน(สมรรถนะ)ที่ผลักดันให้เกิดนวัตกรรมภูมิปัญญาฯโดยมีการเชื่อมโยงสิ่งใดบ้างในการก่อเกิดนวัตกรรม(สิ่งที่เขาคิดขึ้นมาและได้รับการยอมรับ)
18. ทูทางสังคมมีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร
19. ทูทางสังคมมีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
20. การจัดการความรู้มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร

- 21.การจัดการความรู้มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
- 22.ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทและมีความสำคัญต่อนวัตกรรมภูมิปัญญาอย่างไร
- 23.ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบอะไรบ้างต่อการก่อเกิดนวัตกรรมภูมิปัญญา
- 24.ข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการจะดำเนินชีวิต/ประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ศธ 0520.107 (นฐ) / 4884

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

16 กันยายน 2556

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน

ด้วย นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวัน นักศึกษาระดับปริญญาระดับคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การ
พัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้าง
การพัฒนาที่ยั่งยืน” มีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย
เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์จกขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร. 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ศษ 0520.107 (นฐ) / 5486

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

4 ตุลาคม 2556

เรื่อง ขอตกลงเครื่องมือวิจัย

เรียน

ด้วย นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวัน นักศึกษาระดับปริญญาระดับดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีความประสงค์จะขอตกลงเครื่องมือวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรด อนุญาตให้กับนักศึกษาดังกล่าวได้ทดลองเครื่องมือวิจัยด้วย

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้ความอนุเคราะห์จกเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร. 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ศธ 0520.107 (นฐ) / พิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

11 ตุลาคม 2556

เรื่อง ขอบขออนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน

ด้วย นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน นักศึกษาระดับปริญญาตรีระดับดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแจ้งเจ้าหน้าที่ทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่ศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์จกเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร. 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ศธ 0520.107 (นฐ) / 4884

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

11 ธันวาคม 2556

เรื่อง ขอสัมภาษณ์

เรียน

ด้วย นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบการจัดการนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่าน เพื่อประกอบการทำวิจัย ใน การนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดให้สัมภาษณ์แก่นักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร. 0-3421-8788

ปณิธานของบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นายอภิชาติ กิตติศักดิ์นาวิน

ที่อยู่ 115/5 ต.บางช้าง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม 75110

ประวัติการศึกษา

ปีพุทธศักราช 2537 วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต

ปีพุทธศักราช 2543 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

ปีพุทธศักราช 2549 การจัดการภาครัฐและภาคเอกชนมหาบัณฑิต

ปีพุทธศักราช 2554 เข้าศึกษาต่อ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
คณะศึกษาศาสตร์ สาขาพัฒนศึกษา

สถานที่ทำงาน รองนายกเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จ.สมุทรสงคราม

